

รายงานผลการวิจัย
เรื่องสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน
และรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหาจังหวัดปทุมธานี

ผศ.สุกัญญา รุ่งทองใบสุรีย์

2556

**Problems of Community Conflicts and
Suitable Solutions in Pathumthani Province**

Asst.Prof. Sugunya Rungthongbaisuree

2556

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในชุมชนจังหวัดปทุมธานี และ 3)ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ไว้ 4 ขั้นตอน คือ ศึกษาจากเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจำนวน 200 ตัวอย่าง ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการความขัดแย้งแบบเจาะลึก 30 ตัวอย่าง และการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ประนีประนอมของศาล กลุ่มผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เทศบาล และอำเภอ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า 1)สภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คนในชุมชนจังหวัดปทุมธานียอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน สามารถแก้ไขได้ ถ้าแก้ไขสำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นได้จริง ในชุมชนของตนมีความขัดแย้งทั้งที่ปรากฏออกมาแล้ว และแฝงตัวอยู่ พร้อมทั้งจะลุกลามไปสู่ความขัดแย้งในระยะต่อไปได้ถ้าไม่ได้รับการจัดการที่ดี ชุมชนในเขตเทศบาลมีจำนวนประเด็นความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้วมากกว่าชุมชนนอกเขตเทศบาล ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมองว่ามีลักษณะแบบคนรู้จัก 2) ประเภทความขัดแย้งแบ่งตามเนื้อสาระได้ 4 กลุ่ม คือ ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมา ความขัดแย้งจากการผลประโยชน์ขัดกัน และความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก 3)สาเหตุของความขัดแย้ง ลำดับที่ 1 มาจากสาเหตุด้านผลประโยชน์ ลำดับที่ 2 มาจากสาเหตุด้านความสัมพันธ์ ลำดับที่ 3 มาจากสาเหตุด้านค่านิยม และลำดับที่ 4 มาจากสาเหตุด้านข้อมูลและจากสาเหตุด้าน โครงสร้าง/กฎระเบียบ

การศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งพบว่า ชุมชนจังหวัดปทุมธานี มี 3 แนวทางใหญ่ ๆ เรียงลำดับดังนี้ การใช้สันติวิธี การไม่จัดการปัญหา และ การใช้วิธีรุนแรง โดยการใช้สันติวิธี จะแบ่งได้ 2 แนวทาง คือการเจรจา โดยใช้วิธีเจรจาไกล่เกลี่ยกับเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง และการฟ้องร้อง ซึ่งรูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง จัดเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดความรู้สึก ชนะ-ชนะ(win-win) ได้ผลสำเร็จเสียเป็นส่วนใหญ่

คำหลัก : ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง

Abstract

This research aimed to study 1) nature and causes of conflicts in communities in Pathumthani province, 2) approaches to resolve those conflicts, and 3) suitable models of resolving the conflicts. The four steps of research methods were applied: studying the relevant document, gathering information from 200 conflicted parties—both inside and outside municipal areas, in-depth interviewing 30 people who dealt with conflicts, and focus group discussing among court peacemakers, senior people, community leaders, village chiefs, sub-district chiefs, and officers from sub-district administration organization, municipality, and districts—using questionnaires and semi-structure interviews.

The results showed that 1) people in Pathumthani accepted that conflicts were commonly found in living together and could be resolved. In fact, conflict resolution would lead to community development. There were both emerging and latent conflicts in the communities, and might become worse if they were not properly dealt with. People living inside municipal areas faced more conflict situations than those of outside municipal areas. The social relationship in communities was in the acquaintance stage. 2) The conflicts could be categorized into four main groups—conflicts from injustice of public services, conflicts of values, conflicts of interests, and conflicts of ideals—leading to partisanship. 3) Causes of conflicts arose from different interests, social relationship, set of values, and information and structures or rules respectively.

In case of dealing with conflicts, it was found that people in Pathumthani adopted three main approaches respectively—peaceful approach, wait-and-see approach, and violent approach. A dialogue, a dialogue through a mediator, and suing were applied in a peaceful approach. A win-win approach was mostly successful.

Keywords: conflicts, conflict resolutions

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานีนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2555 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ทั้งนี้เพื่อศึกษามุมมองสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ รวมถึงศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี ที่ผู้เกี่ยวข้องตลอดจนชุมชนอื่นๆในสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้ได้กับชุมชนของตนต่อไปในการจัดการปัญหาความขัดแย้งทั้งในแง่การป้องกันปัญหาและการจัดการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งทางผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อแนวทางการพัฒนาการจัดการชุมชนในอนาคตต่อไป

อนึ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อำเภอบึงสามพัน อปท. ผู้นำชุมชน รวมตลอดถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผศ.รุ่งฤดี อภิวัฒนาสร น.ส.เอื้ออารี เศรษฐวานิช และผศ.วิไลพร พรหมรัตน์ ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนช่วยเหลือในงานวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี รวมทั้งบุคลากรทุกท่านของคณะศิลปศาสตร์ที่ได้ให้ความกรุณา ร่วมมือในการจัดทำครั้งนี้

ผู้วิจัย

ผศ.สุกัญญา รุ่งทองใบสุริย์

สิงหาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพประกอบ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตงานวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
นิยามศัพท์	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง.....	7
ความหมายความขัดแย้ง	7
แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง	8
ประเภทและสาเหตุของความขัดแย้ง	15
พลวัตของความขัดแย้ง	21
ข้อดี ข้อเสียของความขัดแย้ง.....	22
รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง.....	23
แนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ย	30

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่

2	คุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้ใกล้เคียงคนกลาง.....	33
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและสาเหตุความขัดแย้ง.....	34
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง.....	42
	ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี.....	44
	ข้อมูลพื้นฐานอำเภอธัญบุรี.....	48
	ข้อมูลพื้นฐานอำเภอคลองหลวง.....	54
	ข้อมูลพื้นฐานอำเภอหนองเสือ.....	59
	ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ.....	63
	การจัดตั้งเทศบาล.....	68
	เปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมในจังหวัดปทุมธานีระหว่าง.....	69
	ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....	
	กรอบแนวคิดในการศึกษาลักษณะความขัดแย้งและรูปแบบ.....	71
	การจัดการความขัดแย้งในจังหวัดปทุมธานี.....	
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
	ระเบียบวิธีวิจัย.....	74
	ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง.....	74
	การเก็บและรวบรวมข้อมูล.....	76
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูล.....	76
	ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	77
	การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล.....	78
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.....	80
	ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.....	81

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล.....	83
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน.....	86
ตอนที่ 3 สรุปลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุ แนวทางและ.....	113
รูปแบบจัดการปัญหา จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบปัญหาหรือ.....	
เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น.....	
ตอนที่ 4 สรุปแนวทางและรูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้ง.....	128
จากผู้ที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง.....	
ตอนที่ 5 สรุปรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน.....	150
จังหวัดปทุมธานี.....	
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	155
สรุปผลการวิจัย.....	155
ข้อเสนอแนะ.....	164
บรรณานุกรม.....	169
ภาคผนวก.....	174
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	175
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์การจัดการความขัดแย้ง.....	175
รายชื่อผู้เข้าร่วมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้.....	177
แบบสอบถาม.....	179
แบบสัมภาษณ์.....	186
ประวัติผู้วิจัย.....	190

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

1	การเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความขัดแย้งแบบดั้งเดิมและแบบปัจจุบัน.....	11
2	ความแตกต่างของมุมมองความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนิยมและปัจเจกนิยม.....	12
3	กระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหาข้อพิพาท และผลแห่งการตัดสินใจ.....	26
4	การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอธัญบุรี ปี 2551,2553,2554.....	52
5	การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอคลองหลวง ปี 2551,2553,2554.....	57
6	การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอหนองเสือ ปี 2551,2553,2554.....	61
7	เปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมอำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง.....	70
	อำเภอหนองเสือระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....	
8	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ.....	83
9	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ.....	84
10	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษา.....	84
11	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ทำงานหรืออาชีพ.....	85
12	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกที่อยู่.....	85
13	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าความขัดแย้งเป็นเรื่อง.....	87
	ปกติที่เกิดขึ้นได้.....	
14	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้น.....	88
	สามารถแก้ไขได้.....	
15	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าถ้าแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง.....	89
	ที่เกิดขึ้นได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นและความสัมพันธ์ของ.....	
	คนในชุมชนดีขึ้น.....	

สารบัญตาราง(ต่อ)

หน้า

ตารางที่

16	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีในจำนวนประเด็นความขัดแย้ง.....	91
	ที่ซ่อนอยู่และที่ปรากฏออกมาแล้ว.....	
17	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านมุมมองความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขตเทศบาล.....	92
	กับนอกเขตเทศบาล.....	
18	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีต่อระดับความสัมพันธ์ภายในชุมชน.....	94
19	ร้อยละของความคิดเห็นในลักษณะความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลกับคนในชุมชน.....	95
20	ร้อยละของความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อการรู้จักคนในชุมชน.....	96
21	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาล	97
	กับนอกเขตเทศบาล.....	
22	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีต่อความถี่ในการเกิดปัญหา.....	98
	ความขัดแย้งในหนึ่งเดือน.....	
23	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความถี่ของการเกิดปัญหาความขัดแย้งในหนึ่งเดือน.....	99
	ระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....	
24	ความถี่ของจำนวนปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตามลักษณะของเรื่อง.....	100
25	การจัดเรียงลำดับการประสบปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตาม.....	101
	ประเภทความขัดแย้ง โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(8).....	
26	การเปรียบเทียบลักษณะการเกิด/ประสบปัญหาความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขต.....	103
	เทศบาลกับนอกเขตเทศบาล	
27	ความถี่ของชนิดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชน โดยจำแนกตามสาเหตุของปัญหา.....	104
28	การจัดเรียงลำดับชนิดของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตาม.....	105
	สาเหตุของปัญหา โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(5).....	

สารบัญตาราง(ต่อ)

หน้า

ตารางที่

29	การเปรียบเทียบสาเหตุของการเกิดปัญหาความขัดแย้งของชุมชนที่อยู่ใน เขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....	106
30	ความถี่ในวิธีการที่คนในชุมชนเลือกใช้เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในจังหวัดปทุมธานี.....	107
31	การจัดเรียงลำดับวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจังหวัดปทุมธานี โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(6).....	108
32	การเปรียบเทียบวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขตเทศบาล กับนอกเขตเทศบาล.....	109
33	ความถี่ที่มาของคนกลางที่คนในชุมชนนิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น.....	110
34	การจัดเรียงลำดับที่มาของคนกลางที่นิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดในชุมชน โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(4).....	111
35	การเปรียบเทียบที่มาของคนกลางที่นิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาความ ขัดแย้งที่เกิดในชุมชน ของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล..... โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(4).....	112
36	ความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกันในจังหวัดปทุมธานีหลังจากดำเนินการ จัดการแก้ไข.....	113
37	การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกันในชุมชนจังหวัดปทุมธานี หลังจากดำเนินการจัดการแก้ไข ของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต.....	113
38	สรุปรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีและผลสัมฤทธิ์.....	151
39	การเปรียบเทียบรูปแบบและเทคนิควิธีการไกล่เกลี่ยที่ใช้จัดการความขัดแย้งใน จังหวัดปทุมธานี.....	152

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพที่

1	กรอบแนวคิดสาเหตุการเกิดปัญหาความขัดแย้งและแนวทางแก้ไขปัญหา.....	6
2	วงกลมของความขัดแย้ง.....	16
3	วงกลมของความขัดแย้งที่ควรจัดการแก้ไขก่อนหลัง.....	17
4	กรอบการศึกษาลักษณะความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี.....	72
5	แนวทางการศึกษารูปแบบจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี.....	73
6	การจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีโดยสันติวิธี.....	123
7	ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล.....	129
8	ระบบการจัดการความขัดแย้งของกลุ่มผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน.....	138
9	ระบบการจัดการความขัดแย้งตามลำดับชั้นการปกครอง.....	139

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความขัดแย้งเป็นปัญหาที่พบกันเป็นประจำในสังคมและเกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคมไทย ไม่ว่าจะเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม กลุ่ม/บุคคลกับองค์กร/หน่วยงานของรัฐหรือในชุมชนสังคมหรือประเทศชาติ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากความเจริญเติบโตของตัวเมืองอย่างรวดเร็วมีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองหรือการจัดการชุมชนของตนมากขึ้นตามสิทธิที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ การมีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วตามการพัฒนาของเทคโนโลยีทำให้สภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนลักษณะการคิดและการจัดการเกิดเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงกับหน่วยงานของรัฐใน โครงการสาธารณะต่างๆหรือในการให้บริการต่างๆ ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อสังคมในปัจจุบันทั้งเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดการพัฒนาถ้าได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม แต่ถ้าปล่อยปละละเลยหรือจัดการไม่ถูกต้องเหมาะสมก็ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทจนอาจเกิดเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงจนทำให้เกิดความเสียหายในวงกว้างทั้งต่อความสัมพันธ์ ชีวิตและทรัพย์สินรวมทั้งงบประมาณของรัฐ

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความขัดแย้งที่คุกรุ่นมายาวนาน ทั้งปัญหาพื้นฐานปกติ เช่น การทะเลาะกัน หรือลักขโมย ทั้งเรื่องการเมืองและการบริหารงานภายในท้องถิ่น ความขัดแย้งภายในชุมชน ในครอบครัว ในโรงเรียน ตลอดจนความขัดแย้งใน โครงการสาธารณะระดับประเทศ เช่น โครงการการตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ อำเภองครักษ์ ทำให้ในแต่ละปีมีการแจ้งความและฟ้องคดีทั้งคดีอาญา คดีแพ่ง คดีครอบครัว คดีเยาวชน เป็นจำนวนมากเป็นหมื่นคดี ทั้งมีการชุมนุมประท้วงเป็นประจำทุกปี จนเป็นเหตุให้ในปัจจุบันมีการก่อเกิดศูนย์ประสานงานจัดการความขัดแย้งของชุมชน เพื่อให้ศูนย์ประสานงานจัดการความขัดแย้งดังกล่าว เป็นสถานที่ประสานการทำงานกับศูนย์ยุติธรรม

ชุมชนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ในการใกล้ชิด และระงับข้อพิพาทต่างๆ รวมทั้งการประสานการทำงานกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปทุมธานี อีกด้วย โดยมีหน้าที่หลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการป้องกันและเฝ้าระวัง แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งประสานสนับสนุนในการจัดการกระบวนการใกล้ชิดระหว่างคู่กรณีขัดแย้ง และจัดเวทีประชาคมร่วมกันในการจัดการความขัดแย้งของทุกฝ่ายในชุมชนที่อาจจะมีขึ้นอีกด้วย รวมถึงมีการจัดตั้งโครงการศูนย์ใกล้ชิดข้อพิพาทในสถานศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา) จ.ปทุมธานี เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้วิธีการใกล้ชิดข้อพิพาทและปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชน ให้รู้จักการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการเจรจาพูดคุยกันหาทางออกของปัญหาร่วมกัน โดยนำรูปแบบการใกล้ชิดระงับข้อพิพาทในศาลมาใช้เป็นแนวทาง อันจะเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งและ ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาวิจัย สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา โดยเลือกศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ด้วยเหตุที่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวเมือง มีหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนมาตั้งอยู่อย่างมากมาย ทำให้วัฒนธรรมความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงยังมีพื้นที่ที่ยังคงความเป็นชนบทที่ยังคงวัฒนธรรมแบบครอบครัวนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่ามีความขัดแย้งประเภทใดที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด แตกต่างกันอย่างใด รวมถึงตลอดถึงรูปแบบที่จัดการความขัดแย้งและผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบต่างๆที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งเพื่อวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับชุมชนจังหวัดปทุมธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในชุมชน จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเฉพาะกรณีสภาพปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุ และแนวทางจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็น ระบบสาธารณูปโภค ขยะ การได้รับบริการที่ไม่เป็นที่พอใจ ความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ จากที่อยู่อาศัย จากนโยบายท้องถิ่น จากการเอาเปรียบของคนในชุมชน และอื่นๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ในตำบลคลองสอง คลองสาม คลองห้า คลองหก อำเภอคลองหลวง ในตำบลบึงขังโกล รังสิต ลำผักกูด อำเภอธัญบุรี และในตำบลบึงบาและบึงบอน อำเภอหนองเสือ

ขอบเขตด้านบุคคล

ศึกษาเฉพาะบุคคลที่ประสบหรือเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับปัญหาความขัดแย้งในชุมชน รวมถึงศึกษาเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่หรือเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ทั้งเอกชนและภาครัฐ ระดับท้องถิ่น

ขอบเขตทางด้านเวลา

ศึกษาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ศึกษาย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี ตั้งแต่ปี 2551 – 2556

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเผยแพร่สู่สังคมผ่านวารสารและการประชุมเพื่อให้สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการใส่ใจปัญหาความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งอย่างถูกต้องเหมาะสม
2. เพื่อให้ชุมชน องค์กร รวมถึงจังหวัดปทุมธานีได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการใส่ใจปัญหาความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งอย่างถูกต้องเหมาะสม และนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อนำความเข้มแข็งมาสู่ชุมชนสู่สังคมครอบครัวอันอบอุ่น

นิยามศัพท์

ความขัดแย้ง หมายถึง ปัญหาความขัดแย้งจากความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มลักษณะ คือ 1.ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ ทำให้ได้รับบริการไม่เป็นที่พึงพอใจ 2.ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย/พฤติกรรมลอบซ้ำซาก/การเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน 3.ความขัดแย้งจากการแข่งขันผลประโยชน์กัน และ 4.ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก

สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน หมายถึง การศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานีในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ ศึกษาด้านมุมมองความขัดแย้งของคนในชุมชน ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านความถี่ของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้านประเภทและลักษณะของปัญหาความขัดแย้ง ด้านสาเหตุของความขัดแย้ง ด้านแนวทางการจัดการความขัดแย้ง ด้านคนกลางในการไกล่เกลี่ยหรือจัดการความขัดแย้ง และด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มหลังจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ด้านมุมมองความขัดแย้งของคนในชุมชน หมายถึง การศึกษาถึงมุมมองของคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานีในด้านมุมมองด้านความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ ด้านมุมมองความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้ และมุมมองด้านพลวัตความขัดแย้ง

ประเภทและลักษณะปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง การศึกษาถึงประเภทและลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ประเภท(หรือ 4กลุ่มใหญ่) 8 ลักษณะเรื่องย่อย คือ

- 1.ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ แบ่งเป็น 3 เรื่องย่อยได้แก่
 - 1)ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขปโภค 2)ปัญหาเกี่ยวกับขยะ และ3)การได้รับบริการไม่เป็นที่พอใจ
- 2.ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย แบ่งเป็น 2 เรื่องย่อย ได้แก่ 1)ความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน 2)ปัญหาจากความเอาัดเอาเปรียบของคนในชุมชน

3.ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ขัดกัน แบ่งเป็น 2 เรื่องย่อยได้แก่ 1)ความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ 2)ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น

4.ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ที่ก่อให้เกิดปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน ปัญหาความเห็นไม่ตรงกัน/ไม่ลงรอยกัน เป็นต้น

สาเหตุของความขัดแย้ง หมายถึง ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี สามารถจำแนกจากสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งจำแนกได้ 5 สาเหตุใหญ่ ได้แก่ สาเหตุจากปัญหาด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์ ด้านข้อมูล ด้านค่านิยม และด้านโครงสร้าง

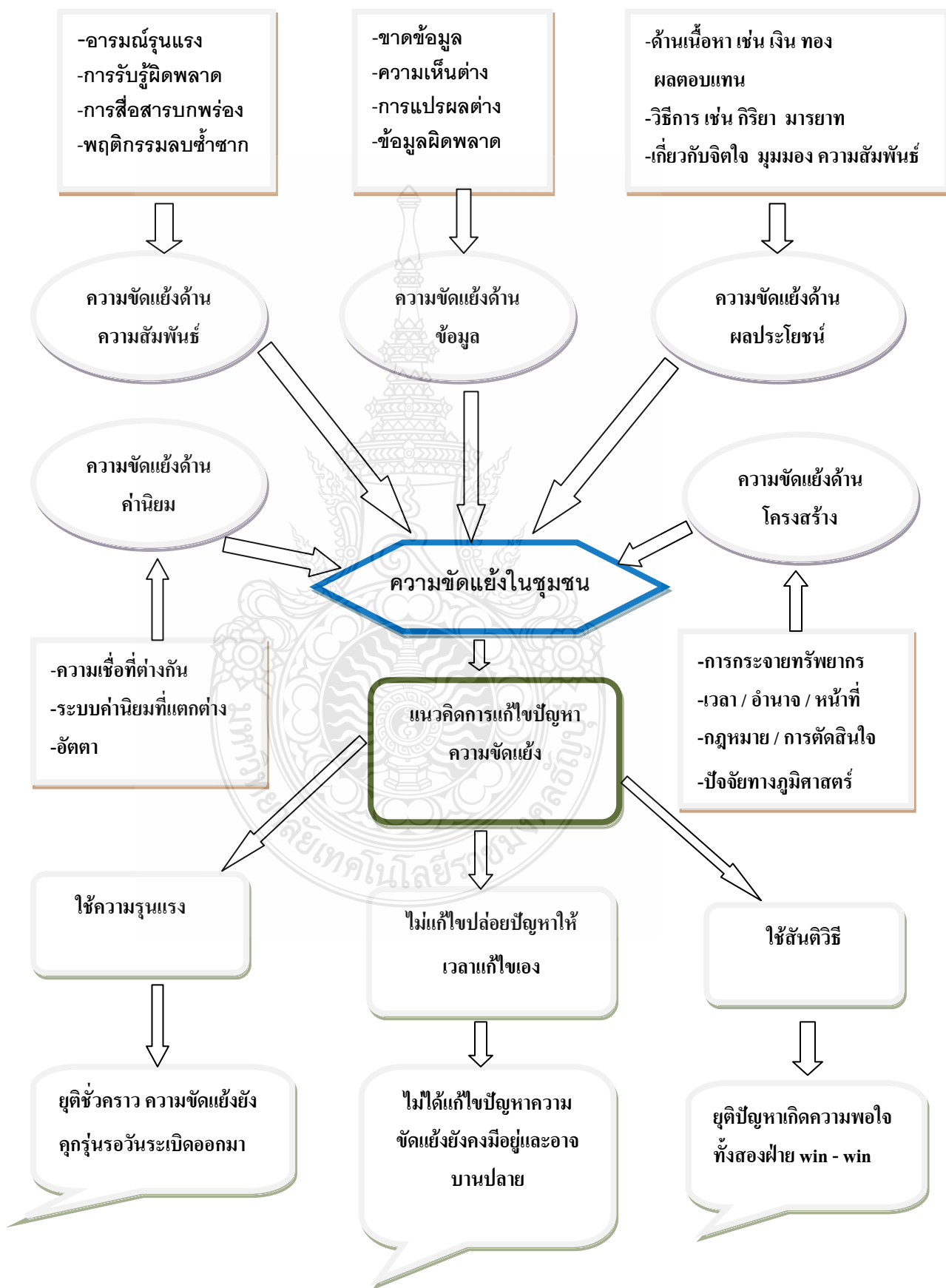
แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง แนวทางที่ผู้ประสบปัญหาความขัดแย้งหรือผู้มีหน้าที่จัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ได้ตัดสินใจเลือกใช้เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยมี 3 แนวทางใหญ่ๆ คือ 1.การใช้ความรุนแรงแก้ไขเพื่อยุติหรือระงับความขัดแย้ง 2.ใช้สันติวิธีแก้ไข 3.ไม่แก้ไขปล่อยปัญหาไปเรื่อยๆให้เวลาช่วยแก้ไขปัญหา

รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง หมายถึง แนวทางที่ผู้ประสบหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ อาทิ เช่น เจริญด้วยตนเอง หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา หากคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย แจ้งผู้นำชุมชน แจ้งตำรวจ แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฟ้องศาล หรือไม่ได้จัดการแก้ไข(ทนรับสภาพ) เป็นต้น รวมถึงบุคคลที่เข้ามาจัดการปัญหาในฐานะคนกลาง หรือในฐานะหน่วยงานรัฐที่ต้องดูแล

ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ หมายถึง หลังจากการดำเนินการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานีแล้วนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขอย่างสำเร็จสมบูรณ์หรือไม่ ความสัมพันธ์ของคู่กรณีดีขึ้นหรือไม่ ผู้ประสบปัญหาความขัดแย้งมีความพึงพอใจในวิธีการจัดการปัญหามากน้อยเพียงใด

รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้ง หมายถึง วิธีการหรือแนวทางจัดการความขัดแย้งที่ดำเนินการแล้วมีผลสัมฤทธิ์ที่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานีนั้นได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ด้วยสันติวิธี เป็นที่พึงพอใจอย่างมากของทั้งคู่กรณี ที่เรียกว่า win – win ทั้งคู่ รวมถึงสามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ได้

ภาพที่ 1.กรอบแนวคิดสาเหตุการเกิดปัญหาความขัดแย้งและแนวทางแก้ไขปัญหา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่เหมาะสมใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นเนื้อหาเชิงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและรูปแบบในการจัดการความขัดแย้ง ส่วนที่สองเป็นการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลทฤษฎีซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวัดปทุมธานี โดยเฉพาะในอำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง และอำเภอหนองเสือ เช่น ประวัติความเป็นมา ที่ตั้งและอาณาเขต การปกครอง สภาพพื้นที่ ประชากร เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ รวมถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

การศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและรูปแบบการจัดการความขัดแย้ง

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งจาก ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษาวิจัย เรียงตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ปรากฏและพบเห็นกันในสังคมทั่วไปๆ ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับชาติ และจนถึงระดับระหว่างประเทศ มีนักวิชาการ นักวิจัยได้ศึกษาและกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมการอธิบายไว้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ความหมายความขัดแย้ง

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540:11) กล่าวว่า ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวิธีการ หรือทั้งสองอย่าง แต่เป็นการพึงพาอาศัยในทางลบ อาจกล่าวอย่างกว้างๆ ได้ว่า ความขัดแย้งหมายถึงการที่แต่ละฝ่ายไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ ไม่ว่าจะเป็ความต้องการจริง หรือศักยภาพที่จะเกิดตามต้องการ

วันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และ สุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2550:2) ให้นิยามความขัดแย้งว่าเป็นการต่อสู้หรือแข่งขันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง

รสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร ฯลฯ ความขัดแย้งอาจจะเกิดขึ้นในตัวใครคนใดคนหนึ่ง หรือขัดแย้งกับคนอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลายๆกลุ่มของบุคคล หรือนิติบุคคล เช่น บริษัทใดบริษัทหนึ่ง สภาฯ องค์การของรัฐ หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่ม หรือกับอีกหลายๆกลุ่มของบุคคล

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล (2550:15-16) ให้ความหมายของความขัดแย้งว่า หมายถึงสถานการณ์ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องพึ่งพากัน เชื่อว่าแต่ละฝ่ายมีเป้าหมายหรือความต้องการที่ไปด้วยกันไม่ได้ และต่างฝ่ายต่างรู้สึกไม่เป็นมิตรต่อกัน และเข้าขัดขวางอีกฝ่ายหนึ่งมิให้ได้สิ่งที่ต้องการ โดยมองว่าการบรรลุเป้าหมายของฝ่ายหนึ่งเป็นการขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของอีกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่สามารถได้สิ่งที่ตนต้องการด้วยตนเอง ต้องอาศัยการยินยอมหรือได้รับความช่วยเหลือจากอีกฝ่าย ทำให้ตนประสบกับความทุกข์ เนื่องจากพรากจากสิ่งที่รักและ/หรือประสบกับสิ่งที่ไม่รัก ความขัดแย้งนั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบด้านเนื้อหาสาระ เช่น ประเด็น ความต้องการต่างๆของคู่ขัดแย้ง และองค์ประกอบด้านอัตวิสัย เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม และมุมมองต่อคู่ขัดแย้งต่อตัวเองและต่อสถานการณ์ความขัดแย้ง

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้งจึงหมายถึงสถานการณ์ที่ไม่เป็นที่พึงพอใจทั้งทางด้านประเด็น ความต้องการต่างๆ (เช่น ผลประโยชน์ อำนาจ ทรัพยากร เป้าหมาย) ความรู้สึก ทศนคติ ที่ทำให้คู่ขัดแย้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายเกิดความกังวล ความคับข้องใจ ความทุกข์ ความเครียดสะสม ไปจนถึงการแสดงพฤติกรรมโต้แย้ง โต้เถียง ขู่เรียกร้องและประเด็นข้อพิพาทเกิดขึ้น ซึ่งอาจเกิดระหว่างบุคคลใดบุคคลหนึ่งและ/หรือกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและ/หรือกับองค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือหลายๆกลุ่มหรือหลายๆองค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

เพื่อที่จะได้ศึกษาถึงลักษณะความขัดแย้งในสังคมไทย ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งของนักวิชาการต่างๆไว้ดังนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2550:3-5) ได้อธิบายลักษณะความขัดแย้ง ดังนี้

1. ความขัดแย้งปรากฏอยู่ทั่วทุกแห่งหนที่ เราไปในช่วงเวลาใดก็จะถูกห้อมล้อมแต่เรื่องของความขัดแย้งที่เราอาจเข้าไปเกี่ยวข้องหรือพบเห็นสถานการณ์ของความขัดแย้ง

2. ความขัดแย้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สามารถทำให้เราเปลี่ยนวิสัยมองหรือเข้าใจกันและกัน ทำให้ใช้ทรัพยากรในวิถีทางใหม่ กระตุ้นการแสวงหาวิถีทางเลือกต่างๆ เหมือนดังคติพจน์ที่ว่า “ความจำเป็นเป็นบ่อเกิดของสิ่งประดิษฐ์”

3. ความขัดแย้งก่อให้เกิดพลังงาน ตามหลักสรีระวิทยาจะทำให้ร่างกายหลังอะดรีนาลีน ทำให้เราเกิดอารมณ์ หน้าแดง เสียงดัง เหงื่อแตก และใช้สัญชาตญาณเปลี่ยนพลังงานเป็นสู้หรือหนีโดยปล่อยหรือเก็บกักอารมณ์

4. ความขัดแย้งเป็นเหมือนดาบสองคม คือทำให้เราเสี่ยงต่ออันตราย แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดโอกาสใหม่ๆ เปรียบเสมือน “ไฟ” ที่เป็นทั้งบ่อเกิดแสงสว่างและเผาไหม้ เป็นทั้งสิ่งสร้างสรรค์และทำลาย

5. ความขัดแย้งได้รับอิทธิพลจากชีววิทยาของเรา บุคลิกของเรา และวัฒนธรรม นั่นคือ ปฏิกริยาที่เรามีต่อข้อพิพาทและการจัดการ จะได้รับอิทธิพลจากสรีระวิทยาของเรา รวมถึงวัฒนธรรมและประเพณี

6. ความขัดแย้งดำเนินการอย่างขึ้นเป็นตอน 3 ระดับ คือ ก) ความขัดแย้งแฝง ข) ความขัดแย้งเริ่มก่อเกิด และค) ความขัดแย้งที่แสดงออก ซึ่งความขัดแย้งอาจจะค่อยๆ หายไปและกลับเรื้อรังขึ้น หรือก่อความขัดแย้งขึ้นมาใหม่และดำเนินต่อไปก็ได้

ศูนย์สันติวิธีและธรรมภิบาล (2545:151) ได้อธิบายกรอบแนวคิดความขัดแย้ง และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยยึดหลักปรัชญาทางพุทธศาสนา ว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่ม และระหว่างบุคคลกับสังคม โลกที่พวกเขาอาศัยอยู่นั้น เกิดมาจากการยึดติดอยู่กับแรงผลักดันหลัก 3 ประการ อันได้แก่ โลภะ คือ ความโลภ โทสะ คือ ความโกรธ และโมหะ คือ ความหลง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเดือดร้อน การสูญเสียความกรุณาเพื่อแผ่ความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจที่ดีต่อกัน

อรุณ รักรธรรม (2537:1-3) ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีความขัดแย้งในองค์กร โดยแบ่งเป็น 3 แนว คือ

1. แนวแบบโบราณ คือ แนวคิดนี้ถือว่าความขัดแย้งทุกชนิดเป็นเครื่องทำลายและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในองค์กร การแก้ปัญหาคความขัดแย้งสามารถทำได้โดยทางกายภาพโดยให้ฝ่ายบริหารระดับสูงเข้ามาช่วยแก้ไข โดยถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ และบุคคลเหล่านั้นมีอำนาจ

ในมือคือกฎหมายอยู่แล้ว ดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งจึงดูเหมือนมีอยู่ 2 วิธี คือ การเอาชนะไปเลย กับวิธีการประนีประนอม

2. แนวพหุติกรรมศาสตร์ แนวคิดนี้ยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ละกลุ่มย่อมจะมีการแข่งขันกันด้านอำนาจหน้าที่ ดังนั้นไม่น่าเป็นไปได้ว่าความขัดแย้งทั้งหลายเป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไป และคิดหาวิธีแก้ไขความขัดแย้งกัน แทนที่จะมัวนั่งปฏิเสธกัน ดังนั้นในทัศนะนี้พอสรุปได้คือ ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดจากสาเหตุต่างๆหลายอย่างทั้งจากภายนอกและภายในองค์กรเองไม่ว่าจะบริหารงานคืออย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งอาจทำให้ผลการดำเนินงานขององค์กรดีขึ้นได้เพราะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงปัญหา หน้าที่ของผู้บริหารคือ การวัดระดับความขัดแย้ง กระตุ้นหรือยุติการขัดแย้งเพื่อการดำเนินงานที่ดีกว่า และการจะเกิดผลดีนั้นความขัดแย้งต้องมีอยู่ในระดับปานกลาง พอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป

3. แนวคิดด้านปฏิกริยาสัมพันธ์ เป็นแนวคิดที่มองความขัดแย้งในแง่ดีและสร้างสรรค์อีกแนวหนึ่งคล้ายๆกับแนวคิดแนวพหุติกรรมศาสตร์ดังที่กล่าวมา คือ 1) ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่จำเป็น 2) ควรจะกระตุ้นให้เกิดเพราะก่อให้เกิดความก้าวหน้า 3) การบริหารความขัดแย้งคือ การยอมรับว่ามีความขัดแย้งและกระตุ้นเพื่อการแก้ไข 4) ถือว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเป็นหน้าที่สำคัญของนักบริหารองค์กร ควรกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร เพราะองค์กรที่ปราศจากความขัดแย้งย่อมหยุดอยู่กับที่

เสรีมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540) ได้รวบรวมประเด็นความขัดแย้งไว้ว่าความขัดแย้งอาจเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติงานในองค์กร ควรจะมีการบริหารความขัดแย้งให้เกิดผลดีที่สุด ความขัดแย้งอาจจะมีประโยชน์หรืออาจมีโทษขึ้นอยู่กับวิธีการบริหารในองค์กรที่ดีที่สุดจะมีความขัดแย้งในระดับที่เหมาะสมซึ่งจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ร็อบบินส์ (Robbins, 1983 อ้างถึงใน สิทธิพงษ์ สิทธิขจร, 2535) โดยได้จำแนกแนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งแตกต่างกัน ดังนี้

1. แนวคิดสมัยดั้งเดิม (Traditional View) สันนิษฐานว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดีและมีผลกระทบด้านลบต่อองค์กรอยู่เสมอ ดังนั้น หากหลีกเลี่ยงได้ควรหลีกเลี่ยง ผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องกำจัดความขัดแย้งขององค์กร วิธีแก้ปัญหาคือความขัดแย้ง ก็คือการออกกฎระเบียบ กระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะทำให้ความขัดแย้งหมดไป แต่ตามความเป็นจริงแล้วความขัดแย้งก็ยังคงมีอยู่

2. แนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations View) ยืนยันว่าความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติและหลีกเลี่ยงไม่ได้ภายในทุกองค์การ เนื่องจากไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ มุมมองด้านมนุษยสัมพันธ์จึงสนับสนุนการยอมรับความขัดแย้ง โดยอธิบายว่าเหตุผลของการมีความขัดแย้งเพราะไม่สามารถถูกกำจัดได้ และความขัดแย้งอาจจะมีประโยชน์ต่อภายในองค์การได้บ้างในบางเวลา มุมมองด้านมนุษยสัมพันธ์นี้ได้ครอบงำความคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับความขัดแย้งตั้งแต่ปลายปี 2483 จนถึงปี 2513

3. แนวคิดสมัยใหม่ (Contemporary View) เมื่อแนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ยอมรับความขัดแย้ง มุมมองที่เป็นแนวความคิดสมัยใหม่จึงสนับสนุนความขัดแย้งบนรากฐานที่ว่าองค์การที่มีความสามัคคี ความสงบสุข ความเยียบสงบและมีความร่วมมือหากไม่ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง การให้ความร่วมมือแก่องค์การจะกลายเป็นความเฉื่อยชาอยู่เฉยและไม่ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการคิดค้นใหม่ๆ ดังนั้นแนวความคิดสมัยใหม่จึงสนับสนุนให้ผู้บริหารรักษาระดับความขัดแย้งภายในองค์การให้อยู่ในระดับต่ำสุดเพียงพอที่จะทำให้ห้องค์การเจริญเติบโตและสร้างสรรค์

พรนพ พุกกะพันธ์ (2542:131-169) ได้กล่าวถึงมุมมองเปรียบเทียบเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความขัดแย้งแบบดั้งเดิมและแบบปัจจุบัน

แนวคิดดั้งเดิม	แนวคิดปัจจุบัน
1. ความขัดแย้งควรถูกกำจัดให้หมดไปจากองค์การ ความขัดแย้งจะทำให้ห้องค์การเกิดความแตกแยกและเป็นตัวการทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ	1. ความขัดแย้งอาจเป็นการดีที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานในองค์การ ดังนั้น ควรบริหารความขัดแย้งให้เกิดผลดีที่สุด ความขัดแย้งอาจมีประโยชน์หรืออาจมีโทษขึ้นอยู่กับวิธีการบริหารความขัดแย้ง
2. ในองค์การที่มีการบริหารที่ดี จะไม่มีความขัดแย้ง	2. ในองค์การที่ดีที่สุด จะมีความขัดแย้งในระดับที่มีความเหมาะสม ที่จะช่วยกระตุ้นและจูงใจให้คนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้	3. ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ

แนวคิดดั้งเดิม	แนวคิดปัจจุบัน
4. ความขัดแย้ง เป็นผลมาจากความผิดพลาดของการบริหาร	4. ความขัดแย้งเป็นผลมาจากความแตกต่างของสิ่งจูงใจที่ได้รับ เป้าหมายและค่านิยมในองค์การ ความขัดแย้งอาจเกิดความก้าวหน้าที่ตามธรรมชาติของมนุษย์
5. ความขัดแย้งเป็นของเลว เพราะนำไปสู่ความผิดพลาดของการบริหาร	5. ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะช่วยกระตุ้นให้คนพยายามแก้ปัญหา
6. การสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่ผู้บริหารสามารถควบคุมและปรับพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาได้ เช่น การก้าวร้าว	6. มีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลต่อการทำงานของคน ปัจจัยเหล่านี้ผู้บริหารไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล (2545:111) ได้กล่าวถึงแนวคิดมุมมองความขัดแย้งของปัจเจกชนนิยม(กลุ่มนี้มักอยู่ในสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ แคนาดา เนเธอร์แลนด์ และนิวซีแลนด์) และกลุ่มนิยม(กลุ่มนี้มักอยู่ในอินโดนีเซีย จีน โคลัมเบีย เวเนซุเอลา ปานามา เอกวาดอร์ ญี่ปุ่น เม็กซิโก และไต้หวัน) ซึ่งแตกต่างกันในมุมมองของประเทศตะวันตกและประเทศแถบตะวันออก โดยสรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความแตกต่างของมุมมองความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนิยมและปัจเจกนิยม

ปัจเจกชนนิยม (Individualisms)	กลุ่มนิยม (Collectors)
1. ความสัมพันธ์หรือเรื่องของกลุ่ม มีความสำคัญน้อยกว่าความสนใจส่วนตัว ความเชื่อที่สัจจคติ และหลักการของตนเอง	1. ลักษณะพฤติกรรมจะเป็นไปตามกลุ่มมากกว่าส่วนตัว สังคมของกลุ่มนิยมจะเน้นที่ความรักครอบครัว เศรษฐศาสตร์ คุณค่าของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมาตรฐานของชุมชน จะมีความชอบที่จะใช้คนภายในกลุ่มในการแก้ปัญหาครอบครัวหรือปัญหาภายในกลุ่ม

ปัจเจกชนนิยม (Individualisms)	กลุ่มนิยม (Collectors)
2. อาจชอบ โครงสร้างอำนาจในแนวนอน (Horizontal) อาจมีการสงสัยว่ามีการเผด็จการเกิดขึ้น	2. กลุ่มนี้จะพอใจกับสถานะความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่มีลักษณะต่างกันอาจมีความคาดหวังว่าคนที่มีความสูงจะชนะ ความพยายามของผู้แทรกแซงในการที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกันอาจจะได้รับการต่อต้านในกรณีของพวกกลุ่มนิยมที่สถานะต่ำกว่าในกลุ่มอื่นๆ เช่น อาจารย์กับนักศึกษา
3. ปัจเจกชนนิยมจะภาคภูมิใจกับผลสำเร็จ และพูดถึงผู้อื่นในทางลบมากกว่าพวกกลุ่มนิยม	3. กลุ่มนิยมอาจจะไม่รับเครดิตในผลสำเร็จของเขาเอง เมื่อเผชิญหน้ากับพวกปัจเจกชนนิยมซึ่งพูดถึงความสำเร็จของตนเอง ความขัดแย้งอาจเพิ่มมากขึ้น
4. หน้าที่และความอับอายเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล	4. หน้าที่และความอับอายจะเกี่ยวโยงไปถึงครอบครัวและกลุ่ม
5. เมื่อมีการกระจายทรัพยากร ปัจเจกชนนิยมจะคาดหวังถึงความเสมอภาค (ของแต่ละคนจากที่เขามีส่วนให้หรือกระทำ) เป็นหลักการของความสัมพันธ์ทุกชนิด	5. เมื่อมีการกระจายทรัพยากร กลุ่มนิยมจะใช้ความเสมอภาค (แก่ทุกคนที่มีส่วนให้หรือกระทำ) กับคนนอกกลุ่มและเท่ากัน
6. จะมีความเห็นว่าควรแยกประเด็นปัญหาแยกจากความสัมพันธ์ โดยจะแยกอารมณ์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้มากกว่าพวกกลุ่มนิยม ปัจเจกชนนิยมจะต้องการ “ทำงานต่อไป” ทันทีหลังจากการประชุมเขาจะไม่อดทนต่อการทดสอบเบื้องต้นและพิธีการ	6. ประเด็นปัญหาและความสัมพันธ์จะเกี่ยวข้องกันเสมอ “ไม่สามารถแยกคนออกจากปัญหาได้” กลุ่มนิยมจะคำนึงถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระยะยาวซึ่งอาจมีอุปสรรคเมื่อปัจเจกชนต้องการทำงานต่อไปโดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์
7. ข้อตกลงเป็นทางการ (ลายลักษณ์อักษร) มีน้ำหนักสำหรับปัจเจกชนนิยมมากกว่ากลุ่มนิยม	7. ข้อตกลงไม่เป็นทางการ (ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร) มีน้ำหนักมากกว่าสำหรับพวกกลุ่มนิยม

ปัจเจกชนนิยม (Individualisms)	กลุ่มนิยม (Collectors)
8. ความขัดแย้งถือเป็นการแสดงออกถึงการต่อสู้ เพื่อให้รู้หรือแก้ไขความแตกต่าง และจะเห็นได้ว่าเป็นทั้งสิ่งที่ดีและเป็นสิ่งที่ไม่ดี กระบวนการจะเป็นสิ่งที่ดีเมื่อมีโอกาสแก้ปัญหาได้ จะเป็นสิ่งที่ไม่ดีเมื่อไม่มีการเผชิญหน้าและปล่อยให้เป็นเรื่องที่ลุลกลามขึ้น	8. ความขัดแย้งถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ความขัดแย้งจะถูกมองว่าทำให้เกิดผลเสียต่อความเป็นระเบียบของสังคม และควรหลีกเลี่ยงอย่างที่สุด ความขัดแย้งอาจถูกพิจารณาว่าเป็นตัวชี้วัดความไม่มีวินัย และอาการแสดงของความไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber, 1966) ยอมรับว่าความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างบุคคลพบได้ทุกหนทุกแห่งในสังคม ความขัดแย้งเป็นผลมาจากการมีทรัพยากรหรือรางวัลอย่างจำกัด สารสำคัญของแนวคิดนี้คือ 1) ความขัดแย้งของผลประโยชน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคม 2) สังคมใดๆก็ตาม กลุ่มของบุคคลแต่ละบุคคลย่อมมีอำนาจไม่เท่ากัน 3) ผู้มีอำนาจจะใช้กฎหมายและการบังคับเพื่อสร้างระเบียบทางสังคม 4) โครงสร้างของสังคมและแนวปฏิบัติในสังคมถูกกำหนดขึ้นโดยผู้มีอำนาจ 5) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เกิดการแตกแยกในกลุ่มของผู้มีอำนาจมากกว่าในกลุ่มผู้ไม่มีอำนาจ 6) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นจากผลการกระทำของบุคคลที่ได้รับผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง 7) การใช้อำนาจมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขความสามารถในการควบคุมการออกกฎ ระเบียบ ความสามารถที่จะควบคุมการลงโทษ และความสามารถจะควบคุมเครื่องมือที่จะเผยแพร่อุดมการณ์และการสื่อสาร

ซิมเมล (Simmel, 1966) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน โดยมีแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความขัดแย้งดังนี้ 1) ความขัดแย้งทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวภายในกลุ่ม 2) ความกลมเกลียวภายในกลุ่มเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง 3) ความกลมเกลียวระหว่างกลุ่มเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง

มอสคา (Moaca อ้างถึงในวันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และวิศิษฐ์ ชัชวาลทิพากร, 2546 : 2-12) เป็นนักสังคมวิทยาชาวอิตาลีได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความขัดแย้ง โดยเชื่อว่าในสังคมไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม เป็นของปกติที่เกิดโดย

ธรรมชาติ และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในการดำรงชีวิตในสังคม แม้ว่าจะสามารถจัดการความขัดแย้งลงได้บ้าง แต่มอสคาก็เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำเช่นนั้น เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะขาดเสียไม่ได้ในการสร้างความก้าวหน้า ความเป็นระเบียบของสังคม และเสรีภาพทางการเมือง

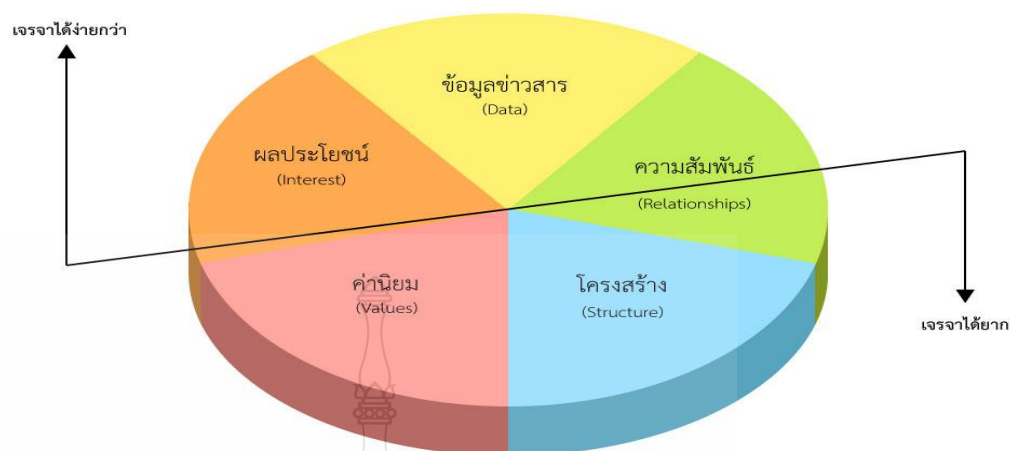
โคเซอร์ (Cosser อ้างถึงในวันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และวิศิษฎ์ ชัชวาลทิพากร, 2546 : 2-12) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้ขยายแนวคิดของ“ชิมเมล”โดยพยายามชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความกลมเกลียวหรือความแตกแยก

กล่าวโดยสรุป ในสังคมไทยเห็นว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและพบเห็นอยู่ตลอดเวลา คนทั่วไปมักจะมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ควรเกิดขึ้น และยังไม่ค่อยยอมรับว่าในสังคม/ชุมชน/กลุ่ม/องค์กรของตนมีความขัดแย้ง แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วมักมีมุมมองรวมประเด็นปัญหากับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นรวมไปถึงครอบครัวและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้เข้ามาจัดการแก้ไขสังคมคาดหวังว่าควรเป็นหน้าที่ของผู้มีสถานะสูงกว่า เช่นผู้นำกลุ่ม/ชุมชน/สังคม/องค์กร ซึ่งถ้าไม่ได้รับการแก้ไขหรือการจัดการที่เหมาะสม อาจเกิดพลวัตยกระดับหรือการขยายตัวความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรงและความแตกแยกได้ แต่ในทางกลับกันถ้าได้มีการจัดการแก้ไขที่เหมาะสมก็จะทำให้สังคม/ชุมชน/กลุ่ม/องค์กรของตนมีการพัฒนา/ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

ประเภทและสาเหตุของความขัดแย้ง

การศึกษาเรื่องประเภทและสาเหตุของความขัดแย้ง นักวิชาการหลายท่านได้มีแนวคิดการแบ่งแยกประเภทและสาเหตุของความขัดแย้งออกหลายรูปแบบ โดยมีการแบ่งตามประเภท ด้านชนิด สาเหตุ ขั้นตอน หรือกลุ่ม ในเรื่องของความขัดแย้ง เช่น

คริสโตเฟอร์ มัวร์ (Moore, 1986) ได้พูดถึงเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ความขัดแย้งที่แบ่งชนิดของความขัดแย้งเป็น 5 ชนิด (ดูภาพวงกลม) โดยเรียกว่า วงกลมความขัดแย้ง ประกอบด้วย

ภาพที่ 2 วงกลมของความขัดแย้ง (Moore, 1986 อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2550:13)

ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) เป็นปัญหาพื้นฐานของความขัดแย้งอาจจะเกิดจากข้อมูลน้อยไป การแปรผลผิดพลาด การวิเคราะห์ออกมาด้วยความเห็นต่างในการรับรู้ข้อมูล (Perception) บางครั้งก็เป็นปัญหาขัดแย้งกันได้

ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) เป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ พฤติกรรมต่างๆในอดีต อารมณ์ที่รุนแรง ความเข้าใจผิด และการสื่อสารบกพร่อง

ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest Conflict) เป็นเหตุผลของการแย่งชิงผลประโยชน์ในสิ่งที่ดูเหมือนมีหรือไม่มีเพียงพอ เป็นเรื่องของทั้งตัวเนื้อหา กระบวนการ และจิตวิทยา (เช่น ยุติธรรมใหม่)

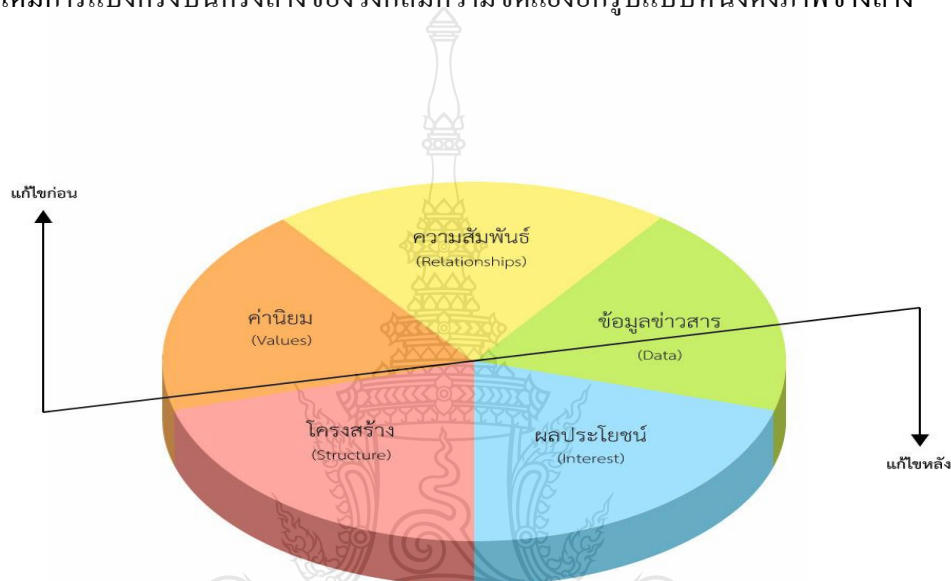
ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structure Conflict) เป็นเรื่องของอำนาจ แย่งชิงอำนาจ การกระจายอำนาจ ปัญหาโครงสร้าง รวมไปถึง กฎ ระเบียบ บทบาท ภูมิศาสตร์ ระยะเวลาและระบบ

ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict) เป็นปัญหาระบบของความเชื่อ ความแตกต่างในค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติการเลี้ยงดูที่หล่อหลอมเขาขึ้นมา

การแยกแยะความขัดแย้งออกไปแต่ละชนิดช่วยให้เห็นความชัดเจนของความขัดแย้งว่ามีองค์ประกอบอะไร เพื่อนำไปสู่การแก้ไขให้ถูกต้อง แต่ไม่ได้หมายความว่าความขัดแย้งต่างๆจะมีเฉพาะชนิดใดชนิดหนึ่งจริงๆแล้วจะผสมผสานกันอยู่เกือบทุกชนิดหรือมีทุกชนิดในเรื่องเดียวกัน

แต่แตกต่างกันในความรุนแรงของแต่ละประเภท ความขัดแย้งสามชนิดบนคือ ความขัดแย้งด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านผลประโยชน์ และด้านความสัมพันธ์มีแนวโน้มจะเจรจาได้ง่ายกว่าความขัดแย้งที่สัมพันธ์กับค่านิยมและโครงสร้าง

ในอีกมุมมองหนึ่ง ตามวงกลมความขัดแย้ง ที่แบ่งออกเป็น ครึ่งบนและครึ่งล่างของวงกลม ความขัดแย้ง นอกจากการแบ่งครึ่งบนครึ่งล่างออกมาดังรูปข้างบนแล้ว วันชัย วัฒนศัพท์ (2550 : 17) ยังได้มีการแบ่งครึ่งบนครึ่งล่างของวงกลมความขัดแย้งอีกรูปแบบหนึ่งดังภาพข้างล่าง

ภาพที่ 3 วงกลมของความขัดแย้งที่ควรจัดการแก้ไขก่อนหลัง
(ดัดแปลงจากวันชัย วัฒนศัพท์, 2550:17)

ครึ่งบน คือ สามประเภทของความขัดแย้งที่มีผู้วิเคราะห์ว่าหากไม่ได้รับการแก้ไขเสียก่อนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของค่านิยม เรื่องของความสัมพันธ์ภาพ เรื่องของข้อมูล หากยังเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขแล้ว การที่จะไปแก้ประเด็นเนื้อหาความขัดแย้งหรือผลประโยชน์ก็เกือบจะเป็นไปไม่ได้ เพราะเป็นเหมือนอุปสรรคที่ขวางกั้นอยู่ รวมถึงเรื่องของโครงสร้างก็จำเป็นต้องพิจารณาและแก้ไขประเด็นเหล่านี้ก่อน ทำให้ประเด็นของความขัดแย้งที่แท้จริงบิดเบือนไปหรือแยกจากกัน

March และ Simon (1958:102 อ้างถึงใน วราภรณ์ ตระกูลสฤณี, ออนไลน์, 2553) พบว่าความขัดแย้งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งต่อตนเอง (Individual Conflict) เป็นความขัดแย้งที่บุคคลมีต่อการกระทำของตนเอง แบ่งออกเป็น

1.1 รักพี่เสียดายน้อง (Approach-Approach Conflict) เป็นความต้องการหรือพอใจทั้งสองอย่าง แต่เลือกได้เพียงอย่างเดียว

1.2 หนีเสือปะจระเข้ (Avoidance-Avoidance Conflict) เป็นความรู้สึกที่ไม่ต้องการไม่ปรารถนาทั้ง 2 อย่าง แต่ต้องเลือก 1 อย่าง

1.3 เกลียดตัวกินไข่ (Approach-Avoidance Conflict) คือมีทั้งสิ่งที่พอใจไม่พอใจอยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องเผชิญหน้าทั้ง 2 อย่างในเวลาเดียวกัน

2. ความขัดแย้งในองค์กร (Organizational Conflict) เมื่อคนแต่ละคนมาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน จะมีความคิดเห็นต่างกัน มีวิธีการคิดที่ไม่เหมือนกัน ค่านิยม ทัศนคติ การรับรู้ผลประโยชน์ เกิดจากการแบ่งทรัพยากรและงบประมาณมีจำนวนจำกัด หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงเทคนิคในการทำงาน ความแตกต่างในหน้าที่การทำงาน ล้วนเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ทั้งสิ้น

3. ความขัดแย้งระหว่างองค์กร (Interorganization Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรกับองค์กรหรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม เช่นผลประโยชน์ขัดกัน

อรุณ รัชธรรม (2537:4-12) ได้กล่าวถึงแนวความคิดความขัดแย้งนั้น แยกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ตามกลุ่มบุคคล ความขัดแย้งย่อมเห็นได้ด้วยตาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่ายหรือมากกว่านั้น อาจจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรก็ได้ เช่น พรรคการเมือง เป็นต้น 2) ตามเนื้อหาของความขัดแย้ง นั่นคือ ขัดกันเกี่ยวกับเรื่องอะไร 3) ตามการแปรเปลี่ยนเกี่ยวกับความขัดแย้ง แต่ละฝ่ายย่อมปรับตัวเองในด้านจุดยืนต่อสิ่งที่เขามีความเชื่อต่อจุดยืนของอีกฝ่ายหนึ่ง และทำให้ระบบแตกแปรสภาพเป็นแบบของความขัดแย้งที่เห็นได้โดยทั่วไป 4) ตามการบริหารความขัดแย้งในรูปของการควบคุม การไกล่เกลี่ย

นอกจากนี้ อรุณ รัชธรรม ยังได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ความขัดแย้งในเนื้อหาของสาระ เกี่ยวกับการตกลงกันไว้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับนโยบายการปฏิบัติ แข่งขันกันในด้านทรัพยากรชนิดเดียวกัน มีแนวคิดแตกต่างกันเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ และบทบาทที่สัมพันธ์กัน เป็นต้น 2) ความขัดแย้งทางอารมณ์ เกี่ยวกับความรู้สึกที่มีติดต่อกันระหว่างคู่แข่งกัน

แสดงออกมาในรูปของความโกรธเคือง ไม่ไว้ใจกัน ค่าทอกัน เกรงกลัว และปฏิเสธกันและกัน เป็นต้น

สุคุณ พรหมายน (2535:21-26) ได้กล่าวถึงการศึกษาและการกำหนดทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้งไว้ 6 กลุ่ม ด้วยกันคือ

การศึกษาในกลุ่มที่หนึ่ง มองสาเหตุของการขัดแย้งว่าเกิดขึ้นโดยสันดานมนุษย์และสัตว์ในทุกลังคม ซึ่งเกิดจากพื้นฐานแนวคิดสัญชาตญาณความก้าวร้าว การขัดแย้งและการต่อสู้

การศึกษาในกลุ่มที่สอง ให้ความสนใจสาเหตุของความขัดแย้งที่ลักษณะโครงสร้างทางสังคม ข้อเสนอของทฤษฎีนี้อธิบายว่าความขัดแย้งเกิดจากการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น โดยเฉพาะในสังคมนิยมซึ่งโครงสร้างทางสังคมมีการแบ่งชนชั้นสูง

การศึกษาในกลุ่มที่สาม เสนอความคิดในรูปบูรณาภาพ และฉันทานุภาพ คือ มองความขัดแย้งว่าเกิดจากความแปรปรวน หรือความบกพร่องในกระบวนการทางสังคม

แนวคิดของกลุ่มที่สี่ มีหลักที่แตกต่างในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับกลุ่มที่สาม คือ กลุ่มนี้อธิบายความความขัดแย้งนั้นเกิดจากการทำหน้าที่อย่างหนึ่งของระบบสังคม ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นโดยสันดานหรือความบกพร่องของระบบสังคม แต่ความขัดแย้งจะช่วยสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

การศึกษาในกลุ่มที่ห้า กลุ่มนี้นับการศึกษาความขัดแย้งระหว่างประเทศ แนวคิดนี้มีความเห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสังคมนั้น เกิดจากความขัดแย้งในผลประโยชน์แห่งชาติ คำว่าผลประโยชน์แห่งชาติเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่าความมั่นคง อำนาจ ศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของชาติ การแข่งขันกันในเรื่องของผลประโยชน์แห่งชาติ การคำนวณที่ผิดพลาดของผู้นำและการประเมินอำนาจที่สูงเกินไป ตัวแปรต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นฉนวนให้เกิดสงครามระหว่างประเทศ

การศึกษาของกลุ่มที่หก มีแนวคิดว่าความขัดแย้งเป็นผลพวงมาจากการติดต่อสื่อสารที่ไร้ประสิทธิภาพ การรับรู้ที่ผิดพลาด ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน การก่อกวนเกลตาทางสังคมและกระบวนการของการขาดสติยับยั้ง เน้นการศึกษาพฤติกรรมความขัดแย้งโดยอาศัยความแตกต่างในผลประโยชน์ มุ่งจุดสนใจที่ตัวการกระทำ

พรนพ พุกกะพันธ์ (2542:144-145) ได้กล่าวถึงประเภทความขัดแย้ง มักเกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ความสนใจกับพฤติกรรม ความสนใจที่ว่านี้อาจเป็นความสนใจที่ต่างกันหรือ

เป็นความสนใจที่เหมือนกัน และพฤติกรรมนั้นอาจเป็นพฤติกรรมที่ไปด้วยกันได้หรือพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้ง 4 ลักษณะ คือ 1) ความขัดแย้งเป็นความขัดแย้งที่แท้จริง ซึ่งเป็นผลมาจากแต่ละฝ่ายมีความสนใจแตกต่างกันและมีพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ 2) ความขัดแย้งแฝง (Latent Conflict) เป็นความขัดแย้งที่แต่ละฝ่ายมีความสนใจแตกต่างกันแต่มีพฤติกรรมที่ไปด้วยกันได้ 3) ความขัดแย้งเท็จ (False Conflict) เป็นความขัดแย้งที่แต่ละฝ่ายมีความสนใจเหมือนกันแต่มีพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ 4) ไม่มีความขัดแย้ง (No Conflict) เมื่อแต่ละฝ่ายมีความสนใจเหมือนกันและมีพฤติกรรมที่ไปด้วยกันได้ก็จะไม่มีความขัดแย้ง

แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์ (2534) ได้อธิบายสาเหตุของการเกิดความขัดแย้ง เกิดขึ้นจากสาเหตุ ดังนี้

1. ลักษณะงานที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Task Interdependence) ปัจจัยประการแรกนี้

หมายถึง การที่หน่วยงานสองหน่วยงานหรือมากกว่านั้นไม่สามารถเป็นอิสระแก่กันได้ จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องข้อมูล ความช่วยเหลือหรือการประสานงานกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จ การทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในองค์กรไม่สามารถเป็นอิสระแก่กันได้ อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง

2. การแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้านมีมากขึ้น (Increased Specialization) ซึ่งจากผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ได้มีการค้นพบว่า การแบ่งงานตามความชำนาญมากเท่าใด ยิ่งเกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เพราะจะทำบุคลากรในแต่ละหน่วยงานมีแนวความคิดต่อการปฏิบัติ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของงานแตกต่างกันไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล และเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องประสานงานหรือทำงานร่วมกันแล้ว โอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นได้

3. การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของงานไม่ชัดเจน (Ambiguously Defined Responsibilities) ทำให้เกิดความสับสน ก้าวกำในการทำงานหรือทำงานซ้ำซ้อนกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้ง

4. อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารหรือการสื่อข้อความ (Communication Obstruction) อาจเกิดขึ้นจากบุคลากรในแต่ละหน่วยงานมีพื้นฐานความรู้ การศึกษา หรือการอบรมที่แตกต่างกัน เช่น วิศวกร นายแพทย์ และนักสังคมศาสตร์ เป็นต้น มักจะมีภาษาที่ใช้สื่อความหมายเฉพาะตัวตามสาขาอาชีพตน ซึ่งแตกต่างกันอย่างมาก ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานขาดความเข้าใจ หรือเกิดการเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน ผลทำให้นำไปสู่ความขัดแย้งตามมาในท้ายที่สุด

5. การแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่มีจำกัด (*Competition for Limited Sources*) บุคลากรหรือหน่วยงานต่างๆภายในองค์กรมักจะเผชิญปัญหาที่เกี่ยวกับการแก่งแย่งเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรขององค์กรที่มีค่อนข้างจำกัด เช่น ในเรื่องของงบประมาณ วัสดุ หรือทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการแบ่งประเภทความขัดแย้ง มีการอธิบายหลากหลายรูปแบบ แต่พอสรุปได้ว่ามีการแบ่งได้ 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ การแบ่งตามสาเหตุ/มูลเหตุของการเกิดความขัดแย้ง (Moore, 1986) กับการแบ่งตามเนื้อหาสาระของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น (อรุณ รักธรรม, 2537:4-12) ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะขอแบ่งประเภทความขัดแย้งตามเนื้อหาสาระของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมทั้งนำแนวคิดของ คริสโตเฟอร์ มัวร์ (Moore, 1986) มาเป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้ง 5 ชนิด กล่าวคือ เกิดจากสาเหตุการขาดข้อมูล ปัญหาด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์ ด้านค่านิยม และด้านโครงสร้าง

พลวัตของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่งหรือคงที่ ทั้งประเด็นด้านเนื้อหาที่ขัดแย้งกัน ทศนคติ อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรมของแต่ละฝ่าย และความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ ปัจจัยทั้งหมดนี้จะส่งอิทธิพลต่อกันและกันตรงเท่าที่ความขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพลวัตนี้อาจจะส่งผลให้เกิดทั้งการขยายตัวหรือการหดตัวของความขัดแย้ง (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล ,2550:16) ซึ่ง ศ.นพ. วันชัย วัฒนศัพท์ (2547:2-3) ได้อธิบายระยะพัฒนาการความขัดแย้ง ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะความขัดแย้งแฝง ระยะนี้เป็นข้อพิพาทที่มีลักษณะของความมีมติงที่ซ่อนตัวอยู่ ยังไม่พัฒนาเต็มที่และยังไม่ขยายตัวจนเกิดการเบ่งจ้วกันของผู้ที่ขัดแย้ง บ่อยครั้งที่ฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายอาจจะยังไม่ตระหนักว่ามีความขัดแย้ง หรือตระหนักถึงความขัดแย้งที่อาจจะมีโอกาสขึ้น

2. ระยะความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้น เป็นระยะที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ฝ่ายต่างๆ สามารถระบอออกมาได้ เขารู้ว่ามีข้อพิพาทเกิดขึ้น ประเด็นต่างๆจะชัดเจนแต่ยังไม่มีการเจรจาไกล่เกลี่ยหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่น่าจะดำเนินไปได้เกิดขึ้น

3. ระยะเวลาความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว เป็นระยะที่ข้อพิพาทซึ่งฝ่ายต่างๆ ได้มีบทบาทอย่างเอาเป็นเอาตายในกรณีพิพาทที่ดำเนินอยู่ อาจจะเริ่มมีการเจรจาไกล่เกลี่ยแล้ว หรืออาจจะถึงทางตันแล้วก็ได้

ซึ่งจากแนวคิดพลวัตของความขัดแย้งดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลประเด็นความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ใน 2 ประเด็นใหญ่ คือประเด็นความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ภายในชุมชน (ระยะที่ 1) กับประเด็นความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (ระยะที่ 2 และ 3) เพื่อวิเคราะห์โอกาสของการขยายตัวของประเด็นความขัดแย้งภายในชุมชนจังหวัดปทุมธานี

ข้อดี-ข้อเสียของความขัดแย้ง

พรนพ พุกกะพันธ์ (2542: 155-156) ได้กล่าวถึงข้อดีข้อเสียของความขัดแย้งที่ไว้ ดังนี้

ข้อดีของความขัดแย้ง

1. อาจเกิดความสามารถและไหวพริบของบุคคล
2. ช่วยบำบัดความต้องการทางจิตวิทยาของบุคคล
3. ก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
4. เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ไขและป้องกันความขัดแย้งขององค์กร
5. ช่วยสร้างความตื่นตัวให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติงาน
6. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งปัญหาในองค์กร
7. อาจมีการทบทวนความสามัคคีภายหลังที่ความขัดแย้งสิ้นสุดลง

ข้อเสียของความขัดแย้ง

1. ทำให้บุคคลเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองมากกว่าผลได้ขององค์กรเป็นส่วนรวม
2. อาจเป็นผลเสียต่ออารมณ์ สุขภาพ ร่างกาย และสุขภาพจิตของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายและเกิดความสิ้นเปลืองขึ้น
4. เกิดผลเสียด้านอารมณ์และการเงิน
5. มีการบิดเบือนความจริง

จากการศึกษาข้อดี ข้อเสียของความขัดแย้ง เพื่อที่ผู้วิจัยจักได้นำไปสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ถึงผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากการเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี

รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายรูปแบบหรือวิธีการจัดการความขัดแย้งหรือการแก้ปัญหาหรือการระงับหรือการป้องกันความขัดแย้ง ดังนี้

ลอว์เรนซ์ (Lawrence, 1969: 69 อ้างถึงในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ออนไลน์, 2547) ได้อธิบายการแก้ปัญหาหรือระงับความขัดแย้ง (Conflict Resolution or Supervision) เป็นการทำให้ความขัดแย้งสิ้นสุดลง โดยอาจให้ทุกฝ่ายตกลงกัน หรือให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดชนะไป โดยวิธีการแก้ไขความขัดแย้งมี 3 วิธี ได้แก่

1. วิธีชนะ-แพ้ (Win-Lose Method)

1.1 วิธีการบังคับ (Forcing) โดยอีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าอีกฝ่าย และไร้อำนาจของตนเอง บังคับให้อีกฝ่ายยินยอมและยุติข้อขัดแย้ง ซึ่งวิธีนี้อาจนำไปสู่ความคิดแก้แค้น เพราะการแก้ไขแบบนี้มิใช่การแก้ที่สาเหตุของปัญหา จึงทำให้ปัญหายังคงอยู่

1.2 วิธีการทำให้สถานการณ์ของความขัดแย้งสงบลง (Smoothing) โดยการเข้าไปขอร้องไห้ยุติความขัดแย้ง พยายามชักจูงคู่กรณีให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่มีความสำคัญเพียงพอที่จะต้องเสียเวลาไปกับมัน วิธีการนี้ไม่ใช่เป็นการเข้าไปแก้ที่สาเหตุของปัญหา หากแต่เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ดังนั้นปัญหายังจะดำรงอยู่ต่อไป โดยเฉพาะฝ่ายแพ้เพราะการที่พวกเขายอมยุติความขัดแย้งอาจจะมาจากสาเหตุของการขอร้องหรือเห็นแก่บุคคลอื่นก็ได้ ในสภาพเช่นนี้ความขัดแย้งที่ยุติลงไปในนั้นจึงเป็นความสงบชั่วคราวเท่านั้นและความขัดแย้งพร้อมที่จะปะทุขึ้นมาอีกเมื่อไรก็ได้

1.3 วิธีการหลีกเลี่ยง (Avoiding) วิธีการแบบนี้มีลักษณะเป็นการที่ไม่สนใจที่จะเข้าไปเผชิญกับสถานการณ์ของความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้น อาจจะเป็นไม่รู้ เจตเมยหรือไม่มีการตอบสนองต่อข้อเรียกร้อง หรือพยายามยืดเวลาโดยไม่ยอมตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นต้น สภาพเช่นนี้จะทำให้ความขัดแย้งยิ่งบานปลายและรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ และแทนที่ความขัดแย้งควรจะถูกลดลงมาให้กลายเป็นสถานะที่สร้างสรรค์กลับมีลักษณะเป็นการทำลายมากขึ้น

2. วิธีแพ้ทั้งคู่ (Lose-Lose Methods) หมายถึงว่า เป็นวิธีที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายที่เป็นคู่กรณีของความขัดแย้งนี้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตนเองต้องการได้ทั้งหมด แต่อาจจะได้มาบางส่วนเท่านั้น ดังนั้น จึงเรียกว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้แพ้ วิธีการแบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า การได้มาบางส่วนดีกว่าไม่ได้เลย วิธีการที่นิยมใช้ ได้แก่ การประนีประนอม (Compromising) หรือการเจรจาต่อรอง (Bargaining) ซึ่งมีลักษณะเป็นการแก้ไขความขัดแย้งโดยการพบกันครึ่งทาง

วิธีการนี้มีจุดอ่อนเพราะไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขสาเหตุของความขัดแย้งได้อย่างแท้จริง ความขัดแย้งอาจจะยุติลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น และที่ร้ายไปกว่านั้นวิธีการประนีประนอมจะไม่สามารถนำไปสู่การสร้างสรรคขึ้นมาได้เลย

3. วิธีการที่ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win-Win Methods) วิธีการนี้คู่กรณีของความขัดแย้ง ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาาร่วมกัน และทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามที่ทั้งสองฝ่าย ต้องการ ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงเป็นผู้ชนะ สำหรับวิธีการที่นิยมใช้กันคือ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน (Integrative Problem Solving) ซึ่งบางครั้งมีนักวิชาการเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเผชิญหน้ากัน (Confrontation) วิธีการแบบนี้จะไม่มีการเข้าไปกำจัดความขัดแย้งหรือประนีประนอมกันใดๆ ทั้งสิ้น หากแต่เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีของความขัดแย้งเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับตัวพวกเขา ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางแก้ไขที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจและยอมรับกันได้ ในการใช้วิธีการแบบนี้ ผู้บริหารจะต้องทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือคู่กรณีของความขัดแย้งเกิดความรู้สึกว่าสมาชิกภายในองค์กรทุกคนสามารถทำงานร่วมกันได้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ลอว์เรนซ์ ยังได้อธิบายวิธีการป้องกันความขัดแย้งว่า สามารถทำได้โดยการสร้างบรรยากาศ ให้คู่กรณีของความขัดแย้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระโดยใช้กลยุทธ์ ดังนี้

1. กลยุทธ์การมีความเห็นสอดคล้อง โดยยึดหลักการหาวิธีการแก้ปัญหาที่จะเป็นที่ยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่มีปัญหา มุ่งตอบสนองความต้องการของทั้ง 2 ฝ่ายให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งทั้งสองฝ่ายที่มีความขัดแย้งกันต้องดำเนินการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมีหลักสำคัญคือ

1.1 ยอมรับแนวความคิดสมัยใหม่ที่ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มิมีประโยชน์

1.2 มุ่งมองที่ตัวปัญหามากกว่าตัวบุคคล

1.3 มุ่งหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับปัญหาให้มากที่สุด

1.4 มีความจริงใจเปิดเผยและใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น

1.5 หลีกเลี่ยงการเน้นถึงความต้องการของตน

1.6 อาจต้องอาศัยบุคคลที่สามเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือ และควรหลีกเลี่ยงการใช้เสียงข้างมากตัดสิน หรือใช้การแลกเปลี่ยนแบบ "หมู่ออกไปโก๋มา" หรือ "ยื่นหมูยื่นแมว"

2. กลยุทธ์การตัดสินใจแบบผสมผสาน มีดังนี้

2.1 การทบทวนและการปรับตัวโดยเน้นทางด้านความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2.2 ระบุปัญหาให้ชัดเจน

2.3 การแสวงหาแนวทางการแก้ไข

2.4 ตัดสินใจแบบให้มีความเห็นสอดคล้องกัน

วิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันหรือแบบชนะทั้งคู่ สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของความขัดแย้งได้อย่างแท้จริง เพราะมันเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การค้นหาแหล่งที่มาของปัญหา และสามารถกำหนดวิธีการแก้ไขได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งในท้ายที่สุดจะทำให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อองค์กร และจากการศึกษาและวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ ก็ได้ค้นพบและยืนยันให้เห็นว่า การใช้วิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันนี้ จะทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ทำให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อองค์กรหรือทำให้องค์กรเกิดประสิทธิผลขึ้นได้ และผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่มักจะเลือกใช้วิธีการแบบนี้ในการแก้ความขัดแย้ง (Lawrence , 1969: 69 อ้างในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ออนไลน์, 2547)

วันชัย วัฒนศัพท์ (2550:176-182) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมที่สุด ต้องเป็นรูปแบบที่คู่กรณีพอใจในการจัดการ คือ รู้สึกชนะ-ชนะ ทั้งคู่ คงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหรือสามารถพินิจดีกันได้ ผลการตัดสินเป็นการใช้กระบวนการสร้างฉันทามติ ซึ่งหลักของการหาข้อยุติจะใช้มาตรฐานหรือกระบวนการที่ชอบธรรมที่ทุกๆฝ่ายยอมรับโดยไม่ใช้อำนาจบีบบังคับหรือใช้การเกลี้ยกล่อมแต่เป็นการเจรจาโดยสันติวิธี ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหาข้อพิพาท และผลแห่งการตัดสินใจ

กระบวนการที่ใช้ (Process)	ผู้ตัดสินใจ (Decision-Making)	ผลการตัดสินใจ (Result)
1. ใช้ความรุนแรง (Violence/Fight)	- ผู้ชนะ (The Winner)	- แพ้ – ชนะ (Win-Lose)
2. ใช้การเผชิญหน้าประท้วงอย่างสันติ หรือ อารยะจัดขึ้น (Non-Violence Direct Action or Civil Disobedience)	- ผู้ชนะ (The Winner)	- แพ้ – ชนะ (Win-Lose)
3. ใช้การบัญญัติกฎหมาย (Legislation)	- สภานิติบัญญัติ (The Legislature)	- แพ้ – ชนะ (Win-Lose)
4. ใช้การฟ้องร้อง (Litigation)	- ศาล (The Court)	- แพ้ – ชนะ (Win-Lose)
5. ใช้อนุญาโตตุลาการตัดสิน (Arbitration)	- อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator)	- แพ้ – ชนะ (Win-Lose)
6. ใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation)	- คู่กรณี (The parties)	- ชนะ–ชนะ(Win-Win)
7. ใช้การเจรจาไกล่เกลี่ย (Negotiation)	- คู่กรณี (The parties)	- ชนะ–ชนะ (Win-Win)
8. ใช้การหลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance/Flight)		- คงสภาพเดิม (Status quo)

จากตาราง สามารถสรุปรูปแบบการจัดการความขัดแย้งได้ 8 วิธี ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance หรือ Flight) เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่สังคมตะวันตกชอบที่จะทำคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งก็ไม่อยากมีเรื่องกลับบ้านไปไม่ต่อล้อต่อเถียง หรือที่เราเคยได้ยินพูดกันว่า “เป็นความกัน กินขี้หมาดีกว่า” ปัญหาไม่ได้หมดไปเพียงแต่ไม่หยิบยกมาพูด โดยหวังว่าในที่สุดเวลาจะเป็นเครื่องช่วยให้ลืมๆไป เป็นลักษณะทางสังคมที่ไม่ชอบการเผชิญหน้า (Non Confrontation) บางครั้งก็ไม่พูดจានินทาว่ากล่าวลับหลังก็มี ซึ่งแตกต่างจากสังคมตะวันตกที่นิยมจะพูดต่อหน้าให้รู้แล้วรู้รอดไป เสร็จแล้วก็ไม่เก็บมาเป็นอารมณ์ต่อหรือไปพูดลับหลัง ซึ่งจากการสำรวจความคิดเห็นในเรื่องปัญหาความขัดแย้งของคนไทย โดยสถาบันพระปกเกล้าเมื่อ ปีพ.ศ. 2546 (วันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุริกุล และวิศิษฐ์ ชัชวาลทิพากร) พบว่าประชาชนกว่าครึ่งที่สำรวจยังเห็นว่าถ้าภายในครอบครัวทะเลาะกัน การที่จะไม่พูดกันชักระยะก็น่าจะดี เชื่อว่าจะเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้

2. การใช้คนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางนี้ ในสังคมไทยก็ได้มีมานานแล้ว โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ผู้หลักผู้ใหญ่หรือพ่อใหญ่แม่ใหญ่มีบทบาทอยู่มาก ทางภาคอีสานเราเรียกว่าระบบเจ้าโคตร ซึ่งตัวเจ้าโคตรเอง คือ ปู่ย่า ตายาย (ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย) ที่เป็นพี่เลี้ยงหรือพ่อของลูกหลานตระกูลนั้นหรือแม่แต่คนละตระกูล เจ้าโคตรจะทำหน้าที่คนกลางในกรณีมีข้อขัดแย้งกันในครอบครัวหรือแม้แต่ในชุมชน แต่เมื่อกระบวนการยุติธรรมจากระบบส่วนกลางเข้ามาบทบาทอย่างเป็นทางการ ระบบเจ้าโคตรก็ค่อยๆ หายไป ทางเหนือก็มีระบบที่เรียกว่า “แก้มือแก่มือ” ซึ่งบทบาทจะเน้นไปในเรื่องของ การแก้ปัญหาแบ่งปันทรัพยากรน้ำเป็นเรื่องหลัก อย่างไรก็ตามคนกลางตามแนวคิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยที่อาจจะค่อนข้างไปในทาง “เกลี้ยกล่อม” และมีส่วนอาศัยบารมีในการตัดสินใจจากคนกลางโดยความน่าเชื่อถือของคนกลาง ส่วนแนวคิดของการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางมีหลักเกณฑ์กติกาและกระบวนการที่คนกลางเป็นผู้กำกับกระบวนการเท่านั้น ไม่มีอำนาจและไม่มีหน้าที่ไปตัดสิน ผู้ทำหน้าที่ตัดสินคือคู่กรณีทั้งสองคนหรือหลายคนก็แล้วแต่ ผลการตัดสินใจจะออกเป็นชนะ-ชนะ (Win-Win) โดยใช้กระบวนการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) ซึ่งหลักของการหาข้อยุติจะใช้มาตรฐานหรือกระบวนการที่ชอบธรรม (Legitimacy) ที่ทุกฝ่ายยอมรับ โดยไม่ใช่อำนาจบีบบังคับหรือใช้การเกลี้ยกล่อม (Lobby) การเจรจาไกล่เกลี่ยในรูปแบบใหม่นี้ เรียกว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งโดยสันติวิธี

3. การเจรจาไกล่เกลี่ยกันเอง (Negotiation) การเจรจาไกล่เกลี่ยกันเองใช้กระบวนการเดียวกันกับการเจรจาไกล่เกลี่ยกันโดยคนกลาง คือ ตัดสินใจโดยอาศัยฉันทามติ จะเป็นกรณีที่คู่กรณีหันหน้ามาพูดคุยกันเองโดยไม่ใช้มาได้แย้งหรือโต้เถียง (Debate) กันว่าใครผิดใครถูก แต่มาพูดคุยกันหรือสุนทรียสนทนาหรือสานเสวนา (Dialogue) อาศัยการเจรจาโดยยึดจุดสนใจ (Interest-Based) คือยึดจุดสนใจหรือความต้องการของแต่ละกลุ่ม (ซึ่งไม่ใช่การเจรจาโดยยึดจุดยืนหรือ Position-Based) และพยายามทำความเข้าใจในจุดสนใจหรือความต้องการของแต่ละฝ่ายทั้งฝ่ายตนและฝ่ายอื่นเป็นการใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Process)

4. การใช้อำนาจตุลาการ (Arbitration) กระบวนการใช้คนกลางมาทำหน้าที่ตัดสิน เรียกว่า Arbitration และผู้มาตัดสินเรียกว่า อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) แต่กระบวนการพิจารณาจะต่างจากศาล คือ สามารถหาข้อมูลอื่นมาพิจารณาเสริมได้ไม่ต้องเอาเฉพาะประเด็นที่ฟ้องร้องกันอยู่ การตัดสินของอนุญาโตตุลาการอาจจะผูกพัน (Binding) ให้ต้องปฏิบัติตามอย่างไร และการตัดสินเป็น

แพ้เป็นชนะ ในสหรัฐอเมริกามีการใช้กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางร่วมกับกระบวนการอนุญาโตตุลาการคือทั้งไกล่เกลี่ยทั้งช่วยตัดสินเรียกสั้นๆ ว่า Med-Arb (Mediation-Arbitration)

5. การฟ้องร้องกัน (Litigation) การฟ้องร้องกันเป็นกระบวนการที่หมายถึง การหาคนกลางผู้ที่จะตัดสินในข้อพิพาท นับตั้งแต่เมื่อเป็นเด็กเล็กอยู่เวลาทะเลาะกับพี่ทะเลาะกับน้องก็ฟ้องพ่อฟ้องแม่ พอโตขึ้นเข้าโรงเรียนก็ฟ้องครูฟ้องอาจารย์ พอมาทำงานก็ฟ้องนาย หรือมีข้อขัดแย้งกับผู้อื่นเป็นคดีความกันก็ไปฟ้องศาลกัน ผลการตัดสินก็จะออกมาเป็น “แพ้-ชนะ” ผู้ชนะก็จะดีใจและชื่นชมในกระบวนการยุติธรรม ในขณะที่ผู้ที่ถูกตัดสินให้แพ้ก็จะไม่พอใจและกล่าวหากระบวนการยุติธรรมนั้นว่าไม่ยุติธรรม ทั้งคู่กรณีก็ไม่มีโอกาสที่จะมาคืนดีกันอีก

6. การใช้กระบวนการทางนิติบัญญัติเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง (Legislation) บางกรณีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากปัญหาข้อกฎหมายที่อาจจะล้าสมัย หรือกฎหมายยังไม่ได้กำหนด หรือกฎหมายที่มีอยู่เดิมออกมาแล้วเกิดปัญหาความขัดแย้ง เช่น กฎหมายป่าสงวนออกมาภายหลังจากที่คนได้เข้าไปอยู่ในป่าไปทำมาหากินเก็บของป่าแล้ววนเป็นสิบปีหลายสิบปี แต่ภายหลังกฎหมายออกมารอบคลุมพื้นที่โดยไม่ว่าจะมีประชาชนอยู่ตรงไหน ป่าสงวนจึงมาครอบคลุมพื้นที่ที่ประชาชนอยู่มาก่อน อย่างที่พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “จริงไม่ใช่คนรุกป่าแต่เป็นป่ารุกคน” คือกำหนดป่าสงวนว่าห้ามคนมาอยู่ในพื้นที่ที่เขาเคยอยู่จึงต้องมีการร่างกฎหมายป่าชุมชนออกมาเพื่อแก้ปัญหาตรงนี้

7. การใช้การชุมนุมประท้วงอย่างสันติ (Civil Disobedience) หรือที่มีการใช้คำว่า อารยะขัดขืน เป็นกระบวนการต่อสู้อย่างสันติเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ โดยการชุมนุมคนสงบปราศจากอาวุธ ซึ่งถือว่าเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือว่าเป็น “สิทธิ” ที่สามารถกระทำได้ การชุมนุมเพื่อแสดงความเห็นต่างหรือชุมนุมประท้วงนี้จะต่างจากแนวคิดผู้ที่ริเริ่มนำมาใช้จนเป็นแบบอย่าง คือ มหาตมคานธีนั้น โดยมีความแตกต่างในหลักการและกระบวนการที่สำคัญอยู่ คือ คานธีจะใช้ความรักเป็นเครื่องมือ คานธีจะไม่เกลียดไม่โกรธอังกฤษ แถมยังรักคนอังกฤษด้วย แต่มาประท้วงระบบของอังกฤษที่มาครอบอินเดีย ฉะนั้นคานธีจึงไม่จับไมโครโฟนด่าคนอังกฤษไม่มีการเผาโลงไม่มีการเผาพริกเผาเป็ดแข่ง นอกจากนั้นความไม่รุนแรงหรืออหิงสา (Ahimsa) ของคานธียังหมายถึง ความไม่รุนแรงทั้งทางกายทางวาจาและทางใจด้วยซ้ำไป คานธียังยอมปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะการประท้วงอดข้าวอาจจะไปขัดกับกฎหมายและยอมให้

จับกุมคุมขังโดยไม่ขอยกเป็นข้อต่อรอง ในขณะที่ลักษณะของผู้ประท้วงบ้านเราชอบทำคือคำขอในข้อแรกว่า “ไม่ให้ถือว่าการหยุดงานประท้วงเป็นการกระทำผิด”

ผลของการชุมนุมประท้วงก็ยังมีผลเป็นแพ้และชนะ คือถ้าผู้ชุมนุมประท้วงได้ตามที่ต้องการก็คือว่าชนะ ถ้าไม่ได้ก็จะรู้สึกว่าเป็นแพ้

8. การใช้ความรุนแรง (Violence หรือ Fight) เป็นกระบวนการที่คนหลายกลุ่มใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยมีความเชื่อว่าเป็นวิธีเดียวที่จะยุติความขัดแย้งหรือข้อพิพาทได้ กรณีดังกล่าวนี้มีให้เห็นอยู่เสมอ เช่นกรณีที่สัมพันธมิตรใช้การทิ้งระเบิดปรมาณูที่อิโรชิมาและนางาซากิเพื่อยุติสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อให้สันติภาพกลับคืนมา หรือการตัดสินใจบุกประเทศอิรักเพื่อป้องกันและยุติความรุนแรงจากการก่อร้าย โดยเชื่อว่าหากบุกเข้าไปจัดการกับซัดดัม ฮุสเซน ผู้นำของอิรักจะยุติป้องกันผู้ที่ไปก่อให้เกิดการก่อการร้ายในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะความหวาดวิตกว่าอิรักกำลังเตรียมสร้างอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธเชื้อโรค เป็นต้น การใช้ความรุนแรงเพื่อเอาชนะความไม่ชอบธรรมที่นำไปสู่ความขัดแย้งนั้นๆ ผลของการต่อสู้จะออกมาเป็นแพ้เป็นชนะเช่นกัน การใช้ความรุนแรงมักจะได้รับการตอบสนองออกมาเป็นความรุนแรงเป็นลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟันที่คานธีพูดว่า “An eye for an eye and we all go blind” หรือ ตาต่อตาฟันต่อฟันมันให้ทุกคนพ่ายแพ้ สมัยแรกๆที่เราต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ รัฐบาลก็ใช้วิธีรุนแรงฆ่าทุกคนที่สงสัยเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ยิ่งฆ่าก็ยิ่งเพิ่มจำนวนเพราะญาติพี่น้องเพื่อนคนที่ถูกฆ่าก็ไปจับอาวุธมาต่อสู้ เกิดการสูญเสียทั้งฝ่ายปราบปรามจนมีพิธีพระราชทานเพลิงศพนายตำรวจทหารแต่ละปีจำนวนเป็นร้อยๆจนในที่สุดหันมาใช้สันติวิธีประกาศนโยบาย 66/23 ถือคนที่เข้าป่าไปเป็นผู้พัฒนาชาติไทยเชิญออกมาร่วมพัฒนาโดยไม่เอาผิดคนเหล่านี้ต่อมาก็กลายมาเป็น สส. มาเป็นรัฐบาลหลายต่อหลายคน

จากรูปแบบดังกล่าวข้างต้น แต่เดิมสังคมไทยนิยมใช้วิธีหลีกเลี่ยงปัญหาแก้ปัญหาจึงมักได้ยินคำพูดว่า “เป็นความกัน ไปกินจี่หมาดีกว่า” นั่นคือ ไม่ชอบเป็นความ ไม่ชอบมีเรื่อง แต่ปัจจุบันกลับมีการฟ้องร้องกันมากจนคดีแน่นศาลแน่นโรงพัก วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งส่วนใหญ่จะมีผลเป็นแพ้-ชนะเพราะเป็นการตัดสินใจโดยบุคคลที่สาม ไม่ว่าจะเป็นศาลหรือคณะกรรมการ หรืออนุโตตุลาการ การใช้การประท้วง หรือการใช้ความรุนแรงก็มักจะมีผลแพ้-ชนะ มีอยู่บางวิธีที่ผลจะออกมาเป็นชนะ-ชนะ คือการเจรจาไกล่เกลี่ยหรือการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง แต่สังคมไทยก็ยังไม่ค่อยนิยมใช้วิธีนี้

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมที่สุด ต้องเป็นรูปแบบที่ คู่กรณีพอใจในการจัดการ คือ รู้สึกชนะ-ชนะทั้งคู่ คงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหรือสามารถฟื้นคืน ดีกันได้ ซึ่งวันชัย วัฒนศัพท์ (2550:178) ได้กล่าวว่าผลการตัดสินเป็นการใช้กระบวนการสร้าง ฉันทามติ ซึ่งหลักของการหาข้อยุติจะใช้มาตรฐานหรือกระบวนการที่ชอบธรรมที่ทุกๆฝ่าย ยอมรับ โดยไม่ใช่อำนาจบีบบังคับหรือใช้การเกลี้ยกล่อมแต่เป็นการเจรจาโดยสันติวิธี

จากการศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งจากแนวคิดของนักวิชาการหลายๆท่านข้างต้น พบว่า สามารถแบ่งรูปแบบการจัดการความขัดแย้งออกได้ 3 วิธีใหญ่ๆ คือ วิธีการใช้ความรุนแรง วิธีสันติวิธี และวิธีไม่แก้ไขปล่อยปัญหาให้เวลาแก้ไขเอง ซึ่งเป็นที่มาของกรอบแนวคิดของผู้วิจัยใน แนวคิดการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง (บทที่ 1) และเนื่องจากแนวคิดวิธีการจัดการความขัดแย้งโดย สันติวิธีโดยเฉพาะวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นวิธีที่คู่กรณีพอใจในการจัดการ คือ รู้สึกชนะ-ชนะทั้งคู่ คงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน(วันชัย วัฒนศัพท์, 2550:178) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาข้อมูล รูปแบบวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยที่มีการใช้ในการจัดการปัญหาคความขัดแย้งในชุมชนจังหวัด ปทุมธานี ว่ามีรูปแบบหรือวิธีการอย่างไรบ้าง ผลสำเร็จเป็นอย่างไร และสอดคล้องหรือแตกต่าง กับหลักการหรือทฤษฎีอย่างไร รวมถึงยังศึกษารวมถึงรูปแบบแนวทางการจัดการปัญหาคความ ขัดแย้งแบบอื่นๆที่เกิดขึ้นในจังหวัดปทุมธานี

แนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ย

วันชัย วัฒนศัพท์ บรรพต ดันธีรวงศ์ และสุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, แพลและเรียบเรียง (2550 : 28-31)กล่าวว่าในอเมริกาเหนือ การศึกษาการแก้ไขความขัดแย้งและการเจรจาไกล่เกลี่ยส่วน ใหญ่จะพูดถึงแนวทาง 5 แนวทาง ซึ่งแต่ละแนวทางแสดงถึงวัตถุประสงค์หรือความตั้งใจที่แตกต่าง กันไป ลักษณะความขัดแย้งของแต่ละบุคคลก็มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงของ ปัญหาและอำนาจที่เขาคิดว่ามีโดยดูจากความสัมพันธ์ ทั้งนี้ถ้าเขาเห็นว่าเขาเองเป็นฝ่ายที่มีอำนาจ เหนือกว่า ก็มักจะเอนเอียงไปใช้วิธีการที่ก้าวร้าว ในทางกลับกันหากเขาคิดว่าเขาเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบ ก็มักจะเลือกใช้วิธีทางอ้อม ดังนั้น เมื่อเข้าใจแต่ละวิธีการที่แตกต่างกันนี้แล้ว เราก็สามารถที่จะเลือก อย่างรอบคอบว่าวิธีใดจะเหมาะสมกับเราในแต่ละสถานการณ์ ดังนี้

1. การแข่งขัน การบังคับ และการผลักดัน (Competing, forcing and compelling) วิธีการ แข่งขันจะใช้เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายมากกว่าความสัมพันธ์ บุคคลนั้น อาจใช้อำนาจในการช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายรวมถึงการใช้อำนาจในการทำให้ผู้อื่นทำตามด้วย ยิ่งไป

กว่านั้นเขาอาจจำเป็นต้อง “ลุกขึ้นสู้” เพื่อปกป้องหลักการและสิทธิที่ตนสมควรได้ วิธีการนี้เน้นวิธีการแบ่งสันปันส่วน (Distributive Approach) เป็นแนวทางในการเจรจาไกล่เกลี่ย

2. การโอนอ่อนผ่อนตามหรือการทำให้ราบรื่น (Accommodation or Smoothing) การโอนอ่อนยอมตามผู้อื่น อาจนำมาใช้ในกรณีที่มีความห่วงใยต่อความสัมพันธ์มากกว่าเป้าหมายในการแก้ไขความขัดแย้ง เป้าหมายของข้อตกลงประเภทนี้เป็นเป้าหมายในรูปของการเอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายอื่น โดยที่ฝ่ายเราต้องยอมเสียประโยชน์ พฤติกรรมในการโอนอ่อนตามรวมถึงการทำตามคำสั่ง การเห็นคล้อยตามความคิดผู้อื่นหรือการยอมให้เป็นไปตามความปรารถนาของอีกฝ่าย ลักษณะนิสัยดังกล่าวมักจะถูกมองว่าอ่อนแอหรือต้องการความสงบในสังคมตะวันตก ลักษณะเหตุการณ์ประเภทนี้จะไม่ถูกมองเชิงลบในสังคมที่มีการให้คุณค่าต่อความสัมพันธ์อันราบรื่นและให้ความนับถือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ยอมรับต่อสถาบัน เพราะฉะนั้นวิธีการนี้เน้นการใช้ความสัมพันธ์เป็นหลัก (Relational in Orientation) และอาจปรับเป็นแนวทางอื่นตามผู้อื่นที่เขาคล้อยตาม เช่น วิธีการแบบแบ่งสรรปันส่วน (Distributive) หรือวิธีแบบบูรณาการ (Integrative) ตามแต่ผู้ที่เขาตามว่าใช้วิธีไหน

วิธีนี้สังคมไทยก็ยังนิยมใ้ช้อยู่มากเพราะเราเป็นสังคมที่ยอมรับในผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจ จึงมีคำพูดว่า “เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด”

3. การประนีประนอม (Compromising) การประนีประนอมจะมีลักษณะคือ เดินสายกลางระหว่างทั้งเป้าหมายและความสัมพันธ์ หลักสำคัญที่สุด คือ การหาแนวกลางๆหรือการ “แบ่งครึ่ง” การประนีประนอมไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับมุมมองโลกทัศน์หรือค่านิยมทางศีลธรรม ในขณะที่การประนีประนอมจะให้ความสนใจในความสัมพันธ์แต่จริงๆแล้วก็เป็น การแบ่งสรรปันส่วน

4. การหลีกเลี่ยงหรือการถอนตัว (Avoiding or Withdrawing) การหลีกเลี่ยงถือว่าการเลื่อนออกไปการหลบฉากและการถอนตัวออกจากประเด็นนั้น ในอเมริกาเหนือบริบทของการหลีกเลี่ยงเป็นวิธีไม่ก้าวร้าวแต่ไม่ร่วมมือ แสดงถึงความห่วงใยในเรื่องความสัมพันธ์ต่ำและความสนใจที่มีต่อเป้าหมายก็ต่ำ อย่างไรก็ตามในสังคมหรือชุมชนจำนวนมากที่ยึดถือค่านิยม กลุ่มนิยม เช่น ชาวเอเชียและชาวละตินอเมริกัน เชื่อว่าวิธีการหลีกเลี่ยงปัญหาและการโอนอ่อนตามถือว่าการช่วยรักษาหน้าให้กับทั้งตัวเองและคนอื่น วิธีนี้อาจเน้นความสัมพันธ์และอาจไม่รับรู้ความเป็นไปได้ในการบูรณาการของสถานการณ์ การหลีกเลี่ยงและการถอนตัวอาจมีลักษณะการแบ่งสรรปันส่วน

ถ้าผู้ที่ถอนตัวมีอำนาจในการดึงเอาทรัพยากรหรือคำยินยอมไปด้วยในกรณีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอำนาจที่จะตัดสินใจ หรือทำให้อีกฝ่ายทำการตัดสินใจได้

5. การร่วมมือกันหรือการแก้ปัญหา (Collaborating, integrating or Problem Solving)

การร่วมมือกันบางทีหมายถึง การบูรณาการหรือการแก้ไขปัญหามักให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และจุดมุ่งหมายเช่นกัน เป็นทั้งการรุกและร่วมมือคือเกิดการบูรณาการผลประโยชน์ร่วมของทุกคนที่ได้รับผลกระทบ เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เน้นวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยและการไกล่เกลี่ยคนกลาง เป็นการใช้ทั้งวิธีบูรณาการและแบ่งสรรปันส่วนในการเจรจาไกล่เกลี่ย แม้แนวทางนี้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แต่เป้าหมายหลักพุ่งประเด็นไปที่การหาข้อยุติความขัดแย้ง และผลการเจรจายุติความขัดแย้งที่ตามมาภายหลัง

รูปแบบที่ใช้ทั้งห้าชนิดนี้มาจากแนวคิด Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument (Thomas, Kenneth L. and. Kilman, Ralph H., 2556) ได้เป็นผู้ที่นำเสนอจนเป็นที่ใช้กันแพร่หลาย ถ้าดูตามทฤษฎีอเมริกันและผลงานทางวิชาการส่วนมากที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งจะเอียงมานิยมใช้การร่วมมือกันเป็นหลัก และจะไม่เห็นด้วยกับการหลีกเลี่ยงปัญหา การประนีประนอม การยอมโอนอ่อนตามและการแข่งขันกัน ซึ่งยังเป็นการตกย้ำให้เห็นการเอนเอียงทางวัฒนธรรมที่เข้าข้างแนวทางแบบตะวันตกในการจัดการปัญหามากกว่า โดยที่นิยมใช้การเผชิญหน้ากับปัญหาและไม่นิยมการหลีกเลี่ยงปัญหาหรือการโอนอ่อนผ่อนตาม

แม้ว่ารูปแบบการจัดการความขัดแย้งทั้ง 5 ประการข้างต้นจะปรากฏอยู่เป็นหลักในตำราการจัดการความขัดแย้ง แต่ก็ยังมีวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งแบบอื่นอีก ดังที่ Speed Leas ได้เพิ่มเติมขึ้นคือ “การโน้มน้าว” (Persuasion) และการสนับสนุน (Supporting)

การโน้มน้าว (Persuasion) เป็นวิธีการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลพยายามที่จะเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้อื่นตลอดจนวิธีคิดความรู้สึกและความคิดเห็น โดยใช้การอุปมาอุปมัยหรืออุปทาน รวมถึงรูปแบบที่ใช้เหตุผลประกอบ บางครั้งวิธีการที่ใช้เพื่อโน้มน้าวผู้อื่นอาจรวมการแข่งขันกัน การแข่งขันที่จะโน้มน้าวอาจรวมถึง “การต้อ” ในลักษณะซึ่งคู่กรณีหนึ่งใช้วิธียื่นหยัดชักชวนอย่างแน่วแน่ จนกระทั่งอีกฝ่ายจำต้องยอมจำนนเพราะความต้อหรือไม่ก็เลิกไปเลย

การสนับสนุน (Supporting) คือ การให้โอกาสบุคคลที่อยู่ภายใต้ความกดดันสามารถระบายความรู้สึก ความคิดเห็น ความโกรธหรือไม่พอใจและช่วยให้การตัดสินใจง่ายว่าจะทำอะไร

ผู้สนับสนุนไม่จำเป็นต้องเจรจาไกล่เกลี่ยเสมอไป คืออาจจะใช้ความสนับสนุนเป็นช่องทางเพื่อหลีกเลี่ยงการเจรจาไกล่เกลี่ยหรือการแทรกแซง

จากแนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ย ผู้วิจัยเห็นว่าแนววิธีการร่วมมือกันหรือการแก้ปัญหาที่เน้นวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยและการไกล่เกลี่ยคนกลาง ซึ่งเป็นการใช้ทั้งวิธีบูรณาการและแบ่งสรรปันส่วนในการเจรจาไกล่เกลี่ยที่ให้ความสำคัญกับการหาข้อยุติความขัดแย้งและผลความสัมพันธ์หลังการเจรจายุติความขัดแย้งที่ตามมาภายหลังนั้น เป็นแนววิธีที่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพราะสามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์จากที่เคยทะเลาะกันกลับสู่ความปรองดองที่ทำให้ชุมชนสมานฉันท์ร่วมใจกันพัฒนาสังคมต่อไป

หลักการเจรจาไกล่เกลี่ย

วันชัย วัฒนศัพท์ (2550 : 307-314) ได้กล่าวถึงหลักการเจรจาไกล่เกลี่ยสมัยใหม่ตามแนวคิดของ โรเจอร์ ฟิชเชอร์และวิลเลียม ยูรี (Roger Fisher & William Ury) ผู้บุกเบิกที่สำคัญ โดยได้อธิบายหลักไว้ 4 ประการ คือ

1. ต้องแยกคนออกจากปัญหา
2. พิจารณาถึงจุดสนใจหรือผลประโยชน์ร่วม ไม่ใช่จุดยืน
3. ให้สร้างทางเลือกหลายๆทาง
4. การใช้กติกาเพื่อความยุติธรรม

คุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้ไกล่เกลี่ยคนกลาง

วันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2550 : 33-34) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติส่วนบุคคล สำหรับการจัดการข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. มีความเป็นมิตรและเป็นที่ยอมรับ
2. มีความเคารพต่อความคิดเห็นของแต่ละบุคคล
3. มีความชำนาญ
4. มองโลกในแง่ดี
5. มีความรู้สึกร่วม
6. มีความยืดหยุ่น
7. มีความอดทน
8. มีความใจกว้าง

9. มีความน่าเชื่อถือ
10. มีอารมณ์ขัน
11. มีไหวพริบดี
12. มีความเชื่อมั่นในตัวเองและมีความเป็นตัวของตัวเอง

จากการศึกษาแนวทางเจรจาไกล่เกลี่ย หลักการเจรจาไกล่เกลี่ย และคุณสมบัติส่วนบุคคลผู้ไกล่เกลี่ยดังกล่าวข้างต้นนั้น เพื่อที่ผู้วิจัยจะนำมาเป็นกรอบแนวทางในการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ รวมถึงเป็นหลักการในการนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและสาเหตุความขัดแย้ง

อริพัฒน์ สินทรโก (2555 : บทคัดย่อ) การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุการก่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 มีสาเหตุสำคัญดังนี้ 1) สาเหตุจากความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างฝ่ายต่างๆในสังคม ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเผด็จการทหารกับฝ่ายประชาธิปไตย ฝ่ายคนเมืองกับฝ่ายคนชนบท ฝ่ายกลุ่มอำนาจเก่ากับฝ่ายกลุ่มอำนาจใหม่ 2) สาเหตุความขัดแย้งจากเรื่องผลประโยชน์ 3) สาเหตุความขัดแย้งจากเรื่องของโครงสร้างการเมืองไทย และ4) สาเหตุความขัดแย้งจากการช่วงชิงอำนาจโดยไม่มีกฎกติกาที่ชัดเจน

อรุณ รักธรรม (2537: 223) ได้ทำการศึกษาเรื่องความขัดแย้งในระบบราชการ โดยได้ตั้งคตินฐานเพื่อใช้เป็นแนวในการศึกษา 3 ประการด้วยกัน คือ

- 1) ลักษณะโครงสร้างของระบบราชการเอื้ออำนวยให้ความขัดแย้งเกิดขึ้น
- 2) ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการผลักดันเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์
- 3) ความขัดแย้งในระบบราชการที่เกิดขึ้นเนื่องจากระบบราชการมีลักษณะจำกัดความต้องการของสมาชิกที่อยู่ภายในหน่วยงาน

ต้องการของสมาชิกที่อยู่ภายในหน่วยงาน

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดของนักทฤษฎีองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบราชการให้ความเห็นว่า ลักษณะ โครงสร้างของระบบราชการซึ่งมีสายการบังคับบัญชาที่เข้มงวด มีการแบ่งงานตามลักษณะเฉพาะ และมีกฎระเบียบและการควบคุมอย่างละเอียดถี่ถ้วน มีลักษณะเอื้ออำนวยให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้น การศึกษาพบว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดจากการผลักดันเพื่อ

ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เพราะความต้องการของมนุษย์ทำให้เกิดลักษณะความแตกต่างกันในด้านความคิดแนวทางปฏิบัติ และผลประโยชน์ทำให้มีการแข่งขันกัน มีความต้องการเป็นอิสระ ความแตกต่างในเป้าหมายและความคิดเห็นที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ระบบราชการยังมีลักษณะจำกัดความต้องการของสมาชิก จึงทำให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในลักษณะความขัดแย้งต่อตนเอง ความขัดแย้งระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงาน ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน และความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับประชาชน

นอกจากนี้ การศึกษาความขัดแย้งในระบบราชการจะเห็นได้ว่าลักษณะของกฎระเบียบ การควบคุมตามสายการบังคับบัญชาและการแบ่งงานกันทำตามลักษณะเฉพาะนี้เอื้ออำนวยให้เกิดความขัดแย้ง ตลอดจนการจำกัดความต้องการของข้าราชการเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งเช่นกัน ดังนั้นผลของการศึกษาจึงเป็นไปตามคติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 3 ประการ

สรรพศรี ศรียานงค์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเมืองเรื่องเขื่อน : ศึกษากรณีโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กระแสความขัดแย้งทางการเมืองมีรากฐานอยู่บนความขัดแย้งทางอุดมการณ์และผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มบุคคล 2 ฝ่ายในสังคม นั่นคือ กลุ่มที่ได้รับประโยชน์กับกลุ่มที่เสียประโยชน์จากนโยบาย

ในเชิงอุดมการณ์กลุ่มบุคคลที่ให้การสนับสนุนนโยบายการสร้างเขื่อน เชื่อว่าการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้ามีความจำเป็น เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบอุตสาหกรรม ในทางกลับกันกลุ่มบุคคลที่คัดค้านการสร้างเขื่อน ได้จัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาไว้ที่การดำรงสภาพธรรมชาติไว้ให้มากที่สุด โดยเปรียบเทียบนโยบายการสร้างเขื่อนเป็นเสมือนความล้มเหลวของรัฐในการจัดการเรื่องความต้องการใช้กระแสไฟฟ้าของประชาชน และการจัดทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่สมดุล

ในเชิงผลประโยชน์ ภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศ จะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์อันสืบเนื่องจากเป็นผู้มีส่วนกำหนดนโยบาย และได้รับมอบอำนาจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยสามารถกีดกันและละเลยต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงการใช้ความรุนแรงยับยั้งกลุ่มที่คัดค้านนโยบายได้โดยชอบธรรม สำหรับกลุ่มผู้สูญเสียประโยชน์ ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรนักศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ได้รวมตัวกันเพื่อนโยบายดังกล่าวทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับสากล

สมเจตน์ พันธุโฆษิต (2520: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความขัดแย้งในการบริหารงานเทศบาลระหว่างคณะเทศมนตรีกับพนักงานเทศบาล: ศึกษาถึงบุคลิกภาพทางการบริหารของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาล ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า บุคลิกภาพทางการบริหารของนายกเทศมนตรีมีลักษณะเด่นแบบ “ผู้นิยมอำนาจ” ส่วนปลัดเทศบาล มีลักษณะเด่นแบบ “ผู้เคร่งระเบียบ” ในการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดจากบุคลิกภาพทางการบริหารที่ต่างกันพบว่า ความสัมพันธ์ทางบุคลิกภาพของผู้บริหารเทศบาลมีแนวโน้มที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในการบริหารงาน เนื่องจากความสัมพันธ์ทางบุคลิกภาพเป็นแบบ “ลบ-ลบ” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่ายที่สุด เมื่อวิเคราะห์บุคลิกภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาล โดยเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางบุคลิกภาพของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลในแต่ละเทศบาลแล้ว พบว่า การบริหารงานของเทศบาลส่วนมากเป็นแบบ “แบ่งแยก” ทำให้เกิดความระแวงซึ่งกันและกัน ทำให้ต้องยึดระเบียบในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันความผิดพลาดอันอาจจะถูกโจมตีจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ ลักษณะเช่นนี้เป็นความขัดแย้งทางการบริหารที่เกิดจากความขัดแย้งทางบุคลิกภาพ

สันติ จิยะพันธ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความขัดแย้งในแนวคิดระหว่างรัฐกับสังคมในเรื่องสิทธิของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดระหว่างรัฐกับสังคมในเรื่องของสิทธิของประชาชนมีความขัดแย้งกันเนื่องจากแนวคิดของรัฐกับแนวคิดของสังคมในกระบวนการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรมีความแตกต่างกัน โดยรัฐมีแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับศักยภาพของรัฐและภาคธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเทคนิควิชาชีพในการเป็นส่วนนำในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเหนือภาคประชาชนและชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมองว่าการดำเนินนโยบายการพัฒนาและการแบ่งสรรทรัพยากรเป็นเรื่องที่มีอยู่นอกเหนือปัจจัยทางการเมือง รัฐจึงมองว่าสิทธิของประชาชนควรอยู่ภายใต้ขอบเขตการควบคุมของรัฐ มิให้ขัดขวางเป็นอุปสรรคต่อแผนนโยบายของรัฐ ส่วนภาคสังคมเห็นว่าประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีศักยภาพและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับการพัฒนาและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น สิทธิของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเข้าถึงผลประโยชน์และทรัพยากรในสังคม รัฐจึงควรรับรองสิทธิของประชาชนในการพัฒนาและจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ

อนันต์ โตสงวน (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องรัฐกับการแก้ไขปัญหามหาจร: ศึกษาปัญหาความซับซ้อนและความขัดแย้งในการกำหนดนโยบาย พบว่าความซับซ้อนในแง่โครงสร้าง

และกระบวนการบริหาร ความขัดแย้งในประเด็นอำนาจหน้าที่ ความต้องการบรรลุเป้าหมายและ ความแตกต่างในด้านต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา จราจร เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาจราจรของรัฐ

สุวรรณี วงศ์ทองแก้ว (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาความขัดแย้งอันเกิดจากการจัดการทรัพยากร น้ำของรัฐ: กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลจากการศึกษาสรุปว่า แต่เดิมนั้นชาวบ้านในกลุ่มน้ำแม่สารมีการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรน้ำของท้องถิ่นในลักษณะองค์กร เมืองฝายที่มีหน้าที่จัดการการใช้น้ำในชุมชนของตนเอง ต่อมาบทบาทการพัฒนาของรัฐได้แผ่ ขยายเข้ามาถึงชุมชนจนเกิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่สารขึ้น และได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการจัดการน้ำของชุมชน โดยปรับเปลี่ยนบทบาทของชุมชนเดิมที่มีต่อการจัดการทรัพยากร น้ำของตนเองมาเป็นการจัดการ โดยมีหน่วยงานรัฐเป็นศูนย์กลางหลังจากที่ได้สร้างอ่างเก็บน้ำแม่สาร ขึ้น อ่างเก็บน้ำแม่สารมีปริมาณน้ำเก็บกักน้อย กลุ่มผู้ใช้น้ำไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างเต็มที่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาข้างเคียงตามมาอีกมากมาย ความล้มเหลวของอ่างแม่สารทั้งในแง่ประสิทธิภาพ ปริมาณน้ำและในแง่การบริหารจัดการ โดยรัฐทำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีความรู้สึกไม่พอใจ ความไม่พอใจ นี้เป็นจุดเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและทัศนคติที่ชาวบ้านมีต่อบทบาทด้านการพัฒนาของรัฐ และ เกิดความรู้สึกเปรียบเทียบการจัดการ โดยมีผลว่า ชาวบ้านพอใจการจัดการน้ำในระบบเมืองฝาย แบบเดิมมากกว่าการจัดการน้ำแบบระบบชลประทานรัฐซึ่งมีอ่างแม่สารเป็นกลไกการจัดการน้ำ

การศึกษาครั้งนี้ได้เสนอแนะประเด็นปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดจากการจัดการทรัพยากรน้ำ ในกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาร โดยการพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งของฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อ กำหนดบทบาทที่เหมาะสม การศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการจัดการน้ำควรพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งเรื่องน้ำ ดิน ป่า ควรต้องดำเนินควบคู่กันไป การรวมตัวกันของผู้ใช้น้ำควรดำเนินการเหนือระดับ เมืองฝายคือ เป็นเครือข่ายระหว่างเมืองฝายต่างๆตลอดลำน้ำแม่สาร นอกจากนั้นควรมีการพัฒนา องค์กรเมืองฝายที่อ่อนแอลงให้มีความเข้มแข็งขึ้น ในส่วนของภาครัฐนั้นจะต้องปรับเปลี่ยน บทบาทโดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้งที่จะเกิด จากการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ ที่สำคัญคือ รัฐต้องทบทวนนโยบายการพัฒนาใหม่และ ปรับเปลี่ยนอุดมการณ์การพัฒนา โดยยอมรับการมีอยู่ของอำนาจชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนและ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจากรากฐานเดิมของชุมชนให้มากที่สุด

ชูเกียรติ แถวปีดดา (2536: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งของผู้บริหารตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 โดยได้แบ่งพฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งออกเป็น 5 พฤติกรรม คือ พฤติกรรมการถอนตัว พฤติกรรมการใช้อำนาจ พฤติกรรมสัมพันธภาพ พฤติกรรมการประนีประนอม และ พฤติกรรมการเผชิญหน้า กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 597 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และครูอาจารย์จาก 48 โรงเรียน ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 504 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.42

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งผู้บริหาร ได้แสดงออกถึงพฤติกรรมสัมพันธภาพเป็นลำดับแรกโดยแสดงออกถึงพฤติกรรมการเผชิญหน้า พฤติกรรมการประนีประนอม พฤติกรรมการถอนตัว และพฤติกรรมการใช้อำนาจ เรียงลำดับจากมากมาหาน้อย และพฤติกรรมการแก้ไขความขัดแย้งของผู้บริหาร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูอาจารย์ที่พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ พฤติกรรมการเผชิญหน้า พฤติกรรมการใช้อำนาจ และพฤติกรรมสัมพันธภาพ

ณรงค์ บุญสวนขวัญ (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความขัดแย้งทางสังคมในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าผลกระทบที่ไม่ได้คาดหมายจากนโยบายการพัฒนาของรัฐโดยกรณีนาุ้งเป็นธุรกิจหนึ่งตามนโยบายดังกล่าวที่สร้างรายได้ตอบแทนสูงในระยะสั้น จึงทำให้มีการขยายพื้นที่มากขึ้นอย่างรวดเร็ว ปรากฏการณ์ที่ไม่ได้คาดหมายตามมาก็คือการปล่อยน้ำเค็มจากบ่อกุ้งไปทำลายพื้นที่นาข้าวและพื้นที่ต่างๆ ตลอดจนทำลายพืชผลทางการเกษตรของชุมชนให้ได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง ในที่สุดกลายเป็นความขัดแย้งทางสังคมขึ้น

จากสภาพการณ์นี้ ทำให้เกษตรกรนาข้าวเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะการเรียกร้องต่อองค์การราชการหลายครั้ง ส่วนการตอบสนองของทางราชการมักจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ต่างก็มีประโยชน์แอบแฝงในการเป็นเจ้าของนาุ้งอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงมักจะอาศัยสถานการณ์การเคลื่อนไหวของเกษตรกรเป็นเงื่อนไขในการเสนอให้มีการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตการทำนาุ้งแทน ในที่สุดแล้วเกษตรกรไม่ได้รับความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาใดๆที่เป็นรูปธรรมเลย ขณะเดียวกันปรากฏการณ์ความเดือดร้อนของเกษตรกรและการปล่อยน้ำเค็มสู่นาข้าวยังคงมีอยู่สืบเนื่องมาถึง

ปัจจุบัน หากไม่มีการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาแล้ว นอกจากเกษตรกรนาข้าวจะถูกซ้ำเติมจนเศรษฐกิจและครอบครัวแตกสลายพร้อมๆกัน นาตัวเองก็จะถูกมลพิษจนไม่สามารถจะอยู่รอดในระยะยาวได้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องมีการแก้ไขจากองค์กรรัฐบาล ส่วนกลางอย่างชัดเจน โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนที่ทุกฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์และการดำเนินการใดๆ ก็ไม่ควรจะหวั่นเกรงว่าไปทำลายผลประโยชน์ของใคร

ชานนท์ คำทอง (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการสูญเสียความสามารถในการควบคุมและจัดการทรัพยากรของเกษตรกรในป่า : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แดง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านกรณีศึกษา คือ บ้านปางฮ่างและบ้านปางม่วง เคยมีประเพณีในการควบคุมและจัดการทรัพยากรทั้งที่ดิน ป่า แหล่งน้ำและแรงงานในครัวเรือนได้อย่างอิสระ ซึ่งวางอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ทางเครือญาติและชุมชน โดยยึดหลักการเพื่อการยังชีพเป็นอุดมการณ์หลัก ถือว่าเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ เมื่ออำนาจรัฐจากส่วนกลางเข้ามาอ้างสิทธิในการจัดการป่าโดยการประกาศให้พื้นที่หมู่บ้านเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่แดงมีโครงการปลูกสร้างสวนป่าและการกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินที่อยู่อาศัยและพื้นที่ป่าที่เกษตรกรเคยพึ่งพา ทำให้หลักเกณฑ์ของชุมชนค่อยๆหมดความหมายไป โดยเฉพาะการไม่ยอมรับสิทธิการใช้ของเกษตรกร ทำให้ความสามารถในการรักษาทรัพยากรของเกษตรกรลดลง พื้นที่ทำกินของเกษตรกรถูกยึดไปปลูกสร้างสวนป่า ในที่สุดเกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกิน ตลอดจนถูกกันไม่ให้เข้าไปพึ่งพาป่าอีกด้วย

ในประเด็นที่รัฐได้สถาปนาระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลขึ้นในชุมชนหมู่บ้านทั้งสองนั้นพบว่าได้สร้างความขัดแย้งต่อระบบกรรมสิทธิ์ดั้งเดิมของชุมชนจากที่เคยมองว่าที่ดินหรือทรัพยากรภายในหมู่บ้านนั้นเป็นของครัวเรือน กลุ่มตระกูลและของชุมชนร่วมกัน แต่ในระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลนั้น เจ้าของสามารถตัดสินใจได้โดยลำพัง เมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นและเกษตรกรตกเป็นหนี้สิน มีผลให้ตัดสินใจขายให้กับบุคคลภายนอกเพื่อทำบ้านจัดสรร เป็นเหตุให้เกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกินไป สำหรับเกษตรกรที่ถูกผนวกเข้าสู่ระบบการผลิตแบบตลาด พบว่าต้องพึ่งพาทุนและปัจจัยภายนอกเพื่อที่จะผลิตเพื่อขาย แล้วประสบปัญหาจากการผลิต เพราะความไม่สมดุลระหว่างต้นทุนกับราคาขายผลผลิตที่ได้ ส่วนใหญ่จะได้เงินมาเพื่อใช้หนี้แหล่งทุน หากจะผลิตต่อไปก็ต้องเป็นหนี้อย่างต่อเนื่อง เกษตรกรหาทางออกโดยการขายที่ดินทำกินเพื่อใช้หนี้แล้วไปเป็นแรงงานรับจ้าง แต่พบว่าเกษตรกรบางส่วนสามารถปรับตัวดำรงอยู่ได้โดยการปลูกข้าวไร่เพื่อบริโภคเป็นการผลิตแบบ

ดั้งเดิมพึ่งพาตนเองและเกิดอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น เลี้ยงสัตว์ ทำสวนผลไม้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญถึงความเป็นธรรมและความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน่าจะให้ความสนใจถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนในการควบคุมและจัดการทรัพยากร สำหรับการกำหนดรูปแบบกรรมสิทธิ์นั้น น่าจะสร้างความชอบธรรมให้กับระบบกรรมสิทธิ์ของชุมชนที่เคยมีมาตามประเพณี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้าน และที่สำคัญคือต้องให้เกษตรกรมีทางเลือกในการใช้ทุนมากขึ้น โดยส่งเสริมให้เกิดมีกองทุนหมุนเวียน ซึ่งองค์กรท้องถิ่นสามารถควบคุมได้

ชวลิต ศิริศักดิ์วัฒนา (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความขัดแย้งในการเมืองท้องถิ่น : ศึกษากรณีการขยายเขตเทศบาลเมืองอ่างทอง ผลของการศึกษาปรากฏว่า ความคิดในการขยายเขตเทศบาล แม้จะเป็นหลักการที่ดึงดูดประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้งก็ตาม ในการดำเนินการตามหลักการนี้ยังได้รับการขัดขวางต่อต้านจากบุคคลกลุ่มผู้เสียประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งประชาชนผู้ไม่เข้าใจในหลักการปกครองท้องถิ่น ทำให้การดำเนินการขยายเทศบาลมีอุปสรรคปัญหาหลายประการ จนในที่สุดเทศบาลเมืองอ่างทองเพิ่มพื้นที่ได้ก็อีกเพียง 2.85 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งไม่สมเจตนาและเหตุที่เทศบาลได้ตั้งไว้ และปัญหากรณีการขยายเขตเทศบาลเมืองอ่างทองนี้ยังอาจจะเกิดขึ้นกับเทศบาลอื่นอีกหลายเทศบาล ซึ่งควรจะได้มีการศึกษาเรื่องนี้ให้กว้างขึ้น เพื่อผลดีของการพัฒนากระบวนการปกครองท้องถิ่นในอนาคต

ศุภกรใจ เจริญสุข (2536: บทคัดย่อ) ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง พฤติกรรมเผชิญหน้า สถานการณ์ชีวิต และการสนับสนุนทางสังคมกับความเครียดในบทบาทตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาลรวมทุกด้านและแต่ละด้านคือ ความขัดแย้งในบทบาท ความคาดหวังในบทบาทมากเกินไป ความคลุมเครือในบทบาท ความไม่เหมาะสมในบทบาทและความด้อยสามารถในบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง

2. ภูมิหลังในด้านรายได้ ประสบการณ์การทำงาน อายุ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -.30, -.28, -.27, -.23, -.18$ และ $-.14$ ตามลำดับ)

3. พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต มีความสัมพันธ์ทางบวก ($r=.33$) ส่วนการสนับสนุนทางสังคมทั้งจากเพื่อนและจากผู้บังคับบัญชา มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=-.23$ และ $-.23$ ตามลำดับ)

4. ตัวแปรที่มีความสำคัญในการร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับคือ พฤติกรรมเผชิญสถานการณ์ชีวิต รายได้ การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงานด้านอารมณ์ ด้านวัตถุประสงค์ของ และวุฒิการศึกษา ซึ่งร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในบทบาทของอาจารย์พยาบาล ได้ร้อยละ 29.77 ($R^2=.2977$)

จิตศิริ สัจจญาณ (2540: บทคัดย่อ) การแตกแยกของพรรคการเมืองในรัฐบาลผสม: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีรัฐบาลผสมของนายชวน หลีกภัยกับรัฐบาลผสมของนายบรรหาร ศิลปอาชา ผลการวิจัย พบว่าการเกิดการแตกแยกของพรรคการเมืองในรัฐบาลผสมทั้งสองรัฐบาล มีสาเหตุมาจากการเกิดความขัดแย้งที่แตกต่างกัน โดยในรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย จะเกิดจากความขัดแย้งเรื่องของความไม่เห็นชอบร่วมกันในนโยบายการทำงานและมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยหลัก ขณะที่ความขัดแย้งเกี่ยวกับตัวบุคคลและผลประโยชน์เป็นเพียงปัจจัยรอง ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา จะเกิดปัญหาความแตกแยกของพรรคการเมืองโดยเฉพาะภายในพรรคชาติไทยที่เป็นแกนนำรัฐบาลจากการขัดแย้งกันในเรื่องการแก่งแย่งตำแหน่งรัฐมนตรีเพียงประการเดียว ผลที่เกิดขึ้นพบว่าการเกิดการแตกแยกของพรรคการเมืองในรัฐบาลผสมมักจะทำให้รัฐบาลผสมประสบกับความไร้เสถียรภาพอยู่เสมอๆ และทำให้การเมืองไทยในระบบรัฐสภา มีความอ่อนแออยู่เรื่อยมา

ภูมรินทร์ ศรีสินทร (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องการใช้ทรัพยากรป่า ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในเรื่องป่าระหว่างรัฐกับประชาชน มีสาเหตุมาจาก

1. เนื่องจากรัฐไม่ตระหนักในปัญหาเรื่องป่า ทำให้รัฐปล่อยปละละเลยในการกิจด้านนี้
2. นโยบายของรัฐทำให้เกิดปัญหา
3. ประชาชนขาดความรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากป่าโดยมีพลังกดดัน 3 ด้าน เป็นปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ พลังเศรษฐกิจ พลังการเมือง และพลังเทคโนโลยีและสื่อมวลชน นอกจากนี้

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ แนวคิดเชิงวัฒนธรรมของรัฐและประชาชนที่ต่างกันยังนำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลในที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง

วิบูลย์ เข็มเฉลิม (2547 : 25-33) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้พัฒนาสันติวิธีไปสู่ชุมชนเข้มแข็งและความมั่นคงของสังคม โดยให้ความเห็นว่า ระบบการศึกษาที่ผ่านมาสอนให้คนจนที่มีวัฒนธรรมพึ่งพิงอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติทำการเกษตรแบบยังชีพใช้แรงงานในครอบครัว เข้าสู่วัฒนธรรมของคนรวยที่เน้นบริโภคนิยม แต่ไม่ได้เกิดการเรียนรู้ในวัฒนธรรมใหม่ ขณะที่ความรู้ความสามารถที่ตนเคยมีก็เริ่มหายไปส่งผลให้จนลงมากขึ้น แนวทางการพัฒนาอย่างสันติวิธีเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยเป็นแนวคิดและการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลเชิงนิเวศวิทยา ที่ทุกชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล มีความสุขอย่างยั่งยืน ไม่เบียดเบียน รู้จักพอ โดยกระบวนการพัฒนาต้องมาเรียนรู้เรื่องระบบคุณค่า โดยมี “คนและการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน” เป็นเป้าหมายสำคัญ

ชัชชนันท์ ธีระเดิมพงษ์ (2540: บทคัดย่อ) ประชาพิจารณ์กับการตัดสินใจของรัฐ: ศึกษากรณีชุมชนบ้านครัว ผลจากการศึกษาพบว่า การประชาพิจารณ์เรื่องความเหมาะสม และผลดี-ผลเสีย ในกรณีการสร้างถนนรวมและกระจายการจราจรไม่มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐ แต่การจัดให้มีการประชาพิจารณ์ในกรณีบ้านครัว มีผลในด้านลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนบ้านครัวเพียงระยะเวลาสั้นๆ (ขณะทำการประชาพิจารณ์เท่านั้น) โดยไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งระหว่างชุมชนบ้านครัวกับหน่วยงานของรัฐได้

ชลัท ประเทืองรัตนา (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเมืองของการประชาพิจารณ์ : กรณีการแก้ไขความขัดแย้งโครงการกำจัดกากอุตสาหกรรม ต.ตาสีทรี อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ผลการศึกษาชี้ว่า การประชาพิจารณ์ไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ เนื่องจากหลังจากการทำประชาพิจารณ์แล้วความขัดแย้งยังดำรงอยู่ เหตุผลที่การประชาพิจารณ์ไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ เนื่องจากทั้งเจ้าของโครงการฯ และฝ่ายคัดค้านไม่มีความตั้งใจจริงในการใช้ประชาพิจารณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ยิ่งไปกว่านั้นการจัดประชาพิจารณ์ถูกนำมาใช้เมื่อความขัดแย้งขยายตัวไปมากแล้วและการดำเนินการยังไม่สอดคล้องกับหลักการที่ควรจะเป็น ความไม่ตั้งใจจริงของเจ้าของโครงการและฝ่ายคัดค้านมีสาเหตุมาจากการมีส่วนร่วมต่ำ และมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ประเด็นการมีส่วนร่วมต่ำคือการที่เจ้าของโครงการไม่ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้าน อ.ปลวกแดง ได้ร่วมตัดสินใจหา

ที่ตั้งโครงการฯ โดยขออนุญาตใช้พื้นที่จากสภาตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและสภาจังหวัดระยอง เท่านั้น ยิ่งกว่านั้นการประชาสัมพันธ์มีความล่าช้าและให้ข้อมูลข่าวสารไม่ครบถ้วนและเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีประเด็นผลประโยชน์ของทั้ง 2 ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องที่ดิน นอกจากนี้ที่กล่าวมา การมีจุดยืนที่ชัดเจนแล้วของทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านโครงการ นำไปสู่การจัดทำประชาพิจารณ์ที่ไม่ตรงตามหลักการที่ควรจะเป็นหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นหลักการไม่มีส่วนได้เสียของคณะกรรมการประชาพิจารณ์ หลักการรับฟังก่อนการตัดสินใจ และหลักการรับฟังอย่างรอบด้าน

อุดม บัวศรี และคณะ (2546: 56) ได้ศึกษาเรื่องเจ้าโคตร : การระงับความขัดแย้งในวัฒนธรรมอีสาน สรุปได้ว่าในการใช้ระบบใหม่ในการระงับความขัดแย้ง ถึงแม้ว่าจะเที่ยงตรง แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์ เพราะเมื่อระงับความขัดแย้งอันหนึ่งก็จะเกิดความขัดแย้งอีกอันหนึ่งขึ้น เช่น ในกรณีเกิดการขัดแย้งในหมู่บ้าน แทนที่จะใช้ระบบเดิมคือระบบเจ้าโคตรเป็นตัวระงับความขัดแย้ง ก็ไปแจ้งความให้ระบบบ้านเมืองเข้ามาจัดการ เมื่อถึงมือบ้านเมืองคือระบบตำรวจและศาลยุติธรรมก็จะตัดสินให้มีผู้แพ้ผู้ชนะ คนแพ้ก็ถูกปรับมีโทษ ผู้ชนะก็สะใจว่าตัวเป็นผู้ชนะ แต่ทั้ง 2 คน กลับมาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันจึงเกิดทะเลาะกันอีกไม่มีที่สิ้นสุด เพราะการระงับการขัดแย้งในวิธีนี้ไม่ใช้ความเมตตา ไม่ใช่สันติวิธีซึ่งต่างจากระบบเจ้าโคตรที่เมื่อเกิดเรื่องแล้ว จะนำคู่กรณีมาสืบสวนต่อหน้า และชี้ให้เห็นว่าใครถูกใครผิด และจะตั้งสอนให้อยู่ร่วมกัน ปรับตัวให้เข้ากับสังคมหมู่คณะ มีการปรับใหม่ใส่โทษก็ใช้ระบบ “เหล้าไห ไก่โต” มีการปรับแค่ใช้เหล้าหนึ่งไห ไก่หนึ่งตัว เลี้ยงผู้เฒ่า เจ้าโคตรและผู้มาเป็นพยานแล้วประนีประนอมให้เข้าใจกันและกัน ทั้งสองคนก็จะอยู่บ้านเดียวกันอย่างมีความสุข ดังนั้นถือว่าระบบ “เจ้าโคตร” เป็นระบบระงับความขัดแย้งพื้นบ้านในสังคมอีสานโดยใช้มติวัฒนธรรมเป็นหลัก

ชลัท ประเทืองรัตนา สุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ และเมธัส อนุวัตรอุดม (2555 : บทคัดย่อ) การจัดการความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ภาคเหนือ โดยระบบคนกลาง ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 6 กลุ่ม สามารถจัดการปัญหาความขัดแย้งได้ภายในชุมชนของตนเอง มีกรณีน้อยมากที่ต้องนำเรื่องส่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ประเด็นที่ขัดแย้งกันของกลุ่มชาติพันธุ์มีทั้งประเด็นที่เป็นการขัดแย้งทั่วไปและประเด็นด้านวัฒนธรรม คนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนจึงมีการผสมผสานทั้งระบบที่เป็นทางการและระบบที่ไม่เป็นทางการในการทำงานร่วมกัน ซึ่งผู้นำที่ไม่เป็นทางการที่เป็นผู้นำด้านวัฒนธรรมจะเป็นที่เคารพนับถือ มี

ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม รวมถึงบารมี แต่ผู้นำทั้ง 2 ลักษณะจะไม่ได้ใช้การไกล่เกลี่ยคนกลางแบบตะวันตกหรือในสาลยุคิธรรมของไทยที่เน้นตั้งกฎกติกา การสร้างทางเลือกหลายๆทาง ประกอบการตัดสินใจ รวมถึงทักษะการฟังอย่างตั้งใจ 2) ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์โดยระบบคนกลางประสบความสำเร็จ คือ ระบบความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ความรู้ความสามารถและคุณธรรมของผู้นำที่ทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย ระบบเครือญาติ และคู่อภิ

สุภัสตรา เก้าประดิษฐ์ ทรัพย์ชุกกุล (2552 : 48) ศักยภาพของอำเภอกับการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในชุมชน : กรณีศึกษาอำเภอในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่าอำเภอในจังหวัดชลบุรี ถือได้ว่า สามารถดำเนินการจัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เป็นผลสำเร็จด้วยดี ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ด้วยมีศักยภาพความพร้อมในหลายด้านประกอบกัน เช่น ได้มีการจัดบุคลากรให้ดูแลด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งมีคุณสมบัติส่วนบุคคล เช่น ต้องมีความรู้ทางกฎหมาย รัฐศาสตร์ มีความรู้ด้านไกล่เกลี่ยข้อพิพาท วางตัวได้เหมาะสม มีความเป็นมิตร มีความชำนาญ มีวาทศิลป์ มีจิตวิทยา มีปฏิภาณไหวพริบ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีบารมี ซึ่งการไกล่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จนั้นคู่อภิต้องมีความรู้สึกรักศรัทธา

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวัดปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลองหลวง และอำเภอหนองเสือ รวมถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี (องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552 : 1-26)

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานี มีชื่อเดิมว่า “เมืองสามโลก” เป็นเมืองที่มีประวัติยาวนานมากกว่า 370 ปี เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา โดยเริ่มจากแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราวปี พ.ศ. 2203 ได้เกิดสงครามระหว่างพม่ากับจีน เป็นเหตุให้พวกมอญในพม่าที่ถูกเกณฑ์เข้าร่วมสงครามได้พากันหลบหนีจากเมืองมะตะมะเข้ามาสวามิภักดิ์ในกรุงศรีอยุธยา ประมาณ 10,000 คน สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงทรงโปรดเกล้าฯให้ชาวมอญเหล่านั้นตั้งครอบครัวอยู่ ณ บ้านสามโลก ปลายเขตแดนกรุงศรีอยุธยาต่อกับเขตเมืองนนทบุรี และบริเวณวัดตองปุชานพระนครของกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในราว พ.ศ. 2317 แผ่นดินพระเจ้าตากสินมหาราช ชาวมอญได้ก่อการกบฏในพม่าโดยมีพระยาเจ้าเมืองอัตรันเป็นหัวหน้ากบฏ และได้อพยพครัวมอญเข้ามาในประเทศไทย พระเจ้าตากสินมหาราช จึงทรงโปรดเกล้าฯให้ครัวมอญพระยาเจ้าไปตั้งภูมิลำเนา ณ เมืองสามโลกเช่นเดียวกับครัวมอญชุด

แรก และมีครัวมอญบางกลุ่มได้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปากเกร็ด ครัวมอญที่อพยพเข้ามาครั้งนี้ จำนวนประมาณ 3,000 คน ครัวมอญพระยาแจ้ง มีชื่อเรียกขานกันว่า “มอญเก่า”

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2358 ชาวมอญในพม่าถูกก๊กฉีจิงได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย จำนวนประมาณ 40,000 คน เศษ รัชกาลที่ 2 จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มอญใหม่กลุ่มนี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ เมืองสามโคก เมืองนนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์ (เมืองพระประแดง) จากประวัติการตั้งชุมชนชาวมอญในเมืองสามโคก ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าชาวมอญได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ เมืองสามโคกถึงสามรัชกาล กล่าวคือ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

การขยายตัวของชุมชนตามเส้นทาง商旅คลองลัด “เตร็ดใหญ่” (หรือเกล็ดใหญ่) ในสมัยพระเจ้าทรงธรรมที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยา จากบริเวณวัดไก่อีเดีย้ย้ายบ้านสามโคกมายังบ้านมะขาม อำเภอเมืองปทุมธานีในปัจจุบันเพื่อย่นระยะการเดินทาง ทำให้คลองลัดที่ขุดใหม่กลายเป็นลำน้ำเจ้าพระยา ส่วนลำน้ำเดิมที่เป็นเส้นทางอ้อมนั้น ได้เล็กลงและดินเงินลงกลายเป็นคลองเชียงราก ผลจากการขุดคลองลัดครั้งนี้ ทำให้ชุมชนสามโคกเกิดการขยายตัวตามริมฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยาสายที่ปรากฏในปัจจุบัน จนได้ถูกยกให้เป็นหัวเมืองขึ้นกับกรมพระกลาโหมในสมัยพระเจ้าปราสาททอง

จากข้อมูลที่น่าเสนอสามารถสรุปได้ว่าเมืองสามโคก มีสภาพความเป็นบ้านเมืองมาอย่างยาวนาน โดยในระยะแรกการขยายตัวของชุมชนจะปรากฏหลักฐานริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศตะวันออก แต่ครั้งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นต้นมา การขยายตัวของชุมชนก็ได้เปลี่ยนแปลงที่ตั้งมายังฝั่งตะวันตก ณ บริเวณตำบลสามโคก อำเภอสามโคกในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อรองรับพระราชโองบายของพระมหากษัตริย์ไทย ที่ทรงโปรดให้สามโคกเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชาวมอญอพยพ และเมื่อชาวมอญประกอบอาชีพในการทำเครื่องปั้นดินเผา ยิ่งเป็นการส่งเสริมความสำคัญของสามโคกให้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญของไทย ครั้นต่อมาในเดือน 11 พ.ศ. 2358 ช่วงเทศกาลออกพรรษา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้เสด็จประพาสเมืองสามโคก พสกนิกรชาวเมืองสามโคกได้พากันแห่แหนมาเฝ้ารับเสด็จพร้อมกับได้นำดอกบัวหลวงมาถวายในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงพระ

กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเมืองสามโคกให้ใหม่ เพื่อเป็นสิริมงคลว่า “เมืองประทุมธานี” และยกฐานะให้เป็นหัวเมืองชั้นตรี

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่า “เมือง” เป็น “จังหวัด” ตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 โดยให้จังหวัดประทุมธานีขึ้นอยู่กับมณฑลกรุงเก่าหรือต่อมาเปลี่ยนเป็นมณฑลอยุธยา และในปี พ.ศ. 2461 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อ “จังหวัดประทุมธานี” เป็น “จังหวัดปทุมธานี” ประกอบด้วยเขตการปกครอง 3 อำเภอ คือ อำเภอบางกระดี่ ตั้งอยู่ที่โคกชะพลู อำเภอสามโคก ตั้งอยู่ที่ตำบลสามโคก และอำเภอเชิงรอก ตั้งอยู่ที่ปากคลองเชิงรอก

ความเป็นมาของจังหวัดปทุมธานี นอกจากจะเกี่ยวข้องกับ “เมืองสามโคก” แล้ว ยังมีความเกี่ยวข้องกับ “เมืองธัญบุรี” อีกด้วย กล่าวคือในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้บริษัทชุกคลองแลคูนาสยาม ได้ชุกคลองเข้าไปในเขตทุ่งหลวงรังสิต ซึ่งเป็นท้องทุ่งกว้างใหญ่ด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่อยู่ตอนล่างของอุษายามาจนจรดกรุงเทพฯ บริเวณนี้มีแนวของแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำบางปะกง (หรือแม่น้ำนครนายก) ขนาบข้างซ้ายขวา และมีคลองแสนแสบ-บางขนาก เป็นแนวเขตแดนทางตอนใต้ การชุกคลองครั้งนี้เป็นเหตุให้ผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตรังสิตเป็นจำนวนมาก ทางกรจึงได้ทำการจัดตั้งให้เป็นเมืองใหม่ที่มีชื่อว่า “เมืองธัญบุรี” ในปี พ.ศ. 2445 โดยแบ่งเขตการปกครองเป็น 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา “เมืองธัญบุรี” เมื่อแรกตั้งให้ขึ้นสังกัดกับมณฑลกรุงเทพฯ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ถูกโอนไปสังกัดมณฑลกรุงเก่า (พระนครศรีอยุธยา) ครั้นถึง พ.ศ. 2475 ได้ถูกลดฐานะลงเป็นอำเภอชั้นเอกขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี ทำให้จังหวัดปทุมธานีที่เคยเคยมีเขตการปกครองเพียง 3 อำเภอ ได้ปรับเปลี่ยนอีก 4 อำเภอ คือ อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอหนองเสือ และอำเภอคลองหลวง รวมเป็นทั้งสิ้น 7 อำเภอด้วยกัน

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดปทุมธานีตั้งอยู่ในภาคกลางประมาณเส้นรุ้งที่ 14 องศา เหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง 2.30 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,525.856 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 953,660 ไร่ ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) เป็นระยะทางประมาณ 27.8 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ	ติดจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	ติดกรุงเทพมหานครและจังหวัดนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดจังหวัดนครนายกและจังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางจังหวัด ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสามโคก ความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ทำให้พื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสามโคก ฝั่งตะวันออกของจังหวัดหรือฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองบางส่วน อำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา และพื้นที่อำเภอสามโคกบางส่วน โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร จึงทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้าง และก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับพื้นที่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น เนื่องจากมีคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมาก ทำให้สามารถควบคุมจำนวนปริมาณน้ำได้ ปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยจึงมีน้อยกว่า

สภาพพื้นดินของจังหวัดมีลักษณะเป็นดินเหนียวจัด ดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดจัด มี pH ประมาณ 6-4 ซึ่งลักษณะของดินภายในจังหวัดสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินนาดี มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 กลุ่มดินนาที่มีสภาพเป็นกรดจัดมีพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 70 เนื่องจากลักษณะดินเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำไม่ดี และการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า ซึ่งสภาพพื้นที่ดังกล่าวทำให้ไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชไร่และการปลูกข้าวได้ผลผลิตต่ำ จึงต้องมีการปรับปรุงโดยการใช้ปูนขาวควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตดีขึ้น

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดปทุมธานีแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 7 อำเภอ 60 ตำบล 529 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 14 แห่ง และ องค์การบริหารส่วนตำบล 52 แห่ง

เศรษฐกิจ

จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่เกษตรกรรมสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ โดยมีพื้นที่การเกษตร 506,678 ไร่ หรือร้อยละ 53.03 ของพื้นที่จังหวัด (สำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2546) ในปัจจุบัน นอกจากการเกษตรแล้ว จังหวัดยังเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ มีนิคมอุตสาหกรรมกระจายอยู่ทั้งจังหวัด โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมเกือบร้อยละ 70 ของจังหวัดมาจากภาคอุตสาหกรรม (สำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2543)

พื้นที่การเกษตรมีอยู่ในทุกอำเภอ และมีมากที่สุด ในเขตอำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอกลองหลวงตามลำดับ โดยพื้นที่ของจังหวัดจะมีการทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่นา ไม้ผล และ ไม้ยืนต้น ตามลำดับ

จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2543 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคน 2,064,288 บาท/ปี นับว่าสูงเป็นอันดับที่ 6 ของประเทศ รองจากจังหวัดระยอง ชลบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และภูเก็ต มีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 118,489 ล้านบาท รายได้สูงสุดขึ้นอยู่กับภาคอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 69.32 คิดเป็นมูลค่า 82,136 ล้านบาท รองลงมา คือ ภาคบริการ ร้อยละ 7.688 คิดเป็นมูลค่า 9,102 ล้านบาท และสาขาการค้าส่งและค้าปลีก ร้อยละ 5.12 คิดเป็นมูลค่า 6,071 ล้านบาท โดยพื้นที่เขตอำเภอกลองหลวงมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่นมากที่สุด รองลงมาคืออำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอสามโคก ส่วนพื้นที่ที่มีโรงงานน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอหนองเสือ

ข้อมูลพื้นฐานอำเภอธัญบุรี (องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552 : 127-141)

ประวัติความเป็นมาของอำเภอธัญบุรี

เดิมมีชื่อเรียกว่า “อำเภอรังสิต” อยู่ในเขตการปกครองของกรุงเทพฯ ขึ้นกับมณฑลกรุงเทพฯ ตั้งอยู่ในบริเวณ “ทุ่งหลวง” ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้บริษัทชุกคองแลคูนาสยามได้ชุกคองเข้าไปในเขตรังสิต อันเป็นเหตุให้ผู้คนเข้าไปตั้งถิ่นฐานดังปรากฏในเอกสาร “กำเนิดเมืองธัญบุรี” ของสุนทรী อาสะไวซ์ ความว่า เมื่อบริษัทชุกคองแลคูนาสยามได้ชุกคองเข้าไปในเขตรังสิต ปรากฏว่าได้มีผู้คนหลั่งไหลเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเขตนี้เป็นจำนวนมาก และภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว จำนวนประชากรที่รายงานโดยทางราชการมีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 35,000 คน ในระยะปี พ.ศ. 2442-2452 (เปรียบเทียบกับตัวเลขจำนวนประชากรของกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2454 มีจำนวน 340,000 คน และประชากรทั่วประเทศ มีจำนวน 8.3 ล้านคน) ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงการที่เขต

ดังกล่าวนี้มีความเจริญเติบโตรุดหน้าทั้งในด้านธุรกิจการค้าขายที่ดิน การผลิตและการค้าข้าว ในขณะที่การปกครองดูแลของรัฐบาลยังเข้าไปได้ไม่ทั่วถึง ได้ทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญในเขตนี้โดยทันทีอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1. ปัญหาข้อพิพาทด้วยเรื่องที่ดิน และ 2. ปัญหาโจรผู้ร้ายและการก่ออาชญากรรม ผลคือรัฐบาลต้องเข้าไปจัดการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยลำดับ จนในที่สุดได้จัดตั้งเป็นเมืองใหม่ขึ้นคือเมืองธัญบุรี ในปี พ.ศ. 2445

จดหมายเหตุสร้างเมืองธัญบุรี ระบุว่าก่อนการตั้งเมืองธัญบุรี (ธัญบุรี) อาณาเขตของทุ่งรังสิตอยู่ระหว่างมณฑลกรุงเทพฯ มณฑลกรุงเก่าและมณฑลปราจีน ราษฎรทำนาใกล้แขวงมณฑลใดก็ขึ้นกับมณฑลนั้น การปกครองจึงแยกย้ายกันอยู่ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงนเรศวรฤทธิ์เสนาบดีกระทรวงนครบาลตรวจท้องที่เขตแขวงขึ้นเป็นเมืองใหม่ กล่าวคือ แบ่งแขวงจากกรุงเทพฯ 2 อำเภอ คือ อำเภอสีชะกระดานกับอำเภอคลองที่ 9 แบ่งแขวงจากเมืองปทุมธานีท้องที่อำเภอคลองเปรมประชากรกับแขวงกรุงเก่าและ เมืองสระบุรีที่ยังไม่ตั้งนายแขวงอำเภอนั้น รวมเข้าไปเป็นแขวงเมืองขึ้นอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ และได้สร้างเมืองขึ้นที่ตำบลระหว่างคลองซอยที่ 6 กับ 7 ฝั่งเหนือคลองรังสิตประยูรศักดิ์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2445 พระราชทานนามเมืองว่า “เมืองธัญบุรี” ซึ่งมีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศตะวันตกตั้งแต่ทางรถไฟนครราชสีมาไปทางทิศตะวันออกจนถึงคลองซอยที่ 14 ฝั่งตะวันออก จดแขวงเมืองนครนายกและระเชิงเทรา ทิศเหนือตั้งแต่คลองหกวา สายบนฝั่งใต้พรมแดนกรุงเก่าและเมืองสระบุรี ลงมาทางทิศใต้จนถึงพื้นที่คลองหกวา สายล่างไป 40 เส้น ตามเขตที่นา ริมคลองหลวงฝั่งใต้จดแขวงกรุงเทพฯ และเมืองมีนบุรี เมื่อจัดตั้งเมืองแล้วก็มีการแบ่งเขตแขวงเมืองธัญบุรีเป็น 4 อำเภอ ด้วยกันคือ

1. อำเภอเมือง เริ่มตั้งแต่ทางรถไฟนครราชสีมา ตลอดไปจนถึงคลองซอยที่ 14 พรมแดนเมืองนครนายก และตามลำคลองรังสิตขึ้นขึ้นไปข้างฝั่งเหนือภายใน 41 เส้น กับยื่นลงไปข้างฝั่งใต้ภายใน 81 เส้น ที่ว่าการอำเภออยู่ที่คลองซอยที่ 6 ใกล้ศาลาว่าการเมือง
2. อำเภอคลองหลวง ตั้งแต่เขตอำเภอเมืองด้านเหนือขึ้นจดคลองบางหลวง เชียงรากน้อย พรมแดนกรุงเก่า ยาวไปตามลำคลองหกวาสายบนถึงคลองซอยที่ 7 ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่คลองซอยที่ 2 ฝั่งตะวันออก ตรงทางแยกไปลำอ้ายเลียบ และ คลองบางหลวงเชียงราก

3. อำเภอหนองเสือ ตั้งแต่คลองซอยที่ 7 แห่งคลองหกวาสายบนต่อเขตอำเภอคลองหลวง ไปจรดคลองซอยที่ 14 ฝั่งเหนือพรมแดนเมืองนครนายกและตั้งแต่คลองหกวาสายบน พรมแดนเมืองสระบุรีมาจนจรดหลักเขตอำเภอเมือง

4. อำเภอลำลูกกา ตั้งแต่ลำสมอทอง ทางรถไฟสายนครราชสีมาพรมแดนเมืองนครนายกเมืองฉะเชิงเทรา และตั้งแต่คลองหกวาสายล่าง 40 เส้น พรมแดนกรุงเก่าและเมืองมีนบุรีขึ้นมาจนจรดแนวเขตอำเภอเมือง ฝั่งใต้คลองรังสิตประยูรศักดิ์ ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่คลองซอยที่ 7 ฝั่งตะวันออกแห่งคลองหลวงหกวาสายล่าง

ในการสถาปนาทุ่งหลวงรังสิตขึ้นเป็นเมืองชัยบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จเปิดเมืองชัยบุรีด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2445

ในการเสด็จเปิดเมืองชัยบุรีนั่นเอง ได้ปรากฏคำกราบบังคมทูลของ นายพันโทพระฤทธิจักรกัจจกร ผู้ว่าราชการเมืองชัยบุรี รายงานความเจริญก้าวหน้าของเมืองชัยบุรีว่าเป็นผลสืบเนื่องมาแต่พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณให้มีการขุดคลองเพื่อเปิดท้องทุ่งหลวงความว่า “ผลของความดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เปิดท้องทุ่งหลวงให้มีคลองเป็นทางเพื่อการเพาะปลูกแลไปมาค้าขาย ประชาชนทั้งหลายจึงได้มีโอกาสเข้าทำไร่นา แลทำมาค้าขายได้สะดวก จนมีโรงสีเข้า (ข้าว) ด้วยเครื่องจักรกลไฟขึ้นในบ้านเมืองและมีเรือเดินบันทุกเข้า (ข้าว) กับสินค้าไปมาตลอดฤดูกาล เพราะพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งได้ทรงทะนุบำรุงให้ได้ทำการเพาะปลูกแลค้าขาย กับทั้งจัดการปกครองรักษาความสงบเรียบร้อยด้วย เมืองชัยบุรีจึงมีความเจริญขึ้นโดยเร็วพลัน” เมืองชัยบุรีได้ขึ้นกับมณฑลกรุงเก่า ต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 6 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยโอนไปสังกัดมณฑลกรุงเก่า (พระนครศรีอยุธยา) และเมื่อถึงปี พ.ศ. 2475 ได้ลดฐานะลงเป็นอำเภอขึ้นเอกขึ้นกับจังหวัดปทุมธานีได้แก่อำเภอชัยบุรี(อำเภอเมืองหรืออำเภอรังสิตเดิม) อำเภอกองหลวง อำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา

สถานที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอชัยบุรี มีพื้นที่ 112,124 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 69,925 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 45 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดปทุมธานี 26 กิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอชัยบุรี ตั้งอยู่ที่ ถนนรังสิต-นครนายก (คลอง 6) หมู่ที่ 4 ตำบลรังสิต อำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี หมายเลขโทรศัพท์ 0-2577-1885 มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ทิศเขตอำเภอคลองหลวงและอำเภอหนองเสือ
ทิศใต้	ทิศเขตอำเภอลำลูกกา
ทิศตะวันออก	ทิศเขตอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
ทิศตะวันตก	ทิศเขตอำเภอเมืองปทุมธานี

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองรังสิตประยูรศักดิ์ตัดผ่านกลางพื้นที่ แบ่งออกเป็นสองข้างๆ ละ 40 เส้น ประมาณ 1,600 เมตร สองฝั่งคลองรังสิตประยูรศักดิ์มีคลองซอยห่างกัน 60 เส้น ประมาณ 2,400 เมตร ตั้งแต่คลองซอยที่ 1 ถึงคลองซอยที่ 14 ใช้สำหรับส่งน้ำ เพื่อประโยชน์ทางกสิกรรม และมีการสร้างอาคารบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรม และการอยู่ร่วมกันหนาแน่นในเส้นทางทิศตะวันตก

ด้านการปกครอง

อำเภอธัญบุรี มีหน่วยงานท้องถิ่น เทศบาลเมือง 2 แห่ง และเทศบาลตำบล 2 แห่ง คูเล 6 ตำบล ๑๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. เทศบาลเมืองรังสิต	ปกครองดูแลตำบลประชาธิปัตย์
2. เทศบาลเมืองสนั่นรักษ์	ปกครองดูแลตำบลบึงสนั่นและตำบลบึงน้ำรักษ์
3. เทศบาลตำบลธัญบุรี	ปกครองดูแล ต.ลำผักกูด และ ต.รังสิต
4. เทศบาลตำบลบึงขี้โถ	ปกครองดูแลตำบลบึงขี้โถ

ข้อมูลจำนวนประชากร

อำเภอธัญบุรีมีการขยายตัวเมืองอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครการเคลื่อนย้าย หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ สถานศึกษาสำคัญ และหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่มาตั้งในพื้นที่อำเภอธัญบุรี ทำให้เกิดเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ดังข้อมูลในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอชัยบุรี ปี 2551, 2553, 2554

ลำดับ	เทศบาล	ตำบล	จำนวน ประชากร ปี 2551	จำนวน ประชากร ปี 2553	จำนวน ประชากร ปี 2554
1.	เทศบาลเมือง รังสิต	ประชาธิปัตย์ (Prachathipat)	76,143	77,969	78,384
2.	เทศบาลตำบล บึงยี่โถ	บึงยี่โถ (Bueng Yitho)	27,359	29,811	30,322
3.	เทศบาลตำบล ชัยบุรี	รังสิต (Rangsit)	21,524	22,072	22,138
4.	เทศบาลตำบล ชัยบุรี	ลำผักกูด (Lam Phak Kut)	30,982	33,928	34,600
5.	เทศบาลเมือง สนั่นรักษ์	บึงสนั่น (Bueng Sanan)	6,286	7,411	7,858
6.	เทศบาลเมือง สนั่นรักษ์	บึงน้ำรักษ์ (Bueng Nam Rak)	15,775	11,686	16,861
รวมทั้งอำเภอ			178,069	187,877	190,163

ที่มาข้อมูลประชากร ปี 2551 จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552:20-26

ปี 2553 จากสำนักงานทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ปี 2554 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki> สืบค้นวันที่ 15 พฤษภาคม

2556

หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอชัยบุรี

ประกอบด้วยทั้งภาครัฐและเอกชน โดยส่วนราชการในสังกัดส่วนภูมิภาค ได้แก่ ที่ทำการปกครองอำเภอ สำนักงานสัสดีอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ หน่วยราชการสังกัดส่วนกลาง ที่มาตั้งในเขตอำเภอชัยบุรีมีจำนวนมากมายเกิน 30 กว่าหน่วยงานขึ้นไป อาทิเช่น ศาลจังหวัดชัยบุรี สำนักงานอัยการจังหวัดชัยบุรี วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง ศูนย์มหาวชิราลงกรณ์ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง -ชาย สถานสงเคราะห์บ้านกึ่งวิถีชาย - หญิง สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต

สถานสงเคราะห์เด็กชายชัยบุรี สถานีตำรวจภูธรตำบลประตู่น้ำจุฬาลงกรณ์ สถานสงเคราะห์
 เยาวชน มูลนิธิมหาราช สำนักงานที่ดินจังหวัดปทุมธานี สาขาชัยบุรี ศูนย์ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อ
 การศึกษานอกโรงเรียน โรงพยาบาลประชารัฐ โรงพยาบาลชัยบุรี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ
 จังหวัดปทุมธานี ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษารังสิต เรือนจำอำเภอชัยบุรี สถานีพัฒนาที่ดินเขต
 1 ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานปทุมธานี สำนักงานสรรพากรพื้นที่ชัยบุรี สถาบันวิทยุรักษ์ ศูนย์วิจัย
 ข้าวปทุมธานี สถานกักขังชาย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 กรมพัฒนาสังคม และ
 สวัสดิการ เป็นต้น มีหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 10 หน่วยงาน ที่สำคัญ เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคชัยบุรี
 การประปา รังสิต ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 2 แห่ง
 สถานีรถไฟคลองรังสิต ธนาคารกรุงไทย สาขา รังสิต สาขาคลอง 4 ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข
 ชัยบุรี ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาคลอง 2 ธนาคารออมสิน องค์การเกษตรกรรม สาขาชัยบุรี
 เป็นต้น นอกนั้นยังมีเอกชนเข้ามาพักอาศัยจนเกิดกิจการหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ (เกินกว่าร้อย
 หลังคาขึ้นไป) อีกเป็นจำนวนมาก เกิดธุรกิจเอกชนตามมาอีกมากมาย เช่น ธนาคาร ห้างสรรพสินค้า
 หมู่บ้านขนาดเล็ก บริษัท ห้างหุ้นส่วน ธุรกิจส่วนตัว ตลาด และร้านค้าต่างๆ

ด้านการคมนาคม

ทางบก มีทางหลวงแผ่นดิน 305 (สายรังสิต-นครนายก) แยกจากถนนพหลโยธินช่วงตำบล
 ประชาธิปัตย์ บริเวณเชิงสะพานแก้วนิมิตเดิม ไปทางตะวันออกถึงจังหวัดนครนายก ทางหลวง
 แผ่นดินหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน ผ่านท้องที่ตำบลประชาธิปัตย์ มีสถานีรถไฟรังสิต ซึ่งเป็น
 เส้นทางรถไฟผ่านจากกรุงเทพฯ สู่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรถโดยสารประจำทาง
 วิ่งต่อมาจากกรุงเทพมหานคร หรือจากอำเภออื่น รวมรถยนต์ผู้รับส่ง 10 กว่าสายขึ้นไป

ด้านเศรษฐกิจ

มีพื้นที่การเกษตร มีจำนวนทั้งหมด 11,599 ไร่ จัดสรรเป็นนาข้าวจำนวน 5,678 ไร่ ไม้ผล ไม้
 ยืนต้นจำนวน 3,500 ไร่ พืชผักจำนวน 1,112 ไร่ พืชไร่จำนวน 469 ไร่ ไม้ดอกไม้ประดับจำนวน
 520 ไร่ อื่นๆจำนวน 320 ไร่ (ข้อมูล ปี 2550) มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจำนวน 4 กลุ่ม จัดตั้งและ
 พัฒากลุ่มอาชีพจำนวน 43 กลุ่ม มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำนวน 64 กองทุน แยกเป็น
 กองทุนหมู่บ้าน 22 กองทุน และกองทุนชุมชนเมือง 42 กองทุน มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 พัฒนาเป็นธนาคารหมู่บ้านหรือสถาบันการเงินชุมชนจำนวน 1 หมู่บ้าน มีกลุ่ม OTOP (หนึ่งตำบล

หนึ่งผลิตภัณฑ์) มีกลุ่มผู้ผลิต และผู้ประกอบการจำนวนทั้งสิ้น 59 ราย ปี 2549 ผลิตภัณฑ์ดีเด่นได้รับคุณภาพมาตรฐานระดับ 5 ดาว ได้แก่ น้ำพริกสำเร็จรูป ดอกไม้ประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ไวน์ สาโท ผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหาร เครื่องหนัง ฯลฯ โครงการดีเด่น เช่น โครงการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษตามแผนพัฒนายุทธศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี ปี 2549 ตำบลบึงนารางค์ โครงการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวตำบลบึงยี่โก โครงการส่งเสริมเกษตรปลอดภัยจากสารพิษและเกษตรอินทรีย์ (ข้าว) ตำบลลำผักกูด วิสาหกิจชุมชน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งฟาร์มตำบลบึงนารางค์

ข้อมูลพื้นฐานอำเภอคลองหลวง (องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552 : 197-207)

ประวัติการตั้งถิ่นฐานอำเภอคลองหลวง

เดิมอำเภอคลองหลวงมีชื่อว่าอำเภอบางหวาย เนื่องจากสภาพพื้นที่สมัยราวปี พ.ศ. 2310 สันนิษฐานว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพพื้นที่เป็นป่ารกชัฏ มีสัตว์ป่าชุกชุมมาก โดยเฉพาะช้างอาศัยอยู่บริเวณนี้เป็นจำนวนมาก หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาราวปี พ.ศ. 2310 ประชาชนที่หนีรอดจากการกวาดต้อนไปประเทศพม่าได้หลบหนีมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แถบอำเภอคลองหลวงเป็นจำนวนมาก ที่ตั้งของอำเภอคลองหลวงในปัจจุบันอยู่ที่ 33 หมู่ 7 ต.คลองสอง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ที่มาของชื่อใหม่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สภาพท้องที่ของอำเภอคลองหลวง (เดิมชื่ออำเภอบางหวาย) นั้น สันนิษฐานว่ามีภูมิประเทศเป็นป่าทึบ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด มีสัตว์ป่าชุกชุม โดยเฉพาะช้างมีเป็นจำนวนมาก บริเวณที่ช้างอยู่เรียกว่า “ท่าโขลง” เป็นตำบลท่าโขลงในปัจจุบัน ส่วนตอนใต้ทางตะวันออกเป็นที่ราบลุ่ม มีบึงใหญ่หลายแห่งบริเวณบึงต่างๆชาวบ้านเรียกว่า บึงเขาย้อน บึงอ้ายเสียบ บางหวาย บึงตะเคียน ซึ่งสันนิษฐานว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ ได้กระจายอยู่กันเป็นแห่งๆ โดยประกอบอาชีพล่าสัตว์ ทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งการเดินทางในสมัยนั้นมีความลำบากอย่างยิ่งต้องใช้ช้าง ม้าเป็นพาหนะในการเดินทาง หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาปี พ.ศ. 2310 คนไทยที่ตกเป็นเชลยศึกได้ถูกกวาดต้อนไปประเทศพม่า ส่วนหนึ่งได้หลบหนีมาทางใต้ของกรุงศรีอยุธยา ส่วนหนึ่งได้เข้ามาตั้งรกรากแถบพื้นที่อำเภอคลองหลวงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตตำบลคลองสี่ ตำบลคลองห้า

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีผู้คนได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่บริเวณนี้มากขึ้น สภาพพื้นที่เดิมที่เป็นป่าทึบ มีสัตว์ชุกชุมก็ได้แปรสภาพเป็นที่ราบ ป่าละเมาะ ประชาชนเริ่มทำการเพาะปลูกและ

เลี้ยงสัตว์เป็นหลักแหล่งไปจรดพื้นที่ทุ่งหลวง (อำเภอชัยบุรีในปัจจุบัน) จนกระทั่งในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริให้พื้นที่ทุ่งหลวง (อ.ชัยบุรี) และบาง หวาย (อ.คลองหลวง) เป็นประโยชน์แก่ประชาราษฎรในด้านการเกษตรมากที่สุด จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ “บริษัทขุดคลองและคูนาสยาม” ดำเนินการขุดคลองส่งน้ำชลประทานขึ้นมาในบริเวณทุ่งนี้ราว ปี พ.ศ. 2431 เพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูก โดยบริษัทฯ ได้เริ่มลงมือขุดคลองสายใหญ่ ขนาด กว้าง 8 วา ยาว 1,400 เส้น ขึ้นเป็นคลองแรก เรียกว่า “คลองรังสิตประยูรศักดิ์” เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2433 โดยเริ่มขุดตั้งแต่แม่น้ำเจ้าพระยา ณ ตำบลบ้านใหม่ใต้ เกาะใหญ่ แขวงปทุมธานี ไปสิ้นสุด ที่แม่น้ำนครนายก ณ บริเวณตำบลปลากดหัวหวาย โดยใช้เวลาในการขุดเป็นเวลา 7 ปี จึงแล้วเสร็จ ในปี พ.ศ. 2440 และในช่วงปี พ.ศ. 2436 บริษัทฯ ก็ได้ขยายพื้นที่การขุดคลองให้กว้างขวางออกไปอีก โดยขุดคลองซอยจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์ไปทางทิศเหนือและทิศใต้ อีกข้างละ 20 คลอง รวมเป็น 40 คลอง มีขนาดกว้างตั้งแต่ 3-5 วา ลึกตั้งแต่ 3-5 ศอก ซึ่งทำให้พื้นที่แต่เดิมที่เป็นป่าพงรกชัฏ ดินดี แต่ขาดน้ำและไม่มีคลองผ่าน ก็เริ่มมีน้ำมากเพียงพอต่อการเพาะปลูก ทำให้ประชาชนเริ่มเข้ามาทำมาหากินและเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะบริเวณดังกล่าวขึ้นเป็นเมือง พระราชทานนามว่า “เมืองชัยบุรี” มีเขตการปกครอง 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองชัยบุรี อำเภอบางหวาย อำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา ในปี พ.ศ. 2445 สำหรับพื้นที่อำเภอคลองหลวง อยู่ในตำบลชื่อว่า “บางหวาย” ขึ้นอยู่กับเมืองชัยบุรี และแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล คือ ตำบลท่าโขลง ตำบลบางหวาย ตำบลบึงอ้ายเสียบ ตำบลบึงเขาย้อน ตำบลบึงจระเข้ และตำบลบึงตะเคียน เมื่อบริษัทฯ ได้ขุดคลองสองเป็นที่เรียบร้อยแล้วในปีพ.ศ. 2448 ก็ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปสร้างอาคารถาวรใหม่ริมคลองสอง แล้วเปลี่ยนชื่อ “อำเภอบางหวาย” ใหม่ ว่า “อำเภอคลองหลวง” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อคลองที่ได้พระราชทานขุดขึ้น เมื่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดฯ ให้ใช้คำว่า “จังหวัด” แทน “เมือง” ดังนั้นเมืองชัยบุรีจึงได้เปลี่ยนเป็นจังหวัดชัยบุรีและในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีประกาศให้ยุบจังหวัดชัยบุรีมาขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี เมื่อปีพ.ศ. 2475 ทำให้อำเภอคลองหลวงขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

จากสภาพพื้นที่คลองหลวง เมื่อได้เกิดคลองซอยต่างๆ แบ่งแยกออกเป็นแต่ละตำบล คลองที่ได้พระราชทานขุดขึ้น ทำให้ทางราชการเห็นควรให้มีการเปลี่ยนแปลงชื่ออำเภอ ชื่อตำบลต่างๆ ในอำเภอคลองหลวงตามไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2486 จึงได้มีการประกาศ

เปลี่ยนชื่อตำบลใหม่หมด โดยใช้ชื่อตามลำดับที่คลองขุดผ่านท้องที่ของอำเภอคลองหลวง ตั้งแต่คลองหนึ่งถึงคลองเจ็ด เป็นชื่อตำบลแทน คือ

1. ตำบลท่าโขลง เป็น ตำบลคลองหนึ่ง
2. ตำบลบางหวาย เป็น ตำบลคลองสอง
3. ตำบลบึงอ้ายเสียบ เป็น ตำบลคลองสาม
4. ตำบลบึงเขาย้อน เป็น ตำบลคลองสี่
5. ตำบลบึงจระเข้ เป็น ตำบลคลองห้า
6. ตำบลบึงตะเคียน เป็น ตำบลคลองหก
7. ตำบลคลองเจ็ด แยกมาจากตำบลคลองหก

สรุปได้ว่าชื่อ อำเภอคลองหลวง แต่เดิมนั้นชื่อ “อำเภอบางหวาย” ขึ้นอยู่กับเมืองธัญบุรี และเมื่อบริษัทขุดคลองแลคูนาสยามดำเนินการขุดคลองชลประทานเสร็จเรียบร้อยใน ปี พ.ศ. 2448 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอคลองหลวง” เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับคลองที่ได้พระราชทานขุดขึ้น

ที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอคลองหลวง

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบางปะอินและอำเภวังน้อย (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอหนองเสือ

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอธัญบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสสามโคก

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอคลองหลวง มี 7 ตำบล 106 หมู่บ้าน มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล 2 แห่ง มีอบต. 5 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลเมืองคลองหลวง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองหนึ่งและตำบลคลองสอง เฉพาะปากใต้ของถนนคลองหลวง (ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3214)
2. เทศบาลเมืองท่าโขลง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองหนึ่งและตำบลคลองสอง เฉพาะปากเหนือของถนนคลองหลวง (ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3214)
3. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองสามทั้งตำบล

4. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสี่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองสี่ทั้งตำบล
5. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองห้าทั้งตำบล
6. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองหกทั้งตำบล
7. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเจ็ด ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองเจ็ดทั้งตำบล

ข้อมูลจำนวนประชากร

อำเภอคลองหลวง มีการขยายตัวเมืองอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร การเคลื่อนย้ายหน่วยงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วิทยาลัยการศึกษาคณะครู และหมู่บ้านจัดสรรมาตั้งในพื้นที่อำเภอคลองหลวง ทำให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ดังข้อมูลในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอคลองหลวง ปี 2551, 2553, 2554

ลำดับ	เทศบาล/อบต.	ตำบล	จำนวน ประชากร ปี2551	จำนวน ประชากร ปี2553	จำนวน ประชากร ปี2554
1.	เทศบาลเมือง คลองหลวง/ท่าไทร	คลองหนึ่ง	77,484	88,296	89,526
2.	เทศบาลเมือง คลองหลวง/ท่าไทร	คลองสอง	26,627	29,241	30,471
3.	อบต.คลองสาม	คลองสาม	55,352	66,859	68,109
4.	อบต.คลองสี่	คลองสี่	15,478	16,195	17,425
5.	อบต.คลองห้า	คลองห้า	11,324	12,294	13,524
6.	อบต.คลองหก	คลองหก	10,077	10,817	12,047
7.	อบต.คลองเจ็ด	คลองเจ็ด	6,452	6,840	8,070
รวมทั้งอำเภอ			202,794	230,542	239,172

ที่มาข้อมูลประชากร ปี 2551 จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552:20-26

ปี 2553 จากสำนักงานทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ปี 2554 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki> สืบค้นวันที่ 15 พฤษภาคม

การคมนาคม

อำเภอคลองหลวงมีถนนพหลโยธิน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1) ตัดผ่านอันเป็นทางสำคัญในการเดินทางไปยังภาคเหนือและภาคอีสาน ส่วนถนนสายสำคัญอื่นๆ ได้แก่ ถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก (ทางหลวงพิเศษหมายเลข 9) ถนนลำลูกกา-วังน้อย (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 352) และถนนคลองหลวง (ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3214)

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่อำเภอคลองหลวง เป็นที่ราบลุ่มมีคลองส่งน้ำของกรมชลประทานตัดผ่านถึงเจ็ดคลอง และมีคลองซอยอย่างทั่วถึง อาชีพดั้งเดิมของประชากรคือทำการเกษตร (ทำนา ทำสวน และพืชผัก) คิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด ปัจจุบันอำเภอคลองหลวงมีแหล่งชุมชน หมู่บ้านจัดสรร สนามกอล์ฟ และแหล่งอุตสาหกรรมได้แผ่ขยายเข้ามาบุกรุกพื้นที่การเกษตรเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี

สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ

เนื่องจากอำเภอคลองหลวงมีนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อยู่ในพื้นที่และมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก พื้นที่ทำการเกษตรกรรมลดน้อยลงทำให้เกิดมลภาวะเพิ่มมากขึ้น

สถานที่สำคัญและหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอคลองหลวง

อำเภอหลวงมีหน่วยงานสำคัญทั้งภาครัฐและเอกชนที่มาตั้ง ซึ่งมีความสำคัญในแง่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวิทยาศาสตร์ ทางประวัติศาสตร์ แหล่งรวมสถานศึกษา แหล่งรวมอุตสาหกรรม และตลาดขายส่งขนาดใหญ่ อาทิเช่น พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติฯ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ธรณีวิทยาเฉลิมพระเกียรติฯ หอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช หออัครศิลป์ องค์กรพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์แห่งชาติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (วิทยาเขตรังสิต) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย โรงเรียนสวนกุหลาบรังสิต วัดพระธรรมกาย วัดบางขันธุ์ วัดปัญญาบันฑิตาราม นิคมอุตสาหกรรมนวนคร ตลาดไท โรงกษาปณ์รังสิต โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และธนาคารสาขาต่างๆเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

ข้อมูลพื้นฐานอำเภอหนองเสือ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552 : 155-164)

ประวัติการตั้งถิ่นฐานอำเภอหนองเสือ

อำเภอหนองเสืออยู่สุดเขตทางทิศตะวันออกของจังหวัดปทุมธานีสภาพเดิมเป็นป่าดงพงไพร รกร้างว่างเปล่า ไม่มีผู้คนอาศัย เป็นที่ลาดต่ำมาจากภูเขาใหญ่ในเขตจังหวัดสระบุรีและจังหวัด นครนายก เป็นที่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น เสือ ควาย เก้งและเนื้อสมัน มีป่าหูกวางและต้นไม้ เบญจพรรณเป็นจำนวนมาก ถือเป็นถิ่นกันดารมาก ไม่มีแม่น้ำลำคลอง มีแต่หนองและบึงตาม ธรรมชาติเท่านั้น มีสัตว์ป่านานาชนิดอยู่อาศัยชุกชุม สมัยก่อนไม่มีใครอยากไปอยู่ ทั้งกลัว ทั้ง กันดาร ต้องเดินทางรอนแรมเป็นระยะทางไกลมาก บางทีเดินด้วยเท้าหรือไม้ก็ต้องขี้น้ำเข้าไป ถ้า ข้าราชการคนใดถูกส่งให้ไปประจำที่อำเภอหนองเสือ นับว่ามีกรรมที่สุดเป็นการลงโทษกันอย่าง ซัดๆเรียกว่าถูกเนรเทศกันเลยทีเดียว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งกรุง รัตนโกสินทร์ ได้ทรงพัฒนาทุ่งหลวงรังสิต ดำเนินการขุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์และขุดคลองซอย เล็กๆ ขวางคลองรังสิตประยูรศักดิ์ทั้งฝั่งเหนือและฝั่งใต้ เพื่อส่งน้ำเข้าไปเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ คลองซอยที่ขุดนี้มีความยาวจากคลองรังสิตประยูรศักดิ์ไปทางทิศเหนือจรดคลองระพีพัฒน์ ประมาณ 20 กิโลเมตร คนงานที่ใช้ขุดคลองซอยส่วนมากเป็นคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ยังมีฐานะไม่ดี รับจ้างขุดคลอง ฉะนั้นคลองซอยเหล่านี้คนแต่ก่อนเรียกว่า “คลองเจ๊ก” แต่ถ้าเรียกให้ ถูกต้องตามทางราชการจะเรียกว่า คลองที่ 1 คลองที่ 2 ตามลำดับไปจนถึง “คลองที่ 17” เมื่อขุดคลอง เสร็จพื้นที่เหล่านี้ก็มีน้ำใช้อาบกิน ทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ไม่กันดารน้ำเหมือนแต่ก่อน ประชาชนเริ่มทยอยกันเข้าไปจับจองที่ดินแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ทำนาทำสวนต่อไป ความเจริญใน ท้องถิ่นก็มีมากขึ้นความเป็นป่าและสัตว์ป่าค่อยๆหมดไป เมื่อทางราชการเห็นว่าประชาชนมาอาศัย มากขึ้น เพื่อสะดวกแก่การปกครองทางราชการจึงได้ตั้งที่ว่าการอำเภอและสถานีตำรวจขึ้น

แต่ก่อนพื้นที่แถบนี้เป็นป่า คงมีเสือข้างที่ดุร้ายลงมาจากภูเขา จังหวัดสระบุรี จังหวัด นครนายกบ้าง มาอาศัยกินน้ำในหนองเป็นที่หวาดกลัวของคนทั่วไป หนองน้ำแห่งนี้จึงได้ชื่อ “หนอง เสือ” ตามชื่อของสัตว์ประเภทที่ดุร้ายไปด้วย ครั้นตั้งเป็นอำเภอขึ้นมาจึงได้นามว่า “อำเภอหนองเสือ” ตามชื่อของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีคนเก่าบางคนเล่าเรื่องนอกเหนือจากข้อสันนิษฐานที่กล่าวแล้ว ว่าในท้องที่แถบนี้เป็นป่าเป็นที่ซ่อนสมุขของพวกโจรร้ายใจดำอำมหิตที่ขวยออกจับปล้นชาวบ้าน แล้วเข้า มาชุมนุมอาศัยหลบซ่อนอยู่ในที่นี้ ซึ่งเรียกว่า ดงโจรหรือดงเสือ เพราะสภาพของท้องที่เหมาะแก่การ

อาศัยมากมีหนองน้ำใหญ่อาศัยอาบกินไม่กั้นครเหมือนที่อื่น ต่อมาเมื่อทางราชการตั้งเป็นอำเภอขึ้น จึงได้นามว่า “อำเภอหนองเสือ” หลงพัว จรุงศรี บอกรายอายุ 109 ปี เล่าให้ฟังผู้ใหญ่หยด หนองพงษ์ ให้ข้อมูล

ที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอหนองเสือ

อำเภอหนองเสือ มีเนื้อที่ประมาณ 399,990 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 257,956 ไร่ รูปร่างคล้ายขนมเปียกปูน โดยมีพื้นที่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือยื่นออกไปเล็กน้อย มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอหนองแคและอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านนาและอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอธัญบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอคลองหลวง

การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอหนองเสือ แบ่งการปกครองออกเป็น 7 ตำบล แต่ละตำบลแบ่งออกเป็นหมู่บ้าน รวม 70 หมู่บ้าน มีหน่วยการปกครองท้องถิ่น 1 เทศบาล 7 อบต. ประกอบด้วย

1. เทศบาลตำบลหนองเสือ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบึงบา (หมู่ 5-6)
2. องค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงบา (นอกเขตเทศบาลตำบลหนองเสือ)
3. องค์การบริหารส่วนตำบลบึงบอน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงบอนทั้งตำบล
4. องค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาสาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงกาสามทั้งตำบล
5. องค์การบริหารส่วนตำบลบึงชำอ้อ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงชำอ้อทั้งตำบล
6. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสามวัง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองสามวังทั้งตำบล
7. องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาครุ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศาลาครุทั้งตำบล
8. องค์การบริหารส่วนตำบลนพรัตน์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนพรัตน์ทั้งตำบล

ข้อมูลจำนวนประชากร

อำเภอหนองเสือ มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองกิ่งชนบท มีข้อมูลประชากร ดังข้อมูลในตารางที่

6

ตารางที่ 6 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอหนองเสือ ปี 2551 ,2553, 2554

ลำดับ	เทศบาล/อบต.	ตำบล	จำนวน ประชากร ปี2551	จำนวน ประชากร ปี2553	จำนวน ประชากร ปี2554
1.	เทศบาลตำบล/ อบต.บึงบา	บึงบา	6,009	6,347	6,417
2.	อบต.บึงบอน	บึงบอน	7,958	8,313	8,383
3.	อบต.บึงกาสาม	บึงกาสาม	6,352	6,597	6,667
4.	อบต.บึงชำอ้อ	บึงชำอ้อ	8,641	8,781	8,851
5.	อบต.หนองสามวัง	หนองสามวัง	9,951	10,102	10,172
6.	อบต.ศาลาครุ	ศาลาครุ	4,997	5,085	5,155
7.	อบต.นพรัตน์	นพรัตน์	4,573	4,607	4,677
รวมทั้งอำเภอ			48,521	49,832	50,322

ที่มาข้อมูลประชากร ปี 2551 จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552:20-26

ปี 2553 จากสำนักงานทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ปี 2554 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki> สืบค้นวันที่ 15 พฤษภาคม

2556

การคมนาคม

การติดต่อระหว่างอำเภอกับจังหวัด ใช้รถยนต์มีถนนลาดยาง คือ ถนนคลอง 10 ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร การติดต่อระหว่างอำเภอ มีถนนหลวงระหว่างอำเภอหนองเสือ-อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ-อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี และอำเภอหนองเสือ-อำเภовังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การติดต่อระหว่างตำบลต่างๆส่วนใหญ่จะเป็นถนนลาดยาง มีถนนลูกรังเป็นบางส่วน ใช้บริการรถประจำทาง จักรยานยนต์รับจ้างและรถส่วนตัว

สภาพทั่วไปทางภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของอำเภอหนองเสือ โดยทั่วไปเป็นที่ราบ เหมาะแก่การทำนา ทำสวน ทำไร่ มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์พอสมควร เพราะมีคลองส่งน้ำและระบายน้ำเชื่อมระหว่างคลองรังสิตประยูรศักดิ์กับคลองระพีพัฒน์ รวม 8 คลอง ตั้งแต่คลองระบายน้ำที่ 7 ถึงคลองระบายน้ำที่ 14 มีระยะห่างระหว่างคลอง ประมาณ 2.4 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำดังกล่าว ทั้งในด้านการเกษตรกรรมและการบริโภค อำเภอหนองเสือนี้อาจมีสภาพดินเป็นดินเหนียว มีกรดปนอยู่ค่อนข้างสูงทำให้ดินเป็นดินเปรี้ยว ซึ่งเป็นปัญหาทางการเกษตรอย่างหนึ่ง

อำเภอหนองเสือเป็นอำเภอที่มีสภาพสังคมในลักษณะเมืองกิ่งชนบท ไม่มีชุมชนใหญ่ มีเพียงร้านค้าเล็กๆ หมู่บ้านจะอยู่กระจัดกระจายไปตามบริเวณถนนชายคลอง

สภาพทางเศรษฐกิจและอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เน้นในเรื่องการทำนาและการทำสวนผักผลไม้ มีพื้นที่การเกษตรประมาณ 136,103 ไร่ เป็นพื้นที่นาประมาณ 47,127 ไร่ และเป็นพื้นที่ทำสวนปลูกผัก ผลไม้ประมาณ 82,435 ไร่ พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตชลประทาน นอกจากนั้นยังมีอาชีพอื่นๆ เช่น รับราชการ การเพาะเห็ดฟาง เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ และรับจ้างแรงงาน นอกจากนี้อำเภอหนองเสื่อยังมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก จำนวน 16 แห่ง (ข้อมูลปี 2550)

สถานที่สำคัญและหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหนองเสือ

อำเภอหนองเสือ มีลักษณะชุมชนเมืองกิ่งชนบทไม่มีชุมชนใหญ่ มีธนาคาร 1 แห่ง คือ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาย่อยหนองเสือ มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่ตำบลบึงบา คือ “โรงพยาบาลหนองเสือ” มีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอหนองเสือ ประชาชนมีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึง มีการประปา ให้บริการเกือบเต็มพื้นที่ มีที่ทำการไปรษณีย์ 1 แห่ง

การพัฒนาสังคม

การพัฒนา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิม หรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ(ปกรณ์ ปรีชากร, 2538:5) ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้นการคลี่คลายไปในทางที่ดี (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, 2538:238)

การพัฒนาสังคมจึงมุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในอนาคต การที่สังคมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เศรษฐกิจเจริญขึ้น รายได้ประชาชาติเพิ่มมากขึ้น รายได้ต่อหัวของประชาชนเพิ่มขึ้น และมาตรฐานการครองชีพดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น สุขภาพ การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งประชาชนมีจริยธรรมดีขึ้น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองดีขึ้น

ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ

นักวิชาการได้เสนอแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาประเทศหลากหลายทฤษฎี แต่ในที่นี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ (“ ทฤษฎีและแนวคิดในการพัฒนาประเทศ ”, ออนไลน์, ๒๕๕๖)

ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The Stages of Economic Growth Theory)

เจ้าของทฤษฎีนี้คือ รอสโทว์ (Rostow, W.W., 1960) เป็นทฤษฎีที่เน้นหนักไปในทางการพัฒนาระบบการผลิต การขยายตัวด้านการผลิต การกระจายผลผลิตว่าจะทำ ให้ระบบเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าโดยที่ใช้ระบบเศรษฐกิจของยุโรปตะวันตกหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นตัวแบบในการศึกษา โดยสรุปว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นจะเป็นลำดับขั้น และมี 5 ขั้นตอนคือ

1. ระบบเศรษฐกิจสังคมแบบดั้งเดิม (Tradition Society) เป็นเศรษฐกิจของมนุษย์สังคมดั้งเดิมที่ผูกพันอยู่กับจารีตประเพณีอย่างมาก โครงสร้างทางสังคมยังแบ่งเป็นชนชั้นต่าง ๆ การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีน้อยมาก เพราะอาชีพหลักคือการเกษตรนั้นยังไม่มีเทคโนโลยีเกิดขึ้นมากนัก ผลผลิตจึงมีน้อย ครอบครัวเป็นหน่วยงานสังคมที่สำคัญที่สุด ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
2. ขั้นเตรียมการพัฒนา (Precondition for Take Off) เป็นระบบที่สังคมได้มีการติดต่อค้าขายกับสังคมภายนอกมากขึ้น เพราะการคมนาคมติดต่อกันสะดวกสบายขึ้น สถาบันทางสังคมเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างชัดเจน การประกอบอาชีพเริ่มพัฒนามากขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ มีการขยายตัวเพื่อเพิ่มคุณภาพการผลิต ผลผลิตกลายเป็นการผลิตเพื่อส่งขายมากขึ้น ขั้นนี้มีการนำเทคโนโลยีวิธีการใหม่ๆมาใช้มากขึ้น มีการสร้างทุนพื้นฐานอย่างกว้างขวาง
3. ขั้นเข้าสู่กระบวนการพัฒนา (Take Off Stage) เป็นระยะที่มีการตื่นตัวด้านการลงทุนทุกสาขา ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การศึกษา โดยภาคอุตสาหกรรมได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นรวดเร็วมาก มีโครงสร้างทาง

สังคม การเมือง เศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สังคมเมืองได้เกิดขึ้นและขยายตัวอย่างรวดเร็ว มาก

4. ขั้นทะยานเข้าสู่ภาวะของความอุดมสมบูรณ์ (Drive to Maturity Stage) ขั้นนี้เป็นผลจากขั้นที่ 3 เมื่อเศรษฐกิจในสังคมขยายตัว ทำให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมมีความ สะดวกสบายมากขึ้น เครื่องมือเครื่องใช้สิ่งใหม่ๆ ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ มีมากขึ้น มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่างๆ การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ มีเครื่องทุ่นแรงเข้ามาใช้แทนแรงงานคนมาก สถานภาพของคนในสังคมส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงที่ต้องการความก้าวหน้าในชีวิตที่สูงยิ่งขึ้นกว่าเดิม

5. ขั้นอุดมสมบูรณ์ (Stage of High Mass Consumption) เป็นขั้นที่สมาชิกใน สังคมมีมาตรฐานการครองชีพสูงมาก มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีคุณภาพสูงคอยอำนวยความสะดวก วิธี ชีวิตส่วนใหญ่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่มาก ประชาชนมีการบริโภคที่สมบูรณ์โดย ทั่วหน้ากัน มีการจ้างงานเต็มที่ ประชาชนจะมีความรู้สึกมั่นคง ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (Gracia, 1985)

ทฤษฎีนี้เป็นที่ยอมรับกันมากในระยะแรก แต่ต่อมาถูกโต้แย้งว่าไม่สามารถใช้อธิบายกับ สังคมอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือทวีปยุโรปได้ (Streeter, 1972) และในความเป็นจริงแล้วการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจของสังคมต่างๆ ในโลกไม่อาจดำเนินไปตามทฤษฎีนี้ได้ทั้งหมด ไม่อาจเป็นบรรทัดฐานได้ แน่นนอนว่า ทุกประเทศจะต้องมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นขั้นๆ เพราะแต่ละประเทศมี สภาพแวดล้อม โครงสร้างและประวัติศาสตร์ความเป็นชาติต่างกัน ดังนั้นในปัจจุบันนัก เศรษฐศาสตร์จึงไม่ยอมรับมากนัก แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการ คือมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่สัมพันธ์กัน และต้องใช้เวลาในการที่จะปรากฏผลออกมา ดังนั้นในการพัฒนาชุมชน จึงต้องดำเนินงานเป็น ขั้นตอน มีการแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสม และนำไปสู่ขั้นตอนสูงขึ้นเสมอจนกระทั่ง บรรลุจุดหมายปลายทาง

ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory)

เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญของความทันสมัยในเชิงการผลิต การลงทุน โดยกรรมวิธีที่มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูง เช่น เครื่องจักรกลขนาดใหญ่ โรงงานใหญ่ๆ จำนวน มากๆ อัตราการขยายตัวของตึกหรืออาคารทันสมัยเพิ่มปริมาณในอัตราสูง ประชาชนมีเครื่องมือ

อำนวยความสะดวกมากมาย ในชีวิตประจำวันจะมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย การพัฒนาที่นำไปสู่ความทันสมัยนั้นจะต้องประกอบด้วย (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2547:92) 1. การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตจากแบบเรียบง่ายในสังคมจารีตไปสู่การดำรงชีวิตที่อาศัยความรู้และเทคโนโลยีระดับสูง มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น 2. เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรกรรมแบบยังชีพหรือการทำเกษตรในที่ดินแปลงเล็กเพื่อบริโภคในครัวเรือน เป็นการผลิตขนาดใหญ่เพื่อขาย มีการจ้างแรงงานภายนอกครอบครัวหรือชุมชนแทนการใช้แรงงานในครอบครัว 3. มีระบบอุตสาหกรรมในโรงงานและการใช้เครื่องจักรกลเพิ่มมากขึ้นวิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการเป็นแบบเป็นทางการ 5. เกิดเมืองเพิ่มขึ้นและมีการขยายตัวของสังคมเมือง 6. มีการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สาธารณูปโภค โรงเรียน โรงพยาบาล 7. เกิดชนชั้นกลางและผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เพิ่มขึ้น 8. มีการเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อของคนจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ครอบครัวและชุมชนนิยม เป็นความคิดเชิงเหตุผลปัจเจกชนนิยมและวัตถุนิยม 9. โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว 10. สถาบันทางสังคมต่างๆ มีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น 11. การจัดระเบียบทางสังคมใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้นแทนที่บรรทัดฐานและวิถีประเพณีที่ใช้กันในสังคมจารีต

ดังนั้นการพัฒนาตามทฤษฎีนี้จะเน้นทางวัตถุเป็นสำคัญ มีการกำหนดเป้าหมายหลักไว้ล่วงหน้าในเชิงปริมาณที่ชัดเจน เช่น ในอีก 5 ปีข้างหน้าจะมีถนนเพิ่มขึ้นกี่สาย มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นอีกกี่โรง มีอาคารศูนย์การค้าพาณิชย์กี่แห่ง เป็นต้น รูปแบบการพัฒนาแบบทันสมัยนี้ ประชาชนส่วนใหญ่สามารถเห็นผลอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะโดยสภาพทางจิตวิทยาสังคมแล้ว ความหิวหยา ความสะดวกสบายเป็นแรงจูงใจที่สำคัญและทำให้เกิดการเคลื่อนไหวใน 3 รูปแบบ คือ

1. การเคลื่อนไหวทางกายภาพ หมายถึงการนำเอาสิ่งใหม่ๆ หรือของใช้ทันสมัยเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าในการประกอบอาหาร ใช้อำนวยความสะดวกในการทำงาน หากวันใดไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกเหล่านี้ ก็จะรู้สึกเดือดร้อนมาก เพราะให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้มากเป็นพิเศษนั่นเอง

2. การเคลื่อนไหวทางจิต เป็นการเคลื่อนไหวทางค่านิยม รสนิยม ความรู้สึกนึกคิดที่ก้าวไกลออกไปจากสภาพของความเป็นจริงในขณะนั้น เช่น คนยากจนที่จะใช้ชีวิตแบบหรูหราฟุ่มเฟือย เมื่อมีเงินนิดหน่อยก็ไปนั่งร้านอาหารราคาแพง เพื่อสนองความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนมั่งมี

ทั้งนี้เพราะจิตใจได้เคลื่อนไหวก่อนแล้ว การเคลื่อนไหวที่รวดเร็วมาก โดยเฉพาะในประเทศด้อยพัฒนา

3. การเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมหรือทางเศรษฐกิจ เช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูงขึ้น ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานมากขึ้น มีความรู้ความสามารถมากขึ้นก็จะได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น จึงมีการเคลื่อนไหวทางสถานภาพทางสังคม หรือเมื่อมีรายได้ออกมากขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นก็เกิดการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจขึ้น เป็นต้น

ความทันสมัยที่สมบูรณ์คือคนในสังคมนั้นๆ มีการเคลื่อนไหวทั้ง 3 ประการไปพร้อมๆกัน อย่างสอดคล้องเหมาะสม หากการเคลื่อนไหวตัวใดตัวหนึ่งเคลื่อนไหวไปเร็วมาก ในขณะที่ตัวอื่นๆ เคลื่อนไหวตามช้า จะทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย เช่น ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในกลุ่มประเทศพัฒนาทั้งหลายในปัจจุบัน การพัฒนาตามแนวทางนี้ จึงหมายถึงการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวใน 3 ประการข้างต้นของสมาชิกในสังคม และควบคุมให้การเคลื่อนไหวนั้น ดำเนินไปอย่างสอดคล้องสมดุลทั้ง 3 ประการนั่นเอง

ทฤษฎีความทันสมัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนหลายประการ ที่สำคัญคือ ทำให้เกิดความเข้าใจในการที่จะยอมรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในชุมชน จะต้องคำนึงถึงให้รอบคอบเพราะไม่เช่นนั้นแล้วชุมชนหรือสังคมนั้นจะมีลักษณะดังกล่าวที่ว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา” นั่นเอง

ทฤษฎีการพัฒนาชนบทแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation Development)

การพัฒนาชนบทแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ประกอบไปด้วยความเกี่ยวข้องของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา เช่น การตัดสินใจในการพัฒนา การดำเนินการและการประเมินผล ประโยชน์ที่ได้รับคือทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของในการพัฒนา ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนสิ่งที่ได้มาจากการพัฒนา การเสริมสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นมีความสำคัญมาก จึงจำเป็นต้องมีแนวคิดทฤษฎีที่ช่วยทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้นอยู่ 5 แนวคิด (“ ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาชนบท ”, ออนไลน์, 2556) ได้แก่

1. แนวคิดทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) โดยการใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำตาม ซึ่งเป็นไปตามหลักพฤติกรรมของมนุษย์
2. แนวคิดทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของชนในชาติ (National Morale) ขวัญเป็น

สถานการณ์ในทางจิตใจที่แสดงออกทั้งทางบวก (กระตือรือร้น ความหวัง ความกล้า ความเชื่อมั่น) และทางลบ (เฉื่อยชา เฉยเมย หวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่น)

3. แนวคิดทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism) ชาตินิยม หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง ที่จะอุทิศหรือเน้นผลประโยชน์ร่วมของชาติ พื่อใจในเกียรติภูมิ รวมตัวเพื่อชาติ

4. แนวคิดทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) ลักษณะของผู้นำ (แบบอัตนิยม ประชาธิปไตย หรือเสรีนิยม) ช่วยระดมความร่วมมือของประชาชน

5. แนวคิดทฤษฎีการใช้วิธีและระบบบริหาร (Administrative System and Method) เป็นวิธีที่ง่าย เพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือดำเนินการ

ปัญหาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านอาจเกิดจากสาเหตุต่างๆ หลายประการ อาทิเช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ปัญหาด้านองค์การและนโยบายของรัฐบาล ปัญหาตัวบุคคลซึ่งเข้าร่วมในโครงการพัฒนา ปัญหาทรัพยากรที่มีในชุมชนทางกายภาพ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ และแม้ในประเทศเดียวกันก็มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น แนวทางส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหรือพัฒนาชุมชน ขึ้นอยู่กับวิธีการ (Suthasupa, Paiboon, 1982) ดังต่อไปนี้

1. นโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ จะต้องปรับแนวคิดการวางแผนจากบนลงล่าง (Top Down) ไปเป็นล่างขึ้นบน (Bottom Up) มากขึ้น เพื่อพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดความสำนึกมีการประสานงานและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่โดยทั่วไปการมีส่วนร่วมนั้นจะไม่หมายถึง การที่ชาวบ้านถูกผู้นำ ทางทหารหรือข้าราชการเรียกรวมกันเพื่อทำ กิจกรรมพัฒนา เพราะลักษณะการทำงานเช่นนี้น่าจะเรียกว่า การเกณฑ์แรงงานทางอ้อม (Indirect Coerced Labour) หรือ อาจจะเป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกระดมเข้าร่วมภายใต้การควบคุม (Control Led Mobilization)

2. องค์การปกครองท้องถิ่นหรือองค์กรประชาชน ควรมีโครงสร้างองค์กรที่เป็นอิสระจากการครอบงำ จากภายนอก องค์กรเหล่านี้ มี อาทิเช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี สามารถมีอิสระในการตัดสินใจ และ ดำเนินงานสนองตอบความต้องการของแต่ละบุคคล และแต่ละกลุ่มได้ เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของไทยมีความเกรงใจ ผู้ใหญ่มีอิทธิพลช่วยเหลือผู้น้อย ระบบอาวุโสทำให้การเข้าร่วมอย่างจริงจังหรืออาสาสมัครเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตามก็ควรมีการ

สนับสนุนทางวัตถุและเทคนิค ซึ่งจะมีส่วนช่วยชาวบ้านที่ยากจนได้เข้าร่วมมากขึ้น แม้คนจนจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการเสียสละทรัพย์ วัตถุมากนัก แต่อาจจะร่วมแสดงความคิดเห็น สละแรงกรร่วมทำ หรือพัฒนา และสละเวลาเข้าร่วมประชุมมากขึ้นก็ได้

การจัดตั้งเทศบาล

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอหนองเสือ และทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาประเทศที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ถึงสภาพการพัฒนาการทางสังคมออกเป็นเขตที่มีการพัฒนาความเจริญถึงเกณฑ์ก่อตั้งเป็นเขตเทศบาลกับพื้นที่นอกเขตเทศบาลที่ความเจริญยังไม่ถึงเกณฑ์ โดยอ้างอิงจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาล ไว้ 3 ประการ (“หลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาล”, ออนไลน์, 2556) ดังนี้

1. จำนวนขนาดของประชากรหรือราษฎรในพื้นที่ และการกระจายตัวเชิงพื้นที่ของประชากร
2. ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้โดยตรงตามกฎหมาย และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น
3. ความสำคัญทางการเมืองท้องถิ่น โดยพิจารณาศักยภาพของท้องถิ่นในการพัฒนา ซึ่งจากเกณฑ์ตามกฎหมายดังกล่าวจึงกำหนดให้จัดตั้งเทศบาลได้ 3 ประเภท ดังนี้
 1. เทศบาลตำบล เป็นเทศบาลขนาดเล็ก กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลตำบลไว้ดังนี้
 - 1.1 มีรายได้โดยตรงในปีงบประมาณที่ผ่านมา โดยไม่รวมเงินอุดหนุน 12,000,000 บาทขึ้นไป
 - 1.2 มีขนาดประชากรหรือราษฎรท้องถิ่น 7,000 คนขึ้นไป
 - 1.3 มีการกระจายตัวเชิงพื้นที่ 1,500 คนต่อตารางกิโลเมตร
 - 1.4 ได้รับความเห็นชอบจากราษฎรท้องถิ่น
 2. เทศบาลเมือง เป็นเทศบาลขนาดกลาง กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลเมืองไว้ดังนี้

2.1 ท้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ให้ยกฐานะเทศบาลเมืองได้โดยไม่ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์อื่นๆ ประกอบ

2.2 ส่วนท้องที่ที่มีชื่อเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดจะยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ต้อง

2.2.1 มีขนาดประชากรหรือราษฎรท้องถิ่น 10,000 คนขึ้นไป และ มีการกระจายตัวเชิงพื้นที่ 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร

2.2.2 ตลอดทั้ง มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่บริหารจัดการและให้บริการตามที่กฎหมายกำหนด

3. เทศบาลนครเป็นเทศบาลขนาดใหญ่ กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลนคร ไว้ดังนี้

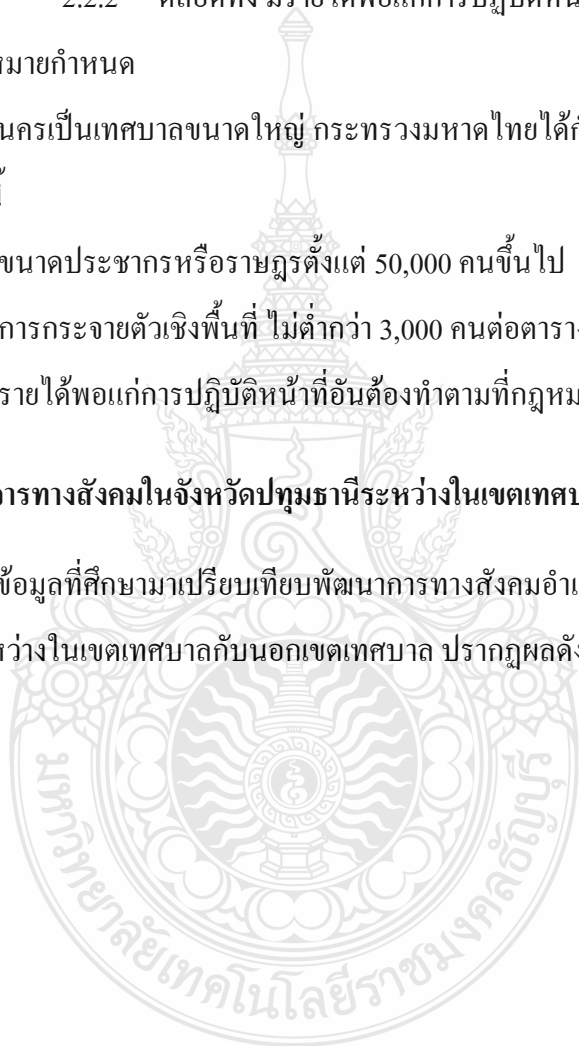
3.1 มีขนาดประชากรหรือราษฎรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป

3.2 มีการกระจายตัวเชิงพื้นที่ ไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร

3.3 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามที่กฎหมายกำหนด

เปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมในจังหวัดปทุมธานีระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ศึกษามาเปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมอำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล ปรากฏผลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมอำเภอชัยบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอหนองเสือ
ระหว่างในเขต เทศบาลกับนอกเขตเทศบาล

หัวข้อเปรียบเทียบ		ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
1. โครงสร้าง การบริหาร ส่วนราชการ ส่วนภูมิภาค และส่วน ท้องถิ่น	อำเภอชัยบุรี	เทศบาลนครรังสิต เทศบาลเมืองบึงยี่โถ เทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ เทศบาลตำบลชัยบุรี	ไม่มี
	อำเภอลองหลวง	เทศบาลเมืองคลองหลวง เทศบาลเมืองท่าโขลง	อบต.คลองสาม คลองสี่ คลอง ห้า คลองหก คลองเจ็ด
	อำเภอหนองเสือ	เทศบาลตำบลหนองเสือ	อบต.บึงบา บึงบอน นพรัตน์ บึงกาสาม บึงชำอ้อ หนองสามวัง ศาลาครุ
2. ทฤษฎี พัฒนาการทาง ทางสังคม ทั้ง 3 อำเภอใช้ รูปแบบการ พัฒนาแบบ ผสมผสาน และแบบมี แผน ระดับ การพัฒนาอยู่ ในระดับ ประเทศกำลัง พัฒนา	อำเภอชัยบุรี	อยู่ในลำดับชั้น 4-5 ตามทฤษฎี ของรอสโทว์ และตกอยู่ภายใต้	-
	อำเภอลองหลวง	อิทธิพลของทฤษฎีภาวะทันสมัย และนำเอาแนวคิดการพัฒนา ชนบทแบบการมีส่วนร่วมของ	อยู่ในลำดับชั้น 3-4 ตามทฤษฎี ของรอสโทว์ และตกอยู่ภายใต้
	อำเภอหนองเสือ	ประชาชน ใช้แนวคิดทฤษฎีการ สร้างผู้นำโดยจัดตั้งชุมชนย่อย นโยบายของรัฐบางส่วนปรับ เป็นการวางแผนจากล่างขึ้นบน โดยมีการทำแผนประชาคม ชุมชน และเกิดองค์กรอิสระที่มี อิสระในการตัดสินใจ ประชาชน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องและใช้ชีวิต ขึ้นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบ IT ลักษณะสังคมส่วน ใหญ่มีความเป็นชุมชนใหม่ที่ ต่างคนต่างอพยพเข้ามาอยู่	ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ ในระดับต่ำ มีการว่างงาน อาชีพ ส่วนใหญ่เกษตรกร ทฤษฎีการ พัฒนาชนบทแบบมีส่วนร่วมยัง เน้นทฤษฎีการเกลี้ยกล่อม มวลชน โดยอิงกับผู้นำ/ผู้มี อำนาจในชุมชนนโยบายของรัฐ ยังเป็นแบบการวางแผนจากบน ลงล่าง ลักษณะสังคมพื้นฐานยัง ผูกพันกับความเชื่อ โชคกลาง และ มีความใกล้ชิดกันแบบชุมชนเก่า

กรอบแนวคิดในการศึกษาลักษณะความขัดแย้งและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งในจังหวัด ปทุมธานี

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัย กล่าวคือจากการศึกษาการแบ่งประเภทของความขัดแย้ง โดยผู้วิจัยได้สรุปแบ่งตามเนื้อหาสาระ ตามแนวคิดการแบ่งประเภทความขัดแย้งของอรุณ รัทธธรรม (2537:4-12) ที่มีการจำแนกประเภทความขัดแย้งในเนื้อหาสาระ เกี่ยวกับนโยบายการปฏิบัติ การแข่งขันกัน บทบาทที่สัมพันธ์กันรวมถึงแนวคิดที่แตกต่างกัน ประกอบการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและสาเหตุความขัดแย้ง ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี และทฤษฎีการพัฒนาการทางสังคม งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัย จึงขอสรุปลักษณะความขัดแย้งที่จำแนกตามเนื้อหาสาระของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ออกได้ดังนี้

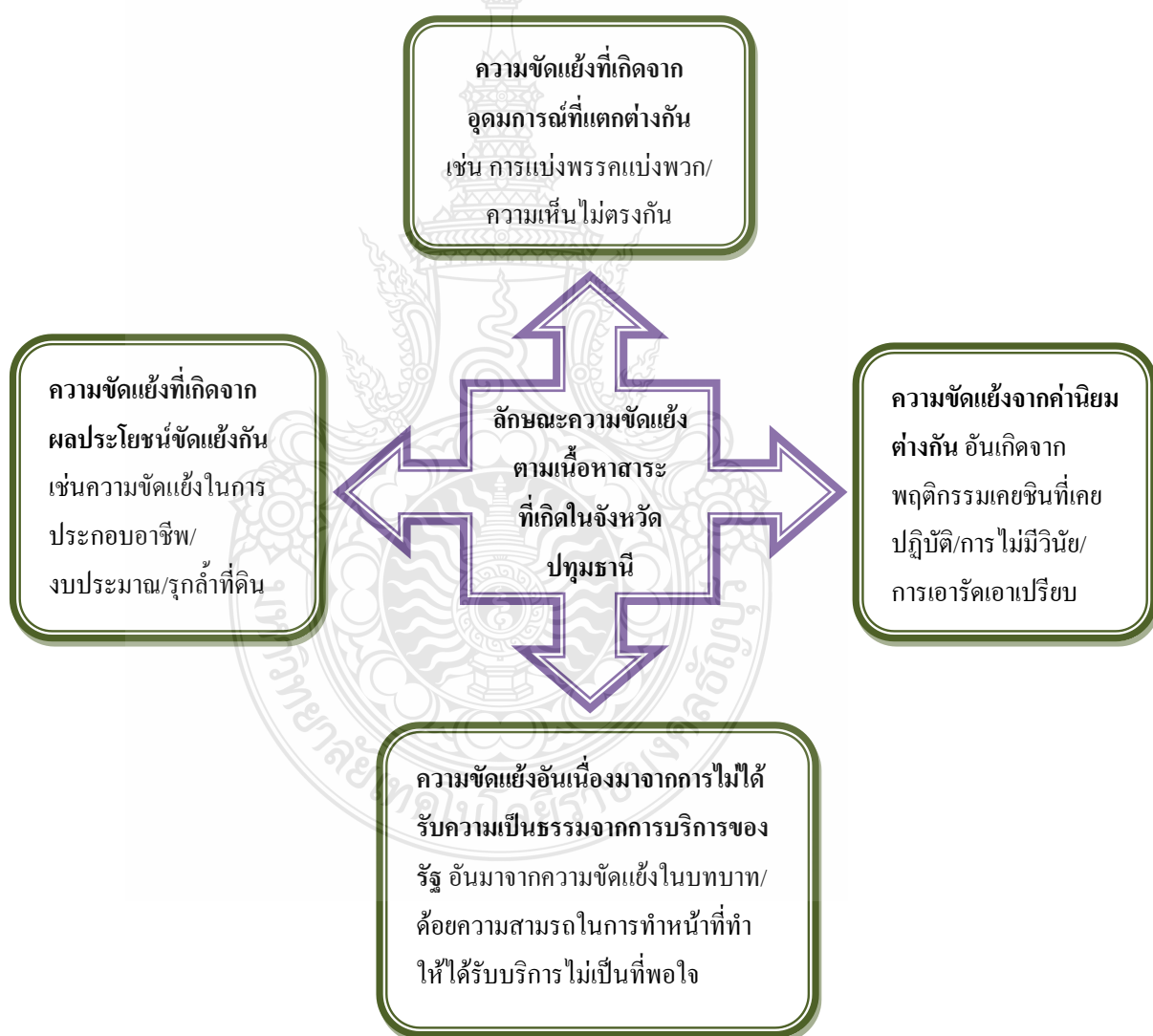
1. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการ ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ (มาจาก การศึกษางานวิจัยกรณีรัฐกับการแก้ไขปัญหายาจรจร กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาร กรณีศึกษาป่าสงวน แห่งชาติแม่แดง กรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลัง พฤติกรรมเผชิญหน้าสถานการณ์ชีวิต และการสนับสนุนทางสังคมกับความเครียดในบทบาทตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล เป็นต้น) ซึ่งเมื่อเทียบกับลักษณะชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการปกครองอย่างรวดเร็ว ก็จักได้เนื้อหาความขัดแย้งจากการได้รับบริการไม่เป็นที่พึงพอใจ อันเกิดจากความขัดแย้งในบทบาท ความคาดหวัง/ความคลุมเครือ/ความไม่เหมาะสม/ความด้อยความสามารถในบทบาทหน้าที่การให้บริการ

2. ความขัดแย้งจากค่านิยมต่างกัน (มาจากการศึกษาศึกษาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องการใช้ทรัพยากรป่า)ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบก่อให้เกิดความขัดแย้ง ไม่สอดคล้องกันตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมา ซึ่งเมื่อเทียบกับลักษณะชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ที่มีการพัฒนาความเจริญทางกายภาพไปอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนาทางด้านจิตใจไม่ได้เตรียมพร้อมรองรับให้สอดคล้องกัน ก็จักได้เนื้อหาความขัดแย้งเล็กๆน้อยๆในชีวิตประจำวันที่เกิดจากพฤติกรรมลบซ้ำซากที่มาจากค่านิยมในการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมตามความเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย

3. ความขัดแย้งที่เกิดจากผลประโยชน์ขัดแย้งกัน (มาจากการศึกษางานวิจัยกรณีโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล กรณีศึกษานากุ้งในอำเภอหัวไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษาการขยายเขตเทศบาลเมืองอ่างทอง เป็นต้น) ซึ่งเมื่อเทียบกับลักษณะชุมชนในจังหวัด

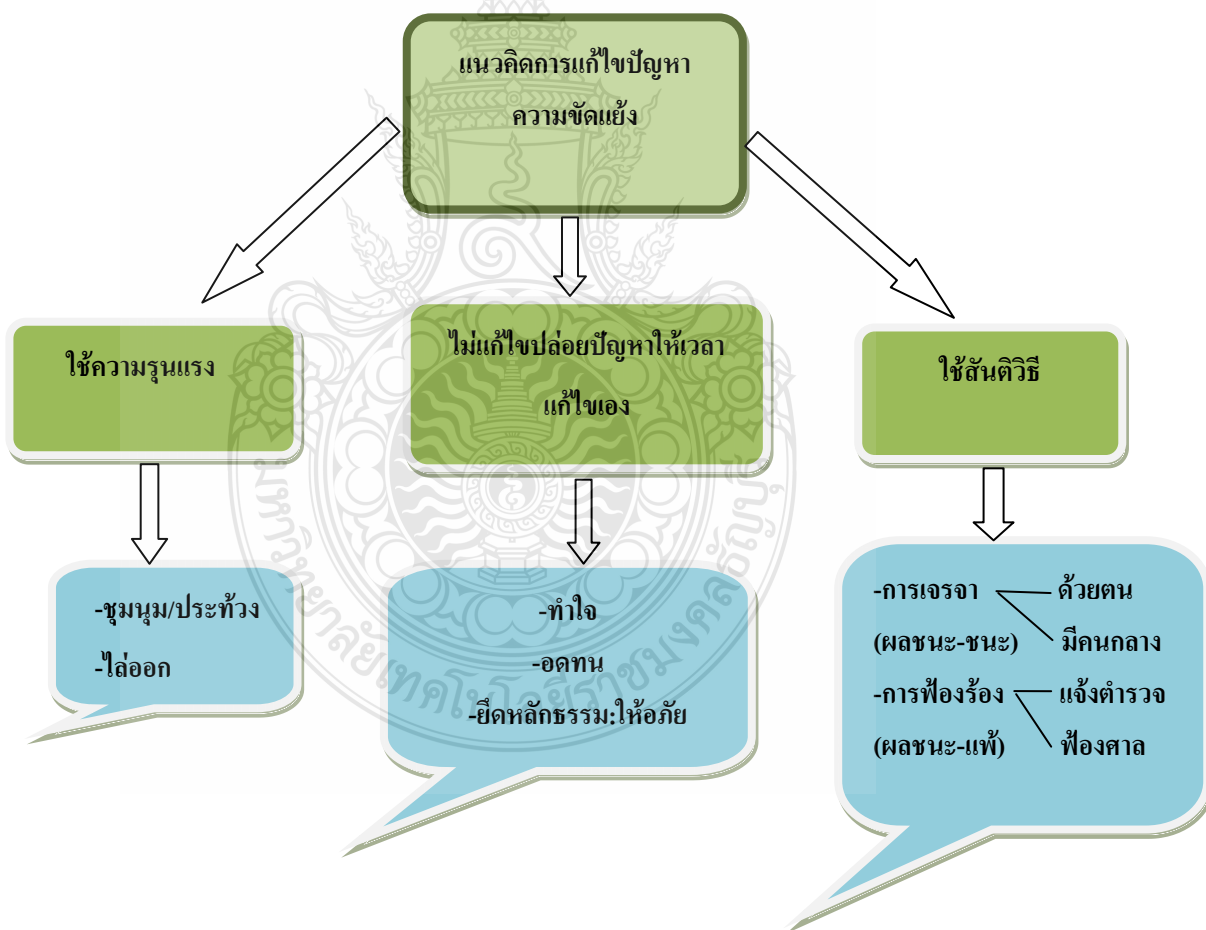
ปทุมธานี ก็จักได้เนื้อหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแบ่งพรรคแบ่งพวกและแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างกันโดยเฉพาะในการประกอบอาชีพ

4. ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน (มาจากการศึกษางานวิจัยเรื่องการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี งานวิจัยกรณีโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล กรณีศึกษาความคิดระหว่างรัฐกับสังคมในเรื่องสิทธิของประชาชน เป็นต้น)ซึ่งเมื่อเทียบกับลักษณะชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ก็จักได้เนื้อหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแบ่งพรรคแบ่งพวกอันเนื่องมาจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายคนเมืองกับฝ่ายคนชนบท ฝ่ายกลุ่มอำนาจเก่ากับฝ่ายกลุ่มอำนาจใหม่

ภาพที่ 4. กรอบการศึกษาลักษณะความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง การศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้ง การศึกษาแนวทางเจรจาไกล่เกลี่ย หลักการเจรจาไกล่เกลี่ย คุณสมบัติส่วนบุคคลผู้ไกล่เกลี่ยจากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ และข้อมูลพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยจึงได้แนวทางการศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งตามกรอบแนวคิด 3 รูปแบบ คือ 1.การใช้ความรุนแรงแก้ไขเพื่อยุติหรือระงับความขัดแย้ง 2.ใช้สันติวิธีแก้ไข 3.ไม่แก้ไขปล่อยปัญหาไปเรื่อยๆให้เวลาช่วยแก้ไขปัญหา โดยเลือกรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานีที่เน้นสันติวิธีใน 2 แนวทาง คือ 1.การฟ้องร้อง กับ 2.การเจรจา โดยเฉพาะใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย/ไกล่เกลี่ยคนกลางที่ทำให้เกิด win-win แก่ทั้งคู่กรณี

ภาพที่ 5. แนวทางการศึกษารูปแบบจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษางานวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง “สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่เหมาะสมใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี” มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัย
2. วางแผนการรวบรวมข้อมูล
3. ระเบียบวิธีวิจัย
4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลและเขียนรายงานการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษางานวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง “สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่เหมาะสมใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี” นี้ ผู้วิจัยแบ่งระเบียบการวิจัยออกเป็นส่วนๆ ดังนี้คือ

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาและการสุ่มตัวอย่าง
2. การเก็บและรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบเครื่องมือ
3. นิยามเชิงปฏิบัติการและการวัด
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สมมติฐานในการวิจัย

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ประชากรตัวอย่างจากประชาชนที่มีกรณีปัญหาความขัดแย้งในชุมชนในจังหวัดปทุมธานี โดยทำการคัดเลือกประชากรและสุ่มตัวอย่าง จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 906,264 คน ในจังหวัดปทุมธานี โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน(Multistage Sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น(Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามเขตการปกครอง 3 ชั้น คือ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล ซึ่งในจังหวัดปทุมธานี มีเขตการปกครองทั้งสิ้น 7 อำเภอ 60 ตำบล

ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม(Cluster sampling) โดยใช้วิธีแบ่งกลุ่มตามขนาดประชากรดังนี้

การเลือกอำเภอในจังหวัดปทุมธานี สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอออกเป็น อำเภอขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กตามขนาดประชากร ได้ดังนี้ อำเภอขนาดใหญ่ (ประชากรเกินกว่า สองแสนคน ขึ้นไป) ซึ่งมี สองอำเภอ คือ อำเภอลำลูกกา (ประชากร 209,673 คน และอำเภอคลองหลวง (ประชากร 202,794 คน) อำเภอขนาดกลาง (ประชากรเกินหนึ่งแสนแต่ไม่ถึงสองแสนคน คือ อำเภอเมือง (ประชากร 164,502 คน) และอำเภอธัญบุรี (ประชากร 178,069 คน) อำเภอขนาดเล็ก(ประชากรไม่ถึงแสนคน) คือ อำเภอหนองเสือ (ประชากร 48,521 คน) อำเภอลาดหลุมแก้ว (ประชากร 51,796 คน) และอำเภอสามโคก (ประชากร 50,909 คน) โดยเลือกขนาดละ 1 อำเภอ ในรัศมีใกล้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี(เพราะงบประมาณจำกัด) อันได้แก่ อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี และอำเภอหนองเสือ

การเลือกตำบล เมื่อได้อำเภอตัวอย่างแล้ว ใช้อำเภอเป็นกลุ่ม (cluster) เพื่อกำหนดการเลือกตำบลมาเป็นตัวอย่างตามสัดส่วนขนาดอำเภอใหญ่-กลาง-เล็ก เป็น 4-3-2 ตำบลตามลำดับ โดยอำเภอขนาดใหญ่อำเภอคลองหลวงมีทั้งสิ้น 7 ตำบล คัดเลือกมา 4 ตำบล อันได้แก่ตำบล คลองสอง คลองสาม คลองหก และคลองเจ็ด อำเภอขนาดกลาง อำเภอธัญบุรี มีทั้งสิ้น 6 ตำบล คัดเลือกมา 3 ตำบล อันได้แก่ ตำบลรังสิต ตำบลบึงขัง ตำบลลำผักกูด และอำเภอขนาดเล็ก อำเภอหนองเสือ มีทั้งสิ้น 6 อำเภอ คัดเลือกมา 2 ตำบล อันได้แก่ ตำบลบึงบา และตำบลบึงบอน

ขั้นตอนที่ 3 การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณา

รอบที่ 1. จากการประชากรตัวอย่างที่มีหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นจากการเข้าไปสัมภาษณ์และสอบถามเบื้องต้นจนได้ตัวอย่าง 200 ตัวอย่าง ตามสัดส่วนของประชากรในอำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี และอำเภอหนองเสือ คือ 94 , 83 และ 23 ตามลำดับ ดังตัวอย่าง

สูตรการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบสัดส่วน โดยใช้สูตร จำนวนตัวอย่างของแต่ละอำเภอ

$$= \frac{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{ประชากรแต่ละอำเภอ}}{\text{ประชากรของอำเภอตัวอย่างทั้งหมด}}$$

ดังนั้นจำนวนตัวอย่างในอำเภอชัยบุรี

$$= \frac{200 \times 178,069}{429,384} = 82.94 = 83 \text{ คน}$$

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร ทั้ง 3 อำเภอ ดังนี้

อำเภอ	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
คลองหลวง	202,794	94
ชัยบุรี	178,069	83
หนองเสือ	48,521	23
รวม	429,384	200

รอบที่ 2. จากประชากรตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรอบที่ 1. จำนวน 30 ตัวอย่าง อันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในอบต. และ อำเภอ ผู้ใกล้ชิดประจำศาล เป็นต้น

รวมจำนวนตัวอย่าง 230 คน

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่มีกรณีปัญหาความขัดแย้งในอำเภอชัยบุรี อำเภอคลองหลวง และอำเภอหนองเสือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล มีทั้งสิ้น 2 แบบ ดังนี้

1. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี โดยแบบสอบถาม มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา สถานที่ทำงานหรืออาชีพ และที่อยู่ใน/นอกเขตเทศบาล จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งมีคำถามเกี่ยวข้องกับมุมมองในเรื่องความขัดแย้ง ความสัมพันธ์ในชุมชน ประเภทและลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน สาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง แนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้ง จำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เช่น ถ้ามถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ระยะเวลา สถานที่ สาเหตุ ผลกระทบ ความเสียหาย การแก้ไข/ดำเนินการ ความพึงพอใจในวิธีการผลสรุปความสัมพันธ์

2. แบบสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิด/จัดการปัญหาความขัดแย้ง ประกอบด้วยข้อมูล 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1. ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษาสูงสุด สถานที่ทำงานและตำแหน่ง ที่อยู่

ตอนที่ 2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เช่น ประสบการณ์ในการจัดการความขัดแย้ง รูปแบบการเจรจา ขั้นตอน เทคนิคเจรจา ผลสำเร็จ คุณสมบัติของผู้ใกล้ชิดที่ดี เป็นต้น

การศึกษาและรวบรวมข้อมูล

รอบที่ 1. โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ 200 ตัวอย่าง

รอบที่ 2. โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก 30 ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

รอบที่ 3. โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีหน้าที่/เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จำนวน 30 คน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่เหมาะสมใช้ในการจัดการปัญหา เพื่อกำหนดรวบรวมเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์

2. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาตัดแปลงและปรับปรุงสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์

3. นำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขร่วมกับผู้เชี่ยวชาญที่ได้ผ่านการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ย หรือเป็นผู้สอนทางรายวิชาทางรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 3 ท่าน คือ

3.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาณิการ์ จันทร์บรรเจิด

ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำ ศาลจังหวัดธัญบุรี อาจารย์สาขามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

3.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์รุ่งฤดี อภิวัฒน์สร

สาขามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3.3 อาจารย์เอื้ออารี เศรษฐวานิช

อาจารย์สาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เพื่อการตรวจสอบความถูกต้อง และทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประมวลและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย โดยใช้วิธีการหรือสถิติ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1-2 (ศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานีศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในชุมชน จังหวัดปทุมธานี) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการหรือสถิติ ดังนี้

ตอนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล และตอนที่ 2. เกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นสาเหตุและแนวทางการจัดการ ใช้สถิติสำหรับกรณีตัวแปรเดียว ในการพรรณนาข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ตอนที่ 3. เกี่ยวกับสัมภาษณ์ปัญหาความขัดแย้งและแนวทางการจัดการความขัดแย้ง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบเพื่อวิเคราะห์หาบทสรุปร่วมกันและแตกต่างกันจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

วัตถุประสงค์ที่ 3 (ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์จำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อหารูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่ทำให้คู่กรณีมีความรู้สึกชนะ-ชนะทั้งคู่ และสามารถฟื้นคืนความสัมพันธ์กันได้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ย (mean) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยมีขั้นตอนตามเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

1. เกณฑ์การให้คะแนนคำตอบที่มีลักษณะในเชิงบวก ได้แก่ ข้อคำถาม 6,7,8,9,10,11,12, 13,15, 16 และ 23 ซึ่งมีค่าระดับคะแนน ตั้งแต่ 0 – 3 ในคำตอบ จะมีการให้ค่าคะแนน ดังนี้

ใช่/จริง/มาก/ดีมาก/แก้ไขได้ทุกเรื่อง/แบบญาติ/ดีขึ้นมาก ให้ค่าคะแนน = 3

ใช่บางเรื่อง/อาจเป็นไปได้ในบางกรณี /ปานกลาง /ระดับดี/แก้ไขได้บางเรื่อง/แบบเพื่อน/ดีขึ้น

ปานกลาง

ให้ค่าคะแนน = 2

ไม่แน่ใจ/น้อย/ค่อนข้างพอใจ/แบบคนรู้จัก/ดีขึ้นเล็กน้อย ให้ค่าคะแนน = 1

ไม่ใช่/ไม่จริง/ไม่มีเลย/ไม่พอใจ/ไม่สามารถแก้ไขได้เลย/แบบคนไม่รู้จัก/เหมือนเดิม

ให้ค่าคะแนน = 0

2. เกณฑ์การให้คะแนนคำตอบที่มีลักษณะในเชิงลบ ได้แก่ ข้อคำถาม 14 ซึ่งมีค่าระดับคะแนน ตั้งแต่ 1 – 4 ในคำตอบ จะมีการให้ค่าคะแนน ดังนี้

ทั้งหมด ให้ค่าคะแนน = 4

เกือบทั้งหมด ให้ค่าคะแนน = 3

ประมาณครึ่งชุมชน ให้ค่าคะแนน = 2

เล็กน้อย ให้ค่าคะแนน = 1

3. เกณฑ์การให้คะแนนคำตอบที่มีลักษณะในเชิงลบ ได้แก่ ข้อคำถาม 17 และ 18 ซึ่งมีค่าระดับคะแนน ตั้งแต่ 1 – 4 ในคำตอบ จะมีการให้ค่าคะแนน ดังนี้

ไม่เคยมี ให้ค่าคะแนน = 4

น้อยกว่า 1 ครั้ง ให้ค่าคะแนน = 3

ประมาณ 1-2 ครั้ง	ให้ค่าคะแนน = 2
มากกว่า 2 ครั้ง	ให้ค่าคะแนน = 1

การแปลความหมายแบบวัดทัศนคติที่มีลักษณะเชิงบวก โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ย เป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ 4 ระดับ ดังนี้ (ดัดแปลงจาก บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 100)

กรณี ค่าระดับคะแนน 0 – 3 แปลค่า ดังนี้

2.51 – 3.00	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ มากที่สุด
1.50 – 2.50	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ มาก
0.51 – 1.50	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ ปานกลาง
0 – 0.50	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ น้อย

กรณี ค่าระดับคะแนน 1 – 4 แปลค่า ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2535 : 100)

3.51 – 4.00	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ มากที่สุด
2.51 – 3.50	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ มาก
1.50 – 2.50	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ ปานกลาง
1.00 – 1.50	หมายถึง มีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับในระดับ น้อย

อนึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดลำดับ ใช้สถิติความถี่ (Frequency) ในการอธิบายข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลเคยประสบ/เกี่ยวข้องในประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น รวมถึงใช้สถิติค่าเฉลี่ย (mean) ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ในการอธิบายการจัดลำดับประเด็นความขัดแย้ง/สาเหตุ/แนวทางแก้ไขที่เคยประสบ/เกี่ยวข้อง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยโดยกำหนดให้ค่ามากที่สุดเท่ากับ 1

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การศึกษาครั้งนี้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ช่วยในการประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณในแบบสอบถามรอบแรกตอนที่ 1. และ 2. รวมถึงข้อมูลเชิงปริมาณในแบบสัมภาษณ์รอบที่ 2 ตอนที่ 1. (ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์) และจัดทำตารางวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อนำเสนอและสรุปผลการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency) เพื่อบรรยายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และค่าระดับความคิดเห็นในแต่ละข้อคำถาม
2. ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อจำแนกและแปลผลความหมายของการประเมิน
3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ควบคู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายของข้อมูล

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง
2. การสัมภาษณ์เรื่องราวและประสบการณ์ของคนหลายๆ คน เพื่อหาลักษณะร่วมกันและแตกต่างกันของประสบการณ์ ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่ผู้ให้ข้อมูลเคยประสบหรือเกี่ยวข้อง โดยปราศจากการเผชิญหน้าโดยตรงของกลุ่มที่เกี่ยวข้อง และใช้คำถามปลายเปิดสำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จำนวน 2 รอบ

การสัมภาษณ์รอบแรก เป็นการสอบถามเรื่องราวและประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องในประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุของความขัดแย้งเหล่านั้น วิธีการในการจัดการความขัดแย้ง ผู้ที่เข้ามาช่วยในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง ผลลัพธ์และความพึงพอใจในรูปแบบวิธีการจัดการ จำนวน 200 ตัวอย่าง

การสัมภาษณ์รอบสอง เป็นการสอบถามเรื่องราวและประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ขั้นตอนหรือเทคนิควิธีการในการจัดการความขัดแย้ง และผลสำเร็จของการจัดการ จำนวน 30 ตัวอย่าง

3. การระดมความคิดเห็น โดยการประชุมกลุ่ม (Focus Group) เป็นการเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่างๆ มาร่วมประชุมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อผลการศึกษา ตลอดจนร่วมกันเสนอแนะเทคนิควิธีที่จะทำให้เกิดการจัดการความขัดแย้งขึ้นได้อย่างประสบความสำเร็จในชุมชนท้องถิ่น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี โดย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะและชนิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี และเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 รอบ

รอบที่ 1 จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามประกอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี ทั้งสิ้น 200 ชุด

รอบที่ 2 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคล/ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาความขัดแย้งอันได้แก่ ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำ/ประธานชุมชน ผู้ใกล้ชิดของศาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล อบต.

รอบที่ 3 ผู้วิจัยได้จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีหน้าที่/เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชน

ให้นำข้อมูลรอบที่ 1 จากแบบสอบถามมาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS แสดงผลด้วยตารางประกอบคำบรรยาย และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาสรุปความ โดยได้นำเสนอสรุปผลการศึกษาแบ่งเป็น 5 ตอน โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน จากแบบสอบถาม ในหัวข้อด้านมุมมองความขัดแย้งของคนในชุมชน ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านความถี่ของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้านประเภทและลักษณะของปัญหาความขัดแย้ง ด้านสาเหตุของความขัดแย้ง ด้านแนวทางการจัดการความขัดแย้ง ด้านคนกลางในการไกล่เกลี่ยหรือจัดการความขัดแย้ง และด้านความสัมพันธ์ของคู่กรณีหลังจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ตอนที่ 3 สรุปลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุ แนวทางและรูปแบบจัดการปัญหา จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ตอนที่ 4 สรุปแนวทางและรูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้ง จากผู้ที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง

ตอนที่ 5 สรุปรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ด้านเพศ

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชากรใน อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี และอำเภอหนองเสือ จำนวน 94 , 83 และ 23 คนตามลำดับ รวมจำนวนทั้งสิ้น 200 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 69.50 นอกนั้นเป็นเพศชาย จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หญิง	139	69.50
ชาย	61	30.50
รวม	200	100.0

ด้านอายุ

ผลการศึกษาด้านอายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุมากกว่า 59 ปี มีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมาอายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 47 คน ระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 45 คน ระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 42 คน และอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 , 22.50 , 21.00 และ 8.00 ตามลำดับ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มากกว่า 59 ปี	50	25.00
ระหว่าง 50 – 59 ปี	47	23.50
ระหว่าง 40-49 ปี	45	22.50
ระหว่าง 30-39 ปี	42	21.00
น้อยกว่า 30 ปี	16	8.00
รวม	200	100.0

ด้านการศึกษา

ผลการศึกษาด้านการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 52 คน กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี 5 คน รวมจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 รองลงมามีการศึกษาระดับ ประถม จำนวน 47 คน (ป.4 จำนวน 33 คน ป.7 จำนวน 14 คน) การศึกษาระดับมัธยมปลาย จำนวน 36 คน(รวมศึกษากศน. จำนวน 2 คน) การศึกษาระดับมัธยมต้น จำนวน 28 คน(รวมกำลังศึกษา 1 คน) การศึกษาระดับปวส./ปวช. จำนวน 25 คน การศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 6 คน และไม่มีการศึกษา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 , 18.00 , 14.00 , 12.50 , 3.00 และ 0.50 ตามลำดับ ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปริญญาตรี/กำลังศึกษา	57	28.50
ประถม	47	23.50
มัธยมปลาย/กำลังศึกษา	36	18.00
มัธยมต้น/กำลังศึกษา	28	14.00
ปวส./ปวช.	25	12.50
ปริญญาโท	6	3.00
อื่นๆ(ไม่มีการศึกษา)	1	0.50
รวม	200	100.0

ด้านอาชีพ

ผลการศึกษาด้านอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ (เช่น ค้าขาย หอพัก ตัดเย็บเสื้อผ้าช่างเสริมสวย ชักรีด วินมอเตอร์ไซด์ อยู่ซ่อมรถ เกษตรกร มินิมาร์ท ร้านกาแฟ เข้าวีดีโอ รับจ้าง) จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50 รองลงมาเป็นแม่บ้าน จำนวน 32 คน ว่างาน/เกษียณอายุราชการ จำนวน 30 คน ทำงานในหน่วยงานรัฐบาล(เช่น กองทัพอากาศ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ ตำรวจ เทศบาล อบต.)จำนวน 23 คน ทำงานในบริษัท/ห้าง/ร้านค้าเอกชน จำนวน 16 คน ทำงานรัฐวิสาหกิจ (เช่น ไฟฟ้า ประปา ธนาคาร โทรศัพท์) จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 , 15.00 , 11.50 , 8.00 และ 2.00 ตามลำดับ ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ทำงานหรืออาชีพ

สถานที่ทำงานหรืออาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำงานอิสระ	95	47.50
แม่บ้าน	32	16.00
ว่างงาน/เกษียณอายุราชการ	30	15.00
รัฐบาล	23	11.50
เอกชน	16	8.00
รัฐวิสาหกิจ	4	2.00
รวม	200	100.0

ด้านเขตที่อยู่อาศัย

ผลการศึกษาด้านที่อยู่อาศัยใน/นอกเขตเทศบาล พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เกินครึ่งอยู่ในเขตเทศบาล จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 59.50 ที่เหลืออยู่นอกเขตเทศบาล จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50 ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกที่อยู่

กลุ่มการทำงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ในเขตเทศบาล	119	59.50
นอกเขตเทศบาล(อบต.)	81	40.50
รวม	200	100.0

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

ผู้วิจัยได้การดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษามุมมองด้านความขัดแย้งของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความถี่ของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ประเภทและลักษณะของปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง แนวทางการจัดการความขัดแย้ง คนกลางในการไกล่เกลี่ยหรือจัดการความขัดแย้ง และความสัมพันธ์ของคู่อริหลังจัดการปัญหาความขัดแย้ง โดยมีผลการศึกษาดังนี้

ด้านมุมมองความขัดแย้งของคนในชุมชน

มุมมองด้านความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ

จากการศึกษาเอกสารในบทที่ 2 ถึงแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่นักวิชาการมีมุมมองหรือทัศนคติเกี่ยวกับความขัดแย้ง อาทิเช่น แนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และสุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2550:3-5) ได้อธิบายลักษณะความขัดแย้ง ว่าปรากฏอยู่ทั่วทุกแห่งหนที่เราไปที่เรา อาจเข้าไปเกี่ยวข้องหรือพบเห็นสถานการณ์ของความขัดแย้ง ความขัดแย้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สามารถทำให้เราเปลี่ยนวิธีมองหรือเข้าใจกันและกัน ทำให้ใช้ทรัพยากรในวิถีทางใหม่ กระตุ้นการแสวงหาวิถีทางเลือกต่างๆ เหมือนดังคติพจน์ที่ว่า “ความจำเป็นเป็นบ่อเกิดของสิ่งประดิษฐ์” ความขัดแย้งก่อให้เกิดพลังงาน ตามหลักสรีระวิทยาจะทำให้ร่างกายหลังอะดรีนาลินทำให้เราเกิดอารมณ์ หน้าแดง เสียงดัง เหงื่อแตก และใช้สัญชาตญาณเปลี่ยนพลังงานเป็นสู้หรือหนีโดยปล่อยหรือเก็บกักอารมณ์ ความขัดแย้งนั้นเป็นเหมือนดาบสองคม นั่นคือทำให้เราเสี่ยงต่ออันตรายแต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดโอกาสใหม่ๆ เปรียบเสมือน “ไฟ” ที่เป็นทั้งบ่อเกิดแสงสว่างและเผาไหม้ เป็นทั้งสิ่งสร้างสรรค์และทำลาย ปฏิกริยาที่เรามีต่อข้อพิพาทและการจัดการ จะได้รับอิทธิพลจากสรีระวิทยาของเรารวมถึงวัฒนธรรมและประเพณี และความขัดแย้งดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน 3 ระดับ คือ ก) ความขัดแย้งแฝง ข) ความขัดแย้งเริ่มก่อเกิด และค) ความขัดแย้งที่แสดงออก ซึ่งความขัดแย้งอาจจะค่อยๆหายไปและกลับแรงขึ้น หรือก่อความขัดแย้งขึ้นมาใหม่และดำเนินต่อไปก็ได้ ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล (2545:111) ได้กล่าวถึงแนวคิดมุมมองความขัดแย้งของกลุ่มนิยม(ประเทศแถบตะวันออก)ว่าความขัดแย้งถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ความขัดแย้งจะถูกมองว่าทำให้เกิดผลเสียต่อความเป็นระเบียบของสังคม และควรหลีกเลี่ยงอย่างที่สุด ความขัดแย้งอาจถูกพิจารณาว่าเป็นตัวชี้วัดความไม่มีวินัย และอาการแสดงของความไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ประเด็นปัญหาและความสัมพันธ์จะเกี่ยวข้องกันเสมอ “ไม่สามารถแยกคนออกจากปัญหาได้” กลุ่มนิยมจะคำนึงถึงการพัฒนา

ความสัมพันธ์ระยะยาวซึ่งอาจมีอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหา รวมถึงมองหน้าที่และความอับอายจะเกี่ยวข้องไปถึงครอบครัวและกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดสมัยดั้งเดิม ที่โรบบินส์ (Robbins ,1983 อ้างถึงใน สิทธิพงษ์ สิทธิขจร, 2535) กลุ่มนี้มองว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี และมีผลกระทบด้านลบ ต่อองค์การอยู่เสมอ ดังนั้น หากหลีกเลี่ยงได้ควรหลีกเลี่ยง

ซึ่งเมื่อมาพิจารณาผลการศึกษาวิจัยด้านมุมมองความขัดแย้งของคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานี พบว่าคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานีเกือบทั้งหมดยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 93.50 ค่าเฉลี่ย = 2.51 (ตารางที่ 6) ซึ่งแสดงว่า สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการในการยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้และปรากฏอยู่ทั่วทุกแห่งหนที่เราไปที่เราอาจเข้าไปเกี่ยวข้องหรือพบเห็น เมื่อพิจารณารายละเอียดของ มุมมองการยอมรับความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันในชุมชนพบว่าส่วนใหญ่ยอมรับว่าใช้ทุกเรื่อง (ร้อยละ 62.00) มีบางส่วนยอมรับว่าใช้ในบางเรื่อง(ร้อยละ 31.50) กล่าวคือยอมรับในเรื่องปัญหาเล็กน้อยๆในการดำเนินชีวิตที่กระทบกระทั่งกันได้ เช่น ปัญหาจากสัตว์เลี้ยง การจอดรถกีดขวาง ฯลฯ สรุปว่า และที่น่าสังเกตมีร้อยละ 4.50 ที่ปฏิเสธไม่ยอมรับว่ามีความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในชุมชน อันแสดงให้ว่ามีมุมมองหรือทัศนคติตามแนวคิดแบบดั้งเดิมที่มองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ใช่เรื่องปกติที่เกิดขึ้น และปฏิเสธไม่ยอมรับว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ในชุมชนของตน ไม่ว่าจะเป็ความขัดแย้งแฝง(ร้อยละ 6.00)หรือไม่ยอมรับว่ามีความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (ร้อยละ 6.00) นอกจากนั้นเมื่อมีการซักถามเจาะลึกข้อมูลลงไป พบว่ามีร้อยละ 2.50 ที่ปฏิเสธเด็ดขาดว่าไม่มีปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของตน(จากการไม่ตอบข้อมูลลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน และไม่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์) ดูตารางที่ 13 และ 16

ตารางที่ 13 ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้

ความคิดเห็น	ใช่	ใช่ในบางเรื่อง	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ	รวม
จำนวน (คน)	124	63	9	4	200
ร้อยละ	62.00	31.50	4.50	2.00	100.00
	93.50				

\bar{X} (คะแนนเต็ม 3) = 2.50 , S.D. = 0.75 แปลผล อยู่ในระดับมาก

ที่สุด

มุมมองความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้

ส่วนมุมมองว่าทุกความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้หรือไม่ พบว่าคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานี เกือบทั้งหมดมองว่าสามารถแก้ไขได้คิดเป็นร้อยละ 95.50 ค่าเฉลี่ย = 2.26 (ตารางที่ 14) โดยส่วนใหญ่มองว่าสามารถแก้ไขได้บางเรื่อง (ร้อยละ 63.50) มีบางส่วนที่เห็นว่าแก้ไขได้ทุกเรื่อง (ร้อยละ 32.00) และมีจำนวนเล็กน้อยที่เห็นว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ (ร้อยละ 1.50) ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ที่ต้องทำใจยอมรับและอยู่กับปัญหาและปรับตัวไป และมีบางส่วนกล่าวว่าแม้จะมีการจัดการแก้ปัญหาแต่ก็ได้ชั่วคราวไม่ยั่งยืน

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้สามารถแก้ไขได้

ความคิดเห็น	ได้ทุกเรื่อง	ได้บางเรื่อง	แก้ไขไม่ได้	ไม่แน่ใจ	รวม
จำนวน (คน)	64	127	3	6	200
ร้อยละ	32.00	63.50	1.50	3.00	100.00
	95.50				
\bar{X} (คะแนนเต็ม 3) = 2.26 , S.D. = 0.59 แปลผล อยู่ในระดับมาก					

ส่วนในประเด็นคำถามที่ว่า ถ้าแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นได้จริงหรือไม่ พบว่าคนในชุมชนเกือบทั้งหมดมีความเห็นว่าสามารถทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นได้จริง คิดเป็นร้อยละ 96.50 ค่าเฉลี่ย = 2.66 (ตารางที่ 15) รวมถึงจะทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้นได้จริง คิดเป็นร้อยละ 98.00 ค่าเฉลี่ย = 2.73 (ตารางที่ 15) แต่อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นจำนวนเล็กน้อยที่เห็นว่า การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้สำเร็จไม่ได้ทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นหรือไม่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น (ร้อยละ 1.50 และ 1.00 ตามลำดับ) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โคเซอร์ (Coser) ที่ชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความกลมเกลียวหรือความแตกแยก รวมถึงสอดคล้องกับความคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ ธีวลาดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ ที่กล่าวว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สามารถทำให้เราเปลี่ยนวิธีมองหรือเข้าใจกันและกัน ทำให้ใช้ทรัพยากรในวิถีทางใหม่ กระตุ้นการแสวงหาวิถีทางเลือกต่างๆ นั่นคือ ความขัดแย้งกระตุ้นให้คู่กรณีมาหันหน้าเจรจาต่อกันซึ่งถ้าเจรจาลำบากก็จะก่อให้เกิดการฟื้นฟูความสัมพันธ์ต่อกัน แต่ในทางตรงกันข้ามเจรจาไม่สำเร็จก็จะไม่คบหากันต่างคนต่างอยู่และสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ในหลายกรณี อาทิเช่น ปัญหาแบ่งพรรคแบ่งพวก เลื้อยเลื้อยแดง การแย่งชิงตำแหน่งประธานหมู่บ้าน การไม่จ่ายค่าส่วนกลาง ปัญหาการลัก

ทรัพย์สินฯลฯที่เจรจาไม่สำเร็จแล้วไม่คบไม่มองหน้ากัน ต่างคนต่างอยู่ เป็นต้น หรือในบางกรณีที่พอเจรจาได้บ้าง โดยปัญหายังไม่ได้ไม่สมบูรณ์ ทำให้พอเจอหน้ากันก็พอพูดคุยกันบ้าง แต่ยังคงต้องหมองใจกันอยู่ภายใน เช่น ปัญหาการจอดรถวางทางหน้าบ้าน การทิ้งขยะเลอะเทอะไม่อยู่ในถัง การข้ามของไปแล้วไม่คืนต้องไปทวง ปัญหาเสียงเปิดเพลง/ร้องเพลง/เมาเสียงดัง เป็นต้น

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าถ้าแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น (N=200)

ความคิดเห็น	จริง	จริงในบางกรณี	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ	\bar{X} (S.D)
1.ชุมชนพัฒนาขึ้น	142 คน 71.00 %	51 คน 25.50%	3 คน 1.50 %	4 คน 2.00 %	2.66 (0.60)
		96.50%			
2.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น	152 คน 76.00 %	44 คน 22.00%	2 คน 1.00 %	2 คน 1.00 %	2.73 (0.53)
		98.00%			
ภาพรวม	\bar{X} (คะแนนเต็ม 3) = 2.70 , S.D. = 0.50 แปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด				

มุมมองด้านพลวัตความขัดแย้ง

จากแนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ (2547:2-3)ได้อธิบายความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งหรือคงที่ ทั้งประเด็นด้านเนื้อหาที่ขัดแย้งกัน ทศนคติ อารมณ์ความรู้สึก พฤติกรรมของแต่ละฝ่าย และความสัมพันธ์ระหว่างคู่ขัดแย้งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ ปัจจัยทั้งหมดนี้จะส่งอิทธิพลต่อกันและกันตรงเท่าที่ความขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งการเปลี่ยนแปลง พลวัตนี้อาจจะส่งผลให้เกิดทั้งการขยายตัวหรือการหดตัวของความขัดแย้ง โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1.ระยะความขัดแย้งแฝง ระยะนี้เป็นข้อพิพาทที่มีลักษณะของความมินตึงที่ซ่อนตัวอยู่ ยังไม่พัฒนาเต็มที่และยังไม่ขยายตัวจนเกิดการแบ่งขั้วกันของผู้ที่ขัดแย้งบ่อยครั้ง ที่ฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายอาจจะยังไม่ตระหนักว่ามีความขัดแย้ง หรือตระหนักถึงความขัดแย้งที่อาจจะมีโอกาสขึ้น

2.ระยะความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้น เป็นระยะที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นที่ฝ่ายต่างๆสามารถระบุออกมาได้ เขารู้ว่ามีข้อพิพาทเกิดขึ้น ประเด็นต่างๆจะชัดเจนแต่ยังไม่มีการเจรจาไกล่เกลี่ย หรือกระบวนการแก้ปัญหาที่น่าจะดำเนินไปได้เกิดขึ้น

3.ระยะความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว เป็นระยะที่ข้อพิพาทซึ่งฝ่ายต่างๆได้มีบทบาทอย่างเอาเป็นเอาตายในกรณีพิพาทที่ดำเนินอยู่ อาจจะเริ่มมีการเจรจาไกล่เกลี่ยแล้ว หรืออาจจะถึงทางตันแล้วก็ได้

จากการศึกษาในมุมมองนี้พบว่าคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานียอมรับว่าในชุมชนของตนมีความขัดแย้งเกิดขึ้นทั้งในระดับที่ปรากฏเปิดเผยแล้ว(ทั้งระยะที่ 2 และ 3)และในระดับที่ยังแฝงตัวอยู่(ระยะที่ 1) โดยความเห็นเกินครึ่งยอมรับว่า ในชุมชนของตนมีความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว คิดเป็นร้อยละ 54.50 ค่าเฉลี่ย = 1.59 (ตารางที่ 16) ในขณะที่เดียวกันยอมรับว่าชุมชนของตนมีความขัดแย้งแฝงตัวอยู่ คิดเป็นร้อยละ 72.00 ค่าเฉลี่ย = 1.82 (ตารางที่ 16) อันแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนรู้ถึงสภาพบรรยากาศที่มีความเปราะบาง ความเครียด ความกดดัน ความไม่พอใจ ความอึดครึ้มภายในชุมชนที่พร้อมจะขยายตัวลุกลามไปสู่ความขัดแย้งในระยะต่อไปได้ ถ้าไม่ได้รับการจัดการที่ดีในการระงับป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาลุกลามเสียก่อน สอดคล้องกับแนวคิดของอรุณ รักรธรรม (2537:1-3) ในแนวพฤติกรรมศาสตร์ ที่ยอมรับว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดจากสาเหตุต่างๆ หลายอย่าง ทั้งจากภายนอกและภายในองค์กรเอง ไม่ว่าจะบริหารงานอย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งอาจทำให้ผลการดำเนินงานขององค์กรดีขึ้นได้เพราะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงปัญหา หน้าที่ของผู้บริหารคือการวัดระดับความขัดแย้ง กระตุ้น หรือยุติการขัดแย้ง เพื่อการดำเนินงานที่ดีกว่า และการจะเกิดผลดีนั้นความขัดแย้งต้องมีอยู่ในระดับปานกลาง พอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีในจำนวนประเด็นความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่และที่ปรากฏออกมาแล้ว (N=200)

ความคิดเห็น	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีเลย	\bar{X} (S.D)
1.จำนวนความ ขัดแย้งที่ปรากฏ ออกมาแล้ว	21 คน 10.50 %	88 คน 44.00%	79 คน 39.50 %	12 คน 6.00 %	1.59 (0.76)
	54.50%				
2.จำนวนความ ขัดแย้งที่ซ่อนอยู่	32 คน 16.00 %	112 คน 56.00%	44 คน 22.00 %	12 คน 6.00 %	1.82 (0.77)
	72.00%				
ภาพรวม	\bar{X} (คะแนนเต็ม 3) = 1.70 , S.D. = 0.67 แปลผล อยู่ในระดับมาก				

สรุปได้ว่าความขัดแย้งจึงหมายถึงสถานการณ์ที่ไม่เป็นที่พึงพอใจทั้งทางด้านประเด็นความต้องการต่างๆ(เช่น ผลประโยชน์ อำนาจ ทรัพยากร เป้าหมาย) ความรู้สึก ทศนคติ ที่ทำให้ผู้ขัดแย้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายเกิดความกังวล ความคับข้องใจ ความทุกข์ ความเครียดสะสม ไปจนถึงการแสดงพฤติกรรมโต้แย้ง โต้เถียง ข้อเรียกร้องและประเด็นข้อพิพาทเกิดขึ้น ซึ่งอาจเกิดระหว่างบุคคลใดบุคคลหนึ่งและ/หรือกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและ/หรือกับองค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือหลายๆกลุ่มหรือหลายๆองค์กร ซึ่งชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเห็นว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติที่เกิดขึ้นและพบเห็นอยู่ตลอดเวลา มีบางกลุ่มที่มีมุมมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ควรเกิดขึ้น และยังไม่ค่อยยอมรับว่าในสังคม/ชุมชน/กลุ่ม/องค์กรของตนมีความขัดแย้ง แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วมีมุมมองว่าถ้าไม่ได้รับการแก้ไขหรือการจัดการที่เหมาะสม อาจเกิดพลวัตระดับหรือการขยายตัวความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรงและความแตกแยกได้ แต่ในทางกลับกันถ้าได้มีการจัดการแก้ไขที่เหมาะสมก็จะทำให้สังคม/ชุมชน/กลุ่ม/องค์กรของตนมีการพัฒนา/ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

อนึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบมุมมองหรือทัศนคติในการยอมรับเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งในชุมชนระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับชุมชนนอกเขตเทศบาลกลับพบว่า ชุมชนนอกเขตเทศบาลมีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาลเกือบทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นประเด็นความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ ทุกความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งถ้าทำได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นจริง และจะทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้นจริง รวมถึงชุมชนนอกเขตเทศบาลมีจำนวนประเด็นความขัดแย้งซ่อนอยู่โดยยังไม่ปรากฏมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล ยกเว้นจำนวนประเด็นความขัดแย้งที่

ปรากฏออกมาแล้วที่ชุมชนในเขตเทศบาลมีมากกว่าชุมชนนอกเขตเทศบาล ดังตารางที่ 17 อันแสดงให้เห็นว่าชุมชนที่มีการพัฒนาความเจริญมีมุมมองหรือทัศนคติที่ไม่ยอมรับความขัดแย้งอย่างเปิดเผยมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีและพยายามปกปิด ทั้งๆที่ในชุมชนของตนมีประเด็นความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากกว่า

ตารางที่ 17 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านมุมมองความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต (N=200) (\bar{X} คะแนนเต็ม 3)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
1.ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้	2.44 (0.77)	2.61 (0.72)	นอกเขตยอมรับมากกว่า
2.ทุกความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้	2.21 (0.61)	2.33 (0.55)	นอกเขตยอมรับมากกว่า
3.การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งถ้าทำได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นจริง	2.62 (0.64)	2.72 (0.53)	นอกเขตยอมรับมากกว่า
4.การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งถ้าทำได้สำเร็จจะทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้นจริง	2.65 (0.59)	2.84 (0.40)	นอกเขตยอมรับมากกว่า
5.ในชุมชนมีจำนวนประเด็นความขัดแย้งซ่อนอยู่โดยยังไม่ปรากฏ	1.79 (0.73)	1.87 (0.83)	นอกเขตยอมรับมากกว่า
6.ในชุมชนมีจำนวนประเด็นความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว	1.62 (0.75)	1.55 (0.77)	ในเขตยอมรับมากกว่า
รวม	2.22 (0.36)	2.32 (0.31)	นอกเขตยอมรับมากกว่า

ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวัดปทุมธานี อำเภอชัยบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอนองเสือ รวมถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม พบว่าจังหวัดปทุมธานี โดยเฉพาะในอำเภอชัยบุรีและอำเภอลองหลวงมีพัฒนาการด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว อันเกิดจากอิทธิพลของการขยายตัวของกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดปริมณฑลโดยรอบ ทำให้มีการย้ายหน่วยงานราชการ สถานศึกษา หมู่บ้านจัดสรร อุตสาหกรรมมาตั้งในพื้นที่ ทำให้สภาพพื้นที่แต่เดิมเป็นที่ราบ ป่าละเมาะ

ทุ่งนา(ทุ่งหลวง) ประชาชนทำการเกษตร เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ความเป็นอยู่ผูกพันกับวัฒนธรรมตามกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอันมีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ของ รอสโทว์ (Rostow, 1960) ขั้นที่ 1 คือ อยู่ในระบบเศรษฐกิจสังคมแบบดั้งเดิมก้าวกระโดดไปขั้นที่ 3 ขั้นเข้าสู่กระบวนการพัฒนาที่มีการตื่นตัวด้านการลงทุนมากทั้งด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเกษตรแบบสมัยใหม่ การศึกษา อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นรวดเร็วมาก (ปี2543 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงเป็นอันดับ 6 ของประเทศ) และก้าวเข้าสู่ขั้นที่ 4(ขั้นทะยานเข้าสู่ภาวะของความอุดมสมบูรณ์) ผ่าน ไปยังขั้นที่ 5 (ขั้นอุดมสมบูรณ์) อย่างรวดเร็วที่ประชาชนมีค่าครองชีพสูงอย่างรวดเร็ว ใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบาย เช่น เดินทางด้วยรถยนต์แทนการเดินเท้าไปเรียนหรือไปทำงาน มีระบบน้ำประปาแทนการตักน้ำมาใช้ มีไฟฟ้าใช้แทนการจุดเทียนหรือตะเกียง เป็นต้น มีชีวิตผูกพันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์มือถือ ระบบอินเทอร์เน็ต รถไฟฟ้า เครื่องซักผ้าอัตโนมัติ บัตรเครดิต ฯลฯ ซึ่งถ้าไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเหล่านี้ชีวิตจะเดือดร้อนลำบากมาก แต่อย่างไรก็ดีการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชนในจังหวัดปทุมธานียังไม่บรรลุผลครบถ้วนสมบูรณ์ตามการพัฒนาขั้นที่ 5 (ขั้นอุดมสมบูรณ์) ตามแนวคิดของ รอสโทว์ ที่ประชาชนมีการบริโภคที่สมบูรณ์โดยทั่วหน้ากัน มีการจ้างงานเต็มที่ ประชาชนจะมีความรู้สึกมั่นคงดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งนี้เพราะยังมีปัญหาความแตกต่างทางรายได้ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานียังมีอยู่ โดยเฉพาะปัญหาคนมีรายได้น้อยใช้ชีวิตติดตามความเจริญทางเทคโนโลยีตามค่านิยมหรือกระแสบริโภคนิยมซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะทันสมัยที่ความทันสมัยในเชิงการผลิต การลงทุน ก่อให้เกิด การเคลื่อนไหวทางกายภาพ หมายถึง การนำ เอาสิ่งใหม่ๆ หรือของใช้ทันสมัยเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ไม่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวทางจิต การเคลื่อนไหวทางสังคม กล่าวคือเกิดการใช้ชีวิตหรือมีการบริโภคที่ไม่สอดคล้องกับฐานะทางสังคมและหรือทางเศรษฐกิจ

จากสภาพภาวะเศรษฐกิจสังคมของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณา ร่วมกับข้อมูลจากการวิจัยทางด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงระดับความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลกับคนในชุมชน กับผู้นำในชุมชน กับหน่วยงาน/องค์กรในชุมชน ลักษณะความสัมพันธ์ และจำนวนคนในชุมชนที่รู้จัก ผลการศึกษาดังตารางที่ 18 ที่พบว่าชุมชนในจังหวัดปทุมธานีเกินครึ่งให้ความเห็นว่าตนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันกับคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 72.00 ค่าเฉลี่ย = 1.88 รองลงมาเห็นว่าตนมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำชุมชนคิดเป็นร้อยละ 55.50 ค่าเฉลี่ย = 1.63 และสุดท้ายเกือบครึ่งยอมรับว่าตนมีความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภายในชุมชน

เพียงแคร์้อยละ 49.50 ค่าเฉลี่ย = 1.56 อันแสดงให้เห็นถึงกระแสสัญญาณความเป็นพวกเดียวกันในชุมชนเดียวกันเริ่มจืดจางลง ซึ่งถ้าไม่มีการให้ความสำคัญต่อการเร่งฟื้นฟูหรือส่งเสริมความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของคนในชุมชน อาจส่งผลกระทบต่อให้ขาดความร่วมมือร่วมใจกัน เกิดปัญหาความไว้วางใจที่มีต่อกันในชุมชนลดน้อยถอยลง และส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนแตกแยกขาดความปรองดองสมานสามัคคี ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีต่อระดับความสัมพันธ์ภายในชุมชน (N=200)

ความคิดเห็น	ดีมาก	ดี	ค่อนข้างพอใจ	ไม่พอใจ	\bar{X} (S.D)
1.ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน	37 คน 18.50 %	103 คน 51.50%	59 คน 29.50 %	1 คน 0.50 %	1.88 (0.70)
	70.00%				
2.ความสัมพันธ์กับหน่วยงานในชุมชน	23 คน 11.50 %	76 คน 38.00%	91 คน 45.50 %	10 คน 5.00 %	1.56 (0.76)
	49.50%				
3.ความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน	27 คน 13.50 %	84 คน 42.00%	77 คน 38.50 %	12 คน 6.00 %	1.63 (0.79)
	55.50%				
ภาพรวม	\bar{X} (คะแนนเต็ม 3) = 1.69 , S.D. = 0.61 แปลผล อยู่ในระดับปานกลาง				

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดจากขั้นที่ 1 มาขั้นที่ 4 และ 5 ตามแนวของรอสโทว์ โดยที่ไม่มีการพัฒนาทางสังคมให้เตรียมพร้อมโดยเฉพาะทางภาวะจิตใจให้มีภาวะหนักแน่นรู้คุณรู้โทษ ส่งผลให้เกิดความเจริญทางวัตถุความทันสมัยสะดวกสบายทางเทคโนโลยี แต่การพัฒนาทางจิตใจรวมถึงความสัมพันธ์ต่อกันกลับเสื่อมถอยลง

นอกจากนี้ เมื่อนำข้อมูลมาพิจารณาร่วมกับความคิดเห็นในลักษณะความสัมพันธ์ในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลกับคนในชุมชน จักยิ่งตอกย้ำถึงสัญญาณความสัมพันธ์ที่จืดจางลงจากวัฒนธรรมไทยแต่โบราณที่เคยนับถือคนในชุมชนเดียวกันเป็นญาติพี่น้องกัน มีสายสัมพันธ์ให้ความเคารพนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ ให้ความสำคัญเป็นบุคคลที่ช่วยชี้แนะ ตัดสิน ไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ใน

ปัจจุบันมุมมองความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเดียวกันแบบนี้เริ่มหดหายไป จากความรู้สึกแบบญาติที่เป็นครอบครัวเดียวกัน มาเป็นแบบเพื่อนที่อาจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จนมาเป็นความรู้สึกแบบคนรู้จักกัน ดังตารางที่ 19 ที่แสดงว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าลักษณะความสัมพันธ์ของตนเองกับคนในชุมชนมีลักษณะแบบคนรู้จัก จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาคือความเห็นว่ามีลักษณะแบบเพื่อน จำนวน 75 คน และแบบญาติ จำนวน 45 คน คิดเป็นค่าร้อยละ 37.50 และ 22.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 19 ร้อยละของความคิดเห็นในลักษณะความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลกับคนในชุมชน (N=200)

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.แบบคนรู้จัก	80	40.00
2.แบบเพื่อน	75	37.50
3.แบบญาติ	45	22.50
4.แบบคนไม่รู้จัก	0	0

\bar{X} (คะแนนเต็ม 3) = 2.26 , S.D. = 0.59 แปลผล อยู่ในระดับมาก

ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่น่าจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ถดถอยลงนี้ อาจเนื่องมาจากชุมชนได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการขุดคลองรังสิต มีรถไฟผ่าน ขยายถนนและคูคลอง ทำให้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน สภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ป่าละเมาะมาเป็นพื้นที่ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ และโดยเฉพาะนโยบายการขยายตัวเมือง ไปพื้นที่ปริมณฑลรอบกรุงเทพฯ เมืองหลวงของประเทศไทย ซึ่งพื้นที่จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความสนใจเป็นอย่างมาก มีหน่วยงานราชการ สถานศึกษา โรงงานอุตสาหกรรมมา ย้ายมาตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก(องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552:128-133) และนำมาซึ่งการขยายตัวธุรกิจและอาชีพอีกหลากหลายมากมายรวมถึงหมู่บ้านจัดสรรนับเป็นร้อยโครงการ ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง หมู่บ้านมีขนาดใหญ่ขึ้น มีคนแปลกหน้าเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้น ดังนั้นคนรู้จักกันจึงน้อยลง ประกอบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ทำงานในไร่นาของตนซึ่งอยู่ในพื้นที่บ้านของตน มาเป็นชีวิตของมนุษย์กินเงินเดือนที่ทำงานนอกบ้าน เวลาทำความรู้จักกันก็ยิ่งลดน้อยลงไปอีก สอดคล้องกับข้อมูลจากงานวิจัยในตารางที่ 20 ที่แสดงว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตนเองรู้จักกับคนอื่นที่อยู่ในชุมชนเดียวกันประมาณครึ่งชุมชน จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50

รองลงมามีความเห็นว่ารู้จักเกือบทั้งหมด จำนวน 61 คน คิดเป็นค่าร้อยละ 30.50 ส่วนที่มีความเห็นว่าตนรู้จักกับคนอื่นในชุมชนจำนวนเล็กน้อย มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และรู้จักทั้งชุมชนมีเพียงจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00

ตารางที่ 20 ร้อยละของความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อการรู้จักคนในชุมชน (N=200)

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.ประมาณครึ่งชุมชน	75	37.50
2.เกือบทั้งหมด	61	30.50
3.เล็กน้อย	40	20.00
4.ทั้งหมด	24	12.00

\bar{X} (คะแนนเต็ม 4) = 2.26 , S.D. = 0.59 แปลผลอยู่ในระดับมาก

และเพื่อสนับสนุนแนวการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้แยกข้อมูลเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลที่มีความเจริญและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายที่เทียบพร้อมกว่ากับชุมชนนอกเขตเทศบาล ผลการวิจัยพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดข้างต้นที่เน้นย้ำว่าการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจ กับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีลักษณะที่ผกผันกัน ดังข้อมูลจากตารางที่ 21 ที่ชุมชนในเขตเทศบาลที่มีความเจริญกว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อคนในชุมชนในระดับที่น้อยกว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนอกเขตเทศบาลที่ยังพอคงวัฒนธรรมประเพณี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบญาติแบบเพื่อนรวมถึงวัฒนธรรมการเคารพนับถือผู้มีตำแหน่งในสังคม (ผู้นำชุมชน) และเจ้าขุนมูลนาย(ข้าราชการ)

ตารางที่ 21 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต (N=200)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
1.ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน (\bar{X} คะแนนเต็ม 3)	1.84 (0.72)	1.94 (0.67)	นอกเขตความสัมพันธ์ ดีกว่า
2.ความสัมพันธ์กับหน่วยงานในชุมชน (\bar{X} คะแนนเต็ม 3)	1.47 (0.77)	1.68 (0.73)	นอกเขตความสัมพันธ์
3.ความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน (\bar{X} คะแนนเต็ม 3)	1.58 (0.78)	1.70 (0.81)	ดีกว่า
4.ลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิด (\bar{X} คะแนนเต็ม 3)	1.53 (0.60)	2.26 (0.80)	นอกเขตความสัมพันธ์ ดีกว่า
5.การรู้จักจำนวนคนในชุมชน (\bar{X} คะแนนเต็ม 4)	2.23 (0.88)	2.51 (0.98)	นอกเขตความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกว่า นอกเขตรู้จักกันมากกว่า
รวม	1.73 (0.54)	2.02 (0.52)	นอกเขตความสัมพันธ์ ดีกว่า

ด้านความถี่ของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

โดยผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมความถี่ต่อหนึ่งเดือนว่าเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในชุมชน ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยประสบหรือเข้าไปเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ปัญหาความขัดแย้งที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถเจรจาพูดคุยกันได้ กับระดับที่ไม่สามารถพูดคุยตกลงกันเองได้ ปรากฏผลดังในตารางที่ 22 ซึ่งพบว่าจำนวนเกินครึ่งให้ข้อมูลว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระดับที่พอพูดคุยตกลงกันได้ จักมีความถี่การเกิดปัญหาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือในหนึ่งเดือนมีปัญหาเกิดขึ้นน้อยกว่า 1 ครั้ง (ร้อยละ 59.50 ค่าเฉลี่ย = 2.54 (\bar{X} คะแนนเต็ม 4) แปลผลอยู่ในระดับมาก) ความถี่ของเกิดปัญหาความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถตกลงกันได้ ส่วนใหญ่จักตอบว่าไม่เคยมีปัญหา (ร้อยละ 83.50 ค่าเฉลี่ย = 3.35 (\bar{X} คะแนนเต็ม 4) แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด) เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมักมองว่าตนหรือชุมชนของตนไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น (แต่พอพูดคุยซักถามไปเรื่อยๆ กลับพบว่ามีปัญหาความขัดแย้งอยู่) หรือถ้าเกิดขึ้นก็เป็นปัญหาเล็กๆน้อยๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ การจราจร สัตว์เลี้ยงของเพื่อนบ้าน ฯลฯ และพบถึง

ความคิดเห็นในมุมมองในเชิงลบ 2 มิติ คือ มิติที่ปฏิเสธไม่ยอมรับว่ามีปัญหาความขัดแย้งเพราะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีจึงควรปกปิดโดยทำเป็นว่าชุมชนของตนมีความสุขสงบสามัคคีทุกประการเพราะไม่เห็นถึงประโยชน์ของความขัดแย้งที่เกิดว่าสามารถช่วยพัฒนาชุมชนขึ้นได้ถ้าจัดการอย่างเหมาะสม กับมิติที่ยอมรับความขัดแย้งเข้ามาอยู่ในชีวิตและอยู่ร่วมกับความขัดแย้งอย่างจำยอมเพราะไม่มีอะไรมาช่วยได้จึงนำหลักกรรมมาประทับระคองใจให้อดทนต่อไป อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความเห็นของชุมชนบางส่วนที่ยอมรับอย่างเปิดเผยถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม(สองมาตรฐาน เช่น กรณีความเสียหายจากเหตุการณ์น้ำท่วม ปี 2553) การได้รับการบริการที่ไม่เป็นที่พอใจจากหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

ตารางที่ 22 ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีต่อความถี่ในการเกิดปัญหาความขัดแย้งใน หนึ่งเดือน (N=200)

ความคิดเห็น	มากกว่า 2 ครั้ง	1-2 ครั้ง	น้อยกว่า 1 ครั้ง	ไม่เคยมี	\bar{X} (S.D)
1.ความถี่ของการเกิด	22 คน	59 คน	108 คน	11 คน	2.54
ความขัดแย้งในระดับที่	11.00 %	29.50%	54.00 %	5.50 %	(0.76)
พอพูดคุยกันได้		40.50%		59.50%	
2.ความถี่ของการเกิด	4 คน	29 คน	61 คน	106 คน	
ความขัดแย้งในระดับที่	2.00 %	14.50%	30.50 %	53.00 %	3.35
ไม่สามารถตกลง		16.50%		83.50	(0.80)
กันเองได้					
ภาพรวม	\bar{X} (คะแนนเต็ม 4) = 2.94 , S.D. = 0.64 แปลผล อยู่ในระดับมาก นั่นคือไม่ค่อยมีปัญหาความขัดแย้ง หรือมีน้อยกว่า 1 ครั้งต่อเดือน				

อนึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความถี่ของการเกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานีระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับชุมชนนอกเขตเทศบาล ผู้วิจัยพบว่า การเกิดความขัดแย้งในระดับที่พอพูดคุยกันได้นั้นชุมชนนอกเขตเทศบาลมีความถี่เกิดขึ้นในระดับที่สูงกว่า ในขณะที่ความถี่ของการเกิดความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถตกลงกันเองได้นั้นชุมชนในเขตเทศบาลกลับมีระดับสูงกว่า (ตารางที่ 23) นั้นแสดงให้เห็นว่าผลการวิจัยสอดคล้องรองรับกับผลการวิจัยด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ชุมชนนอกเขตเทศบาลยังคงมีระดับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแบบเครือญาติหรือแบบเพื่อนอยู่มากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล จึงเป็นผลทำให้เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง

จักทำให้เป็นการง่ายแก่คู่อกรณที่จะหันหน้าเข้าหากันเพื่อเจรจาตกลงแก้ไขปัญหาร่วมกัน ได้มากกว่า
ชุมชนในเขตเทศบาลที่มีความสัมพันธ์กันในระดับผิวเผินแบบคนรู้จักกัน

ตารางที่ 23 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความถี่ของการเกิดปัญหาความขัดแย้งในหนึ่งเดือนในเขต
เทศบาลกับนอกเขต (N=200) (\bar{X} คะแนนเต็ม 4)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
1.ความถี่ของการเกิดความขัดแย้งใน ระดับที่พอพูดคุยกันได้	2.52 (0.77)	2.57 (0.75)	นอกเขตเกิดขึ้นบ่อยครั้งกว่า
2.ความถี่ของการเกิดความขัดแย้งใน ระดับที่ไม่สามารถตกลงกันเองได้	3.35 (0.83)	3.34 (0.76)	ในเขตเกิดขึ้นบ่อยครั้งกว่า
รวม	2.93 (0.67)	2.96 (0.60)	นอกเขตเกิดขึ้นบ่อยครั้งกว่า

ด้านประเภทและลักษณะของปัญหาความขัดแย้ง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการแบ่งประเภทความขัดแย้งจากนักวิชาการต่างๆ พบว่ามีการ
อธิบายหลากหลายรูปแบบ แต่พอสรุปได้ว่าการแบ่งได้ 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ การแบ่งตามสาเหตุ/
มูลเหตุของการเกิดความขัดแย้ง (Moore,1986) กับการแบ่งตามเนื้อหาสาระของความขัดแย้งที่
เกิดขึ้น (อรุณ รัชธรรม, 2537:4-12) ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะขอแบ่งประเภทความขัดแย้งตามเนื้อ
สารของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้คือ ความขัดแย้งอันเนื่อง มาจากการ
ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ ทำให้ได้รับบริการไม่เป็นที่พึงพอใจ 2.ความขัดแย้ง
ที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย/พฤติกรรมลบช้าซาก/การ
เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน 3.ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ขัดกัน และ 4.ความขัดแย้งที่เกิดจาก
อุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก พร้อมทั้งนำแนวคิดของ คริสโตเฟอร์
มัวร์ (Moore, 1986) มาเป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ สาเหตุความขัดแย้ง 5 ชนิด กล่าวคือ เกิดจาก
สาเหตุการขาดข้อมูล ปัญหาด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์ ด้านค่านิยม และด้านโครงสร้าง

โดยผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่ผู้ให้ข้อมูลเคย
ประสบหรือเข้าไปเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบ ซึ่งจำแนกลักษณะออกเป็น 8 เรื่องย่อย ปรากฏผล
ว่าผู้ให้ข้อมูลที่ตอบข้อมูลลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีจำนวน 195 คน ที่เหลือ 5 คน ให้

ข้อมูลว่าไม่เคยประสบปัญหาความขัดแย้ง คิดเป็นร้อยละ 2.50 ข้อมูลจำแนกลักษณะของเรื่องที่เกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนปรากฏผลดังในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 ความถี่ของจำนวนปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตามลักษณะของเรื่อง (N=195)

ความคิดเห็น	ความถี่ (คน)	จัดลำดับ
1.ปัญหาเกี่ยวกับขยะ	150	ลำดับ 1
2.ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค	149	ลำดับ 2
3.ปัญหาจากความเอารัดเอาเปรียบของคนในชุมชน	144	ลำดับ 3
4.ความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน	132	ลำดับ 4
5.การได้รับบริการไม่เป็นที่พอใจ	126	ลำดับ 5
6.ความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ	119	ลำดับ 6
7.ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น	115	ลำดับ 7
8.ปัญหาอื่นๆ	18	

จากตารางที่ 24 แสดงว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่แล้ว 3 ลำดับแรก ลำดับที่ 1 เป็นปัญหาเกี่ยวกับขยะและระบบการจัดการขยะ จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 76.92 ลำดับที่ 2 เป็นปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา จำนวน 149 คน และลำดับสาม เป็นปัญหาที่เกิดจากความเอารัดเอาเปรียบของคนในชุมชน จำนวน 144 คน คิดเป็นค่าร้อยละ 76.41 และ 73.85 ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นลำดับสุดท้ายซึ่งมีจำนวนเกินครึ่งของผู้ให้ข้อมูลเป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากนโยบายท้องถิ่น จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 58.97 นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลปัญหาความขัดแย้งในลักษณะอื่นๆที่เกิดขึ้นนอกเหนือจาก 7 ลักษณะข้างต้น เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโจร ขโมย ปัญหาการยืมเงินไม่คืน ปัญหาการไม่จ่ายเงินค่าซื้อสินค้า ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาการเมือง การแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 9.23

เมื่อนำข้อมูลการให้ลำดับความสำคัญของการเกิดหรือประสบหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของผู้ให้ข้อมูลมาพิจารณาว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งว่ามากน้อยแค่ไหน โดยเรียงลำดับปัญหาจากมาก(1)ไปหาน้อย(8) จำแนกตามประเภทความขัดแย้งที่แบ่งตามเนื้อสาระของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน 4 กลุ่ม ดังนี้คือ 1. ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ ทำให้ได้รับบริการไม่เป็นที่พึงพอใจ 2.ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผล

ให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย/พฤติกรรมลบซ้ำซาก/การเอาใจเอาเปรียบซึ่งกันและกัน
 3.ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ขัดกัน และ 4.ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นในการจัดลำดับปัญหา ปรากฏผลดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 การจัดเรียงลำดับการประสบปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตามประเภทความขัดแย้ง โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(8) (N=195)

ประเภทความขัดแย้ง	ความคิดเห็น	\bar{X} (S.D)	จัดลำดับ	ค่าเฉลี่ยและจัดลำดับกลุ่ม
1. ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ	1.ปัญหาเกี่ยวกับขยะ	1.99 (1.86)	ลำดับ 1	2.23 (1.75) ลำดับที่ 1
	2.ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค	2.21 (2.19)	ลำดับ 2	
	3.การได้รับบริการไม่เป็นที่พอใจ	2.48 (2.33)	ลำดับ 3	
2.ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย	1.ความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน	2.57 (2.47)	ลำดับ 4	2.62 (2.11) ลำดับที่ 2
	2.ปัญหาจากความเอาใจเอาเปรียบของคนในชุมชน	2.66 (2.39)	ลำดับ 5	
3.ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ขัดกัน	1.ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น	2.57 (2.52)	ลำดับ 4	2.63 (2.35) ลำดับที่ 3
	2.ความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ	2.68 (2.64)	ลำดับ 6	
4.ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน	1.ปัญหาสื่อเหลืองสื่อแดง		หมายเหตุ	
	2.ปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน		ไม่ได้จัดลำดับเนื่องจากอยู่ในปัญหาอื่นๆ	

จากตารางที่ 25 แสดงว่าชุมชนจังหวัดปทุมธานีมีความเห็นว่าในชุมชนของตนประสบปัญหาความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ เป็นลำดับที่ 1. อันได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ ปัญหาด้านระบบสาธารณูปโภค ปัญหาการได้รับการบริการไม่เป็นที่พอใจ รองลงมาปัญหาอันดับที่ 2. ที่มักพบเจอ คือความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย /พฤติกรรมลบช้าซาก อันได้แก่ความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน(ปัญหาระหว่างเพื่อนบ้าน) ปัญหาจากความเอาใจเอียงเอียงของคนในชุมชน ลำดับสุดท้ายคือความขัดแย้งจากการผลประโยชน์ขัดกัน นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลปัญหาอื่นๆที่เกิดจากการแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน เช่น ปัญหาเสื้อเหลืองเสื้อแดง ปัญหาภายในท้องถิ่น/ชุมชนที่แตกแยกกันเป็นพรรคเป็นพวก

อนึ่ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะการเกิด/ประสบปัญหาความขัดแย้งของชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาลในการประสบปัญหาความขัดแย้งทั้ง 7 ลักษณะนั้น(ยกเว้นปัญหาอื่นๆ) พบว่าโดยส่วนใหญ่จะพบปัญหาเกิดขึ้นที่ชุมชนนอกเขตเทศบาลมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล ในจำนวนปัญหา 5 เรื่อง โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น ความขัดแย้งจากการประอบอาชีพ ปัญหาจากความเอาใจเอียงเอียงของคนในชุมชน และปัญหาความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน ส่วนประเด็นปัญหาที่เกิด/ประสบในชุมชนในเขตเทศบาลมากกว่าในชุมชนนอกเขตเทศบาล มี 2 เรื่อง เรียงลำดับดังนี้ คือ ปัญหาเกี่ยวกับขยะ และปัญหาการได้รับการบริการไม่เป็นที่พอใจ (ตารางที่ 26) อันแสดงให้เห็นว่า นอกเขตเทศบาลปัญหาที่สำคัญ ยังเป็นปัญหาพื้นฐานของระบบสาธารณูปโภคที่ยังไม่ทั่วถึง หรือไม่เสถียรภาพ ในขณะที่ในเมืองปัญหาการจัดการขยะเป็นปัญหาสำคัญ

ตารางที่ 26 การเปรียบเทียบลักษณะการเกิด/ประสบปัญหาความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต (การเรียงลำดับเรียงจากน้อยไปหามาก) (N=195)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
1.ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค	2.18 (2.31)	2.24 (2.01)	นอกเขตเกิดปัญหากว่า
2.ปัญหาเกี่ยวกับขยะ	2.06 (1.84)	1.90 (1.89)	ในเขตเกิดปัญหากว่า
3.การได้รับบริการไม่เป็นที่พอใจ	2.50 (2.37)	2.44 (2.27)	ในเขตเกิดปัญหากว่า
4.ความขัดแย้งจากการประอบอาชีพ	2.54 (2.61)	2.89 (2.68)	นอกเขตเกิดปัญหากว่า
5.ความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกัน ในชุมชน	2.24 (2.30)	3.05 (2.64)	นอกเขตเกิดปัญหากว่า
6.ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น	2.35 (2.55)	2.89 (2.45)	นอกเขตเกิดปัญหากว่า
7.ปัญหาจากความเอารัดเอาเปรียบของ คนในชุมชน	2.43 (2.23)	2.98 (2.57)	นอกเขตเกิดปัญหากว่า
รวม	2.33 (1.74)	2.63 (1.76)	นอกเขตเกิดปัญหากว่า

ด้านสาเหตุของความขัดแย้ง

ตามที่คริส โดเฟอร์ มัวร์ (Moore, 1986) ได้วิเคราะห์แบ่งความขัดแย้ง ออกเป็น 5 ชนิด คือ

1.ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) เป็นปัญหาพื้นฐานของ ความขัดแย้ง อาจเกิดจาก ข้อมูลน้อยไป การแปลผลผิดพลาด การวิเคราะห์ ออกมาด้วยความเห็น ต่างในการรับรู้ข้อมูล (Perception) บางครั้งก็เป็นปัญหา ขัดแย้งกันได้

2.ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationships Conflict) เป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ พฤติกรรมต่างๆในอดีต อารมณ์ที่รุนแรง ความเข้าใจผิด การสื่อสารบกพร่อง

3.ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interest Conflict) เป็นเหตุผลของการแย่งชิงผลประโยชน์ ในสิ่งที่ดูเหมือนมีหรือมีไม่เพียงพอ เป็นเรื่องของทั้งตัวเนื้อหา กระบวนการ และจิตวิทยา (เช่น ยุติธรรมใหม่)

4.ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structure Conflict) เป็นเรื่องของอำนาจ แย่งชิงอำนาจ การกระจายอำนาจ ปัญหาโครงสร้าง รวมไปถึง กฎ ระเบียบ บทบาท ภูมิศาสตร์ ระยะเวลาและระบบ

6.ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict) เป็นปัญหาาระบบ ของความเชื่อ ความแตกต่าง ในค่านิยม ขนบประเพณี ประวัติการเลี้ยงดู ที่หล่อหลอมเขาขึ้นมา

ผู้วิจัยได้นำมาเป็นตัวแบบในการศึกษารวบรวมสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน ชุมชนจังหวัดปทุมธานี ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยประสบหรือเข้าไปเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบ ซึ่งจำแนก ชนิดจากสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งออกเป็น 5 ชนิด ดังกล่าว ปรากฏผลว่าผู้ให้ข้อมูลที่ ตอบข้อมูลชนิดของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีจำนวน 195 คน ที่เหลือ 5 คน ให้ข้อมูลว่าไม่เคย ประสบปัญหาความขัดแย้ง คิดเป็นร้อยละ 2.50 ข้อมูลจำแนกชนิด/สาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง ในชุมชนที่เกิดขึ้นปรากฏผลดังในตารางที่ 27

ตารางที่ 27 ความถี่ของชนิดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยจำแนกตามสาเหตุของปัญหา (N=195)

ความคิดเห็น	ความถี่ (คน)	จัดลำดับ
1.จากสาเหตุด้านค่านิยม	164	ลำดับ 1
2.จากสาเหตุด้านผลประโยชน์	157	ลำดับ 2
3.จากสาเหตุด้านข้อมูล	157	ลำดับ 2
4.จากสาเหตุด้านความสัมพันธ์	151	ลำดับ 3
5.จากสาเหตุด้านโครงสร้าง/กฎระเบียบ	144	ลำดับ 4
6.จากสาเหตุอื่นๆ	5	ลำดับ 5

จากตารางที่ 27 แสดงว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน ชุมชนส่วนใหญ่แล้วเกิดจากสาเหตุ ลำดับที่ 1 จากสาเหตุด้านค่านิยมของกลุ่มที่มีมุมมอง/ยึด หลักการที่ต่างกัน จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 84.10 ลำดับที่ 2 จากสาเหตุด้านข้อมูลไม่ ครบถ้วน/ไม่ถูกต้อง หรือด้านผลประโยชน์ของกลุ่มที่ตกลงกันไม่ได้ จำนวน 157 คน คิดเป็นค่า ร้อยละ 80.51 และลำดับที่ 3 จากสาเหตุด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มที่ไม่ถูกต้องกัน จำนวน 151 คนคิด

เป็นร้อยละ 77.44 ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นลำดับสุดท้ายซึ่งมีจำนวนเกินครึ่งของผู้ให้ข้อมูลว่า สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งเกิดจากด้านโครงสร้าง/กฎระเบียบที่เอื้ออำนวยให้คู่กรณีได้รับการปฏิบัติแตกต่างกัน จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 73.85 นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งในลักษณะอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจาก 5 สาเหตุข้างต้น เช่น จากสาเหตุความเห็นแก่ตัว การไม่มีจิตสำนึก การรบกวนสิทธิผู้อื่น การรบกวนสิทธิส่วนบุคคล จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.56

แต่เมื่อมาพิจารณาการจัดลำดับสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในแต่ละชนิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นบ่อยครั้งมากน้อยแค่ไหน พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเห็น โดยเรียงลำดับสาเหตุจากมาก(1)ไปหาน้อย(5) ดังนี้ ลำดับที่ 1 จากสาเหตุด้านผลประโยชน์ ลำดับที่ 2 จากสาเหตุด้านความสัมพันธ์ ลำดับที่ 3 จากสาเหตุด้านค่านิยม ลำดับที่ 4 จากสาเหตุด้านข้อมูล และลำดับสุดท้าย จากสาเหตุด้านโครงสร้าง/กฎระเบียบ ดังตารางที่ 28

ตารางที่ 28 การจัดเรียงลำดับชนิดของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตามสาเหตุของปัญหา โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(5) (N=195)

ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	จัดลำดับ
1.จากสาเหตุด้านผลประโยชน์	1.95	1.45	ลำดับ 1
2.จากสาเหตุด้านความสัมพันธ์	2.01	1.69	ลำดับ 2
3.จากสาเหตุด้านค่านิยม	2.19	1.50	ลำดับ 3
4.จากสาเหตุด้านข้อมูล	2.26	1.58	ลำดับ 4
5.จากสาเหตุด้านโครงสร้าง/กฎระเบียบ	2.48	2.00	ลำดับ 5

อนึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสาเหตุของการเกิดปัญหาความขัดแย้งของชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล จากสาเหตุปัญหาความขัดแย้งทั้ง 5 สาเหตุ นั้น พบว่าโดยภาพรวมสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดในชุมชนนอกเขตเทศบาลมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล แต่เมื่อมาพิจารณาในรายสาเหตุของการเกิดปัญหาความขัดแย้งนั้นชุมชนนอกเขตเทศบาลเกิดปัญหาความขัดแย้งจาก 2 สาเหตุ โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ จากสาเหตุจากด้านผลประโยชน์ และจากสาเหตุด้าน

ความสัมพันธ์ ส่วนสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนเทศบาลมากกว่าชุมชนนอกเขตเทศบาล คือ จากสาเหตุด้านค่านิยม สาเหตุด้านข้อมูล และจากสาเหตุด้านโครงสร้าง/กฎระเบียบ ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 การเปรียบเทียบสาเหตุของการเกิดปัญหาความขัดแย้งของชุมชนที่อยู่ในเขต เทศบาลกับนอกเขต (การเรียงลำดับเรียงจากน้อยไปหามาก) (N=195)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
1.จากสาเหตุด้านความสัมพันธ์	1.88 (1.63)	2.19 (1.76)	นอกเขตเกิดปัญหามากกว่า
2.จากสาเหตุด้านผลประโยชน์	1.93 (1.46)	1.99 (1.45)	นอกเขตเกิดปัญหามากกว่า
3.จากสาเหตุด้านข้อมูล	2.30 (1.62)	2.19 (1.53)	ในเขตเกิดปัญหามากกว่า
4.จากสาเหตุด้านค่านิยม	2.21 (1.53)	2.16 (1.46)	ในเขตเกิดปัญหามากกว่า
5.จากสาเหตุด้าน โครงสร้าง/กฎระเบียบ	2.53 (1.98)	2.40 (2.04)	ในเขตเกิดปัญหามากกว่า
รวม	2.17 (1.11)	2.19 (1.08)	นอกเขตยอมรับมากกว่า

ด้านแนวทางการจัดการความขัดแย้ง

จากแนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ (2550 : 176-182)รูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมที่สุด ต้องเป็นรูปแบบที่คู่กรณีพอใจในการจัดการ คือ รู้สึกชนะ-ชนะ ทั้งคู่ คงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหรือสามารถฟื้นคืนดีกันได้ ผลการตัดสินใจเป็นการใช้กระบวนการสร้างฉันทามติ ซึ่งหลักของการหาข้อยุติจะใช้มาตรฐานหรือกระบวนการที่ชอบธรรมที่ทุกๆฝ่ายยอมรับโดยไม่ใช้อำนาจบีบบังคับหรือใช้การเกลี้ยกล่อมแต่เป็นการเจรจาโดยสันติวิธี ซึ่งรูปแบบในการจัดการความขัดแย้ง ได้แบ่ง ออกเป็น 8 วิธี คือ 1.ใช้ความรุนแรง 2.ใช้การเผชิญหน้าประท้วงอย่างสันติ หรืออารยะขัดขืน 3.ใช้การบัญญัติกฎหมาย 4.ใช้การฟ้องร้อง 5.ใช้อุญาโตตุลาการตัดสิน 6. ใช้การเจรจาไกล่เกลี่ย 7.ใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง และ 8.ใช้การหลีกเลี่ยงปัญหา ที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดของการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้ 3 วิธีใหญ่ๆ คือ วิธีการใช้ความรุนแรง(ตรงกับวิธีที่ 1) วิธีสันติวิธี(ตรงกับวิธีที่ 2-7) และวิธีไม่แก้ไขปล่อยปัญหา

ให้เวลาแก่ใจเอง(ตรงกับวิธีที่ 8) โดยผู้วิจัยจกเน้นศึกษาที่รูปแบบสันติวิธีซึ่งเป็นแนวคิดที่ยอมรับกัน
ทุกนักวิชาการ โดยเฉพาะวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย

ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมแนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัด
ปทุมธานี ที่ผู้ให้ข้อมูลเคยประสบหรือเข้าไปเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบในแนวทางสันติวิธี ซึ่ง
จำแนกลักษณะแนวทางออกได้ 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือรูปแบบการเจรจา กับรูปแบบการฟ้องร้อง ใน 7
วิธีการ คือ 1.เจรจากับคู่กรณีด้วยตนเอง 2.หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา 3.หาคนกลางมาช่วย
เจรจาไกล่เกลี่ย 4.แจ้งผู้นำชุมชน 5.แจ้งตำรวจ 6.ฟ้องศาล และ 7.อื่นๆ ปรากฏผลว่าผู้ให้ข้อมูลที่ตอบ
ข้อมูลแนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีจำนวน 195 คน ได้ใช้วิธีการจัดการความขัดแย้ง
เรียงตามความถี่ที่ตอบดังนี้ ลำดับที่ 1 ใช้แนวทางเจรจากับคู่กรณีด้วยตนเอง จำนวน 160 คน คิด
เป็นร้อยละ 82.05 ลำดับที่ 2 หาคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ
72.82 ลำดับที่ 3 แจ้งผู้นำชุมชนให้ช่วยจัดการ จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 71.78 ตามลำดับ
ลำดับที่ 4 หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 66.15 ลำดับที่ 5 แจ้ง
ตำรวจ จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ส่วนความคิดเห็นลำดับสุดท้ายซึ่งมีจำนวนเกินครึ่งของ
ผู้ให้ข้อมูลใช้การฟ้องศาลมาจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ
53.33 นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลใช้แนวทางอื่นๆในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
นอกเหนือจาก แนวทางข้างต้น เช่น ประชุมตกลงกันในชุมชน แจ้งผู้เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่รับผิดชอบ
มาจัดการ(เช่น ไฟฟ้า ประปา) ให้อภัย อดทน ปล่อยวาง ไม่สนใจ อยู่กับปัญหาให้ได้โดยไม่เป็น
ปัญหา จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.13 ดังตารางที่ 30

ตารางที่ 30 ความถี่ในวิธีการที่คนในชุมชนเลือกใช้เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัด
ปทุมธานี (N=195)

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	จัดลำดับ
1.เจรจากับคู่กรณีด้วยตนเอง	160	ลำดับ 1
2.หาคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย	142	ลำดับ 2
3.แจ้งผู้นำชุมชน	140	ลำดับ 3
4.หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา	129	ลำดับ 4
5.แจ้งตำรวจ	117	ลำดับ 5
6.ฟ้องศาล	104	ลำดับ 6
7.อื่นๆ	10	

เมื่อนำข้อมูลการให้ลำดับความสำคัญของวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานีของผู้ให้ข้อมูลมาพิจารณาว่าใช้วิธีการแบบใดบ่อยครั้งกว่ามากน้อยแค่ไหน โดยเรียงลำดับวิธีการที่ใช้จากมาก(1)ไปหาน้อย(6) จำแนกตามรูปแบบการจัดการความขัดแย้งตามกรอบแนวคิดสันติวิธีที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี 2 รูปแบบ ดังนี้คือ 1. ใช้วิธีการเจรจา และ2. ใช้วิธีการฟ้องร้อง พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นในการจัดลำดับวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปรากฏผลดังตารางที่ 31

ตารางที่ 31 การจัดเรียงลำดับวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเรียงลำดับจากมาก (1)ไปหาน้อย(6) (N=195)

รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง	ความคิดเห็น	\bar{X} (S.D)	จัดลำดับ	ค่าเฉลี่ยและจัดลำดับกลุ่ม
1. การเจรจา	1.เจรจากับคู่กรณีด้วยตนเอง	1.36(1.29)	ลำดับ 1	1.70 (1.16) ลำดับที่ 1
	2.หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา	1.74(1.54)	ลำดับ 2	
	3.หาคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย	1.98(1.51)	ลำดับ 3	
2. การฟ้องร้อง	1.แจ้งผู้นำชุมชน	2.02(1.71)	ลำดับ 4	2.56 (2.15) ลำดับที่ 2
	2.แจ้งตำรวจ	2.61(2.33)	ลำดับ 5	
	3.ฟ้องศาล	3.05 (2.94)	ลำดับ 6	

จากตารางที่ 31 แสดงให้เห็นว่าชุมชนในจังหวัดปทุมธานี นิยมใช้วิธีการเจรจาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นลำดับที่ 1 โดยเรียงรูปแบบที่เลือกใช้ในการเจรจาดังนี้ 1.เจรจากับคู่กรณีด้วยตนเอง 2.หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา และ3.หาคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย ส่วนวิธีการฟ้องร้องนิยมใช้เป็นลำดับที่ 2 หลังจากที่เจรจาไม่สำเร็จ(ปกติส่วนใหญ่หลังจากเจรจาด้วยตนเองไม่สำเร็จ) โดยเรียงรูปแบบที่เลือกใช้ในการฟ้องร้อง ดังนี้ 1.แจ้งผู้นำชุมชน 2.แจ้งตำรวจ และ3.ฟ้องศาล

อนึ่ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบวิธีการที่คนในชุมชนจังหวัดปทุมธานีเลือกใช้เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล พบว่าโดยภาพรวมชุมชนนอกเขตเทศบาลนิยมใช้วิธีสันติวิธีในการจัดการปัญหาความขัดแย้งมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล แต่เมื่อมาพิจารณาถึงรายละเอียดในแต่ละวิธี จะพบว่าชุมชนนอกเขตเทศบาล นิยมใช้วิธีจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยเรียงลำดับดังนี้ 1.เจรจากับคู่กรณีด้วยตนเอง 2.หาคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย 3.แจ้งตำรวจ และ 4.ฟ้องศาล ส่วนชุมชนในเขตเทศบาล นิยมใช้วิธีโดยเรียงลำดับดังนี้ 1. หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา และ 2.แจ้งผู้นำชุมชน ดังตารางที่ 32

ตารางที่ 32 การเปรียบเทียบวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(6) (การเรียงลำดับเรียงจากน้อยไปหามาก) (N=195)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
1.เจรจากับคู่กรณีด้วยตนเอง	1.31 (1.31)	1.44 (1.27)	นอกเขตใช้มากกว่า
2.หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา	1.81 (1.64)	1.65 (1.39)	ในเขตใช้มากกว่า
3.หาคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย	1.90 (1.53)	2.10 (1.48)	นอกเขตใช้มากกว่า
4.แจ้งผู้นำชุมชน	2.03 (1.74)	1.99 (1.68)	ในเขตใช้มากกว่า
5.แจ้งตำรวจ	2.44 (2.33)	2.85 (2.32)	นอกเขตใช้มากกว่า
6.ฟ้องศาล	2.90 (2.91)	3.26 (2.99)	นอกเขตใช้มากกว่า
รวม	1.90 (1.32)	2.01 (1.25)	นอกเขตใช้มากกว่า

ด้านคนกลางในการไกล่เกลี่ยหรือจัดการความขัดแย้ง

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งรูปแบบการปกครองท้องถิ่น และการพัฒนาการทางสังคมในจังหวัดปทุมธานีที่กล่าวมาแล้ว

ประกอบกับ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้จัดตั้ง "ศูนย์ดำรงธรรม" ในจังหวัดต่างๆ และจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกเป็นธรรมในระดับอำเภอ โดยให้มีหน้าที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานรับเรื่องราวร้องทุกข์และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมถึงให้มีการจัดทำทะเบียนรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำอำเภอ ไม่น้อยกว่า 20 คน ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่คู่พิพาทประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยมี นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัด หรือปลัดอำเภอเป็นประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมคนกลางที่เข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ซึ่งจำแนกที่มาของคนกลางได้เป็น 5 แบบ คือ 1.จากคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำอำเภอ 2.ผู้อาวุโสในชุมชน(จากงานวิจัยเรื่องเจ้าโคตร) 3.หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน (จากรูปแบบการปกครองท้องถิ่น) 4.ผู้นำชุมชน(จากรูปแบบการพัฒนาสังคมในรูปแบบนิติบุคคล: หมู่บ้านจัดสรร/ในรูปการปกครองที่ประชาชนเกินร้อยคนขึ้นไป: ประชามุขมนตรี) และแบบที่ 5 แบบอื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเคยประสบหรือเข้าไปเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบปรากฏผลว่าผู้ให้ข้อมูลที่ตอบข้อมูลที่มาของคนกลางที่เข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีจำนวน 195 คน ที่เหลือ 5 คน ให้ข้อมูลว่าไม่เคยประสบปัญหาความขัดแย้ง คิดเป็นร้อยละ 2.50 ข้อมูลจำแนกที่มาของคนกลางที่เข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนปรากฏผลดังในตารางที่ 33

ตารางที่ 33 ความถี่ที่มาจากคนกลางที่คนในชุมชนนิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น (N=195)

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	จัดลำดับ
1.ผู้นำชุมชน	153	ลำดับ 1
2.ผู้อาวุโสในชุมชน	142	ลำดับ 2
3.หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน	132	ลำดับ 3
4.จากคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำอำเภอ	117	ลำดับ 4
5.อื่นๆ	14	ลำดับ 5

จากตารางที่ 33 แสดงว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคนกลางที่เข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่แล้ว 3 ลำดับแรก ลำดับที่ 1 เป็นผู้นำชุมชน/ ประธานชุมชน จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 78.46 ลำดับที่ 2 เป็นผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 142 คน และลำดับ

ที่ 3 เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน จำนวน 132 คน คิดเป็นค่าร้อยละ 72.82 และ 67.69 ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นลำดับสุดท้ายซึ่งมีจำนวนเกินครึ่งของผู้ให้ข้อมูล คนกลางที่เข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งมาจากคณะกรรมการใกล้เคียงประจำอำเภอ จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลคนกลางที่เข้ามาจัดการปัญหาความขัดแย้งมีที่มาจากอื่น ๆ อีก นอกเหนือจาก 4 กรณีข้างต้น เช่น ตำรวจ อสม. ชุมชน ประชาคมชุมชน ผู้รู้ทางกฎหมาย คณะกรรมการหมู่บ้าน หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อนบ้าน ญาติ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 7.18

เมื่อพิจารณาความเห็นในการจัดลำดับว่านิยมใช้ที่มาจากคนกลางที่นำมาช่วยเจรจาใกล้เคียง ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนมากน้อยแค่ไหน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ปรากฏผลว่า ชุมชนในจังหวัดปทุมธานี นิยมใช้คนกลางในการเจรจาใกล้เคียง เรียงลำดับดังนี้ จากผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน และจากคณะกรรมการใกล้เคียงประจำอำเภอ ดังตารางที่ 34

ตารางที่ 34 การจัดเรียงลำดับที่มาของคนกลางที่นิยมนำมาช่วยเจรจาใกล้เคียงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชน โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(4) (N=195) (\bar{X} คะแนนเต็ม 3)

ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D	จัดลำดับ
1.ผู้อาวุโสในชุมชน	1.45	1.27	ลำดับ 1
2.ผู้นำชุมชน	1.49	1.16	ลำดับ 2
3.หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน	1.63	1.40	ลำดับ 3
4.จากคณะกรรมการใกล้เคียงประจำอำเภอ	1.91	1.80	ลำดับ 4

อนึ่ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบที่มาของคนกลางที่นิยมนำมาช่วยเจรจาใกล้เคียงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาลในการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้น พบว่าโดยภาพรวมชุมชนนอกเขตเทศบาลนิยมใช้คนกลางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดที่มาของแต่ละคนกลาง จะพบว่านอกเขตเทศบาลนิยมใช้คนกลางที่มีที่มาโดยเรียงลำดับดังนี้ คือ 1. ผู้อาวุโสในชุมชน 2. หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน และ 3. จากคณะกรรมการใกล้เคียงประจำอำเภอ ส่วนในเขต

เทศบาล นิยมใช้คนกลางที่มีที่มาโดยเรียงลำดับดังนี้ คือ 1.ผู้อาวุโสในชุมชน และ 2.ผู้นำชุมชน ดังตารางที่ 35

ตารางที่ 35 การเปรียบเทียบที่มาของคนกลางที่นิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(4) (N=195)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
1.จากคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำอำเภอ	1.82 (1.80)	2.04 (1.80)	นอกเขตนิยมใช้มากกว่า
2.ผู้อาวุโสในชุมชน	1.45 (1.31)	1.45 (1.22)	เท่ากัน
3.หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน	1.53 (1.38)	1.76 (1.41)	นอกเขตนิยมใช้มากกว่า
4.ผู้นำชุมชน	1.50 (1.20)	1.46 (1.11)	ในเขตนิยมใช้มากกว่า
รวม	1.58 (1.12)	1.68 (1.06)	นอกเขตนิยมใช้มากกว่า

ด้านความสัมพันธ์ของคู่กรณีหลังจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลว่าหลังจากแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้สำเร็จแล้ว การฟื้นคืนดีความสัมพันธ์กับคู่กรณี มีทิศทางอย่างไร ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าดีขึ้นมาก จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 66.60 มีส่วนน้อยที่มีความเห็นว่าความสัมพันธ์เหมือนเดิมหรือดีขึ้นเล็กน้อย จำนวน 65 คนคิดเป็นร้อยละ 33.30 ดังตารางที่ 36 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ ที่กล่าวว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสามารถทำให้เราเปลี่ยนวิธีมองหรือเข้าใจกันและกัน ทำให้ใช้ทรัพยากรในวิถีทางใหม่ กระตุ้นการแสวงหาวิถีทางเลือกต่างๆ นั่นคือ ความขัดแย้งกระตุ้นให้คู่กรณีมาหันหน้าเจรจาต่อกันซึ่งถ้าเจรจาสำเร็จก็จะก่อให้เกิดการฟื้นความสัมพันธ์ต่อกัน แต่ในทางตรงกันข้ามเจรจาไม่สำเร็จก็จะไม่คบหากันต่างคนต่างอยู่

ตารางที่ 36 ความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกันในจังหวัดปทุมธานีหลังจากดำเนินการจัดการแก้ไข (N=195)

ความคิดเห็น	ดีขึ้นมาก	ดีขึ้นปานกลาง	ดีขึ้นเล็กน้อย	เหมือนเดิม	รวม
จำนวน (คน)	41	89	30	35	195
ร้อยละ	21.00	45.60	15.40	17.90	100.0
	66.60				

\bar{X} (คะแนนเต็ม 3) = 1.70 , S.D. = 0.99 แปลผล อยู่ในระดับมาก

นั่นคือความสัมพันธ์ดีขึ้นมาก

อนึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกันในชุมชนจังหวัดปทุมธานี หลังจากดำเนินการจัดการแก้ไข ระหว่างคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล พบว่า คนในเขตเทศบาลสามารถฟื้นคืนดีความสัมพันธ์กันได้ดีกว่าคนที่อยู่นอกเขตเทศบาล ดังตารางที่ 37

ตารางที่ 37 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกันในชุมชนจังหวัดปทุมธานีหลังจากดำเนินการจัดการแก้ไข ของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต (N=195) (\bar{X} คะแนนเต็ม 3)

ความคิดเห็น	ในเขต	นอกเขต	แปลค่า
ความสัมพันธ์ของคู่กรณีดีขึ้น	1.74	1.64	ในเขตความสัมพันธ์ดีขึ้น
	(0.97)	(1.05)	กว่า

ตอนที่ 3 สรุปความลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุและแนวทางการจัดการปัญหา จากผู้ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับหรือได้รับผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ปรากฏผล ดังนี้

ด้านลักษณะและปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่าจำนวน 195 ราย 211 ปัญหา(บางรายให้ข้อมูลหลายปัญหา) ให้ข้อมูลว่าเคยประสบปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์ลักษณะความขัดแย้งที่จำแนกตามเนื้อหาสาระของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐทำให้เกิดการได้รับบริการไม่เป็นที่พึงพอใจ อันเกิดจากความขัดแย้งในบทบาท ความคาดหวัง/ความคลุมเครือ/ความไม่เหมาะสม/ความด้อยความสามารถในบทบาทหน้าที่การให้บริการ สรุปได้จำนวน 6 หัวเรื่อง (จากผู้ให้ข้อมูล 73 ราย)อันได้แก่

- 1) ปัญหาเกี่ยวกับขยะ เช่น การจัดการเก็บขยะล่าช้า/ทำให้ขยะล้นถึงส่งกลิ่นเหม็นถึงขยะมีจำนวนไม่เพียงพอ เก็บกวาดไม่สะอาด เป็นต้น
- 2) ปัญหาเกี่ยวกับน้ำ เช่น น้ำประปา/บาดาลไม่ไหล/ไม่ค่อยไหล ปัญหาไม่ลอกท่อ/ท่อระบายน้ำอุดตันทำให้ฝนน้ำท่วม ท่อน้ำแตกไม่ซ่อมปัญหาไม่มีการแก่น้ำเน่าเสียในหมู่บ้านหลังน้ำท่วม เป็นต้น
- 3) ปัญหาเกี่ยวกับไฟฟ้า เช่น ระบบไฟฟ้าไม่เสถียรติดๆดับๆ ไม่มีการซ่อมแซมสายไฟฟ้าของหมู่บ้านที่ถูกลัดขโมย ปัญหาการตัดไฟก่อนน้ำท่วมมาถึง เป็นต้น
- 4) ปัญหาเกี่ยวกับถนน เช่น ถนนชำรุดแล้วยังไม่ซ่อมแซม ปัญหาที่จอดรถที่ตลาดไม่เพียงพอ ไม่จัดระเบียบการจราจร ป้ายจราจรชำรุด ปัญหาการสร้างถนนรอบชุมชนล่าช้า เป็นต้น
- 5) ปัญหาน้ำท่วม เช่น การได้รับความช่วยเหลือหลังน้ำท่วมไม่ทั่วถึง ไม่เพียงพอไม่เท่าเทียมกัน ไม่มีข้อมูลแจ้งเตือน ไม่มีการเตรียมพร้อมในการจัดการขยะหลังน้ำท่วม เป็นต้น
- 6) ปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการในหมู่บ้าน เช่น ปัญหาไม่มีมาตรการป้องกันขโมยในหมู่บ้านไม่ชี้แจงรายได้ รายจ่าย ไฟทางไม่เพียงพอ ไม่ซ่อมแซมสายไฟฟ้าในหมู่บ้าน ทำงานไม่มีมาตรฐาน เป็นต้น

2. ความขัดแย้งจากค่านิยมต่างกัน ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดความขัดแย้งไม่สอดคล้องกันตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมา เป็นความขัดแย้งเล็กน้อยๆในชีวิตประจำวันที่เกิดจากพฤติกรรมลบซ้ำซากที่มาจากค่านิยมในการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมตามความเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง อันเกิดจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน (ปัญหาระหว่างเพื่อนบ้าน) ปัญหาจากความเอารัดเอาเปรียบของคนในชุมชน ปัญหาจากความไม่พอเพียง(ความโลก)ของคน โดยผู้วิจัยสรุปได้จำนวน 7 หัวเรื่อง (จากผู้ให้ข้อมูล 65 ราย) อันได้แก่

- 1) ปัญหาเกี่ยวกับขยะ เช่น ทิ้งขยะไม่เป็นที่ ทิ้งนอกถัง ไม่ให้บ้านอื่นมาทิ้งขยะหน้าบ้านตน ทิ้งลงมาจากคอนโด เป็นต้น

- 2) ปัญหาเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง เช่น ปัญหาการถ่ายหน้าบ้านคนอื่น ถ่ายไม่เป็นที่ ไม่จัดเก็บมูลสัตว์ สัตว์เลี้ยงกัดเด็ก/คนอื่น/ทำลายข้าวของ/สร้างความเสียหาย เป็นต้น
- 3) ปัญหาการจราจร เช่น จอดรถขวางหน้าบ้านคนอื่น ขับขี่/จอดรถบนทางเท้า ขายของบนถนน ปลุกต้นไม้กิ่งไม้ล้มถนน เป็นต้น
- 4) ปัญหาการส่งเสียงดังรบกวน เช่น เปิดเพลง ร้องเพลงโดยใช้เครื่องขยายเสียง เมาสุรา ทำเสียงดังกลางดึก เป็นต้น
- 5) ปัญหาเกี่ยวกับการเงินและทรัพย์สิน เช่น ปัญหาการยืมของแล้วไม่คืน ยืมเงินแล้วไม่ใช้ การไม่จ่ายค่าส่วนกลาง เป็นต้น
- 6) ปัญหาจากความไม่พอใจเพียงของคน(ความโลก) เช่น ปัญหาการแบ่งมรดก ปัญหาการรุกล้ำที่ดิน เป็นต้น
- 7) ปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาการนิทาพุดจาต่อเสียดให้ร้าย การฟังคนใช้มาเล่าต่อๆกัน ปัญหาคนดิดยาเสพติด เมยาตักกัน ปัญหาวัยรุ่นนตีกัน ขับรถชนแล้วหนี เด็กขโมยผลไม้ เป็นต้น

3. ความขัดแย้งที่เกิดจากการผลประโยชน์ขัดกันซึ่ง จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่าจำนวน 38 รายให้ข้อมูลว่าเคยประสบปัญหาความขัดแย้งจากผลประโยชน์ขัดกัน อันเกิดจากการประกอบอาชีพ และจากนโยบายท้องถิ่น สรุปได้จำนวน 3 หัวเรื่อง อันได้แก่

- 1) ปัญหาความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ เช่น ปัญหาจากการขายของแผงติดกัน การขายของหน้าบ้าน แม่ค้าทะเลาะกัน การค้าขายแข่งกันแย่งลูกค้ากัน ลูกค้าไม่จ่ายเงิน การตักหน้าดินขาย ปัญหาเกี่ยวกับลูกจ้าง ปัญหาการทำงาน เป็นต้น
- 2) ปัญหาความขัดแย้งจากนโยบาย เช่น ปัญหาการขึ้นราคาค่าไฟ-น้ำประปา การขึ้นค่าเช่าที่ดิน การใช้ที่ดินสร้างอาเภอ ปัญหาบริหารงบประมาณ(สงสัยว่าส่วนกลางเก็บเงินความจำเป็น) เป็นต้น
- 3) ปัญหาการแบ่งสรรงบประมาณไม่ลงตัว /ไม่เท่าเทียมกัน งบประมาณไม่โปร่งใส เป็นต้น

4. ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ได้เนื้อหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแบ่งพรรคแบ่งพวก อันเนื่องจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายคนเมืองกับฝ่ายคนชนบท รวมถึง ฝ่ายกลุ่มอำนาจเก่ากับฝ่ายกลุ่มอำนาจใหม่สรุปได้จำนวน 2 หัวเรื่อง(จากผู้ให้ข้อมูล 35 ราย) อันได้แก่

- 1) ปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวก เช่น ปัญหาเสื้อเหลืองเสื้อแดง การแย่งชิงตำแหน่งประธานหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นต้น
- 2) ปัญหาความเห็นไม่ตรงกัน การไม่ลงรอยกัน/ทัศนคติต่างกันในคณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้าน/ผู้นำชุมชนกับลูกบ้าน เป็นต้น

ด้านสาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประกอบกับกรอบแนวคิดด้านสาเหตุของความขัดแย้งตามที่ คริสโตเฟอร์ มัวร์ (Moore, 1986) ได้วิเคราะห์ ทำให้ผู้วิจัยจำแนกตัวอย่างข้อมูลปัญหาความขัดแย้งตามสาเหตุของความขัดแย้ง ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

ด้านข้อมูล ได้แก่

โดยเกิดจากการขาดข้อมูลที่ต้องการ เช่น กรณีจากการฟังความเล่าต่อๆกัน(เช่น กรณีสาวใช้เอาข้อมูลมาเล่าต่อๆกันทำให้เจ้านายทะเลาะกัน) ทำให้ได้ข้อมูลไม่ถูกต้อง/ข้อมูลที่เสริมแต่งเพิ่มเติมขึ้นไป เป็นต้น

โดยจากการไม่พูดคุยกันทำให้ขาดข้อมูลจริงในการปฏิบัติ เช่น การปล่อยน้ำเข้านา เป็นต้น

โดยการรับข้อมูลมาไม่ตรงกัน/ไม่ครบถ้วนก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เช่น กรณีปัญหาการบริหารงบประมาณส่วนกลางของชุมชน/หมู่บ้าน กรณีปัญหาความคิดเห็นไม่ตรงกันจากการที่ผู้นำชุมชนสื่อสารไม่ทั่วถึง ทำให้ข้อมูลที่ได้รับไม่ถูกต้องตรงกัน ทำให้ไม่เข้าใจกัน เป็นต้น

ด้านผลประโยชน์ เช่น จากการทะเลาะกันแย่งลูกค้า /แย่งกันขายของ การรुक้าที่ดิน(หลักเขตเดินได้) การขโมยของ/เงิน การไม่แบ่งปันกันในช่วงน้ำท่วม การไม่จ่ายเงินค่าซื้อของ/ใช้หนี้เงินกู้ ขัดแย้งกันเรื่องงบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาท้องถิ่น(ประปา/ถนน) การพูดเหน็บแนมกันเมื่อตนไม่ได้รับผลประโยชน์(กรณีน้ำท่วม)ทำให้ขัดแย้งกัน เป็นต้น

ด้านค่านิยม ได้แก่

ด้านความประพฤติตามความเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย ได้แก่กรณีการปล่อยให้สัตว์เลื้อยถ่ายอุจจาระโดยไม่จัดการเก็บ การส่งเสียงดังสร้างความรำคาญ การจอดรถขวางหน้าบ้านผู้อื่น กรณีเด็กขโมยมะม่วงโดยไม่ขออนุญาต การปลุกดันไม้ลำถนน/กิ่งไม้ลำถนนสาธารณะ การทิ้งขยะแบบไม่รับผิดชอบ เช่น ไม่ผูกถุง ไม่แบ่งแยกขยะ ทิ้งนอกพื้นที่ การแย่งชิงถังขยะเพื่อความสะดวกสบาย การเกี่ยงพื้นที่ตั้งถังขยะเพราะสกปรกกลิ่นเหม็น เป็นต้น

ด้านขาดความรับผิดชอบต่อเพื่อนบ้าน/สังคม ได้แก่ ไม่มีมารยาทในการใช้รถใช้ถนน การขับรถยนต์/มอเตอร์ไซด์/รถจักรยานยนต์/ชนแล้วหนี เพราะกลัวความผิดและต้องชดใช้ เป็นต้น

ด้านความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ ได้แก่ ความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน ปัญหาสื่อเหลืองสื่อแดง ทำให้ขัดใจกันและผิดใจกัน ปัญหานโยบายหมู่บ้านนโยบายการทำงานของเจ้าหน้าที่/คณะกรรมการแต่ละคนไม่เหมือนกัน/ไม่ตรงกัน บางคนเลือกปฏิบัติ บางคนทำความสะดวกสบายของตน เป็นต้น

ด้านโครงสร้าง เช่น การขาดการเตรียมพร้อมของหน่วยงานรัฐที่ให้บริการ ได้แก่ กรณีระบบไฟฟ้าไม่เสถียรไฟติดๆดับๆ กรณีฝนตกน้ำท่วมเพราะท่อระบายน้ำอุดตัน ระบบการจัดการขยะที่ไม่สอดคล้องกับปริมาณขยะที่มี ไม่จัดการเก็บขยะตามกำหนด(รถเสีย คนขับป่วย) ระบบการจัดการแก้ไขปัญหาล้างน้ำท่วม(ขยะ น้ำเน่าเสีย น้ำท่วมขัง) ปัญหาการเก็บภาษีมากเกินไป ปัญหาขึ้นค่าสาธารณูปโภคมากเกินไป ปัญหาระบบการจราจร เช่น ป้ายจราจรชำรุด ไม่ติดกระดานตามทางแยก ทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อย เป็นต้น

ด้านความสัมพันธ์ เช่น ไม่ถูกกันแล้วมาเช่าแผงขายของติดกัน การไม่พูดคุยกันระหว่างเพื่อนบ้าน ลูกจ้างไม่ชอบหน้านายจ้างส่งผลให้งานล่าช้า/ไม่เดิน เป็นต้น

ด้านแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ 195 ราย ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์หารูปแบบวิธีที่ชุมชนในจังหวัดปทุมธานีใช้เป็นแนวทางในการจัดการปัญหาคความขัดแย้ง ได้ 7 วิธี ดังนี้

1. โดยการจัดการด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีได้ดังนี้

1.1 โดยการเจรจาด้วยตนเอง จำนวน 48 ราย เช่น

- พุดจาปรับความเข้าใจกันจากการทะเลาะกันในเรื่องส่วนตัว
- กรณีเพื่อนบ้านจอตลอดขวางหน้าบ้าน
- กรณีสุนัขเพื่อนบ้านกัด เจริญเอง ตกลงกันได้ คู่กรณีรับผิดชอบค่ารักษา
- กรณีได้รับความช่วยเหลือหลังน้ำท่วมไม่ทั่วถึง(ยารักษาโรค) ไปเจรจากขอ ยากจากบ้านที่ได้รับแจกแล้วไม่ได้ใช้
- โดยเรียกผู้ปกครองเด็กมาคุยกรณีเด็กขโมยมะม่วง

-กรณีวัยรุ่นดื่มสุรา เปิดเพลงเสียงดัง บิดมอเตอร์ไซด์เสียงดังคึกๆ ลุ้ยๆ
เท่าเสียงดังรบกวนนอนไม่หลับ

-กรณีแย่งลูกค้าซักรีดในหมู่บ้านเดียวกัน ซอยเดียวกัน ชื่อเหมือนกัน ทำให้
ลูกค้าเอาเสื้อมาส่งให้ผิด

-กรณีการปล่อยน้ำเข้านา บางบ้านต้องการน้ำน้อย/มากไม่เท่ากัน(เนื่องจาก
การทำนา/ทำสวนอยู่ในช่วงเวลาที่ต้องการน้ำแตกต่างกัน) ทำให้เกิดปัญหาทะเลาะกันเนื่องจากไม่ได้
พูดคุยปรึกษากันในความต้องการน้ำของแต่ละบ้าน ผู้ประสบปัญหาจึงได้ไปเจรจาด้วยตนเองเพื่อ
ปรับความเข้าใจกัน และยอมรับข้อตกลงกันซึ่งกันและกัน เป็นต้น

1.2 โดยการรวมกลุ่มผู้เดือดร้อนไปเจรจา /แก้ไข เช่น กรณีเจ้าของตลาดตัดไฟ
ก่อนน้ำท่วม กรณีรวมตัวกันทำความสะอาด เก็บกวาดขยะ จำกัดน้ำท่วมข้างกายหลังน้ำท่วม
 เป็นต้น

1.3 โดยการจ้างคนรู้จักไปเจรจา เช่น จ้างผู้อาวุโสไปทวงของ ทวงเงินยืมแล้ว
ไม่ใช้ เป็นต้น

2. โดยผู้นำชุมชน/ผู้มีอำนาจในชุมชนเข้ามาดำเนินการจัดการแก้ไข จำนวน 39 ราย โดย
แบ่งวิธีได้ดังนี้

2.1 กรณีเรียกประชุมหมู่บ้าน เช่น

- ประธานชุมชนเชิญทุกคนมาประชุมร่วมกันเสนอความคิดเห็นแก้ไข
ปัญหาในชุมชน เช่น กรณีปัญหาน้ำท่วมหลังน้ำลดชวนกันระดมความคิดเห็นแก้ไขปัญหาระดมความ
ร่วมมือเก็บกวาดขยะกวาดน้ำลงท่อ ซ่อมแซมและช่วยทาสีในส่วนที่ชำรุด กรณีระดมความคิดเห็น
แก้ไขปัญหาอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบ่อยโดยการร่วมกันแก้ไขป้ายจราจรที่ชำรุด เพิ่มกระຈกนูน ขอความ
ร่วมมือคนในชุมชนรักษามารยาทการใช้รถใช้ถนน

-ประธานหมู่บ้านเรียกประชุม กรณีปัญหาการบริหารงบประมาณของ
หมู่บ้าน

-ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหมู่บ้าน ประชุมลูกบ้านแล้วสอบถามปัญหา เช่น
หากคนรับผิดชอบทำท่อประปาแตก น้ำไม่ไหลคนโทษกันไปมา ประชุมหมู่บ้านในปัญหางบประมาณ
สร้างถนนไม่ลงตัว

-เจ้าหน้าที่เทศบาลมาชี้แจงเพื่อแก้ไขปัญหาคความเข้าใจคิดว่าชุมชนนำเงิน
ของรัฐมาไม่ถึงลูกบ้าน เป็นต้น

2.2 กรณีเรียกคู่กรณีมาเจรจา /ลงพื้นที่ไปเจรจากับคู่กรณี เช่น

- ประชานชุมชน/ประชานหมู่บ้านเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาพูดคุยพร้อมหน้ากัน ในกรณีปัญหาที่เกิดจากการพึ่งคนใช้มาเล่าต่อกัน ทำให้เจ้านายไม่ถูกกันทะเลาะกัน
 - เจ้าของหมู่บ้าน เจริญกับคู่กรณีกรณีสุนัขไปถ่ายมูลหน้าบ้านเพื่อนบ้าน
 - ประชานชุมชนเรียกมาเจรจาสอบถาม เช่น กรณีสุนัขเพื่อนบ้านทำอ่างบัวแตกเสียหาย ดอกบัวชำรุด
 - ประชานหมู่บ้านมาไกล่เกลี่ยปัญหาความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน(ถึงเห็นต่างกันก็อาศัยอยู่ร่วมกันได้)
 - ผู้นำหมู่บ้านช่วยเจรจาให้เข้าใจกันในประเด็นความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในที่ประชุมมีฝ่ายได้เปรียบและเสียเปรียบ
 - คณะกรรมการชุมชนเข้าไปพูดคุย มีประกาศเสียงตามสาย เพื่อขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาราจรหน้าหอพัก/บ้านเช่า โดยเฉพาะตอนกลางคืนที่มีการจอดรถไม่เป็นระเบียบ
 - นายอำเภอ นายกอบต. ผู้นำหมู่บ้าน มาร่วมชี้แจงพูดคุยกับชุมชนกรณีที่จะสร้างที่ทำการอำเภอธัญบุรีใหม่ โดยแต่เดิมจะใช้พื้นที่สนามหน้าโรงเรียนธัญรัตน์ถูกคัดค้าน และเปลี่ยนเป็นศูนย์สุขภาพแต่ถูกคัดค้านอีก จึงไปพูดคุยและยอมรับความคิดเห็นของชุมชน เปลี่ยนไปใช้พื้นที่ว่างที่ราชพัสดุของกรมธนารักษ์ระหว่างวิทยาลัยการปกครองกับสถานสงเคราะห์แทน เป็นต้น
3. โดยการหาคนกลางที่สามารถพูดคุยได้ทั้งสองฝ่ายมาไกล่เกลี่ย จำนวน 20 ราย เช่น
- เจ้าของตลาดในกรณีแม่ค้าขายผักเช่าแผงติดกันทะเลาะกันค่าทอกระแหนะกระแหนะกันเป็นที่รำคาญแก่ผู้อื่นจึงเจรจาไกล่เกลี่ยโดยย้ายแผงที่เช่าให้ห่างกัน
 - กรณี ประชานชุมชน ไปพูดคุยกับผู้ดูแลคอนโดไม่ให้ทิ้งขยะลงมาจากคอนโด
 - กรณีความไม่เข้าใจกันระหว่างคนงาน ทำให้ความสัมพันธ์ลดลง มีคนงานด้วยกันมาช่วยไกล่เกลี่ย พูดคุยปรับความเข้าใจกัน ยอมรับฟังปัญหากัน ทำให้พอใจมาก
 - กรณีปัญหาชุมชนบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของผู้นำชุมชน มีตัวแทนชุมชนเข้าไปไกล่เกลี่ยให้ได้รับการแก้ไขจากการพูดคุยกันจนพึงพอใจ

- กรณีปัญหาพรรคที่คิดที่ไม่ได้ทำพิธีกรรม ลูกๆขัดแย้งกันมองหน้ากัน ไม่สนิทเหมือนเดิม มีผู้ใหญ่บ้านมาไกล่เกลี่ย ช่วยให้ตกลงกันได้ง่าย ทุกฝ่ายพอใจ เป็นญาติเหมือนเดิม
- กรณีปัญหาขี้เงินแล้วไม่จ่ายตามกำหนด มีเพื่อนสนิทของทั้งสองฝ่ายมาไกล่เกลี่ยจับมาคุยด้วยกัน ทำให้เข้าใจปัญหา เข้าใจกัน ไกล่เกลี่ยสำเร็จ ความสัมพันธ์ฟื้นคืนดีกันเหมือนเดิม
- กรณีอสม.ประจำชุมชนเข้ามาไกล่เกลี่ยประนีประนอม กรณีวัยรุ่นสังเวยเสพติดและชักชวนเพื่อนฯลงยาจนติดจนถูกผู้ปกครองแจ้งตำรวจ ผู้ปกครองมองหน้ากันไม่ติดชุนเคืองใจกัน ไกล่เกลี่ยสำเร็จความสัมพันธ์ดีกันเหมือนเก่า
 - ผู้อาวุโสชุมชนเข้ามาไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลางในกรณีความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่นภายในหมู่บ้าน ทำให้ขัดแย้งกับเพื่อนบ้านด้วยความที่ไม่รู้ข้อมูล สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านดีเหมือนเดิม และเข้าประชุมหมู่บ้านมากขึ้นจะได้รู้ข้อมูลและไม่เกิดปัญหา
 - ผู้อาวุโสที่นับถือในชุมชนมาไกล่เกลี่ยกรณีปัญหาเผาขยะ ส่งผลให้เกิดกลิ่น ควันรบกวน เปิดใจคุยกัน รับฟังปัญหาและกันพอใจมาก
 - ผู้อาวุโสชุมชนเข้ามาไกล่เกลี่ยเพื่อนบ้าน(ริ้วหน้าหน้าเข้าหากัน)ที่ทะเลาะกันในกรณีปัญหาขยะ โดยแบ่งวันเทขยะวันคู่ วันคี่ เพื่อให้หน้าบ้านไม่รก และสะอาด จากที่ไม่ค่อยคุยกัน หันหน้ามาคุยกัน เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกัน
 - ศาลไกล่เกลี่ยกรณีนิติบุคคลมาจัดเก็บค่าพื้นที่วางขายของหน้าบ้านตนเองพอใจกัน เป็นต้น

4. โดยการแจ้ง/ร้องเรียนผู้นำชุมชน/ผู้มีอำนาจในชุมชน/หน่วยงานที่รับผิดชอบให้มาแก้ไข ปัญหาจำนวน 46 ราย โดยแบ่งวิธีได้ดังนี้

4.1 โดยการแจ้ง/ร้องเรียนผู้นำชุมชน/ประธานหมู่บ้าน เช่น

- ร้องเรียนประธานชุมชน ร้องเรียนผู้ใหญ่บ้านให้ประสานงานกับองค์กรท้องถิ่น เช่น แจ้งให้มาขุดลอกท่อ แจ้งเทศบาลกรณีเก็บกวาดไม่สะอาด เป็นต้น

4.2 โดยการแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น

- ติดต่อกับเทศบาลปัญหาขยะล้นถัง ให้เพิ่มขนาดถังขยะ แต่ไม่ทำให้จึงหาถังขยะมาเพิ่มเอง

- แข็งประปา เนื่องจากน้ำไม่ค่อยไหลส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพ
ขายกล้วยเดี่ยว
- แข็งบริษัททรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด มาแก้ไขปัญหาคณิตติคยาข โมย
สายโทรศัพท์
- แข็งสาธารณสุข มาเจรจากรณีสัตว์เลี้ยง กลิ่นเหม็น
- แข็ง อบต.แก้ไขท่อน้ำประปาแตกเนื่องจากรถแข่งทับท่อแตก
- แข็งกรมที่ดิน กรณี อบต.จะเอาที่ดินหน้าบ้านที่มีโฉนดไปทำถนน
เป็นต้น

5. โดยวิธีดำเนินการตามกระบวนการกฎหมาย จำนวน 5 ราย โดยแบ่งวิธีได้ดังนี้

5.1 โดยการแจ้งตำรวจ เช่น ในปัญหาเกิดการขโมยขึ้นในหมู่บ้าน/การลักทรัพย์
จากการไว้วางใจให้เข้าออกบ้านเป็นประจำ ปัญหาขับรถชนแล้วหนี กรณีปัญหาขายเสฟติด ปัญหา
วัยรุ่นตีกัน ปัญหาเมาอาละวาดทำลายข้าวของ เป็นต้น

5.2 โดยการฟ้องศาล เช่น กรณีการตัดขายหน้าดินและทำให้ที่ดินของเพื่อนบ้านที่
ติดกันหน้าดินพังทลายลงมา กรณีนิติบุคคลมาจัดเก็บค่าพื้นที่วางขายของหน้าบ้านตนเอง เป็นต้น

6. โดยการไม่แก้ไข/ปล่อยปัญหา/ โดยผู้ให้ข้อมูลอธิบายว่าต้องใช้ขันติ/อดทน/อดกลั้น/ให้
อภัย/อยู่กับปัญหาให้ได้โดยไม่เป็นปัญหา จำนวน 35 ราย เช่น

- กรณีปัญหาการเมืองท้องถิ่น แบ่งเป็นสองฝ่ายไม่มีการพูดคุยกันยังคง
กันอยู่ ก่อให้เกิดภาวะเครียดในชุมชน หวาดระแวงกัน

- กรณีปัญหาบริหารชุมชนไม่โปร่งใส(การเงิน) ไม่มีบัญชี ไม่มีการชี้แจง /
เอาผลประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง

-กรณีปัญหาสุนัขมาถ่ายหน้าบ้าน ไม่ได้แก้ไขจัดเก็บกวาดเอง

-กรณีปัญหาผาซยะ เกิดผลกระทบจากควันไฟ ไม่ได้แก้ปัญห ใช้ขันติ

ให้อภัย

-ปัญหาเพื่อนบ้านไม่คุยกันโดยไม่ทราบสาเหตุ ทั้งๆที่เมื่อก่อนคุยกัน ทำให้
ต่างต่างอยู่ ไม่ติดต่อกัน แต่นินทาลับหลังกัน/ปัญหาอคติของคนในชุมชน

-กรณีปัญหาการป้องกันน้ำท่วม มีการนำหินคลุกมากั้นน้ำเข้ารอบบ้านแต่
ก็ไม่สามารถกั้นได้ และโดยตำหนิจากเพื่อนบ้านมีการต่อว่าทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่มีการเจรจา
ใช้ความอดทนเป็นต้น

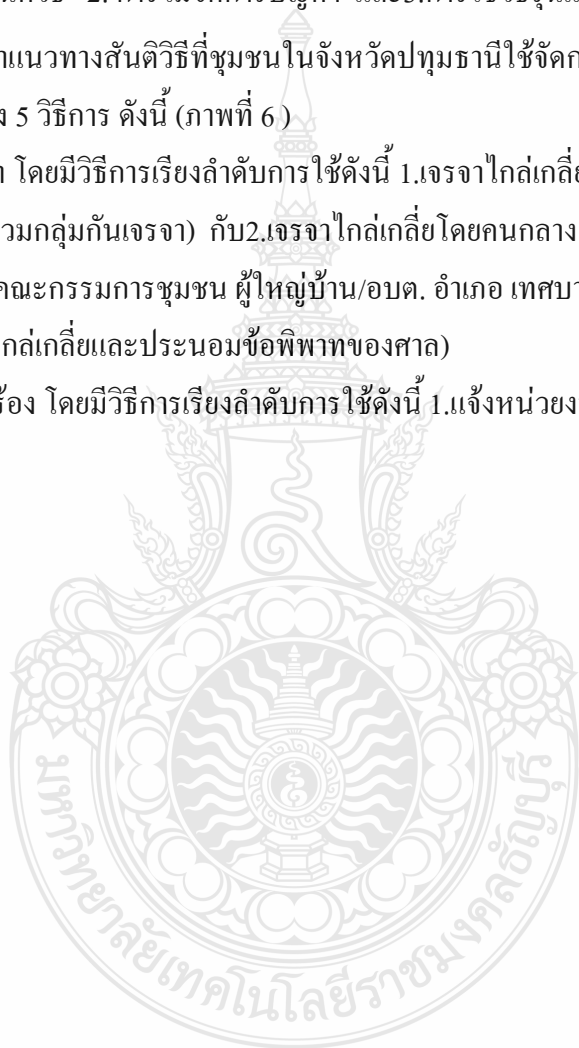
7. โดยการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา จำนวน 2 ราย เช่น กรณีไล่ลูกจ้างที่สร้างปัญหาออก (ลูกจ้าง โกงเงินที่ได้จากการขายของ) เป็นต้น

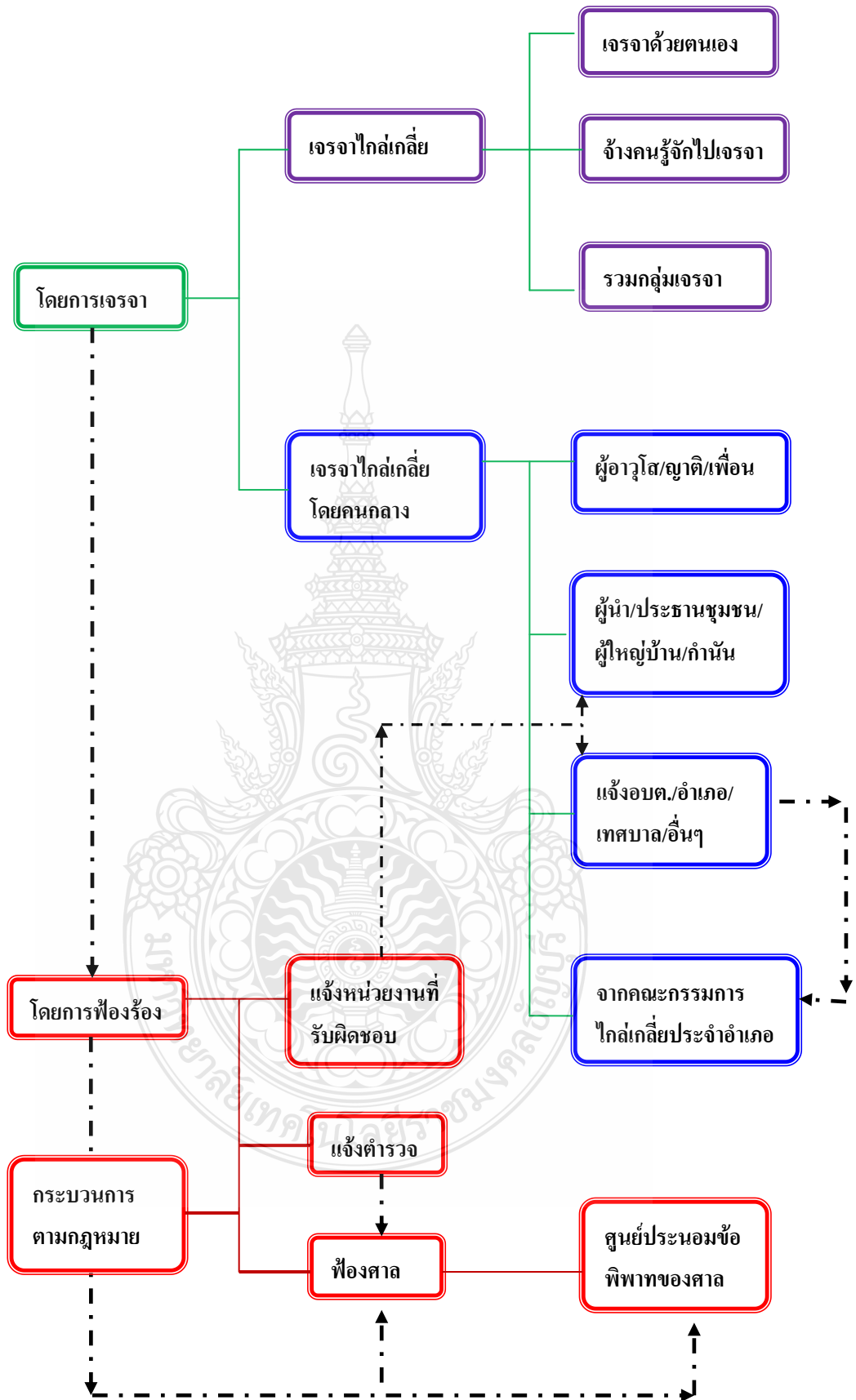
อนึ่งเมื่อนำแนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งทั้ง 7 วิธีที่ได้จากการสัมภาษณ์ และ 6 วิธีที่ได้จากแบบสอบถาม มาพิจารณาเทียบกับกรอบแนวคิด แนวทางการศึกษารูปแบบจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี (ภาพที่ 5) จัดสรุปได้แนวทางจัดการความขัดแย้ง 3 แนวทางใหญ่ คือ 1. การใช้สันติวิธี 2. การไม่จัดการปัญหา และ 3. การใช้วิธีรุนแรง

เมื่อพิจารณาแนวทางสันติวิธีที่ชุมชนในจังหวัดปทุมธานีใช้จัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จัดแบ่งได้ 2 แนวทาง 5 วิธีการ ดังนี้ (ภาพที่ 6)

1. การเจรจา โดยมีวิธีการเรียงลำดับการใช้ดังนี้ 1.เจรจาใกล้เคียง (โดยเจรจาคัวยตนเอง/จ้างคนอื่นไปเจรจาให้/รวมกลุ่มกันเจรจา) กับ 2.เจรจาใกล้เคียงโดยคนกลาง (โดยหาผู้อาวุโส เพื่อนญาติ คนรู้จัก /ผู้นำ คณะกรรมการชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน/อบต. อำเภอ เทศบาล /คณะกรรมการใกล้เคียงประจำอำเภอ /ศูนย์ใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทของศาล)

2. การฟ้องร้อง โดยมีวิธีการเรียงลำดับการใช้ดังนี้ 1.แจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ 2.แจ้งตำรวจ 3.ฟ้องศาล

ภาพที่ 6. การจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีโดยสันติวิธี

ด้านผลสำเร็จของวิธีการแก้ไขปัญหากับการฟื้นคืนดีความสัมพันธ์

จากการสัมภาษณ์ กรณีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น 211 ตัวอย่างในชุมชนจังหวัดปทุมธานี พบว่าสามารถแก้ไข/จัดการปัญหาความขัดแย้งได้สำเร็จ 114 ตัวอย่าง กรณีไม่สามารถจัดการแก้ไขได้/แก้ไขไม่สำเร็จ จำนวน 97 ราย (แก้ไขไม่สำเร็จ 62 ราย ไม่ได้แก้ไข 35 ราย) ปรากฏรายละเอียดดังนี้

กรณีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้สำเร็จ แบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณีแก้ไขปัญหาได้สมบูรณ์ จำนวน 60 ราย

ผลความสัมพันธ์ดีขึ้น จากที่ไม่เคยพูดคุยกัน/ พูดคุยกันบ้างเล็กน้อย พัฒนา

ความสัมพันธ์จนเกิด

ความสนิทสนมกัน หรือมีการฟื้นฟูความสัมพันธ์กลับ คืนดีกัน เช่น

-กรณีจอครถหน้าบ้านคนอื่น เกรงใจเองผลสำเร็จมาขออนุญาตก่อนจอด ทำให้

ความสัมพันธ์ดี

ขึ้น มีน้ำใจต่อกันมากขึ้น

-กรณีปัญหาความสัมพันธ์ในชุมชนช่วงเลือกตั้ง ไม่คุยกัน แยกเป็นฝ่ายๆ หลัง

เลือกตั้งประธาน

ชุมชนที่ได้เชิญคนในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรมกัน ทำให้คนในชุมชนมาร่วมมือกัน เกิดการพูดคุยกัน ตามปกติ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ดีขึ้น

- กรณีการปล่อยน้ำเข้านาหลังจากเจรจาปรับความเข้าใจกัน ยอมรับข้อตกลงร่วมกัน

เกิดความพอใจทั้งสองฝ่าย รู้จักแบ่งปันกัน รู้จักพูดคุยทำความเข้าใจกันก่อนเมื่อมีปัญหา

- กรณีปัญหาการจัดสรรงบประมาณหลังน้ำท่วมได้ไม่เท่ากัน นายกอบต.มารับฟัง

และช่วยเสนอเรื่องถึงภาครัฐ ผลรัฐจัดสรรให้เท่ากัน ทำให้เป็นที่พอใจกันอย่างมาก

-กรณีปัญหาหาเสพติดที่วัยรุ่นชกชวกันเสพจนติดทำให้ผู้ปกครองแจ้งตำรวจจับวัยรุ่นผู้ชกชว ผู้ปกครองมองหน้ากันไม่ติดชุ่นเคืองใจกัน จนมีอสม.เข้ามาไกล่เกลี่ยประนีประนอมกับทั้งสองฝ่ายไกล่เกลี่ยสำเร็จความสัมพันธ์ดีขึ้นเหมือนเก่า

- กรณีปัญหาความไม่เข้าใจกัน ไม่ช่วยเหลือกันในชุมชนช่วงน้ำท่วม โดยเฉพาะในซอยที่ขัดแย้งกัน ไม่มีคนกลางพูดคุยกันเองในชุมชน ช่วยกันจนสามารถสร้างความร่วมมือกัน ความสัมพันธ์ดีขึ้นจนสมบูรณ์

- กรณีปัญหาเชิงควินมอร์เตอร์ไซด์ ได้เจรจากันเองว่าสาเหตุเกิดจากอะไร โดยไม่ใช้อารมณ์ พอใจกันทั้งสองฝ่าย พอใจมากไม่มีปัญหาเกิดซ้ำ

-กรณีปัญหาพรรคที่ดินที่ไม่ได้ทำพินัยกรรม ลูกๆขัดแย้งกันมองหน้ากันไม่สนิทเหมือนเดิม มีผู้ใหญ่บ้านมาไกล่เกลี่ย ช่วยให้ตกลงกันได้ง่าย ทุกฝ่ายพอใจ เป็นญาติเหมือนเดิม

- กรณีปัญหายืมเงินแล้วไม่จ่ายตามกำหนด มีเพื่อนสนิทของทั้งสองฝ่ายมาไกล่เกลี่ยจับมาคุยด้วยกัน ทำให้เข้าใจปัญหา ความสัมพันธ์สำเร็จสมบูรณ์ เข้าใจกัน ไม่หนีหน้า คุยกันให้รู้เรื่อง

- กรณีปัญหาสัตว์เลี้ยง จากเดิมที่พูดกระหนะกระหนะ/พูดกระทบที่ไม่ดูแลสัตว์ให้ดี มาเจรจากันตรงๆ ผลเกิดการแก้ไขดูแลสุนัข เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นมา

- กรณีปัญหาเสียงดังเนื่องข้างบ้านเปิดกิจการขายต้นไม้ กลางคืนมีเสียงดังจากการขนย้ายต้นไม้ จึงไปเจรจากองขอความเห็นใจและขอร้องให้ขยับเบาๆ สำเร็จด้วยดี เป็นต้น

กรณีแก้ไขปัญหาได้ไม่สมบูรณ์หรือแก้ไขได้บางส่วน จำนวน 54 ราย

การแก้ไขสามารถแก้ไขในเบื้องต้น ได้ผลสมบูรณ์ในระยะสั้น ระยะยาวยังมีปัญหาเป็นระยะๆ ดังนั้น ผลความสัมพันธ์จึงดีขึ้นชั่วคราว หรือดีขึ้นบ้าง มีการพูดคุยทักทายกันบ้าง เล็กๆน้อยๆ เช่น

-ปัญหาการได้รับความช่วยเหลือกรณีน้ำท่วมไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกัน

ระหว่างคน

ในชุมชนกับรัฐบาลเกิดการทะเลาะกัน ประชาชนชุมชนเข้ามาพูดคุยชี้แจงและทำความเข้าใจด้วยเหตุผลโดยความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชน

-กรณีปัญหาหลังเลือกตั้งประชาชนชุมชน ทีมที่ไม่ได้ไม่พอใจ เกิดความไม่สามัคคีผลทำให้การมอบหมายงานไม่ถึงมือผู้ที่ควรทำ ไม่แบ่งการทำงาน ทำให้งานล่าช้า รายได้ขาดเข้ามาไม่ถึง ได้แค่กลุ่มเดิมๆเพียงกลุ่มเดียว ได้แก้ปัญหาโดยมีการชี้แจงให้ฟัง จะเข้าใจกัน พอใจในระดับหนึ่ง

- กรณีปัญหาความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในที่ประชุมมีฝ่ายได้เปรียบและเสียเปรียบ ผู้นำหมู่บ้านช่วยเจรจาให้เข้าใจกัน ได้ผลแค่ปานกลาง ความสัมพันธ์คุยกันบ้าง ไม่ถึงขั้นทะเลาะกัน

- กรณีปัญหาเงินส่วนกลางของชุมชนไม่มีการชี้แจง/รายงาน ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจ แก้ไขกันในที่ประชุมเปลี่ยนคนคุมเงินจากประชาชนชุมชนเป็นคณะกรรมการชุมชนแทน ผลมีการชี้แจงมากขึ้น พอใจปานกลาง

-ปัญหาการจราจร ทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อย เนื่องจากการไม่มีวินัยมารยาทในการใช้รถใช้ถนน

ประชาชนชุมชนจึงประชุมสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือรักษามารยาทการใช้รถใช้ถนน

- ปัญหาน้ำประปาไม่ค่อยไหล แก้ไขได้บ้างไม่ได้บ้าง โดยเฉพาะตอนเที่ยงจึกไม่ค่อยไหล
- ปัญหามูลสุนัข หลังจากผู้ดูแลหมู่บ้านเรียกเจ้าของสุนัขไปคุยและรับผิดชอบสุนัข บางครั้งก็ยังเกิดปัญหาอีก แต่ความสัมพันธ์ยังเป็นปกติ(ไม่ทะเลาะกัน) มีขุนใจบ้างบางครั้ง
- กรณีปัญหาแย่งลูกค้าซักรีด แต่เดิมไม่คุยกัน พอมาเจรจากันเพื่อแก้ไขปัญหาทำให้แก้ไขได้ในระดับหนึ่ง พอใจปานกลาง

-กรณีวัยรุ่นดื่มสุรา เปิดเพลงเสียงดัง บิดมอเตอร์ไซด์เสียงดังตึกๆ ความสัมพันธ์ไม่ค่อยดีแต่มีการทักทายนันตามปกติ มีการเกรงใจกันบ้านแต่ยังแก้ไขได้ไม่ค่อยสมบูรณ์

-กรณีปัญหาจากการที่ข้างบ้านเปิดร้านคาราโอเกะ ตกคึกตั้งวงเหล้าเสียงดัง อ่านหนังสือสอบไม่มีสมาธิ เกรงใจขอความร่วมมือแรกๆซักรีดหน้าไม่พอใจ แต่เมื่อเสนอความทุกข์หลายๆครั้ง พอจะรับฟังและทำตามคำขอบ้าง ถึงไม่เจียบก็ให้เกียรติเปิดเบาลง

- ปัญหาขยะในชุมชน เทศบาลเก็บกวาดไม่สะอาด ผู้ใหญ่บ้านแจ้งเทศบาลแล้วแก้ไขได้ในระดับหนึ่ง ยังไม่เป็นที่พอใจ

- ปัญหาขี้มของส่วนรวมไปใช้จัดงานปีใหม่แล้วไม่คืน เกรงใจเองได้ของคืน แต่ความสัมพันธ์ยังขุนใจอยู่ภายในทั้งคู่ เป็นต้น

กรณีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งไม่สำเร็จ จำนวน 62 ราย

จากข้อมูลกรณีที่เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น แล้วไม่สามารถดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีสันติวิธีแบบ win-win ให้เกิดแก่ทั้งคู่กรณีสองฝ่าย จักทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคู่กรณี ดังนี้

1. ทำให้มองหน้ากันไม่ติด เช่น กรณีฟ้องศาลคดีการขายหน้าดินทำให้ที่ดินเพื่อนบ้านพังทลายลงมา เป็นต้น
2. เกิดความไม่พอใจต่อกัน ต่างคนต่างอยู่ เช่น
 - กรณีแย่งตำแหน่งประธานหมู่บ้าน
 - กรณีความเห็นไม่ตรงกัน

-กรณีปัญหาสื่อเหลืองสื่อแดงที่เกิดจากความเห็นไม่ตรงกัน ผู้ใหญ่บ้าน
มาไกล่เกลี่ยเรียกสองฝ่ายมาพูดคุยกันอย่างสันติวิธีไม่แบ่งพวกแบ่งสี แต่ต่างฝ่ายต่างไม่ยอม
ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่างฝ่ายต่างอยู่ไม่ยอมพูดคุยด้วยเดี๋ยวเกิดทะเลาะกัน

-กรณีไม่มีการจ่ายเงินกองกลาง

-กรณีจัดสรรงบประมาณหลังน้ำท่วมให้ไม่เท่ากัน ทั้งๆที่ได้รับผลกระทบ
เท่ากัน บางบ้านได้มากบางบ้านได้น้อย ผลทำให้ทะเลาะกัน ไม่คุยกัน /ปัญหางบประมาณกระจาย
ไม่ทั่วถึง(ถนนเล็ก) ได้บางกลุ่ม มีการเจรจากันว่าทำไม่ได้ มีการชี้แจงบ้าง แต่ไม่พอใจ ไม่ยุติธรรม

- กรณีปัญหาสุนัขถ่ายไม่เป็นที่หน้าบ้านคนอื่น เจรจาด้วยตนเองแล้ว
รับปากว่าจะทำแต่ไม่ทำ ปัญหายังคงอยู่ ไม่ได้รับการแก้ไข ความสัมพันธ์ต่างคนต่างอยู่

- ปัญหากรณีเพื่อนบ้านนำถังขยะมาตั้งหน้าบ้านตน ส่งผลให้มีกลิ่นเกิดขึ้น
ไปเจรจาทันทีเกิดความขัดแย้งกัน ไม่พูดคุยกัน ต่างคนต่างอยู่ และมีการย้ายถังขยะไปไว้ที่อื่น

- กรณี อบต.จะเอาที่ดินหน้าบ้านที่มีโฉนดไปทำถนน แจกกรรมที่ดินยกเลิก
การสร้างถนน แก้ปัญหาเรื่องที่ดินได้แต่ไม่พูดคุยกัน เป็นต้น

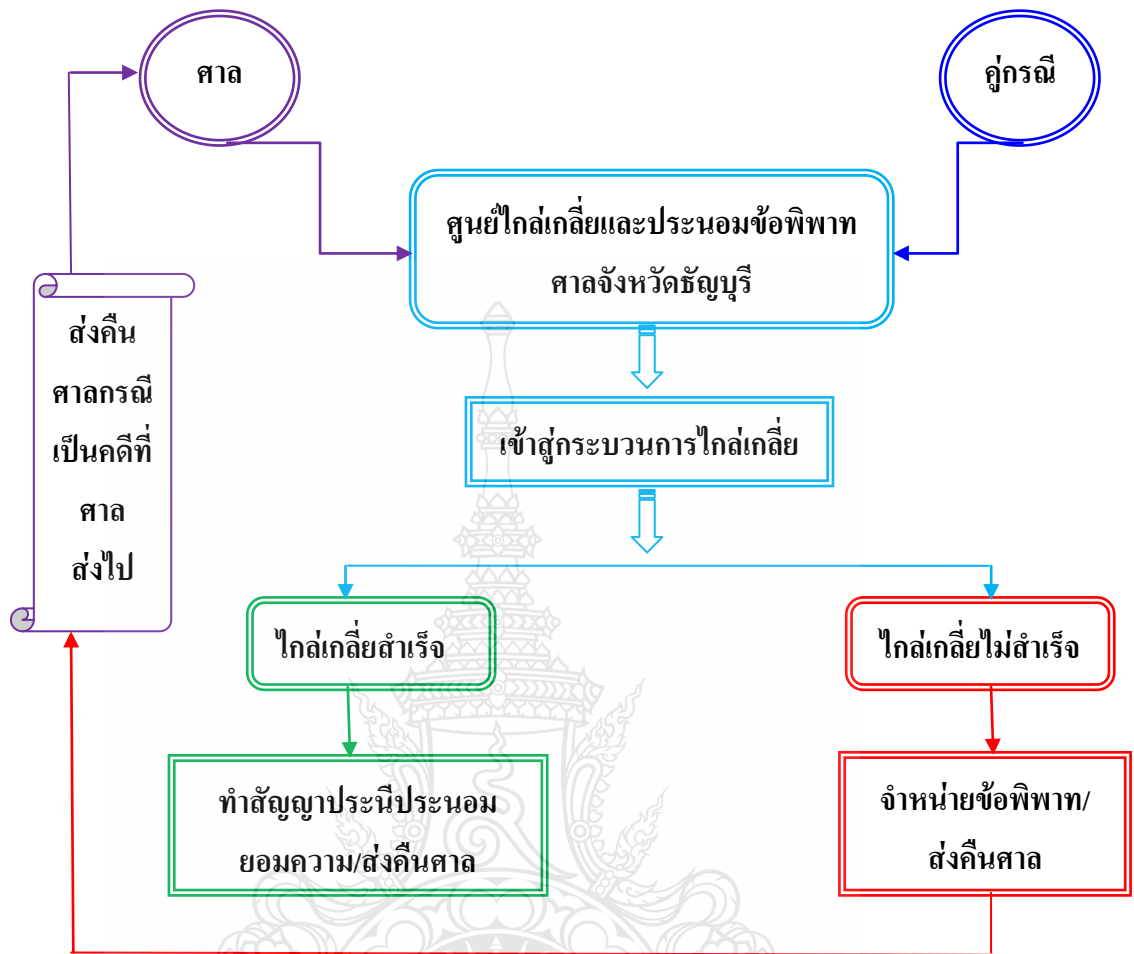
จากข้อมูลลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุและแนวทางจัดการปัญหา จากผู้
ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดปทุมธานี จักเห็นว่าลักษณะ
ปัญหาความขัดแย้งแบบเดียวกันแต่ใช้วิธีการแก้ไขแตกต่างกัน จะทำให้ผลการแก้ไขความขัดแย้ง
แตกต่างกัน ซึ่งวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยจักเป็นวิธีที่ชุมชนเลือกใช้น้อยแต่กลับให้ผลสำเร็จเกือบ
ทั้งหมด วิธีการเจรจาดด้วยตนเองเป็นวิธีที่ชุมชนนิยมใช้แต่ได้ผลสำเร็จสมบูรณ์บ้าง ไม่สมบูรณ์บ้าง
ไม่สำเร็จบ้าง ส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะมาจากกรณีพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่
แล้ว หรือริเริ่มเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ซึ่งแสดงว่าต้องมีการพูดคุยกันบ่อย จนเกิดความคุ้นเคยจน
เห็นอกเห็นใจกันมากขึ้นผลการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งจึงประสบความสำเร็จ

ตอนที่ 4 สรุปแนวทางหรือรูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้ง จากผู้ที่ไม่ไกล่เกลี่ยหรือเกี่ยวข้องกับ การจัดการความขัดแย้ง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้ามาไกล่เกลี่ยหรือจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ประสบ/เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ทำให้แบ่งกลุ่มข้อมูลจากผู้สัมภาษณ์ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประนีประนอมของศาล กลุ่มผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน(ประธาน/คณะกรรมการ/ผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน) และหน่วยงานผู้รับผิดชอบในชุมชน (อำเภอ อบต. และเทศบาล) รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีหน้าที่/เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น ปรากฏผล ดังนี้

ข้อมูลจากผู้ประนีประนอมของศาล

จากการศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยของศาล พบว่าศาลแพ่งได้วางระเบียบศาลแพ่ง ว่าด้วยงานไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2537 (วารสารยุติธรรม : 7-8) โดยยึดหลัก 3 แยก คือ 1.แยกบุคลากร ได้แก่ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาล เป็นคนละชุดกับการพิจารณาสำนวนปกติ 2.แยกสำนวน โดยสำนวนไกล่เกลี่ยจะเป็นคนละอันกับสำนวนหลัก 3. แยกห้องพิจารณา โดยต่างจากห้องพิจารณาคดีปกติมีลักษณะคล้ายห้องประชุมเล็กมีการจัดห้องเพื่อสร้างบรรยากาศในการเจรจา ซึ่งหลัก 3 แยกดังกล่าวจะเอื้อประโยชน์แก่คู่ความในการเจรจาทำให้มั่นใจในการที่จะเปิดอกคุยกัน โดยไม่ต้องกังวลว่าหากตกลงกันไม่ได้แล้วข้อเท็จจริงที่ปรากฏออกไปจะเป็นผลเสียแก่คดีเพราะศาลจะทำลายสำนวนไกล่เกลี่ยโดยไม่นำไปใช้ในคดีปกติ และจากการสัมภาษณ์ผู้ประนีประนอมจากศาลัญบุรี พบว่าคดีที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยมีทั้งคดีทางแพ่ง(เช่น ฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายที่ดิน ซ้ำบ้าน ไม่ได้สเปคตามสัญญา เรื่องศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น)และคดีอาญา (เช่นคดีข่มขืน ทำร้ายร่างกาย ผิดพรบ.จราจร เป็นต้น) ที่คู่กรณียื่นคำร้องขอให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ทั้งก่อนฟ้องร้องคดีหรือมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้วหรือศาลอาจเสนอแนะให้มาดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้ ดังแผนภาพ ที่ 7

ภาพที่ 7 ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล

เทคนิควิธีที่ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย

ผู้ประนีประนอมในศาลชัยบุรี ให้ข้อมูลถึงเทคนิควิธีที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอน เกริ่นนำด้วยการแนะนำตนเอง

โดยเริ่มต้นเราต้องแนะนำตัวก่อน ว่าเป็นใคร ไม่ได้เป็นผู้พิพากษา ไม่ได้ทำหน้าที่ทางศาลไม่ได้มาตัดสินใครถูกใครผิดเดี๋ยวกินหน้าที่ ขั้นตอนการเกริ่นนำแนะนำตนเองนั้นมีความสำคัญมาก ตามความเห็นของผู้ประนีประนอมของศาลเพราะเป็นขั้นตอนที่เริ่มสร้างความประทับใจ ความไว้วางใจ ความสัมพันธ์กับคู่กรณี ในการเปิดใจและให้ความร่วมมือในการประนีประนอมซึ่งกันและกัน ซึ่งจักเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการไกล่เกลี่ยให้สำเร็จ ดังข้อมูลที่ผู้ประนีประนอมของท่านหนึ่ง

ให้ข้อมูลว่า ในขั้นตอนแนะนำตัวนี้จะมีการ “ยกย่องคุณธรรมที่ให้เราได้มีโอกาสรู้จักกันในวันนี้ แม้จะเป็นการรู้จักกันในลักษณะนี้ก็ตาม ช่วงของการแนะนำตน จะสังเกตคู่สนทนาว่าใครคือผู้มีบทบาทสำคัญของทั้งสองฝ่าย เพื่อใช้เป็นเป้าหมายหลักในการเจรจา แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนของการประนีประนอมยอมความ ซึ่งส่วนใหญ่จะสำเร็จเพราะจะทำให้แยกคนออกจากปัญหาได้ง่ายขึ้น”

2. ขั้นตอนการชี้แจงสิทธิ โดยการเชิญผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด/ผู้ถูกกล่าวหามาแล้วชี้แจงสิทธิ เช่น ข้อมูลทั้งหมดที่พูดมาไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาล เพื่อให้เขาสบายใจ จะได้ทำให้เขาบอกความในใจ เพราะไม่ต้องกลัวโทษหนักขึ้น รวมถึงการเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ยไม่ตัดสิทธิ์ในการดำเนินคดีต่อไปถ้าไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ แต่ควรชี้ให้เห็นถึงข้อดีของกระบวนการไกล่เกลี่ยจะทำให้เรื่อง/ปัญหายุติ/จบได้เร็ว ไม่เสียเวลา ไม่ต้องยื่นอุทธรณ์ ฎีกา มูลค่าเวลาอาจเป็นถึง 10 ปี เสียค่าใช้จ่ายน้อย ไม่ต้องขึ้นโรงขึ้นศาล คดีสามารถลบออกจากสารบบความได้ เช่น คดีแบ่งมรดก “ถ้ายังทะเลาะกันตกลงกันไม่ได้ จะเอามรดกมาใช้ก็ไม่ได้ จักทำธุรกิจต่อก็ไม่ได้ และไม่รู้อีกว่าใครจะได้ทำอะไร ได้อะไรตรงไหน และไม่รู้ว่าจะเมื่อไหร่จะได้มาเป็นสิบปีเพราะต้องใช้เวลาสืบพยานนานกว่าจะครบ แลระหว่างนี้ยังมีค่าใช้จ่ายอีกเทียบทั้งเรื่องฟ้องร้องจัดการมรดก ทั้งค่าใช้จ่ายส่วนตัว ดังนั้นจะดีกว่าไหมถ้ามาตกลงรวมชอมกัน อันไหนที่ตกลงแบ่งกันไม่ได้ ก็ถือครองร่วมกันดีไหม ช่วยกันบริหารร่วมกันจะได้ประโยชน์กว่าจริงไหม”

3. ขั้นตอนการถามความสมัครใจ ความยินยอมให้ไกล่เกลี่ยหรือไม่ โดยประเด็นสำคัญ ผู้ประนีประนอมบอกว่าจักต้องทำให้เขารู้สึกว่าเขาอยู่ในแผ่นดินของในหลวง ได้ร่วมพระบารมี ตามหลักพระราชทานอำนาจทางปกครองทางด้านความยุติธรรมผ่านฝ่ายตุลาการผ่านผู้พิพากษา ดังจะได้เห็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ท่านในห้องพิจารณาคดี และผู้ไกล่เกลี่ยเองก็ได้มาทำหน้าที่แทนพระองค์ท่าน เพื่อให้คนไทยรักสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถึงจักไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็ดี เพราะได้มาทำหน้าที่รับใช้ในหลวงกัน

4. ขั้นตอนการเจรจา เป็นขั้นตอนสำคัญมากที่จักทำให้คดีไกล่เกลี่ยสำเร็จหรือไม่ ซึ่งผู้ประนีประนอมให้ข้อคิด ดังนี้

-สิ่งสำคัญคือจะทำอย่างไรให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ยอมรับฟังความคิดเห็นความในใจของแต่ละฝ่าย เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากคู่กรณีมักมองแต่ความรู้สึก/ผลกระทบที่ตนเสียหายอย่างเดียว แต่พอมานเปิดใจรับฟังความทุกข์ ความรู้สึกของอีกฝ่ายด้วยใจที่เปิดกว้าง จักเกิดความรู้สึกเห็นใจเข้าใจความจำเป็นซึ่งกันและกันและยอมอดยให้แก่กัน เช่น คดีฟ้องกันระหว่างมัสยิดกับโรงเรียนที่สร้างอยู่ติดกัน เวลาโรงเรียนมีงานจักเปิดลำโพงเสียงดังรบกวนการละหมาดของมัสยิด ซึ่ง

โรงเรียนสร้างบนที่ดินเอกชนที่มอบให้สาธารณะแต่ไม่มีหลักฐานเด็ดขาด และเมื่อรับฟังความในใจของกันและกันก็ยอมถอยกัน อยู่ร่วมกันได้ หรือในคดีตำรวจจับผู้กระทำความผิดข้อหาขั้บรถชนผู้อื่นบาดเจ็บ เป็นเหตุให้เสียชีวิต และหนี และยื่นฟ้องศาล ซึ่งในคดีนี้ผู้กระทำความผิดให้ข้อมูลว่าตนไม่ได้เจตนาหนี โดยมีพยานเห็นเหตุการณ์เป็นฝรั่ง จึงได้มีการเชิญพยานมาให้ข้อมูล พยานเล่าว่าได้เห็นเหตุการณ์ที่ผู้กระทำความผิดขั้บรถชนแม่ค้าขายข้าวซึ่งเป็นผู้เสียหาย และได้อุ้มผู้กระทำความผิดที่บาดเจ็บและสลบไปแล้วไปส่งโรงพยาบาล ซึ่งข้อมูลนี้ผู้เสียหายไม่เคยรู้มาก่อนนี้กว่าชนแล้วไม่รับผิดชอบไป เมื่อทราบความจริงจึงไม่เอาผิดทางอาญาขึ้นคิดถอนฟ้อง ผู้ไกล่เกลี่ยจึงได้เชิญผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องมาตัดสินคดีกันเลย และผู้ถูกฟ้องก็ไม่ฟ้องตำรวจข้อหาที่ลงบันทึกเกินจริง โดยบอกว่าเป็นเวอร์กรรมของหนูเอง แต่อย่างไรก็ดีในคดีนี้ผู้ถูกฟ้องก็ต้องโทษตามกฎหมายจราจร โดยถูกปรับขึ้นค่าและยกฟ้องคดีชนแล้วหนี หรือในคดีเจ้าของธุรกิจจวอลโไว้กับผู้ร่วมธุรกิจที่ร่วมธุรกิจกันมา 30 ปีแต่มาามีเหตุกระทบกันผิดใจกันทำให้ไม่พูดจาเป็นปี พอมาไกล่เกลี่ยกันทำให้ผู้ร่วมธุรกิจเข้าใจว่าทำไมเจ้าของธุรกิจจวอลโไว้ถึงค้างจ่ายด้วยเหตุจำเป็นอย่างไร เกิดการเห็นใจและความสัมพันธ์กลับมาคืนดีต่อกันเหมือนเดิม เป็นต้น

- ผู้ไกล่เกลี่ยต้องวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง เอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดเสมือนว่าถ้าผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดเป็นญาติเรา เราจะหาทางออกอย่างไรให้เขาสำนึกและอยู่ร่วมกันต่อไปได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นคนเชื่อมประสานระหว่างกันเพื่อให้เกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบและการให้อภัย เช่น นอกจากการชดใช้ค่าเสียหายแล้ว อาจมีการขอขมาหรือขอโทษอย่างแท้จริง ที่ผู้ไกล่เกลี่ยจักเป็นคนประสานโอกาสและสถานที่ เช่น นัดทานข้าวร่วมกันในที่สาธารณะ(โดยอาจจองเป็นห้องพิเศษ) หรือที่บ้าน เป็นต้น ประเด็นความเป็นกลางเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อมูลพร้อมชี้แจงความเกี่ยวข้องกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน(ถ้ามี) ถ้าผู้กระทำความผิด/ผู้เสียหายรู้สึกว่าเป็นกลาง ขอให้คัดค้านทันทีและต้องยุติการไกล่เกลี่ย/เปลี่ยนผู้ไกล่เกลี่ย หรือถ้าผู้กระทำความผิด/ผู้เสียหายเป็นญาติ/คนรู้จักของผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยก็ต้องถอนตัวเช่นกัน

- เครื่องมือที่สำคัญในการไกล่เกลี่ยคือการตั้งใจฟังและจับประเด็นให้ได้ว่ามีประเด็นแฝงอะไรในความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณีทั้งคู่ มีการลดอารมณ์ของผู้ขัดแย้งลงโดยการกล่าวทวนความรู้สึกเพื่อแสดงความเห็นอกเห็นใจและเอาคำพูดของเขามาปรับปรุงใหม่เพื่อหาสิ่งที่เขาซ่อนเร้นอยู่ว่าเขากลัว เขาหวัง หรือเขาต้องการอะไร และนำประเด็นเหล่านั้นมาเป็นประเด็นในการไกล่เกลี่ยแทนประเด็นข้อพิพาทที่ถกเถียงกันอยู่

- ในบางครั้งผู้ไกล่เกลี่ยไม่ใช่ผู้มีความรู้ทางกฎหมาย ดังนั้นจึงต้องปรึกษากับผู้พิพากษาประจำศาล โดยอาจต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ในการหาแนวทางออก เช่น คดีตลาด 200

ปี ระหว่างนายกเทศมนตรีกับชุมชน ที่นายกเทศมนตรีถูกฟ้องร้องว่าใช้อำนาจเกินขอบเขตไปทูล
ทำลายทรัพย์สิน ปรากฏข้อมูลว่านายกเทศมนตรีทำจริงแต่ทำตามคำสั่งศาลที่ศาลมีคำพิพากษาว่า
ชาวบ้านได้บุกรุกที่ชลประทาน ซึ่งเมื่อได้หารือกับผู้พิพากษาถึงได้รู้ว่านายกเทศมนตรีทำถูกตามคำสั่ง
ศาลแต่วิธีการกระทำผิดที่ให้เทศกิจไปทูลรื้อถอนบ้านชาวบ้านเลข ซึ่งทำให้ได้แนวทางใกล้เคียง เพราะ
ผู้พิพากษาเป็นผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย ท่านมีภูมิความรู้ในการตัดสินใจไปแล้วใครได้ประโยชน์ ใครเสีย
ประโยชน์ ทั้งสองฝ่ายต่างเสียหายกันอย่างไร มีข้อกฎหมายที่ควรคำนึงอย่างไร แต่อย่างไรก็ดีในการ
ใกล้เคียงจะไม่ได้ยึดหลักความถูกต้องทางกฎหมายมาตัดสิน โดยจะยึดหลักตามความต้องการความ
พอใจของกลุ่มทั้งสองเป็นหลักในการใกล้เคียง

-นอกจากนี้ในขั้นตอนการเจรจาผู้ประนีประนอมยังย้ำถึงความสำคัญของ
ทนายความที่ถ้าเห็นความสำคัญของการใกล้เคียงไม่มุ่งหวังจะได้เงินจากลูกความอย่างเดียวจกทำให้คดี
จบได้ง่าย

5. ขั้นตอนการแยกการเจรจา โดยเฉพาะกรณีผู้ประนีประนอมบอกว่าเป็นคดีที่ใกล้เคียง
ยาก เช่น

- คดีล่วงละเมิดทางเพศ เพราะผู้เสียหายผู้หญิงมีความรู้สึกที่ไม่ให้เกียรติเขา เมื่อแยกแล้ว
ต้องสร้างความคุ้นเคยให้ผู้เสียหายมองเราเป็นพี่/น้อง/ญาติของเขา

- คดีครอบครัว ที่สามีภริยาที่ทะเลาะกันรุนแรงไม่มองหน้ากัน เพราะจะให้มองหน้าแล้ว
ทำให้เกิดอารมณ์โมโหขึ้นมาได้โดยง่าย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใกล้เคียงได้ และการแยกการเจรจาจะ
ช่วยให้ผู้ใกล้เคียงซักถามความรู้สึกหรือเป้าประสงค์ที่แท้จริงเบื้องหลังของกลุ่มแต่ละฝ่ายได้โดยง่าย
และได้ข้อมูลความต้องการอย่างชัดเจน โดยกลุ่มไม่เกิดความรู้สึกเสียหน้าเสียศักดิ์ศรี และถ้ากลุ่มอีก
ฝ่ายสามารถตอบสนองเป้าประสงค์นี้ได้การใกล้เคียงก็สำเร็จ เช่น กรณีสามีไม่ยอมหย่า ภรรยาอยาก
หย่า ผู้ใกล้เคียงถามว่าทำไม ภรรยาตอบว่าถูกสามีซ้อม ผู้ใกล้เคียงถามต่อว่าดังนั้นถ้าสามีเลิก
พฤติกรรมซ้อมได้จะไม่หย่าไหม ภรรยาตอบว่าไม่เพราะสามีขี้เหนียวไม่จ่ายเงินเลี้ยงดู ผู้ใกล้เคียง
ถามต่อว่าดังนั้นถ้าสามีให้เงินใช้จ่ายแล้วจะไม่หย่าไหม ภรรยาตอบว่าไม่ เพราะสามีเอาแต่ทำงานไม่
สนใจมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งประเด็นนี้เป็นเป้าประสงค์เบื้องหลังที่เป็นรากเหง้าของความขุ่นเคืองแท้จริง ทำ
ให้เมื่อผู้ใกล้เคียงเจรจาประเด็นนี้ได้สำเร็จ คดีก็ยุติได้ เป็นต้น

6. ขั้นตอนการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมที่ดี

ผู้ประนีประนอมของศาลได้ให้ข้อมูลคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมที่ดี ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมสรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง ไม่จู้จี้จุกจิกให้แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
2. ควรมีเมตตาเป็นพื้นฐานของจิตใจ
3. มองโลกแง่บวก พร้อมทั้งจะช่วยเหลือหาทางออกและให้โอกาสคน
4. เป็นนักฟังที่จับประเด็นของผู้พูดได้ดี ไม่ด่วนสรุปความตามความคิดของตน
5. มีวาจาสุภาพ ให้เกียรติยกย่องคู่สนทนา ไม่ยกตนข่มท่าน และรักษาเกียรติของตนเอง

ประโยชน์/ข้อดีที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ผู้ประนีประนอมของศาลได้ให้แง่คิดในประโยชน์/ข้อดีที่ได้จากการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ดังนี้

1. สะดวก เพราะดำเนินการไม่เป็นทางการ
2. รวดเร็ว ขั้นตอนเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อน
3. ประหยัด ไม่มีค่าใช้จ่าย
4. พึงพอใจ คู่พิพาทตัดสินใจในผลการไกล่เกลี่ย
5. รักษาสัมพันธภาพอันดีของคู่พิพาท เพราะผลการไกล่เกลี่ยไม่มีฝ่ายแพ้ชนะ

ข้อมูลจากกลุ่มผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน(ประธาน/คณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน)

จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่ประกอบด้วยประธาน/คณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้าน(นิติบุคคล)สำหรับชุมชนในเขตเทศบาล ผู้ใหญ่บ้านกรณีชุมชนนอกเขตเทศบาล รวมถึงผู้อาวุโสชุมชน พบว่าโดยปกติแล้วผู้นำชุมชนยอมรับว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องเข้าไปรับผิดชอบกรณีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งโดยปกติลูกบ้านจักโทรมมาแจ้ง/มาแจ้งด้วยตนเอง และส่วนใหญ่ก็จักไปไกล่เกลี่ยที่หน้างาน(ที่พื้นที่เกิดเหตุ/บ้านคู่กรณี)

กรณีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้อาวุโสของชุมชน/หมู่บ้าน

เป็นผู้อาวุโสที่ชุมชนในละแวกเดียวกัน/หมู่บ้านเดียวกันให้การยอมรับนับถือ ด้วยเห็นว่าเป็นคนมีเหตุผล มีหลักการ มีความเป็นผู้นำ พอที่เพื่อนบ้านจะฟังได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

หมู่บ้าน เช่น ปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้าน ปัญหาการจัดสรรงบประมาณที่ได้จากรัฐบาล ปัญหาความไม่เข้าใจของคนในชุมชน ปัญหาเอาแต่ประโยชน์คนเป็นที่ตั้งไม่สนใจเพื่อนบ้าน เป็นต้น ที่ชุมชนมาขอคำปรึกษาว่าต้องแก้ไขอย่างไร การเจรจาโดยการประนีประนอม ไกล่เกลี่ย และอาจวิธีการทางกฎหมายเข้ามาช่วย มีพยานหลักฐานต่างๆ มีการถ่ายรูป มีพยานทั้งสองฝ่าย มีการจดบันทึกการเจรจา มีการสร้างความสบายใจก่อนการเจรจาเพื่อให้การเจรจาราบรื่น ไม่มีการแยกการเจรจา แสดงความเป็นกลาง โดยรับฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่าย หาเหตุผลและความต้องการของทั้งสองฝ่าย เทคนิควิธีที่ใช้เพื่อให้คู่กรณีปฏิบัติตามข้อตกลงมักจะใช้ผู้ที่ทั้งสองฝ่ายให้ความเคารพมาเป็นพยาน เทคนิคการเจรจาใช้หลักเมตตา พูดคุยเป็นกันเอง ถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ ใช้วาจาสุภาพในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น มีการชี้แจงปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมผลที่ตามมาให้คู่กรณีเข้าใจและยอมรับทั้งสองฝ่าย ยอมรับปัญหาของกันและกัน เจรจาและถ้อยโทษกัน ให้อภัยกันและกัน ถ้าเป็นปัญหาในวงกว้างของชุมชนจักเป็นคนกลางให้ผู้นำชุมชนพูดคุยกับชาวบ้านตามความเป็นจริง นำหลักฐานที่มีมาแสดง เช่น ใบรับงบประมาณ และชี้แจงการใช้จ่ายเงินแต่ละส่วน โดยคนกลางจักศึกษารายละเอียดมาก่อน สถานที่ที่ใช้สถานที่ที่จัดตั้งเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชนไม่ต้องเตรียมอะไรมากนอกจากน้ำดื่มให้ผู้มาฟัง

เทคนิควิธีที่ใช้ มักจะใช้เหตุผลโน้มน้าวว่าถ้ายังขัดแย้งกันอยู่ จะเกิดอะไรขึ้นต่อไปในข้างหน้าให้ทั้งสองฝ่ายฟัง บอกทั้งข้อดีและข้อเสียกับทั้งผลที่จะเกิดขึ้นตามมา เตรียมหาเหตุผลที่ทั้งสองฝ่ายจะฟังในทางที่ดีถ้าตกลงกันได้ ซึ่งต้องทำให้ทั้งสองฝ่ายพบกันครึ่งทางไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบเพราะจะได้ไม่เกิดปัญหาภายหลัง และเน้นหลักสามัคคีเข้ามาร่วมด้วย โดยบอกว่า “ถ้าทุกคนทำตามข้อตกลง ทุกฝ่ายก็จะมีแต่สุข ไม่ต้องอยู่อย่างบาดหมาง”

กรณีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นนิติบุคคลของหมู่บ้าน

โดยมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ซึ่งโดยหน้าที่นั้นจะต้องคอยดูแลเรื่องต่างๆภายในหมู่บ้านอยู่แล้วรวมถึงคอยไกล่เกลี่ยความขัดแย้งภายในชุมชนด้วย โดยปัญหาส่วนมากนั้นจะเป็นการละเมิดสิทธิกันระหว่างเพื่อนบ้าน เช่น การเปิดเพลงเสียงดัง สุนัขมาถ่ายที่หน้าบ้านตน/ ทำลายข้าวของ จอดรถขวางหน้าบ้าน ปัญหาเด็กวัยร่นภายในหมู่บ้านทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้นซึ่งโดยส่วนใหญ่สามารถเจรจาได้ เนื่องจากมีกฎเกณฑ์อย่างชัดเจน ที่ผู้ทำละเมิดสิทธิก็เข้าใจในกฎเหล่านี้ดี ส่วนในเรื่องการทะเลาะกันระหว่างกันภายในชุมชน จะต้องใช้ถ้อยคำที่ประนีประนอมที่สุด จะต้องแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจทั้งสองฝ่าย และอธิบายให้เห็นถึงความเดือดร้อนของคนใน

หมู่บ้านซึ่งถ้าเป็นปัญหาใหญ่ที่ตกลงกันไม่ได้จะต้องปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานที่เจรจาถ้าไม่ใช่พื้นที่เกิดเหตุก็ใช้สำนักงานนิติบุคคลของหมู่บ้าน

ส่วนในเรื่องเทคนิคของการไกล่เกลี่ยนั้น บุคคลที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นผู้ที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ ซึ่งในที่นี้คือนิติบุคคลของหมู่บ้านซึ่งผ่านการคัดเลือกมาอยู่แล้วทำให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปได้ง่ายขึ้น ในเรื่องของการรับฟังปัญหานั้นก็ต้องรับฟังจากทั้งสองฝ่าย โดยปล่อยให้แต่ละฝ่ายได้พูดในสิ่งที่ตัวเองต้องการ โดยต้องไม่ให้มีการพูดแทรกขึ้นมา และเมื่อทั้งสองฝ่ายพูดจบแล้วจะต้องหาความต้องการหรือเป้าหมายภายในใจของแต่ละฝ่ายเพื่อหาทางแก้ไขให้คู่กรณีตกลงกันได้ ในส่วนของการเจรจานั้นจะต้องใช้เหตุผล บอกถึงหลักการ กฎเกณฑ์ของชุมชน ไม่ใช่อารมณ์ ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจนถึงความเสียหายของฝ่ายผู้เสียหาย และหลักการที่สำคัญส่วนหนึ่งในการเจรจา คือการสร้างบรรยากาศในการเจรจาต้องไม่ให้ตึงเครียด ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะต้องรอให้อารมณ์ของแต่ละฝ่ายเย็นลง และเมื่อตกลงกันได้ก็ควรมีพยานหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ(แล้วแต่กรณี)ที่เป็นกลางมาเป็นพยานในการตกลงของคู่กรณีเพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามข้อตกลง และถ้าเป็นกรณีที่คู่กรณีอารมณ์รุนแรงก็จะใช้วิธีแยกเจรจาที่ละฝ่ายจนอารมณ์เย็นแล้วค่อยนำทั้งสองฝ่ายมาคุยกันด้วยเหตุผล

กรณีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นประธาน/ผู้นำชุมชนที่มีชนิตบุคคล

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาที่ดิน ปัญหาการล้ำเขตใช้เนื้อที่ดินเกินกว่าที่กำหนดเช่น ที่ตากผ้า ทิ้งขยะที่เขตบ้านคนอื่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน เป็นต้น ในเรื่องที่ดิน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวัดที่ดินของแต่ละคนโดยมีการต่อเติมบ้านเข้าไปในเขตของเพื่อนบ้านจึงทำให้เกิดความขัดแย้งกัน การจัดการปัญหาจะใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย โดยเข้าไปเจรจาในแต่ละฝ่ายก่อน จับทั้งสองฝ่ายมาเจรจากันว่าจะเอาอย่างไรจะแก้ปัญหาดตรงไหนก่อน-หลัง โดยประธานชุมชนเป็นคนกลาง ถ้าตกลงกันได้ประธานชุมชนก็เป็นพยาน ถ้าตกลงกันไม่ได้จะเข้าไปประนีประนอมกับทั้งสองฝ่ายให้ใจเย็นลงก่อน ค่อยๆพูดจากัน มีบางครั้ง(ดูสถานการณ์ถ้าอาจเกิดการทะเลาะวิวาทขึ้น)ต้องแยกคุยกันคนละฝ่ายเพื่อให้ใจเย็นลงแล้วค่อยมาเจรจาร่วมกัน ซึ่งต้องใช้เวลาจะรีบรวดเร็วไม่ได้ ไม่มีการจัดเตรียมสถานที่แต่จะไปในพื้นที่เกิดเหตุเลยโดยสถานที่เจรจาอาจจะเป็นบ้านของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือไม่ก็เป็นศาลากลางชุมชน ผู้ไกล่เกลี่ยบางท่านมีการสำรวจและวิเคราะห์ก่อนว่าเหตุเกิดจากอะไร ควรพูดอย่างไร จะมีวิธีไหนบ้าง บางท่านเข้าไปคุยโดยยื่นข้อเสนอให้ทั้งสองฝ่ายและจัดการดำเนินการตามการร้องขอของทั้งสองฝ่ายโดยไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องเสียเปรียบหรือได้เปรียบกันหรือเรียกว่า win-win และ

ประธานชุมชนจะเป็นผู้รับผิดชอบให้คู่กรณีทำตามข้อตกลงของทั้งสองฝ่าย อนึ่งกรณีความขัดแย้งของคนในชุมชนที่ไม่ยอมซึ่งกันและกันในวงกว้างจะใช้วิธีจัดงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์ โดยมีหนังสือเรียนเชิญมาร่วมงานประเพณีสร้างความสามัคคีในชุมชนที่ศูนย์ชุมชน เพราะพยายามคุยกันแล้วแต่ส่วนมากไม่ยอมคุยกันจึงต้องใช้วิธีจัดงานเพื่อชุมชนเพราะชุมชนเป็นของทุกคน

เทคนิคการเจรจา ใช้การพูดอย่างมีสติฟังแบบมีเหตุผลและตามหลักความเป็นจริงไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง ฟังทุกมุมมองเพราะทุกคนต่างมีมุมมองที่ไม่เหมือนกัน “ถึงต่างก็อยู่ร่วมกันได้” พูดให้มุมมองเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายลดอารมณ์และความรุนแรง อธิบายเหตุผลและความรู้สึกของอีกฝ่ายทำให้ต่างฝ่ายต่างเข้าใจความรู้สึกกัน และใช้คำพูดเป็นพวกเดียวกัน “เราอยู่ชุมชนเดียวกัน บ้านใกล้กัน ช่วยเหลือกัน”

กรณีผู้ไกลเกลี่ยเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

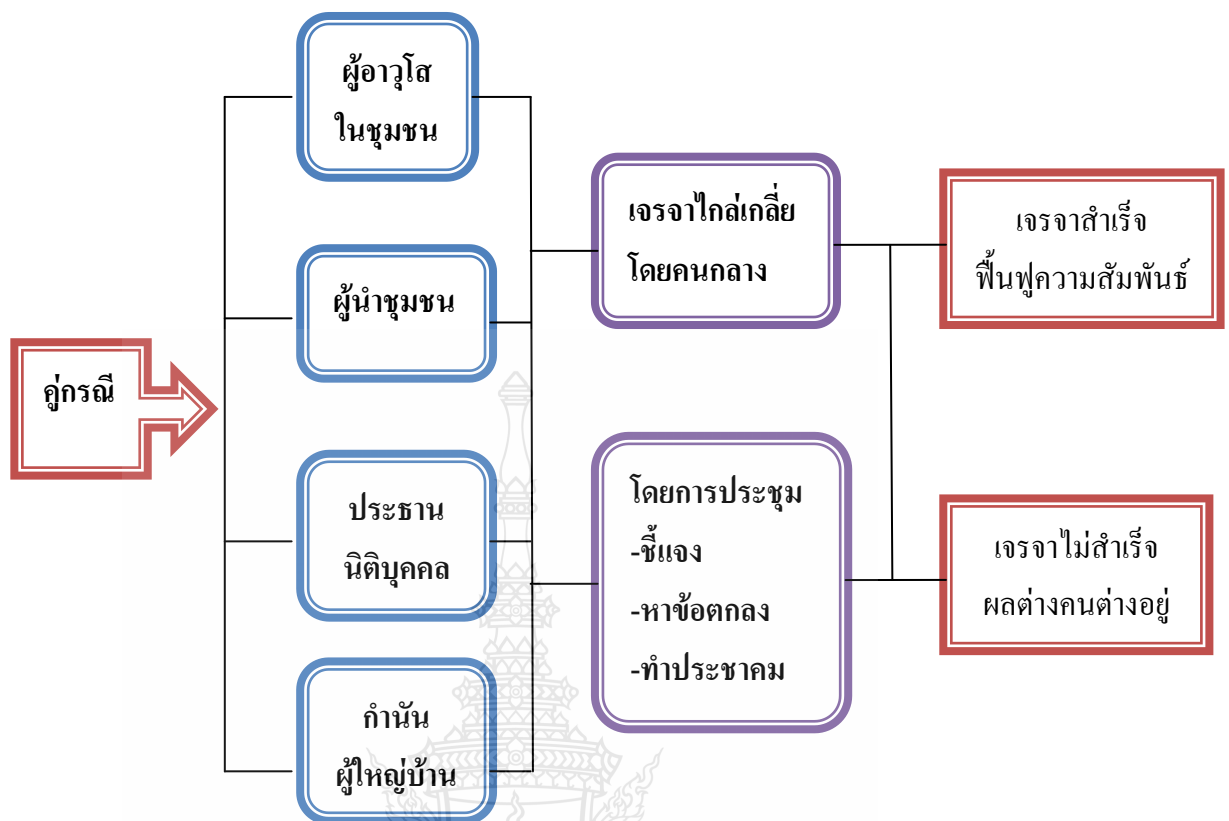
กรณีผู้ไกลเกลี่ยเป็นผู้ใหญ่บ้าน/กำนันนอกเขตเทศบาล

ถ้าเป็นนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่จักเป็นปัญหาเรื่องที่ดิน(มรดก) การบุกรุกที่ดิน การเช่านาเช่าที่ ซึ่งโดยหน้าที่เป็นของผู้นำชุมชนอยู่แล้ว และได้เข้ารับการอบรมการไกลเกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ดังนั้นจึงมักใช้วิธีการไกลเกลี่ยในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งถ้าเป็นเรื่องในวงกว้างก็จะจัดประชุมลูกบ้าน สอบถามเรื่องราวที่เกิดขึ้น และชี้แจงแก้ไขปัญหา ถ้าเป็นเรื่องเฉพาะคู่กรณีก็จะสืบสาวราวเรื่องให้ถึถ้วนแล้วเรียกคู่กรณีมาคุย เช่น ในกรณีของการเช่านา จะเรียกผู้เช่าและผู้ให้เช่ามาไกลเกลี่ยเพื่อหาข้อยุติในเบื้องต้น โดยใช้พื้นที่ของบ้านผู้ใหญ่เองเป็นที่ไกลเกลี่ย เทคนิคไกลเกลี่ยอย่างแรกที่ควรเป็น คือไม่ใช่อารมณ์ ยิ้มแย้มให้ลูกบ้าน ฟังปัญหาทุกอย่างทุกประเด็นแล้วจึงไกลเกลี่ยเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยใช้หลักการเห็นใจซึ่งกันและกันซึ่งจะมีภาษิตีว่าการเข้าใจซึ่งกันและกัน ถ้าเป็นเรื่องราวที่ไม่สามารถพิจารณากันต่อหน้าได้ ก็จะเรียกคุยทีละฝ่าย ใช้คำพูดที่นุ่มนวลและเป็นมิตรเท่านั้นที่จะทำให้คู่กรณีเคঁ่าฟังเราและใจเย็นลง แล้วจึงพูดไกลเกลี่ยให้ดีขึ้นแต่ต้องดูสถานการณ์ด้วยโดยเน้นที่ไม่มีฝ่ายใดชนะหรือแพ้ แต่จะต้องได้ผลประโยชน์เท่าๆกัน หรือเรียกว่า win-win แต่บางครั้งถ้าอีกฝ่ายไม่ยินยอมก็อาจต้องยกข้ออ้างทางกฎหมายเข้ามาช่วยว่าถึงอย่างไรถ้าว่ากันตามกฎหมายฝ่ายเราก็ผิด เช่น กรณีพรากผู้เยาว์แม้ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายมาหาเองก็ตาม ซึ่งถ้าคู่กรณีสองฝ่ายยอมรับข้อตกลงกันแล้วส่วนใหญ่จะไม่ผิดข้อตกลงและเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกันเหมือนเดิม

กรณีผู้ใหญ่บ้าน/กำนันในเขตเทศบาล

ถ้าเป็นในเขตเทศบาล ซึ่งปัจจุบันคนที่มาตั้งถิ่นใหม่มักไม่ค่อยรู้จัก จักไปแจ้งให้ทางเทศบาล/หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการปัญหามากกว่า ส่วนคนเก่าในชุมชนที่คุ้นเคยก็จะมีปรึกษาหารือ ซึ่งการทำงานก็ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและการจัดกิจกรรมความสามัคคีทุกปี ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่เคยจัดการปัญหา เช่น ปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกด้วยสีเสื้อ ปัญหาการเลือกตั้งภายในชุมชน ปัญหาขยะ ปัญหาทะเลาะกันในชุมชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาร้านเกมเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่น ความเห็นแก่ตัวของคนในชุมชน การขโมยสายโทรศัพท์ ปัญหาสุนัขอหิวาต์บ้าน กิ่งไม้รูกล้ำยื่นเข้าบ้านข้างๆ ปัญหาขยะหลังน้ำท่วมเป็นต้น ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่จะใช้เทคนิคพูดคุยเจรจาโดยไม่ได้มีการเตรียมการก่อน(ด้านข้อมูลและสถานที่) มีการจัดประชุมที่ศาลาอเนกประสงค์ในกรณีที่ต้องการให้เกิดความสามัคคีในชุมชน โดยมีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งระหว่างคู่อริ ก็จะเลือกสถานที่ที่คู่อริสะดวก ใช้คำพูดแบบเป็นกันเองไม่ให้ดึงเครียดจนเกินไป เลือกสถานที่ปลอดภัย ไม่ใช้วิธีการแยกเจรจาแต่จะพูดคุยพร้อมกันทั้งสองฝ่ายเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจพร้อมกันและตรงกันในเวลาเดียวกัน พูดเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ใช้มาตรฐานวัดความถูกต้อง ถูกว่าตามถูก ผิดว่าตามผิด ต้องเด็ดขาดในการตัดสินใจ ปัญหา ทำตัวเป็นกลาง ให้เขาถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ให้ทั้งสองฝ่ายหยวนๆกัน ให้เขาขอโทษและยกโทษให้ซึ่งกันและกัน เพราะเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ส่วนมากจะสำเร็จ ส่วนที่ไม่สำเร็จ เช่น การทะเลาะวิวาทรุนแรง จนต้องไปโรงพัก

จากข้อมูลสัมภาษณ์กลุ่มผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน(ประธาน/คณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้านผู้ใหญ่บ้าน) จะเห็นได้ว่ารูปแบบและกระบวนการที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะใช้รูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเหมือนกัน แต่เทคนิควิธีการไกล่เกลี่ยจะแตกต่างกันไปตามภูมิรัฐของแต่ละคน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการประชุม การจัดประชาคม ดังแผนภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ระบบการจัดการความขัดแย้งของกลุ่มผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน

ข้อมูลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน (อำเภอ อบต. และเทศบาล)

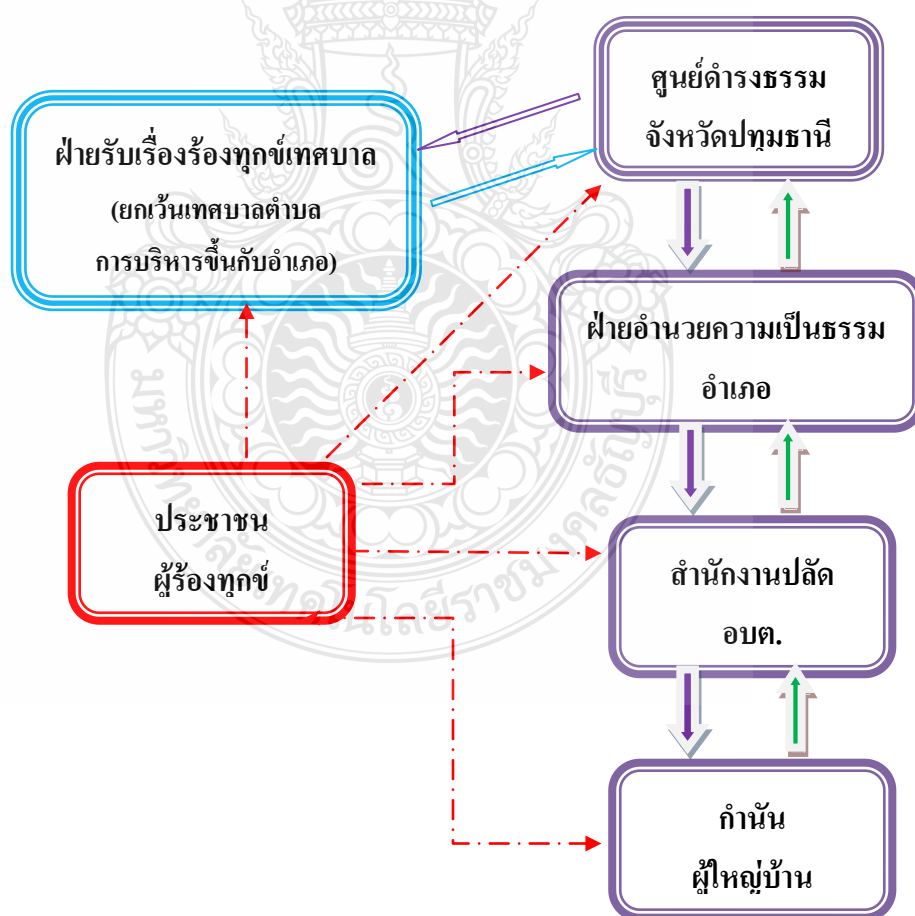
จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้มีอำนาจในชุมชน ถึงรูปแบบและกระบวนการที่ใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยพบว่าแนวคิด รูปแบบและกระบวนการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้นสอดคล้องและเป็นไปตามระเบียบการปกครองท้องถิ่น ที่ได้กระทำหน้าที่ตามขอบเขตของการแบ่งส่วนราชการตามลำดับชั้นทางการปกครองที่เห็นถึงความสำคัญของการมีหน่วยงานที่มาบำบัดทุกข์บำรุงสุขรวมถึงอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ดังนั้นกระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศให้จัดตั้ง "ศูนย์ดำรงธรรม" ขึ้นในจังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ วันที่ 1 เมษายน 2537 โดยคำว่า "ดำรง" มาจากพระนามของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ องค์ปฐมเสนาบดี คำว่า "ธรรม" หมายความว่าสิ่งที่ดีงาม ชอบธรรม ความเป็นธรรม ความยุติธรรม ดังนั้น "ศูนย์ดำรงธรรม" จึงหมายถึงศูนย์กลางที่ธำรงความดีงาม ความชอบธรรม ความเป็นธรรม และความยุติธรรม ตามแนวทางการปฏิบัติราชการของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งจังหวัดปทุมธานีก็ได้จัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมขึ้นมา พร้อมทั้งตั้งหน่วยงาน/ฝ่ายอำนวยความสะดวกในทุกอำเภอ เพื่อให้มีหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา การเข้าร่วมสอบสวนและควบคุมการสอบสวนคดีอาญา การร่วมชั้นสูตรพลิกศพ

ในหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท งานรับเรื่องราวร้องทุกข์และงานศูนย์ดำรงธรรม การแก้ไขปัญหาผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ และการปฏิบัติงานร่วมกับหรือการสนับสนุน การปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น หรือที่ได้รับมอบหมาย

ผู้ที่ประสบปัญหาความขัดแย้งสามารถมาเรียน-ร้องทุกข์ ที่"ศูนย์ดำรงธรรม" จังหวัดปทุมธานีได้ดังนี้

1. มาร้องเรียนด้วยตนเองที่ สำนักงานจังหวัด ชั้น 2 ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี
2. ส่งทางไปรษณีย์ จ่าหน้าซอง ส่ง "ศูนย์ดำรงธรรม" สำนักงานจังหวัด ชั้น 2 ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี ถนนปทุมธานี-สามโคก ตำบลบางปรอก อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 12000
3. โทรศัพท์: (+66) 0 2581 3886, 0 2581 6038

การแบ่งส่วนราชการตามลำดับชั้นการปกครองในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดปทุมธานีจึงเป็นไปตาม ภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ระบบการจัดการความขัดแย้งตามลำดับชั้นการปกครอง

การจัดการความขัดแย้งของกลุ่มอำเภอ

สำหรับอำเภอ จะเป็นการจัดการความขัดแย้ง โดยอาศัยอำนาจฝ่ายปกครอง/ตำแหน่งหน้าที่เข้าไปเจรจา ซึ่งโดยปกติวัฒนธรรมไทยจะฟังกันอยู่แล้ว ซึ่งปกติในแต่ละเดือนก็มีเรื่องร้องเรียนจำนวนมาก แต่บางเรื่องยุคก่อนเข้าไปดำเนินการแก้ไข อาทิเช่น กรณีจองรถจ่ายค่ามัดจำหนึ่งหมื่นบาท ถึงเวลาไม่ได้รถแต่ซื้อไม่คืน เงินมัดจำ ทำให้ผู้จองรถมาร้องทุกข์ทางอำเภอ ทางอำเภอจึงมีหนังสือแจ้งให้บริษัทรถมาเจรจาไกล่เกลี่ย ถ้าไม่มา จะดำเนินการตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ปรากฏว่าไม่มาเพราะแอบไปจ่ายคืนเงินมัดจำเรียบร้อยแล้ว เมื่อทางอำเภอตามเรื่องจึงต้องขอให้ทำหนังสือแจ้งกลับจะได้จับคดีได้ เป็นต้น

ปัญหาความขัดแย้งที่อำเภอเข้าไปมีส่วนจัดการแก้ไขก็มี ประมาณ 2-3 เรื่องต่อเดือนจัดเป็นกรณีไกล่เกลี่ยประมาณ 1 เรื่องต่อเดือน อาทิเช่น

- ปัญหาทางการเมือง/ทางกฎหมาย เช่น ปัญหาจากการเลือกตั้ง ปัญหาอิทธิพลของนักการเมืองท้องถิ่น ปัญหาจากการใช้กฎหมายบังคับอย่างเคร่งครัด(ระหว่างผู้ใหญ่บ้าน/ปลัดกับลูกบ้าน) ปัญหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ(ร้องเรียนเรื่องการไต่สวนจำคุกจะทำร้ายร่างกาย) เป็นต้น

- ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ เสียงดังรบกวนจากเครื่องเสียงร้านประดับยนต์ ผู้ละอองจากโรงงาน กลิ่นเหม็นจากการหมักคองผลไม้ ควันจากท่อไอเสียของรถยนต์ที่นำมาซ่อมเข้าไปรบกวน การปล่อยน้ำเสียจากหอพัก/โรงงาน ปัญหาความเดือดร้อนจากการเผาขยะ เป็นต้น

- ปัญหาบ้านใกล้เรือนเคียง เช่น การต่อเติมบ้านรุกล้ำ เรื่องสัตว์เลี้ยง เรื่องถึงขยะหน้าบ้าน จอดรถขวางหน้าบ้าน ร้องเรียนเนื่องจากมีเหตุอันควรเชื่อว่าอาจมีความเสียหายจากการขุดดิน/ถมดิน เป็นต้น

- ปัญหาไม่ทำตามสัญญา เช่น ปัญหาการเช่านา(ระหว่างผู้ให้เช่ากับผู้เช่า เช่น ค่าเช่าที่ การบอกเลิกสัญญาเช่า) จองรถยนต์/แล้วไม่ได้รถยนต์จะขอเงินมัดจำคืน สัญญาเช่าบ้านพักช่วงน้ำท่วมเข้าพักไม่ได้เจ้าของบ้านจะยึดหลักประกัน ถ้าจะเข้าพักใหม่ต้องจ่ายค่าประกันใหม่ ปัญหาการไม่จ่ายค่าเสียหายที่เกิดจากการการรื้อถอนขนย้ายทรัพย์สินออกจากที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์ เป็นต้น

- ปัญหาการปรับปรุง/ช่วยเหลือ เช่น การปรับปรุงระบบไฟฟ้า น้ำประปาในหมู่บ้าน กิ่งไม้ร่วง หลักรการจ่ายค่าช่วยเหลือ ตรวจสอบการซ่อมแซมจากกรณีน้ำท่วม การขอให้เปิดท่อระบายน้ำ เป็นต้น

-ปัญหาการเรียนให้ตรวจสอบ เช่น ค่าไฟ ร้านเกมส์ ยาเสพติด ตรวจสอบภาษีโรงเรียน
ย้อนหลัง การเรียนให้ตรวจสอบผลิตภัณฑ์ตามสคบ. เช่น ครีมทาหน้า เครื่องดื่ม โออิชิ ซีอรรถ
CIVIC แล้วไม่ได้มาตรฐาน การซ่อมแซมรถยนต์ไม่ได้มาตรฐาน การสร้าง/ต่อเติมบ้าน/สิ่งก่อสร้าง
รुक้าไหล่ทาง เป็นต้น

- ปัญหาการประท้วงเรื่องที่ตั้งอำเภอชัยบุรี ซึ่งจะย้ายไปสถานที่ใหม่ให้มีพื้นที่รองรับการ
ให้บริการแก่ประชาชนได้มากขึ้น โดยครั้งแรกมีกำหนดจักไปตั้งที่ สนามกีฬา โรงเรียนชัยบุรี มีผู้
คัดค้านจึงเปลี่ยนที่เป็นที่จอดรถหน้าศาลเด็ก(ศูนย์สุขภาพ) ก็มีผู้ชุมนุมคัดค้าน จึงได้ลงไปเจรจา และ
สุดท้ายเปลี่ยนเป็นที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์ระหว่างวิทยาลัยการปกครองกับสถานสงเคราะห์
เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดการความขัดแย้ง

1. ขั้นการเรียน/ร้องทุกข์

1.1 กรณีเรียนไปที่จังหวัด “ศูนย์ดำรงธรรม” ทางศูนย์พิจารณาแล้วแจ้งมาให้
อำเภอดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

1.2 กรณีมาเรียนที่อำเภอ

1.2.1 กรณีเรียนด้วยตนเอง ชาวบ้านเขียนคำร้องทุกข์/เรียน ตาม
แบบฟอร์ม ที่ศูนย์บำบัดทุกข์บำรุงสุข(อำเภอคลองหลวง) ศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์ งานอำนวยความสะดวก
ธรรม(อำเภอชัยบุรี) งานรับเรื่องราวร้องทุกข์(อำเภอหนองเสือ)

1.2.2 กรณีเรียนทางโทรศัพท์ โดยทางอำเภอจะมีเบอร์โทรศัพท์
ส่วนกลางไว้สำหรับให้ประชาชนติดต่อสอบถาม และร้องทุกข์ได้

อำเภอคลองหลวง โทร. 0 2524 0356

อำเภอชัยบุรี โทร.0 2577 1885

อำเภอหนองเสือ โทร.0 2549 1041-2

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน

2.1 กรณีเร่งด่วน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะแจ้งเรื่องไปยังหน่วยงาน/ฝ่ายที่รับผิดชอบ/
ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปลัดอำเภอแต่ละฝ่าย(ด้านปัญหาต่างๆตามสายงาน เช่น ปัญหาด้านทะเบียนปลัด
ทะเบียนจะเข้ามาจัดการ) อบต.(ดูแลโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน(ดูแลด้าน
การปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์บำรุงสุข)

2.2 กรณีปกติ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะเสนอเรื่องไปยังนายอำเภอพิจารณาเพื่อพิจารณาสั่งการ

3. ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท/จัดการปัญหาความขัดแย้ง โดยมีวิธีการ ดังนี้

3.1 เข้าไปไกล่เกลี่ยในพื้นที่เกิดเหตุ เช่น ๑ ไปดูรถดิน ไปดูถนนเสีย

3.2 เชิญคู่กรณีมาเจรจาเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง และ ถามว่าจะยอม ไกล่เกลี่ยกันหรือไม่ จะใช้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยแบบเต็มรูปแบบหรือไม่ (ช่วงนี้อาจมีการเก็บข้อมูลเจาะลึกเพิ่มเติมจากคนรู้จักคู่กรณี)

3.3 ผู้ไกล่เกลี่ย คดีอาญาที่ขอมความได้ปกติปลัดอำเภอจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

โดยเฉพาะปลัดอำเภอฝ่ายอำนวยความสะดวก แต่ถ้าเป็นเหตุขัดแย้งใหญ่ๆแรงๆนายอำเภอจะเป็นคนจัดการ ส่วนคดีแพ่งที่ทนายทrophyไม่เกินสองแสนบาท(กรณีเกินสองแสนบาทถ้าคู่กรณียินยอมก็จะอ้อมอวล้วยไกล่เกลี่ยให้เพื่อให้คดียุติ)ปกติถ้าไม่ไปปลัดอำเภอไกล่เกลี่ยก็จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยอำเภอ(3 คน)โดยให้คู่กรณีคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยประจำอำเภอ(ที่คัดเลือกมาจากผู้สมัครใจในชุมชนที่มีชื่อเสียง/มีความเชี่ยวชาญสาขาต่างๆและคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์อำเภอละไม่น้อยกว่า 20 คน โดยมีค่าตอบแทนครั้งละ 1,000 บาทและค่ารถ) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 มีการนัดคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาเลือกรายชื่อคณะกรรมการ

ผู้ไกล่เกลี่ยฝ่ายละคน และเลือกประธานคณะกรรมการ โดยอาจเป็นนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ/มอบหมายผู้อาวุโส

3.3.2 นัดเจรจาไกล่เกลี่ย โดยทำหนังสือแจ้งคู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ย

3.3.3 หลังการเจรจาเสร็จสิ้นจะมีแบบฟอร์มบันทึกข้อตกลง/การยอมรับตามแบบฟอร์มของอัยการ/สัญญาประนีประนอมทางแพ่ง

4. ขั้นการตั้งคณะกรรมการสอบสวน ถ้าไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ หรือมีเหตุที่ต้องตรวจสอบ

5. ขั้นติดตามงานและสรุปเรื่องแจ้งกลับไปยังจังหวัด

เทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มอำเภอ

จากการสัมภาษณ์พบว่าด้านเทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้น ส่วนหนึ่งมาจากกรอบที่กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครองได้เคยจัดการอบรมด้านการไกล่เกลี่ยเป็นประจำ ซึ่งทางอำเภอก็จะจัดส่งปลัดที่ทำหน้าที่โดยตรงไปอบรม ร่วมกับเทคนิคส่วนตัว พบว่าเทคนิควิธีที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย มีดังนี้

1. ใช้ความเป็นกลาง โดยนัดหมายคู่กรณีมาตกลงยอมความกัน โดยมีคณะกรรมการจากหลายฝ่ายและของรัฐเข้าร่วมพิจารณา และร่วมเจรจากับลูกบ้าน ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเฉพาะหน้าแล้วค่อยมาเตรียมการทีหลัง โดยใช้ห้องประชุมที่อำเภอเป็นหลัก มีการชี้แจงเหตุผลในการไกล่เกลี่ยที่ดีเป็นหลัก เพื่อหาทางตกลงกัน

2. ใช้หลักธรรม มีการเปิดเพลง/ธรรมะบรรยายให้ฟังก่อนระยะสั้นๆ เพื่อสร้างบรรยากาศให้ผ่อนคลายอารมณ์ลง

3. ใช้หลักความเป็นกันเอง ให้กับแต่ละคนที่เข้ามาพบ มีรอยยิ้ม ใจเย็น ใช้ความจริงใจ เนื่องจากปัจจุบันประชาชนรู้สิทธิของเขามากขึ้น และมักใช้สิทธิร้องเรียนไปก่อน

4. ใช้เทคนิคการฟัง ฟังเยอะๆ ฟังทั้งสองฝ่ายและจับประเด็นให้ได้ เมื่อฝ่ายหนึ่งพูดอีกฝ่ายห้ามโต้แย้ง

5. มีการใช้เทคนิคแยกเจรจาโดยเชิญมาเจรจาทีละคนก่อน แล้วค่อยนำมาสรุปทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

6. ใช้การอ้างอิงกฎหมายแต่ไม่ใช่วิธีทางกฎหมายเป็นหลักในการตัดสิน ซึ่งปลัดอำเภอผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ถ้าไปฟ้องศาลมีการใช้หลักกฎหมายตัดสิน จะมีความยุติธรรมเพียง 16 % เพราะเป็นการตัดสินตามพยานหลักฐานที่มี และผลการตัดสินมีแพ้มีชนะ แต่ถ้ามาใช้การไกล่เกลี่ย เราจะใช้ข้อมูลเบื้องต้นที่เรารู้มาช่วยจนได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย พอใจทั้งคู่ เรียกว่าชนะทั้งสองฝ่าย

7. มีการทำสัญญาประนีประนอม/บันทึกข้อตกลงตามกฎหมายเพื่อให้คู่กรณีปฏิบัติตามข้อตกลงที่รวมยอมกัน ซึ่งถ้าไม่เป็นไปตามข้อตกลง จะสามารถนำบันทึกนี้ไปให้ศาลออกคำสั่งบังคับได้เลย เช่น กรณีตกลงค่าเลี้ยงดูบุตรในคดีหย่า บันทึกตกลงจ่ายงวดเดียวสองแสนบาท แต่สามีไม่จ่ายตามข้อตกลง ภรรยา นำบันทึกนี้ไปขอให้ศาลสั่งบังคับคดีได้โดยไม่ต้องฟ้องศาลใหม่

การจัดการความขัดแย้งของกลุ่มองค์กรบริหารส่วนตำบล

สำหรับองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) นั้น โดยปกติไม่ค่อยมีเรื่องร้องเรียน โดยเฉพาะในอำเภอหนองเสือ เพราะชุมชนความสัมพันธ์ยังมีลักษณะแบบเครือญาติแบบพี่แบบน้อง รู้จักกันทั้งตำบล ยังมีความเชื่อ โศกลาง เช่น การตัดต้นไม้ไม่ต้องมีการบวงสรวงก่อน เป็นต้น ทำให้เมื่อมีปัญหาความขัดแย้ง ด้านแรก กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นคนจัดการปัญหาก่อน เพราะเป็นสายในฝ่ายปกครองโดยตรงใกล้ชิดกัน ดังนั้นจึงปัญหาสามารถร้องเรียนโดยตรงที่อบต. ไม่มากนักและส่วนมากจะเป็นปัญหาเล็กๆน้อยๆ เกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น ปัญหาการปล่อยน้ำเข้านา/สวน ซึ่งบางบ้านอยู่ในช่วงใช้น้ำ

มากน้ำน้อยไม่เท่ากันจึงเกิดปัญหา ปัญหาระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้ากำลังแรงไม่พอ ทำให้ไฟดับ ไฟดับ น้ำประปาหยุดไหลบ่อยมาก ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาความสะอาด ปัญหาคอกสุสานชำรุด ปัญหาแอบตักหน้าดินขาย ปัญหาการรुक้าที่ดิน ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักขโมย ปัญหาวัยรุ่นติ๊กัน/เด็กแว้นซ์ ปัญหาผู้หญิงผู้ชายพากันไป(พรากผู้เยาว์) ปัญหาเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ ปัญหาเรื่องข่าวสารข้อมูลไม่ทั่วถึงทำให้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

1. เขียนคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบฟอร์ม ที่สำนักงานปลัดอบต.
2. เจ้าหน้าที่รับลงทะเบียน รับคำร้อง ประทับตรา
3. เจ้าหน้าที่เสนอเรื่องท่านนายกอบต. โดยแบ่งได้ 2 แบบ คือ

3.1 กรณีเร่งด่วน จะส่งเรื่องโดยตรงไปยังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น เช่น กรณีลมพายุพัดแรงสวนเสียหาย จะมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 การตรวจสอบเบื้องต้น มีเจ้าหน้าที่ด้านการป้องกันจะออกไปสำรวจพร้อมรองนายกอบต. ถ่ายรูป เชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่นั้นๆ ไปดูพื้นที่จริงเสียหายอย่างไร แล้วแจ้งอำเภอ

3.1.2 ตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือ ประมาณ 10 ท่าน จากเจ้าหน้าที่อำเภอ ปลัดอำเภอ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับความเสียหาย หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุขอำเภอ นักวิชาการ เป็นต้น

3.1.3 จัดประชุม ดำเนินการแก้ไข รายงานสรุปส่งอำเภอ

3.2 กรณีไม่เร่งด่วน จะส่งเรื่องไปตามระบบ (โดยสังเกตจากการลงนามในมุมซ้าย) ให้ท่านนายกอบต.ลงนามมอบหมายไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งไปสาธารณสุข ด้านน้ำประปา ที่ดิน ส่งไปยังโยธาธิการ เป็นต้น

อนึ่งถ้าเป็นกรณีความผิดทางอาญาที่ได้มีการดำเนินคดีกัน นายกอบต.ฯได้ลงนามความร่วมมือกับอัยการจังหวัดชัยบุรี ในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง เพื่อไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมซึ่งจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของคู่กรณีในชุมชน

เทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบล
จากการสัมภาษณ์พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านเทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดการปัญหา
ความขัดแย้งนั้น มีดังนี้

1. ใช้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ แบบพี่แบบน้อง เกรงจากกัน
2. ใช้ความเป็นกลางไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง
3. เน้นความสามัคคีในชุมชน อย่างมองเป็นเรื่องส่วนตัวให้มองเป็นเรื่องส่วนรวม
4. ซึ่งให้เห็นถึงผลดีผลเสีย การยอมถอยคนละก้าว และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

รวมถึงอย่ายึดติดกับอดีตให้มองแต่ปัจจุบันและอนาคต

การจัดการความขัดแย้งของกลุ่มเทศบาล

สำหรับเทศบาลซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลความสงบสุขของ
ประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ตามนโยบายของรัฐบาลที่กระจายอำนาจสู่ประชาชน ในการ
ตัดสินใจ แก้ไขปัญหา พัฒนาท้องถิ่น โดยประชาชนเอง ผ่านกระบวนการวางแผน โดยการมีส่วน
ร่วมของประชาชน โดยวิธีประชาคม ดังนั้นเทศบาลจึงเป็นหน่วยงานอิสระไม่ขึ้นกับอำเภอแต่ขึ้นกับ
จังหวัด โดยตรง ขนาดเทศบาลจะประกอบด้วย

เทศบาลนคร ขนาดประชากร 7,000 คนขึ้นไป เช่น เทศบาลนครรังสิต

เทศบาลเมือง ขนาดประชากร 10,000 คนขึ้นไป เช่น เทศบาลเมืองบึงยี่โถ

เทศบาลตำบล ขนาดประชากร 50,000 คนขึ้นไป เช่น เทศบาลตำบลธัญบุรี

จากการที่ต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน “โดยชุมชนและเพื่อ
ชุมชน” กระทรวงมหาดไทยจึงมีนโยบายกำหนดให้เทศบาลเมือง เทศบาลนครมีการจัดตั้งเป็นชุมชน
ย่อยขึ้น เพื่อช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมให้เจริญรุ่งเรือง ตามหลักที่
กล่าวว่า “ชุมชนต้องรับผิดชอบชุมชนได้ ชุมชนเท่านั้นที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ชุมชนต้องพึ่งพา
ซึ่งกันและกันได้” อย่างไรก็ตามเทศบาลตำบลบางแห่งที่เห็นว่าในเขตของตนสมควรจัดตั้งชุมชนย่อย
เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนของตนก็ทำได้โดยไม่ต้องแจ้งกระทรวงมหาดไทยเพราะไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่
ต้องจัดตั้ง เช่น เทศบาลตำบลธัญบุรี เทศบาลตำบลหนองเสือ

แนวทางการจัดตั้งชุมชนย่อย

ชุมชนย่อย หมายถึง ชุมชนในเขตเทศบาลที่มีประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีสภาพพื้นที่ หรือ
ภูมิศาสตร์ร่วมกัน เช่น ในเขตแนวถนน ตรอก ซอย อาคารเรือนแถวเดียวกัน หรือมีลักษณะเป็น Block

หรือ Zone เดียวกัน อาทิ คุ่มต่าง ๆ ชุมชนแออัด หรือบ้านจัดสรร เป็นต้น โดยกำหนดขนาดของชุมชนที่เหมาะสมไว้ ดังนี้

1. ชุมชนขนาดเล็ก ประมาณ 100 – 150 หลังคาเรือน
2. ชุมชนขนาดกลาง ประมาณ 151 – 200 หลังคาเรือน
3. ชุมชนขนาดใหญ่ ประมาณ 201 หลังคาเรือน ขึ้นไป

บทบาทของคณะกรรมการชุมชน

ในแต่ละชุมชนย่อยให้ประชาชนเลือกคณะกรรมการชุมชนขึ้นเอง โดยเลือกจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น และให้คณะกรรมการชุมชนเลือกที่ปรึกษาตามสมควร แล้วแจ้งรายชื่อให้เทศบาลประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนและที่ปรึกษา โดยมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. เป็นผู้นำและแกนกลางในการพัฒนาชุมชน
2. แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. เสนอแผนงาน โครงการ เพื่อขอความช่วยเหลือจากเทศบาล
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความสำนึกและร่วมใจกันพัฒนา
5. ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และสร้างความสามัคคีในชุมชน
6. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ประกอบกับข้อมูลด้านเอกสารจากวารสารของเทศบาล ทำให้ผู้วิจัยพบว่าระบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในเขตเทศบาลนั้น โดยปกติประชาชน/ผู้นำชุมชน/คณะกรรมการชุมชนจัดเข้ามาดูแลจัดการในเบื้องต้น หลังจากนั้นถ้าเป็นเรื่องที่ต้องแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบไปดำเนินการแก้ไข จักเข้ามาแจ้งเรื่อง/ประสานกับเทศบาลเพื่อจัดการปัญหา หรือไปประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงซึ่งจะทำงานร่วมกันแล้วแต่พื้นที่ ซึ่งในพื้นที่เขตเทศบาลยังมีสายการปกครองแบบเก่าซ่อนอยู่ คือ มีกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งการปกครองขึ้นกับ อบต.และอำเภอแต่ไม่ได้รับงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ งบประมาณจะไปลงที่เทศบาล ดังนั้นการจัดการปัญหาความขัดแย้งในเขตเทศบาลจึงแล้วแต่ผู้ประสบปัญหาเลือกติดต่อกับใคร ซึ่งคนพื้นที่เก่า/ชุมชนเก่าสนิทคุ้นเคยกับผู้ใหญ่บ้าน/กำนันก็จะไปหากำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน(บางรายเป็นทั้งผู้ใหญ่และกำนัน เช่น หมู่ 4 ตำบลยี่โถ)ถ้าอยู่ไกล/ไม่รู้จักเพราะเป็นชุมชนใหม่/อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ ก็จะมาเทศบาล

ปัญหาความขัดแย้งในเขตเทศบาล ที่ได้ดำเนินการจัดการแก้ไข ได้แก่

-ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาถึงขยะหน้าบ้านสกปรกและส่งกลิ่นเหม็นจึงเกยกันให้ตั้งที่อีกบ้าน เทศกิจจึงตกลงให้คุยกัน ถ้าคุยกันไม่ได้ จะยกถังทิ้งเพราะที่อื่นที่ยังต้องการยังมีอีกเยอะ จึงตกลงรวมหมอบันได้

-ปัญหาวินมอเตอร์ไซค์ 2 วิน วิ่งทับเส้นทางกันบางส่วน ตอนแรกไม่ยอมกัน แต่ด้วยเหตุจำเป็นเพราะสภาพพื้นที่ที่คาบเกี่ยวกัน/ซอยเชื่อมกัน ทำให้ต้องรวมหมอบัน

-ปัญหาไฟไหม้ เช่น ปัญหาหญ้ารกข้างบ้านในพื้นที่ที่ไม่มีคนอยู่อาศัย/พื้นที่ส่วนกลางกลัวไฟไหม้จากอาคารร้างช่วงสงกรานต์ เทศบาลเอารถไปทำคันดินกันไฟระหว่างบ้านทาวน์เฮ้าส์กับที่ดินเอกชนรกร้าง ปรากฏว่าเอกชนไม่ยอมให้เข้าทำคันดินว่าทำพื้นที่เขาเสียหาย จึงมีการเจรจากัน แจ้งว่าที่เขาหญ้าขึ้นรกมาก เกิดปัญหาสัตว์เล็กมาอาศัย เช่น หนู งู และถ้าไม่ทำ อาคารร้าง หญ้าติดไฟง่ายถ้าไม่ดูแลไฟลามได้ง่าย เขาก็ยอม

-ปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะริมคลอง โดยชาวบ้านปลูกฝัง/สร้างเรือร้านขายก๋วยเตี๋ยวชลประทานฟองให้หรือ ศาลตัดสินแล้วให้หรือแต่ไม่บังคับคดี เทศบาลจึงยอมล้อมลวดให้อยู่ต่อได้แต่ห้ามมิเพิ่ม ถ้ามีเพิ่มก็จะให้หรือ ถ้าไม่รื้อเองเทศบาลจะรื้อให้โดยแจ้งก่อน บางบ้านจะทำสแลนกันแดดเพิ่มเพื่อไม่ให้ร้อน ก็ไม่ได้ต้องรื้อ เพราะถ้ายอมก็จะทำกันหมด ชี้แจงเหตุผลนี้ก็ยอมรวมหมอบันได้

-ปัญหาการต่อเติมบ้านจัดสรร เช่น ต่อครัวออกไป ทำให้ข้างบ้านได้รับควันและกลิ่น เกิดปัญหากัน จึงเจรจาให้ทำปล่องไฟให้สูงขึ้น

-ปัญหาบ้านเช่าประกอบอาชีพและสร้างความเดือดร้อนให้เพื่อนบ้าน เช่น อาชีพทำไร่ต้องฮ้อเหล็ก เป็นอันตรายต่อเพื่อนบ้าน จึงเจรจาให้ย้ายไปเช่าที่ห่างไกลออกไป

-ปัญหาที่ดินมรดก เดิมบิดาทำหนังสือบริจาคนำให้เป็นถนนสาธารณะ ขนาด 8 เมตร แต่ไม่ได้โอนให้ทำเป็นบันทึกไว้ ต่อมาบิดาตาย โอนมรดก ลูกผู้รับมรดกไม่ยอม จะให้แค่ 4 เมตร และไปฟ้องศาล ศาลตัดสินว่าถึงยังไม่โอนที่ดินกัน ก็ใช้ 8 เมตร ได้ ข้อตกลงยกให้สมบูรณ์แล้ว ซึ่งตามระเบียบจริงๆเทศบาลจะบังคับเอา 8 เมตรเลยก็ได้ แต่ไม่บังคับ ยังประนีประนอมพบกันครึ่งทาง ทำถนนแค่ 6 เมตร เขาก็ยอม

-ปัญหาน้ำท่วม ระเบียบการจ่ายเงินค่าเสียหาย ค่าซ่อมแซมบ้าน สองหมื่นบาท แต่ถ้าไม่เข้าบ้านไม่จ่าย ปรากฏว่าตอนแรกจ่ายไปแล้ว เพราะไม่มีการตรวจสอบ ภายหลังมีการร้องเรียนเพิ่มอีกมาก และมีการประท้วงปิดถนน ว่าได้ไม่เท่ากัน จึงได้ไปตรวจสอบ โดยใช้คนนอกเพื่อความเป็น

กลางจากอำเภอ ตำบล เช่น ปลัดอำเภอ อบต. และคนกลางเข้ามาเป็นกรรมการ โดยส่งเรื่องให้กรม บรรเทาสาธารณภัยไปตัดสินใจ และพบว่าบางรายที่จ่ายไปแล้วไม่เข้าเกณฑ์ จึงต้องเรียกเงินคืน จะได้ เป็นมาตรฐานเดียวกัน มิฉะนั้นคนอีกสองสามพันรายจะมาเอาด้วย เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดการความขัดแย้ง

1. ขั้นการร้องเรียน/ร้องทุกข์

1.1 กรณีร้องเรียนด้วยตนเอง สามารถเขียนคำร้อง ตามแบบฟอร์ม ที่

ประชาสัมพันธ์(เทศบาลเมืองบึงยี่โถ) ศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์ งานอำนวยความสะดวกเป็นธรรม(เทศบาล ตำบลธัญบุรี) งานรับเรื่องราวร้องทุกข์(เทศบาลตำบลหนองเสือ) ซึ่งถ้าผู้มาร้องทุกข์กรอกแบบฟอร์ม ไม่ได้มีเจ้าหน้าที่บริการช่วยเหลือกรอกข้อมูลให้ หรือถ้าชรามาก/เจ็บป่วยมายื่นคำร้องไม่ได้จักมี เจ้าหน้าที่กรอกข้อมูลไปให้ลงนามที่บ้าน

1.2 กรณีร้องเรียนทางโทรศัพท์

1.2.1 เทศบาลเมืองบึงยี่โถ โทร.0 2991 6636-8 ต่อ 102 ฝ่ายวิชาการและ

แผนงาน

1.2.2 เทศบาลตำบลธัญบุรี โทร.0 2577 4525 งานรับเรื่องราวร้องทุกข์-

ร้องเรียน

1.2.3 เทศบาลตำบลหนองเสือ โทร.0 2549 1076 ต่อ 11 สำนักงาน

ปลัดเทศบาล

1.3 กรณีมาร้องเรียนทางเว็บไซต์

1.3.1 เทศบาลเมืองบึงยี่โถ www.buengyitho.go.th และ

www.facebook.com/buengyitho

1.3.2 เทศบาลตำบลธัญบุรี www.thanyaburi.go.th/

1.3.3 เทศบาลตำบลหนองเสือ www.nmt.or.th/pathum/nongsuea

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน

2.1 กรณีเร่งด่วน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะแจ้งเรื่องไปยังหน่วยงาน/ฝ่ายที่รับผิดชอบ/ ที่เกี่ยวข้อง จัดการภายใน 3 - 5 วัน

2.2 กรณีตามระบบ เจ้าหน้าที่รวบรวมคำร้องเสนอต่อนายกเทศมนตรี/ที่ปรึกษา สั่งการตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เวลาจัดการประมาณ 5-7 วัน เช่น

2.2.1 กองช่าง เช่น ปัญหาเรื่องการก่อสร้างรुकกล้า/ผิบบบ ต่อเติมโดยไม
ขออนุญาต/กระทบต่อเพื่อนบ้าน

2.2.2 สาธารณสุข เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สัตว์เลี้ยง น้ำเสีย ขยะ
ควันพิษ

2.2.3 กองวิชาการและแผนงาน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับ วินมอร์เตอร์ไซด์
งานทางด้านกฎหมายและนิติกรรม การรื่องเรียนผ่านทางเว็บไซต์ เฟสบุ๊กส์ เป็นต้น

2.3 กรณีเรื่องเล็กน้อย เสนอผอ.แต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงก่อน เพื่อเป็นการลด
ขั้นตอน

2.4 ทำสรุปรายงานประจำเดือน ส่งนายกเทศมนตรี/ที่ปรึกษา ว่าเรื่องไหนสำเร็จ
แล้ว /ล่าช้า/ไม่สำเร็จเพราะเหตุใด

3. ขั้นตอนนการ โดยฝ่ายที่รับผิดชอบ มีวิธี ดังนี้

3.1 ส่วนใหญ่จะส่งผู้รับผิดชอบออกไปตรวจสอบ/เจรจาในพื้นที่ที่เกิดเหตุ เช่น
สาธารณสุขไปตรวจสอบกรณีปัญหาสุนัข ไปพบชวานาคูปัญหาขัดแย้งเพื่อไกล่เกลี่ยกรณี “คุยกันรู้
เรื่องก็จบ” ให้ลงนามบันทึกทราบข้อตกลงกันที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ แล้วเจ้าหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย
กลับมาทำรายงานบันทึกให้ผู้บังคับบัญชาในแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องทราบ

3.2 นัดคู่กรณีมาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เทศบาล เช่น เรื่องต่อเติมบ้านรुकกล้าเขต
(ชายคา) สร้างสิ่งกีดขวางบ้านคนอื่น

4. กรณีที่จัดการความขัดแย้งไม่สำเร็จ จักทำสรุปรเสนอให้คณะผู้บริหาร นายกเทศมนตรี
โดยตรง เชิญคู่กรณีทั้งหมดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาประชุมตกลงกัน เช่น กรณีการเลี้ยงหมู ซึ่งถ้า
เลี้ยงจำนวนเกินเกณฑ์ที่กำหนดจักก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อทั้งถิ่น เสียจะอยู่ในพื้นที่ไม่ได้ ต้องย้าย
ออก เป็นต้น

5. ถ้าเป็นกรณีที่เกินอำนาจ/ความสามารถของเทศบาล เช่น ปัญหาด้านมลพิษ ทางเทศบาล ไม่มี
เครื่องมือในการตรวจสอบ จักส่งเรื่องให้อุตสาหกรรมจังหวัดมาตรวจสอบแล้วแจ้งให้ชาวบ้านแก้ไข
อีกทีหนึ่ง เช่น การเลี้ยงหมู

6. ถ้าเป็นกรณีปัญหาใหญ่ เช่น ทางอาญา ในคดีขับรถชน/อุบัติเหตุ/เรื่องประกันภัย เป็นต้น ก็
อาจส่งเรื่องไปไกล่เกลี่ยในระดับจังหวัด โดยเทศบาลได้ทำข้อตกลงกับอัยการจังหวัด หรืออาจนำคดี
ไปสู่ศาล ก็มีผู้ประณีประนอมของศาลมาจัดการไกล่เกลี่ย

เทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มเทศบาล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเทศบาล(เทศบาลเมืองบึงยี่โถ เทศบาลตำบลธัญบุรี เทศบาลตำบลหนองเสือ) พบว่าเทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้น รวบรวมแล้ว มีดังนี้

- ใช้ความนุ่มนวลและรอยยิ้ม
- ใช้กลยุทธ์สร้างความเข้าใจ ชี้แจงเหตุผลการทำแบบใดถูก-ผิดตามกฎหมาย ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยอ้างอิงกฎหมาย/พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ใครละเมิดสิทธิใคร ฝ่ายใดไม่ถูกต้องชี้แจงให้ทราบที่ไม่ถูกต้องเพราะเหตุใด บางกรณีต้องเชิญตำรวจมาเข้าร่วม
- ใช้ความเป็นกันเอง เช่น จับไม้จับมือ โอบไหล่ พุดคุยด้วยตนเอง
- ยึดความสามัคคีเป็นหลัก
- ลงไปพบด้วยตนเองดีที่สุด พยายามไม่ใช่ตัวหนังสือ
- ถ้าเป็นกรณีกว้าง/คดีใหญ่ แจ้งอำเภอให้เข้ามาจัดการ
- ถ้าจัดการไม่สำเร็จ ต้องดำเนินการตามขั้นตอน ตามระเบียบ/กฎหมาย/แจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

-ใช้เทคนิคการประชาคมของชุมชน ทุกสองเดือน โดยเชิญประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน/คณะกรรมการชุมชน ประมาณ 15-22 ท่าน แยกทำที่ละชุมชน มาปรึกษาหารือในแนวทางและวิธีการจัดการและพัฒนาชุมชนในเรื่องต่างๆ เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน เช่น น้ำ ไฟฟ้า ถนน ฯลฯ การรักษาความสงบ /การจัดการความเดือดร้อนทั่วไป เช่น ความสะอาด ความขัดแย้งในชุมชน ความรักความสามัคคี เป็นต้น

ตอนที่ 5 สรุปรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี

สรุปจากการศึกษาลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุและแนวทางจัดการปัญหาจากผู้ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น รวมถึงศึกษาแนวทางหรือรูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้ง จากผู้ที่ใกล้ชิดหรือเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี และผลสัมฤทธิ์ รวมถึงเปรียบเทียบรูปแบบและเทคนิควิธีการใกล้เคียงที่ใช้จัดการความขัดแย้งในจังหวัดปทุมธานีจำแนกตามกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง 3 กลุ่ม คือ 1. ผู้ประนีประนอมของศาล 2.กลุ่มผู้อาวุโส/ผู้นำชุมชน(ประธาน/คณะกรรมการ/ผู้นำชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน) และ3. กลุ่มหน่วยงานที่

รับผิดชอบในชุมชน(อำเภอ อบต. เทศบาล) เพื่อสรุปรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี ปรากฏผลดังตารางที่ 38-39

ตารางที่ 38 สรุปรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี และผลสัมฤทธิ์

รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง	ผู้ดำเนินการจัดการปัญหาความขัดแย้ง	ผลสัมฤทธิ์
1. การเจรจาด้วยตนเอง /การเจรจาไกล่เกลี่ย	1. เจ้าของปัญหา/ผู้ได้รับผลกระทบ	1. มีทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จพอๆกัน
2. ใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง /ร้องเรียนหน่วยงานที่รับผิดชอบให้จัดการ	2.1 ผู้ประνομข้อพิพาทของศาล 2.2 ผู้อาวุโส/ผู้นำ/ประธาน/คณะกรรมการชุมชน 2.3 ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน 2.4 อบต. /อำเภอ/เทศบาล 2.5 คณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำอำเภอ	2. ส่วนใหญ่จะสำเร็จ และเกิดความพอใจของทั้งสองฝ่ายที่เรียกว่า “win-win”
3. ใช้กระบวนการทางกฎหมาย เช่น แจ้งตำรวจ ฟ้องศาล	3. เจ้าของปัญหา/ผู้ได้รับผลกระทบ	3..เกิดความบาดหมางและอาจต้องกลับมาใช้การเจรจาไกล่เกลี่ย
4. ใช้ความรุนแรง เช่น ไล่ออก ประท้วง	4. เจ้าของปัญหา/ผู้ได้รับผลกระทบ	4.เกิดความบาดหมางและอาจต้องกลับมาใช้การเจรจาไกล่เกลี่ย
5. ไม่จัดการปัญหา	5. เจ้าของปัญหา/ผู้ได้รับผลกระทบอดทนให้อภัย	5. อาจสะสมปัญหาจนเกิดความรุนแรงได้ในอนาคต

จากตารางที่ 38 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานี คือ การใช้การเจรจาไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เพราะเป็นรูปแบบที่เกิดโอกาสความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ (2550 : 176-182) ที่กล่าวว่ารูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมที่สุด ต้องเป็น

รูปแบบที่คู่กรณีพอใจในการจัดการ คือ รู้สึกชนะ-ชนะ ทั้งคู่ คงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหรือสามารถฟื้นคืนดีกันได้ ผลการตัดสินใจเป็นการใช้กระบวนการสร้างฉันทามติ ซึ่งหลักของการหาข้อยุติจะใช้มาตรฐานหรือกระบวนการที่ชอบธรรมที่ทุกฝ่ายยอมรับโดยไม่ใช้อำนาจบีบบังคับหรือใช้การเกลี้ยกล่อมแต่เป็นการเจรจาโดยสันติวิธี

อนึ่งคนกลางของแต่ละกลุ่มที่เข้ามาดำเนินการไกล่เกลี่ยจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานีจะมีคุณลักษณะ รูปแบบและเทคนิควิธีที่แตกต่างกันดังตารางที่ 39

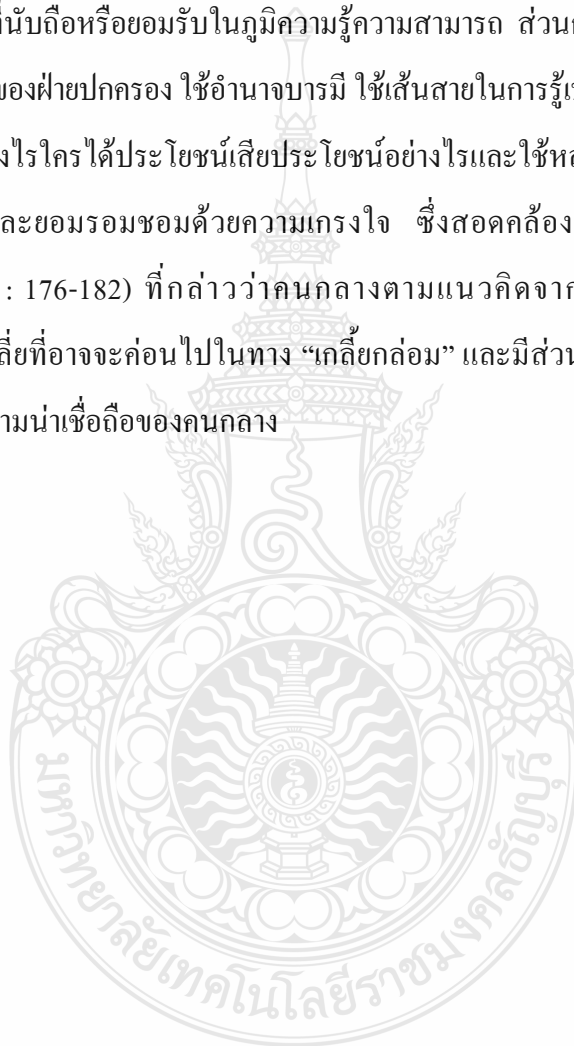
ตารางที่ 39 การเปรียบเทียบรูปแบบและเทคนิควิธีการไกล่เกลี่ยที่ใช้จัดการความขัดแย้งในจังหวัดปทุมธานี

หัวข้อ	ผู้ประนีประนอมของศาล	ผู้อาวุโส/ผู้นำชุมชน (ประธาน/คณะกรรมการ/ผู้นำผู้ใหญ่บ้าน)	หน่วยงานที่รับผิดชอบ (อำเภอ อบต. เทศบาล)
1. ความรู้ทางกฎหมาย/ทางด้านการไกล่เกลี่ย	1. มีความรู้ทุกคน/ถ้าติดขัดสามารถปรึกษาผู้พิพากษาได้ทันที	1. ผู้ที่มีความรู้โดยตรงมีจำนวนน้อย	1. ผู้ที่มีความรู้โดยตรงมีจำนวนค่อนข้างมากเพราะได้รับการอบรมจากกระทรวงมหาดไทย
2. ใช้วิธีการไกล่เกลี่ย	2. ใช้วิธีไกล่เกลี่ยคนกลาง	2.1 ใช้วิธีไกล่เกลี่ยคนกลาง 2.2 ใช้วิธีการเชิญประชุมชี้แจง/ร่วมหาข้อตกลง/ทำประชาคม	2.1 ใช้วิธีไกล่เกลี่ยคนกลาง 2.2 ใช้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำอำเภอ 2.3 ใช้วิธีการเชิญประชุมชี้แจง/ร่วมหาข้อตกลง/ทำประชาคม
3. ประเภทความขัดแย้ง	3. ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา	3. คดีแพ่งคดีอาญาส่วนใหญ่ให้เป็นหน้าที่ของตำรวจ	3.1 คดีแพ่ง(ปกติทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท) 3.2 คดีอาญาที่ยอมความกันได้

กลุ่มที่เกี่ยวข้อง หัวข้อ	ผู้ประนีประนอมของ ศาล	ผู้อาวุโส/ผู้นำชุมชน (ประธาน/ คณะกรรมการ/ผู้นำ/ ผู้ใหญ่บ้าน)	หน่วยงานที่รับผิดชอบ (อำเภอ อบต. เทศบาล)
4.เทคนิควิธี	4.1 ใช้หลักความเป็น กลาง 4.2 ใช้เทคนิคกระบวนการ ไกล่เกลี่ย เช่น การ แนะนำตัว การชี้แจง สิทธิ การชี้แจงด้วย เหตุผลด้วยผล การค้นหา ความต้องการ การ แยกเจรจา การรักษา ความลับ	4.1 ใช้การยอมรับนับ ถือ 4.2 ใช้การวางตัวเป็น กลาง 4.3 ใช้หลักเหตุผล ความเป็นจริงและ หลักเกณฑ์ชุมชน 4.4 ใช้หลักสามัคคี	4.1 ใช้อำนาจฝ่ายปกครอง/ หน่วยงานที่รับผิดชอบ 4.2 ใช้ความสัมพันธ์แบบ เครือญาติ/เป็นกันเอง 4.3 ใช้ความเป็นกลาง 4.4 ใช้การกล่าวโน้มน้าว บวกความเกรงใจของ ชาวบ้าน 4.5 ใช้ข้อมูลเบื้องต้นของ คู่กรณีที่มาเป็นประโยชน์
5.การทำตาม ข้อตกลง	5. ทำเป็นสัญญาประนี ประนอมยอมความ และมีคำพิพากษาตาม ยอม	5.1 ใช้หลักความเชื่อใจ และพยานบุคคล 5.2 ใช้บันทึกทาง เอกสาร	5. ทำบันทึกข้อตกลงตาม แบบฟอร์ม และสามารถ นำไปให้ศาลสั่งบังคับได้ถ้า ไม่ทำตาม
6.สถานที่ไกล่เกลี่ย	6. ในศาล	6.1 พื้นที่เกิดเหตุ 6.2 บ้านคู่กรณี 6.3 ลานชุมชน/ สำนักงาน	6.1 พื้นที่เกิดเหตุ 6.2 ห้องประชุมหน่วยงาน

จากข้อมูลการสัมภาษณ์รูปแบบและเทคนิควิธีที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งจากผู้มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดปทุมธานีนั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางที่ใช้ในจังหวัดปทุมธานีทั้ง 3 กลุ่ม จากกลุ่มผู้ประนีประนอมของศาล จากกลุ่มผู้อาวุโส/ผู้นำชุมชน/ประธาน/คณะกรรมการชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน และกลุ่มที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน เช่น อำเภอ อบต.และเทศบาล ต่างมีเทคนิควิธีที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยไกล่เกลี่ยกัน กล่าวคือ ทุกกลุ่มเน้นหลักความเป็นกลาง การใช้เหตุผล การฟังและจับประเด็น มีการ

สร้างบรรยากาศให้สบายๆ ไม่เคร่งเครียด ใช้คำพูดแบบนุ่มนวล ฯลฯ แต่เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์จักพบว่าในแต่ละกลุ่มนั้นจะมีลักษณะเฉพาะพิเศษแตกต่างกันบ้างตามตารางที่ 40 ซึ่งจะเห็นได้ว่า กรณีผู้ปะนีประนอมของศาลจักเน้นที่ความเป็นกลางอย่างแท้จริง เพราะจะไม่รู้จักคู่กรณีเลย (เพราะส่วนใหญ่ไม่เป็นคนในพื้นที่) และบางครั้งคู่กรณีอาจคัดเลือกเพราะรู้จักชื่อเสียงของผู้ ประนีประนอม(เพราะเป็นคนดังในสังคม เช่น ดารา นักร้อง นักธุรกิจ) ในขณะที่กลุ่มผู้อาวุโสหรือผู้นำ ชุมชนนั้นจักเป็นบุคคลที่ชุมชนรู้จักและยอมรับเพราะเป็นผู้อาวุโสหรือเป็นผู้ที่ตนเลือกตั้งเข้ามา หรือ เป็นคนมีเกียรติเป็นที่นับถือหรือยอมรับในภูมิความรู้ความสามารถ ส่วนกลุ่มอำเภอบต.และเทศบาล นั้นจักเน้นใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง ใช้อำนาจบารมี ใช้เส้นสายในการรู้เบื้องหน้าเบื้องหลังของคู่กรณี ใครมีพฤติกรรมอย่างไรใครได้ประโยชน์เสียประโยชน์อย่างไรและใช้หลักการโน้มน้าวเพื่อให้คู่กรณี ได้ประโยชน์ทั้งคู่และขอมอบยอมด้วยความเกรงใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ (2550 : 176-182) ที่กล่าวว่าคนกลางตามแนวคิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็น กระบวนการใกล้เคียงที่อาจจะค่อนข้างไปในทาง “เกลี้ยกล่อม” และมีส่วนอาศัยบารมีในการตัดสินใจ จากคนกลาง โดยความน่าเชื่อถือของคนกลาง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในบทที่ผ่านมา ทำให้ทราบถึงสภาพและลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุและแนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชนจังหวัดปทุมธานี รวมถึงศึกษาแนวทางหรือรูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เหมาะสมในชุมชน จังหวัดปทุมธานี ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอสรุปผลการวิจัยเพื่อให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยทั้งหมด รวมถึงข้อเสนอแนะทางด้านนโยบายและทางด้านโครงสร้างที่สามารถส่งเสริมการป้องกันหรือจัดการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน เพื่อที่ผู้เกี่ยวข้องจะได้นำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนของสังคมไทยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มาจากคำถามของผู้วิจัยที่ว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับกรุงเทพฯ ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวเมือง มีหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนมาตั้งอยู่อย่างมากมาย ทำให้วัฒนธรรมความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงยังมีพื้นที่ที่ยังคงความเป็นชนบทที่ยังคงวัฒนธรรมแบบครอบครัวนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ประกอบกับจังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีข่าวสารเกี่ยวกับความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นประจำ จึงเป็นที่น่าศึกษาว่าสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งประเภทใดที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด แตกต่างกันอย่างไรระหว่างพื้นที่ที่มีการพัฒนาความเจริญอย่างรวดเร็วจนถึงเกณฑ์จัดตั้งเป็นเทศบาล กับพื้นที่ที่ยังคงมีความเป็นชนบทที่อยู่นอกเขตเทศบาล รวมตลอดถึงรูปแบบที่จัดการความขัดแย้งและผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบต่างๆที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งเพื่อวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับชุมชนจังหวัดปทุมธานี ที่ชุมชนอื่นๆในสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้ได้กับชุมชนของตนต่อไป

การศึกษาเรื่องสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ในชุมชน จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ไว้ 4 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง ลักษณะและสาเหตุความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสม รวมถึงข้อมูลพื้นฐานในจังหวัดปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอหนองเสือ จากหนังสือ ตำรา งานวิจัยต่างๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญและนักวิจัยอื่นๆ ได้ทำการศึกษารวบรวมไว้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนที่สองเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดปทุมธานีจำนวน 200 ตัวอย่างทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยใช้แบบสอบถามที่มีคำถามเกี่ยวข้องกับมุมมองในเรื่องความขัดแย้ง ความสัมพันธ์ในชุมชน ประเภทและลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน สาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง แนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้ง ประกอบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในเรื่องราวและประสบการณ์ประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุของความขัดแย้งเหล่านั้น วิธีการในการจัดการความขัดแย้ง ผู้ที่เข้ามาช่วยในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง ผลลัพธ์และความพึงพอใจในรูปแบบวิธีการจัดการ

ขั้นตอนที่สามเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก 32 ตัวอย่าง(เพิ่มจากเป้าหมายที่กำหนด 2 ตัวอย่าง)จากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากผลการศึกษาในขั้นตอนที่สองประกอบด้วยสามกลุ่มคือ กลุ่มผู้ประนีประนอมของศาล กลุ่มผู้อาวุโส/ผู้นำ/ประธาน/คณะกรรมการชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในท้องถิ่น(อำเภอ อบต. เทศบาล) โดยมีแนวคำถามลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น/ที่เคยเข้าไปจัดการ ขั้นตอนหรือเทคนิควิธีการในการจัดการความขัดแย้ง คุณลักษณะที่ควรมีของผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง

ขั้นตอนที่สี่ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้มายกร่างงานวิจัยแล้วได้ไปนำเสนอให้กับผู้เชี่ยวชาญและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จำนวน 30 คน โดยได้เชิญทั้งผู้เชี่ยวชาญที่เคยไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลมาแล้วและผู้เชี่ยวชาญที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นมาเข้าร่วมเพื่อมาร่วมประชุมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อผลการศึกษา ตลอดจนร่วมกันเสนอแนะเทคนิควิธีที่จะทำให้เกิดการจัดการความขัดแย้ง

ขึ้นได้อย่างประสบความสำเร็จในชุมชนท้องถิ่น สำหรับเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางสถิติ และการบรรยายหรือพรรณนา(descriptive)

สรุปผลการศึกษาวิจัยจะนำเสนอเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานี

การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษามุมมองด้านความขัดแย้งของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความถึงของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ประเภทและลักษณะของปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง แนวทางการจัดการความขัดแย้ง คนกลางในการไกล่เกลี่ยหรือจัดการความขัดแย้ง และความสัมพันธ์ของคู่อริหลังจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ด้านมุมมองความขัดแย้ง พบว่าคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานีเกือบทั้งหมดยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 93.50 เกือบทั้งหมดมองว่าสามารถแก้ไขได้ คิดเป็นร้อยละ 95.50 สามารถทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นได้จริงคิดเป็นร้อยละ 96.50 ความเห็นเกินครึ่งยอมรับว่า ในชุมชนของตนมีความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว คิดเป็นร้อยละ 54.50 มีความขัดแย้งแฝงตัวอยู่ คิดเป็นร้อยละ 72.00 อันแสดงให้เห็นถึงสภาพบรรยากาศความไม่พอใจที่พร้อมจะลุกลามไปสู่ความขัดแย้งในระยะต่อไปได้ถ้าไม่ได้รับการจัดการที่ดี เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับชุมชนนอกเขตเทศบาลพบว่า ชุมชนนอกเขตเทศบาลมีมุมมองหรือทัศนคติที่ยอมรับเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ ทุกความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งถ้าทำได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นจริง และจะทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้นจริง รวมถึงชุมชนนอกเขตเทศบาลมีจำนวนประเด็นความขัดแย้งซ่อนอยู่โดยยังไม่ปรากฏมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล ยกเว้นจำนวนประเด็นความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้วที่ชุมชนในเขตเทศบาลมีมากกว่าชุมชนนอกเขตเทศบาล อันแสดงให้เห็นว่าชุมชนที่มีการพัฒนาความเจริญมีมุมมองหรือทัศนคติที่ไม่ยอมรับความขัดแย้งอย่างเปิดเผย มองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีและพยายามปกปิด ใดๆที่ในชุมชนของตนมีประเด็นความขัดแย้งเกิดเป็นจำนวนมากกว่า

ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พบว่าเกินครึ่งให้ความเห็นว่าตนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันกับคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 72.00 รองลงมาเห็นว่าตนมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำชุมชนคิดเป็นร้อยละ 55.50 และสุดท้ายเกือบครึ่งยอมรับว่าตนมีความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภายในชุมชนเพียงแค่ร้อยละ 49.50 ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตนเองรู้จักกับคนอื่นที่อยู่ในชุมชนเดียวกันประมาณครึ่งชุมชน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาให้ความเห็นว่ารู้จักเกือบทั้งหมด คิดเป็นค่าร้อยละ 30.50 รู้จักกับคนอื่นในชุมชนจำนวนเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 20.00 และรู้จักทั้งชุมชน คิดเป็นร้อยละ 12.00 ลักษณะความสัมพันธ์ของตนเองกับคนในชุมชนมองว่ามีลักษณะแบบคนรู้จัก คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาให้ความเห็นว่าไม่มีลักษณะแบบเพื่อนคิดเป็นค่าร้อยละ 37.50 และแบบญาติ คิดเป็นค่าร้อยละ 22.50 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับชุมชนนอกเขตเทศบาลพบว่าชุมชนในเขตเทศบาลที่มีความเจริญกว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อคนในชุมชนในระดับที่น้อยกว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนอกเขตเทศบาลที่ยังพอคงวัฒนธรรมประเพณีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบญาติแบบเพื่อนรวมถึงวัฒนธรรมการเคารพนับถือผู้มีตำแหน่งในสังคม(ผู้มีฐานะ/อำนาจในชุมชน) และเจ้าขุนมูลนาย(ข้าราชการ) อันแสดงให้เห็นถึงกระแสพัฒนาการทางเศรษฐกิจสังคมที่มีภาวะทันสมัยมากขึ้นแต่ความเป็นพวกเดียวกันในชุมชนเดียวกันแบบดั้งเดิมที่เคยนับถือเป็นแบบญาติเป็นที่เป็นที่น้อมเริ่มหดหายไป ซึ่งถ้าไม่มีการให้ความสำคัญต่อการเร่งฟื้นฟูหรือส่งเสริมความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของคนในชุมชน อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เกิดปัญหาความไว้วางใจที่มีต่อกันในชุมชนลดน้อยถอยลง และส่งกระทบให้ชุมชนแตกแยกขาดความปรองดองสามัคคี ขาดความร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชน

ด้านความถี่ของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น พบว่าเกินครึ่งให้ข้อมูลว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระดับที่พอพูดคุยตกลงกันได้ จักมีความถี่การเกิดปัญหาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือในหนึ่งเดือนมีปัญหาเกิดขึ้นน้อยกว่า 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 59.50 ความถี่ของเกิดปัญหาความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถตกลงกันได้ ส่วนใหญ่จักตอบว่าไม่เคยมีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 83.50 เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกือบทั้งหมดมองว่าตนหรือชุมชนของตนไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็เป็นปัญหาเล็กน้อยๆ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับชุมชนนอกเขตเทศบาลพบว่าการเกิดความขัดแย้งในระดับที่พอพูดคุยกันได้นั้นชุมชนนอกเขตเทศบาลมีความถี่เกิดขึ้นในระดับ

ที่สูงกว่า ในขณะที่ความถี่ของการเกิดความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถตกลงกันเองได้นั้นชุมชนในเขตเทศบาลกลับมีระดับสูงกว่า แสดงให้เห็นว่าชุมชนนอกเขตเทศบาลยังคงมีระดับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแบบเครือญาติหรือแบบเพื่อนอยู่มากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล จึงเป็นผลทำให้เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งจึงทำให้เป็นการง่ายแก่คู่กรณีที่จะหันหน้าเข้าหากันเพื่อเจรจาตกลงแก้ไขปัญหาร่วมกันได้มากกว่าชุมชนในเขตเทศบาลที่มีความสัมพันธ์กันในระดับผิวเผินแบบคนรู้จักกัน

ด้านประเภทและลักษณะของปัญหาความขัดแย้ง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์จำแนกตามประเภทความขัดแย้งที่แบ่งตามเนื้อหาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ 4 กลุ่ม ดังนี้คือ

1. ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ อันเกิดจากความขัดแย้งในบทบาท ความคาดหวัง/ความคลุมเครือ/ความไม่เหมาะสม/ความด้อยความสามารถในบทบาทหน้าที่การให้บริการ และทำให้ได้รับบริการไม่เป็นที่พึงพอใจ โดยมีลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นเรียงลำดับดังนี้ ลำดับที่ 1 ปัญหาเกี่ยวกับขยะ ลำดับที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค ลำดับที่ 3 การได้รับบริการไม่เป็นที่พอใจ

2. ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมา ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย/ขาดความรับผิดชอบ/พฤติกรรมลบซ้ำซากเป็นความขัดแย้งเล็กน้อยในชีวิตประจำวันอันเกิดจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน ค่านิยมจากความโลภที่ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยมีลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นเรียงลำดับดังนี้ ลำดับที่ 1 ความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน(ปัญหาระหว่างเพื่อนบ้าน) ลำดับที่ 2 ปัญหาจากความเอารัดเอาเปรียบของคนในชุมชน/จากความไม่พอเพียง(ความโลภ)ของคน

3. ความขัดแย้งจากการผลประโยชน์ขัดกัน โดยมีลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นเรียงลำดับดังนี้ ลำดับที่ 1 ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น ลำดับที่ 2 ความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ

4. ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก โดยมีลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นดังนี้ 1. ปัญหาเสือเหลืองเสือแดง 2. ปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะปัญหาความขัดแย้งของชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล พบว่าโดยส่วนใหญ่จะพบปัญหาเกิดขึ้นที่ชุมชนนอกเขตเทศบาลมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล ในจำนวนปัญหา 5 เรื่อง โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น ความขัดแย้งจากการระดมอาชีพ ปัญหาจากความเอาใจเปรียบของคนในชุมชน และปัญหาความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน ส่วนประเด็นปัญหาที่เกิด/ประสบในชุมชนในเขตเทศบาลมากกว่าในชุมชนนอกเขตเทศบาล มี 2 เรื่อง เรียงลำดับดังนี้ คือ ปัญหาเกี่ยวกับขยะ และปัญหาการได้รับบริการไม่เป็นที่พอใจ อันแสดงให้เห็นว่า นอกเขตเทศบาลปัญหาที่สำคัญ ยังเป็นปัญหาพื้นฐานของระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ที่ยังไม่ทั่วถึง หรือไม่เสถียรภาพ ในขณะที่ในเมืองปัญหาการจัดการขยะเป็นปัญหาสำคัญ เช่น ความล่าช้าของระบบการจัดเก็บขยะ ปัญหากระทบกระทั่งระหว่างเพื่อนบ้านจากทิ้งขยะไม่เป็นที่ ทิ้งนอกถัง ไม่ให้บ้านอื่นมาทิ้งขยะหน้าบ้าน ตน ทิ้งขยะลงมาจากคอนโด เป็นต้น

ด้านสาเหตุของความขัดแย้ง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานีตามตัวแบบของคริสโตเฟอร์ มัวร์ (Moore, 1986) พบว่าสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นบ่อยครั้งมาจาก ลำดับที่ 1 จากสาเหตุด้านผลประโยชน์ ลำดับที่ 2 จากสาเหตุด้านความสัมพันธ์ ลำดับที่ 3 จากสาเหตุด้านค่านิยม ลำดับที่ 4 จากสาเหตุด้านข้อมูล และลำดับสุดท้าย จากสาเหตุด้านโครงสร้าง/กฎระเบียบ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสาเหตุของการเกิดปัญหาความขัดแย้งของชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล พบว่าชุมชนนอกเขตเทศบาล ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเน้นจากสาเหตุจากด้านผลประโยชน์ และจากสาเหตุด้านความสัมพันธ์มากกว่า ส่วนชุมชนในเขตเทศบาล ปัญหาที่เกิดขึ้นเน้นจากสาเหตุด้านค่านิยม สาเหตุด้านข้อมูล และจากสาเหตุด้านโครงสร้าง/กฎระเบียบมากกว่า อันแสดงให้เห็นว่าในเขตเมืองปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดจากพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย/พฤติกรรมลบช้ำจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เช่น ปัญหาสัตว์เลี้ยง การจอดรถขวาง การทิ้งขยะแบบไม่รับผิดชอบ ฯลฯ และการได้รับข้อมูลที่ไม่ทั่วถึงเพราะต่างคนต่างอยู่ทำให้ไม่ได้พูดคุยกันและเกิดความเข้าใจผิดต่อกัน ส่วนนอกเขตเทศบาลสาเหตุส่วนใหญ่จะเกิดจากด้านผลประโยชน์ เช่น การรุกกล้าที่ดิน(หลักเขตดินได้) จากการทะเลาะกันแย่งลูกค้า /แย่งกันขายของ การไม่แบ่งปันกันในช่วงน้ำท่วม ฯลฯ

ด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มหลังจัดการปัญหาความขัดแย้ง พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้าสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้สำเร็จแล้ว การฟื้นคืนดีความสัมพันธ์กับกลุ่มจะดีขึ้นมาก คิดเป็นร้อยละ 66.60 มีส่วนน้อยที่เห็นว่าความสัมพันธ์เหมือนเดิมหรือดีขึ้นเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 33.30 อันแสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งกระตุ้นให้กลุ่มมาหันหน้าเจรจาต่อกันเปลี่ยนมุมมองสร้างความเข้าใจต่อกัน ซึ่งถ้าเจรจาสำเร็จก็จะก่อให้เกิดการฟื้นความสัมพันธ์ต่อกัน แต่ในทางตรงกันข้ามเจรจาไม่สำเร็จก็จะไม่คบหากันต่างคนต่างอยู่

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในชุมชน จังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาแนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี พบว่ามี 3 แนวทางใหญ่ๆ โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ 1. การใช้สันติวิธี 2. การไม่จัดการปัญหา และ 3. การใช้วิธีการรุนแรง

การใช้สันติวิธี จะแบ่งได้ 2 แนวทาง 5 วิธีการ (ภาพที่ 6) ดังนี้

1. การเจรจา โดยมีวิธีการเรียงลำดับการใช้ดังนี้ 1.เจรจาไกล่เกลี่ย (โดยเจรจาด้วยตนเอง/จ้างคนอื่นไปเจรจาให้/รวมกลุ่มกันเจรจา) กับ 2.เจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (โดยหาผู้อาวุโส เพื่อน ญาติ คนรู้จัก /ผู้นำ คณะกรรมการชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน /อบต. อำเภอ เทศบาล/คณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำอำเภอ/ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของศาล)

2. การฟ้องร้อง โดยมีวิธีการเรียงลำดับการใช้ดังนี้ 1.แจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ 2.แจ้งตำรวจ 3.ฟ้องศาล

การไม่จัดการปัญหา โดยการให้อภัย อดทน ปล่อยวาง ไม่สนใจ อยู่กับปัญหาให้ได้โดยไม่เป็นปัญหา

การใช้วิธีการรุนแรง เช่น การประท้วง(กรณีน้ำท่วม กรณีการสร้างอำเภอชัยบุรีที่ใหม่) การไล่ออก เป็นต้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบวิธีการที่คนในชุมชนจังหวัดปทุมธานีเลือกใช้เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล พบว่าโดยภาพรวมชุมชนนอกเขตเทศบาลนิยมใช้วิธีสันติวิธีในการจัดการปัญหาความขัดแย้งมากกว่าชุมชนในเขตเทศบาล อันแสดงให้เห็น

เห็นว่าในภาพรวมชุมชนนอกเขตเทศบาลยังมีความอ่อนนุ่ม/เชื่อผู้นำมากกว่าชุมชนในเขตเมืองที่มีความคิดเห็นเป็นอิสระ

และเมื่อพิจารณาแนวทางสันติวิธีที่คนในชุมชนจังหวัดปทุมธานีเลือกใช้ส่วนใหญ่จะใช้แนวทางการเจรจาจากก่อนเมื่อไม่สำเร็จถึงจะใช้วิธีการฟ้องร้อง ซึ่งแนวทางการเจรจาที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งจะมีลักษณะเป็นการเจรจาต่อรองที่คู่กรณีเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญและมองว่าจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์หรืออยู่ร่วมกันต่อไปในอนาคตสอดคล้องกับแนวคิดการเจรจาเชิงประสานของแฮมเมอร์ (Hammer, 2001) ที่เห็นว่าการเจรจาเชิงประสานนี้เหมาะสมกับการเจรจาความขัดแย้งทางสังคมที่ต้องการเน้นการสร้างและรักษาสัมพันธภาพอันดีต่อกัน ตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่คู่กรณี

3. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี

จากกรอบการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งนั้นต้องเป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดความรู้สึกแบบ win-win แก่ทั้งคู่กรณีนั้น ผู้วิจัยจึงได้มุ่งประเด็นศึกษาไปที่แนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ยที่ผลก่อให้เกิดความรู้สึก ชนะ-ชนะ มากกว่าการฟ้องร้องที่ให้ผล แพ้-ชนะ (ตามภาพที่ 5) ผลการศึกษารูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี พบว่ามี 2 รูปแบบ คือ การเจรจาไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง กับการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง และเมื่อศึกษาผลสำเร็จของการเจรจาทั้งสองรูปแบบ พบว่าการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางจะเกิดผลสำเร็จเสียเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่การเจรจาไกล่เกลี่ยด้วยตนเองสัดส่วนความสำเร็จของการเจรจาอยู่ที่ครึ่งต่อครึ่ง นอกจากนี้บางกรณีการแก้ไขปัญหายังไม่สมบูรณ์เพราะได้ผลแค่ในระยะสั้นนานๆ ไปก็กลับไปสร้างปัญหาเหมือนเดิมเป็นระยะๆ ดังนั้นรูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางจึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี

เมื่อพิจารณาที่มาของคนกลางที่นำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ปรากฏผลว่านิยมใช้คนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย เรียงลำดับดังนี้ จากผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน คณะกรรมการไกล่เกลี่ยประจำอำเภอและจากศูนย์ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทของศาล และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างชุมชนในเขตเทศบาลกับนอกเขต

เทศบาล พบว่าโดยภาพรวมชุมชนนอกเขตเทศบาลนิยมใช้คนกลางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งมากกว่าในเขตเทศบาล และคนกลางที่ชุมชนนอกเขตเทศบาลนิยมใช้จักเรียงลำดับดังนี้ คือ 1. ผู้อาวุโสในชุมชน 2. หน่วยงานที่รับผิดชอบในชุมชน และ3.จากคณะกรรมการใกล้เคียงประจำอำเภอ ส่วนในเขตเทศบาล นิยมใช้คนกลางที่มีที่มาเรียงลำดับดังนี้ คือ 1.ผู้อาวุโสในชุมชน และ2.ผู้นำชุมชน อันแสดงให้เห็นว่าชุมชนเมืองนิยมการพึ่งตนเองโดยการเจรจาด้วยตนเองก่อน ในขณะที่ชุมชนนอกเขตเทศบาลยังยึดถือประเพณีวัฒนธรรมในการนับถือพึ่งพาผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง

เมื่อพิจารณาเทคนิคที่ใช้ในการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางแต่ละกลุ่ม พบว่ามีลักษณะร่วมที่คล้ายกัน ดังนี้

1. ใช้หลักความเป็นกลาง กล่าวคือผู้ไกล่เกลี่ยต้องให้ความช่วยเหลือแก่คู่พิพาทอย่างเท่าเทียมกัน และต้องไม่เข้าข้างฝ่ายใด หรือมีอคติทั้งในคำพูด การกระทำ หรือการแสดงออก
2. เป็นผู้ฟังที่ดี กล่าวคือผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องตั้งใจฟังการเจรจาระหว่างคู่กรณีและจับประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์หรือความต้องการที่แท้จริงของเขาให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการอ้างถึงผลประโยชน์ด้วยวาจาหรือไม่
3. การสร้างบรรยากาศ กล่าวคือมีการใช้วิธีลดอารมณ์ความรุนแรงลง เช่น เปิดเพลง ฟังธรรม วาจานุ่มนวล ใช้ความเป็นกันเอง พูดคุยเหมือนเป็นคนในครอบครัว ให้เกียรติ ไม่พูดจาเร่งรัด รู้จังหวะในการพูดคุย หรือแยกเจรจา เป็นต้น
4. ใช้หลักเหตุผล กล่าวคือ มีการชี้แจงผลดีผลเสีย หรือข้อพิพาทข้อกฎหมายหรือไม่ใช่ทางกฎหมายแต่เป็นเชิงคุณธรรม ศีลธรรม
5. ใช้หลักการสมประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย หรือการเยียวยาทั้งทางจิตใจและทรัพย์สิน เพราะบางกรณีไม่ได้ต้องการเงิน แต่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีจึงต้องมีลักษณะของการสลับผลัดกันเพื่อมิให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าคุณต้องยอมอยู่ฝ่ายเดียวตรงกับแนวคิดการถ้อยทีถ้อยอาศัยของเลวิกกีและคณะ (Lewicki et al, 2001) ที่กล่าวว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่แต่ละฝ่ายยอมเสียสละประเด็นที่มีความสำคัญลำดับรองสำหรับตนแต่มีความสำคัญลำดับสูงต่ออีกฝ่าย
6. การทำข้อตกลง/สัญญาหลังสิ้นสุดการไกล่เกลี่ย

อย่างไรก็ดี ลักษณะการไหลเวียนของคนกลางที่มาจาก กลุ่มอำเภอ อบต. เทศบาล และผู้ใหญ่บ้าน/กำนันนั้นจะมีลักษณะค่อนข้างไปในทาง “เกลี้ยกล่อม” เพราะมีการใช้อำนาจบารมีของฝ่ายปกครอง มาโน้มน้าวเพื่อให้ผู้กระตือรือร้นยอมรวมขอมด้วยความเกรงใจ ซึ่งจะแตกต่างจากคนกลางจากกลุ่มอื่น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหาจังหวัดปทุมธานี ทำให้ทราบว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากสภาพการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเจริญทางด้านกายภาพอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการขยายตัวของเมืองและหน่วยงานราชการและสถานศึกษา การเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาอาศัย การเติบโตทางภาคพาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม ทำให้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนค่อยๆ ถูกทำลายหรือเสื่อมสลาย ความสัมพันธ์ภายในชุมชนที่เป็นแบบเครือญาติ (เพราะถ้านับย้อนอดีตมีการเกี่ยวข้องจากการแต่งงานกัน ไปมาภายในชุมชน จึงมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นนับหน้าถือตาเคารพผู้อาวุโสของตระกูล) จากการที่การพบปะพูดคุยร่วมกิจกรรมกันเป็นประจำเริ่มเปลี่ยนแปลงสายสัมพันธ์เริ่มห่างไกลจากการที่ถูกหลานแตกแขนงไปอยู่ต่างถิ่นต่างที่ ในขณะที่เดียวกันมีคนกลุ่มใหม่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ที่ใช้วัฒนธรรมแบบชาวเมืองที่ต่างคนต่างอยู่ต่างออกไปทำงาน ดังนั้นความรู้จักและเข้าใจระหว่างกันจึงน้อยลงเพราะขาดการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้สึกต่อกัน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอันเกิดจากการไม่เข้าใจกันเพราะขาดข้อมูล การขาดความเกรงใจต่อกันเพราะไม่มีสายสัมพันธ์ต่อกัน ค่านิยมทางวัตถุเข้ามาแทนที่คุณค่าทางจิตใจทำให้เกิดความโลภ ความหลงผิดเกิดการเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบและแย่งชิงผลประโยชน์กัน รวมถึงความเคยชินของระบบราชการและหน่วยงานที่ให้บริการที่เคยปฏิบัติแบบดั้งเดิมที่มีขั้นตอนการติดต่อยุ่งยากใช้เวลานานระบบไม่สามารถรองรับคนจำนวนมากและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเจริญที่ส่งผลให้สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดปัญหาข้อพิพาท การร้องเรียนและคดีฟ้องร้องเป็นจำนวนมากขึ้นๆ ในแต่ละปีในขณะที่กลไกของรัฐและสังคมรวมถึงกฎหมายที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาความขัดแย้งนั้นไม่สามารถจัดการ/แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้สำเร็จครบทุกประเด็น บางปัญหาแก้ไขได้ในระดับหนึ่ง/

แก้ไขได้ไม่สมบูรณ์ บางปัญหาแก้ไขได้ไม่ยั่งยืนคือแก้ไขได้แค่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง บางปัญหาแก้ไข ปัญหาได้ในเชิงกฎหมายแต่ไม่สามารถฟื้นคืนความสัมพันธ์ต่อกันจึงเท่ากับว่าปัญหาความขัดแย้งนั้น ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการ จัดการปัญหาความขัดแย้งทั้งในแง่การป้องกันปัญหาและการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ใน 2 แนวทาง ใหญ่ๆ คือ ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย และทางด้านโครงสร้าง ดังนี้

ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางด้านนโยบาย เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไป ปรับใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ได้ดังนี้

1. การสร้างช่องทางการสื่อสารทำความเข้าใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และยอมรับฟังมุมมองที่ แตกต่างกัน

จากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ของรัฐในชุมชน ถูกดึงขยายตัวด้วยสื่อบุคคล สื่อทางการหาเสียงและช่องทางต่างๆนำไปสู่ปัญหา ทางการเมืองท้องถิ่นและการแบ่งพรรคแบ่งพวกในความชอบธรรมที่จะเข้าไปมีอำนาจในการแก้ปัญหา ที่ต่างฝ่ายต่างกล่าวอ้างและกล่าวโทษกัน ก่อให้เกิดความคิดแตกแยกต่างสนับสนุนฝ่ายตนและต่อต้าน ฝ่ายตรงข้าม ดังนั้นภาครัฐจึงต้องสร้างช่องทางให้ชุมชนได้สื่อสารทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันยอมรับต่อมุมมองที่แตกต่างกัน อันเป็นช่องทางลดความไม่ ไว้วางใจกัน สร้างความประนีประนอมต่อกันและนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันเพื่ออยู่ในชุมชนเดียวกัน ได้ อย่างสันติสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความเห็นร่วมกันของชุมชนในคุณลักษณะต่างๆเพื่อค้นหาจุดร่วมกัน ของสังคมซึ่งจะกลายเป็นค่านิยมร่วมของสังคมที่จะเป็นแกนกลางระดับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ ของ การพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทางการอันหนึ่งอันเดียวกันต่อไป

2. การสนับสนุนส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ด้วยระบบวัฒนธรรมประเพณี

จากการที่ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เคารพนับถือแบบพี่แบบน้องกันในชุมชนเริ่มจืดจาง จากรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่ที่เร่งรีบเร่งการทำมาหากิน เน้นทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ

แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในระดับครอบครัวอยู่ในระดับหนึ่ง ดังนั้นถ้าไม่เร่งการฟื้นฟูโดยเริ่มจากครอบครัวโยงโยเข้าสู่ชุมชน โดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน มาเป็นตัวช่วยเหลือ กระชับความสัมพันธ์ จัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ร่วมกันหรือช่วยเหลือส่งเสริมกัน เช่น กีฬาครอบครัว สงกรานต์ วันเด็ก บำเพ็ญประโยชน์ แลกเปลี่ยนอาหาร กิจกรรมบ้านพี่บ้านน้องเอื้ออาทรต่อกัน ครอบครัวพี่เลี้ยงดูแลแนะนำสมาชิกใหม่ เป็นต้น เพื่อฟื้นฟูสายใยสัมพันธ์ให้เกิดการใกล้ชิดสนิทสนมรับฟังความรู้สึกต่อกัน เกิดคุณค่าทางจิตใจทำอะไรจะได้อุปการะอุปถัมภ์ระวังไม่ให้เกิดการทำลายน้ำใจกันอันเป็นบ่อเกิดในการช่วยลบล้างปัญหาขัดแย้งซึ่งกันและกันลง

3. การสนับสนุนการจัดทำแผนประชาคมชุมชนและการดำเนินการตามแผน การติดตามและตรวจสอบโดยประชาชนมีส่วนร่วม

จากแนวคิดหลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และเทศบาลระดับเมืองขึ้นไปได้จัดให้มีการตั้งชุมชนย่อยรวมถึงการมีแผนพัฒนาชุมชนย่อยโดยผ่านการทำประชาคมของชุมชนย่อยนั้น ได้มีการขยายนำไปปรับใช้ กับชุมชนอื่นๆ ในเขตเทศบาลตำบลและชุมชนนอกเขตเทศบาล แต่ปรากฏผลว่าแผนประชาคมที่ทำนั้นไม่ได้มีการดำเนินการเพราะขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดการประชาสัมพันธ์ รวมถึงกลุ่มที่เข้าร่วมทำประชาคมไม่ได้มาจากทุกภาคส่วนของชุมชน ทำให้ชุมชนขาดความไว้วางใจกันซึ่งกันและกัน ประกอบกับ

4. การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

เนื่องจากปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากความขัดแย้งที่มีรากเหง้ามาจากความเหลื่อมล้ำและการไม่ได้รับความเป็นธรรมทางสังคม ก่อให้เกิดการออกมาเรียกร้องความเป็นธรรม เช่น กรณีการประท้วงเรียกร้องการได้รับการชดเชยความเสียหายจากกรณีน้ำท่วมในปี 2553 ที่แต่ละชุมชน/แต่ละคนในชุมชนเดียวกันได้รับค่าชดเชยที่ไม่เท่าเทียมกัน รัฐจึงควรมีมาตรการทางกฎหมายหรือนโยบายในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนและการบริหารงานโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นการกระจายอำนาจให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนในการดำเนินการ การกำหนดหลักเกณฑ์ การตัดสินใจ ตลอดจนการตรวจสอบให้ได้มาตรฐานเดียวกัน มุ่งเน้นความเท่าเทียมกันของประชาชน มิใช่ของผู้นำหรือผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม

ข้อเสนอแนะทางด้านการสร้าง

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางด้านการสร้าง โดยการปรับปรุงกฎระเบียบ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้ในการกำหนดกฎ ระเบียบเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ได้ดังนี้

1. กำหนดหลักเกณฑ์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยชุมชนอย่างแท้จริง สังคมไทยเป็นสังคมที่เอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรและให้อภัยแก่กันซึ่งเป็นจุดแข็งของสังคม ควรนำมาสร้างนวัตกรรมกระบวนการยุติธรรมในแบบของไทย ในรูปของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยชุมชน เพราะ 1 ชุมชนทราบปัญหาข้อพิพาทของตนดีกว่าคนอื่น ชุมชนจะช่วยหาทางออกให้กับคู่กรณี ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาของตนเองและพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและเข้มแข็ง 2.ชุมชนอยู่ต้นทางของปัญหา ย่อมสามารถแก้ปัญหาได้ทัน่วงทีก่อนที่จะลุกลามจนยากแก้ไข ดังนั้นจึงควรสร้างกลไกที่มีกระบวนการที่ชัดเจนให้กับชุมชนเข้ามาดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีที่มาจากประชาชนในแต่ละชุมชนที่มีวิวุฒิ คุณวุฒิเป็นที่เคารพนับถือ ชุมชนละ 3 - 5 คนหรือตามความเหมาะสม (โดยประชาชนกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกและดำเนินการ โดยประชาชนในแต่ละตำบล)มาขึ้นบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมประจำตำบลๆละประมาณ 50 คนเป็นอย่างน้อย เพื่อให้คู่กรณีมีทางเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้หลากหลาย รวมเป็นคณะกรรมการไกล่เกลี่ยชุมชน ประมาณ 3-5 คน และคณะกรรมการไกล่เกลี่ยชุดของอำเภอ ของตำรวจ ของอัยการ หรือหน่วยงานอื่นๆในชุมชน ก็ควรมาใช้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยชุมชนที่เป็นคนกลางจากชุมชนที่เป็นอิสระอย่างแท้จริงมารับข้อพิพาทเพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันตามหลักการไกล่เกลี่ยที่ยึดหลัก 3 แยก คือ แยกบุคลากร แยกสำนวน แยกห้องพิจารณา

2. กำหนดหลักเกณฑ์การนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

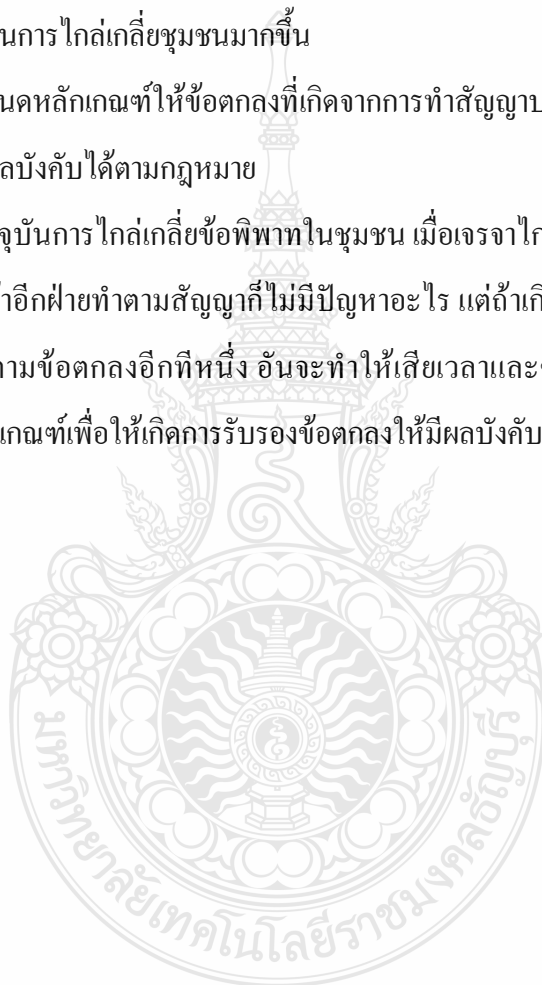
เนื่องจากปัจจุบัน การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นเพียงทางเลือกของคู่กรณีเท่านั้น คู่กรณียังมีสิทธิในการดำเนินการจัดการข้อขัดแย้งโดยวิธีการทางกฎหมาย เช่น การฟ้องศาลที่ให้ผลที่มั่นคงชัดเจนกว่า ทำให้คู่กรณีไม่ใส่ใจร่วมแรงร่วมใจในการยุติปัญหาด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างแท้จริง บางกรณีนำข้อพิพาทไปสู่ศาลโดยตรงโดยไม่สนใจเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้มีคดีค้างในศาลเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ข้อพิพาทในชุมชนต้องนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของชุมชนก่อน มิฉะนั้นจะยังไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาล

3. การกำหนดหลักเกณฑ์อายุความของข้อพิพาทที่นำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

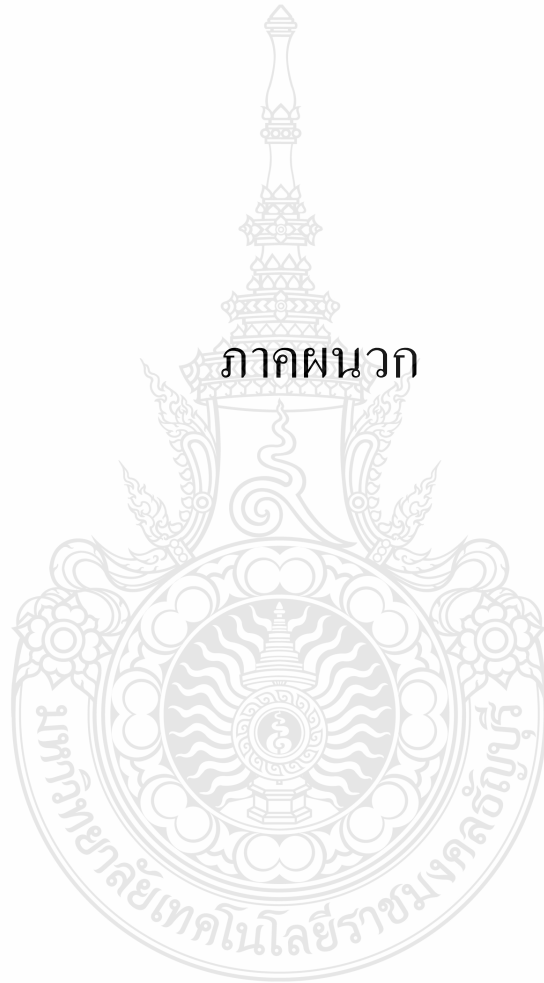
สาเหตุหนึ่งที่คู่กรณีไม่นิยมนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นคือ ถ้าไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สำเร็จ บางกรณีไม่สามารถนำข้อพิพาทนั้นฟ้องเป็นคดีต่อศาลได้ เพราะหมดอายุความฟ้องร้องแล้ว ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ข้อพิพาทที่นำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของชุมชนมีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลง เพื่อที่รักษาสิทธิของคู่กรณีในการนำคดีสู่ชั้นศาลต่อไปได้ ซึ่งจะทำให้คู่กรณีสนใจนำข้อพิพาทมาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยชุมชนมากขึ้น

4. การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ข้อตกลงที่เกิดจากการทำสัญญาประนีประนอมข้อพิพาทในการไกล่เกลี่ยนั้นสามารถมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

เนื่องจากในปัจจุบันการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เมื่อเจรจาไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จจึงมีการทำบันทึกข้อตกลง ซึ่งถ้าอีกฝ่ายทำตามสัญญาก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้าเกิดไม่มีการทำสัญญาก็ต้องนำไปฟ้องศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงอีกทีหนึ่ง อันจะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ดังนั้นจึงสมควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้เกิดการรับรองข้อตกลงให้มีผลบังคับคดีได้ทันที

ภาคผนวก

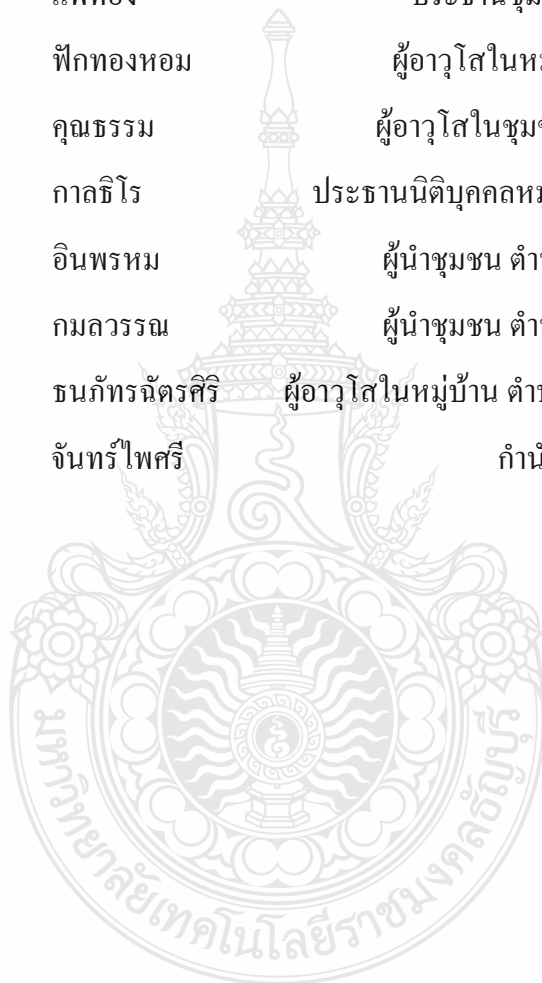

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์การจัดการความขัดแย้ง

1. รองศาสตราจารย์ สุจิระ ขจรจิตต์เมตต์ ผู้ประนีประนอมศาลชั้นอุทธรณ์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมานีการ์ จันทร์บรรเจิด ผู้ประนีประนอมศาลชั้นอุทธรณ์
3. นายนพพร พูลศิริกุล ผู้ประนีประนอมศาลชั้นอุทธรณ์
4. นายสุมิตร คำนวนิช ผู้ประนีประนอมศาลชั้นอุทธรณ์
5. รองศาสตราจารย์ ดร. สุกใจ ทูลพานิชย์กิจ ผู้ประนีประนอมศาลชั้นอุทธรณ์
6. นางสาวกันต์รัตน์ เริ่มสูงเนิน ปลัดอำเภองานบริหารงานปกครองอำเภอคลองหลวง
7. นายชาญเทพ ชูชาญ ปลัดอำเภอความมั่นคง อำเภอคลองหลวง
8. นายเมธี แสงเปล่ง เจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยความสะดวกเป็นธรรม อำเภอคลองหลวง
9. นายกิจวัชร พรหมลา ปลัดอำเภออำนาจความเป็นธรรม อำเภอชั้นอุทธรณ์
10. นางสาวสุจินตรา ขันยั้ง ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการงานอำนวยความสะดวกเป็นธรรม อำเภอชั้นอุทธรณ์
11. นายชวนากร กันยะมาตร ปลัดอำเภอฝ่ายความมั่นคง งานมั่นคง อำเภอหนองเสือ
12. นายสมพร นิยมโพธิ์สังข์ สมาชิกอาสารักษาดินแดน ฝ่ายอำนวยความสะดวกเป็นธรรม อำเภอหนองเสือ
13. นางสาวชัชศรีณีย์ ประภาสวัตร รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองเสือ
14. นายผลวิฑิต จันทรไพศรี รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ
15. นายชารินทร์ จันทรไพศรี รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ
16. นางสาววรลักษณ์ ธีษย์พิพรรณ รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ
17. นายสุมนต์ ประเสริฐกั้ง เจ้าหน้าที่สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ
18. นายอนุกุล คำรัตน์ ปลัดสำนักงานเทศบาลตำบลชั้นอุทธรณ์
19. นายอาคม บุรานนท์ เจ้าหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์ เทศบาลตำบลชั้นอุทธรณ์
20. นายประนอม แก้วหนองเสม็ด ปลัด (อาวุโส) เทศบาลเมืองบึงขัง

21. พ.อ.ท.โสภณ	กุฎิสุข	เจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์ (รับเรื่องร้องทุกข์ทางออนไลน์) เทศบาลเมืองบึงยี่โก
22. นายธานีย์	เสื่อคู่ย์	ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี
23. นายประพันธ์	ตรีระพงษ์	ผู้นำชุมชนหมู่บ้านชมพู (นิติบุคคล) อำเภอธัญบุรี
24. นายทรงชัย	ขุนทอง	ประธานชุมชน ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี
25. นายอุดม	แพทอง	ประธานชุมชน ตำบลลำผักกูด อำเภอธัญบุรี
26. นายสมเจตน์	พีทองหอม	ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี
27. นางสมจิตร	คุณธรรม	ผู้อาวุโสในชุมชน ตำบลลำผักกูด อำเภอธัญบุรี
28. นายอุทัย	กาลธิโร	ประธานนิติบุคคลหมู่บ้านพฤษา อำเภอคลองหลวง
29. นายภิรมย์	อินพรหม	ผู้นำชุมชน ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง
30. นายสมพงษ์	กมลวรรณ	ผู้นำชุมชน ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง
31. นายวิธิวัสส์	ธนภัทรฉัตรศิริ	ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง
32. นายสมชาย	จันทร์ไพศรี	กำนันตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ

รายชื่อผู้เข้าร่วมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวิพากษ์ข้อมูล

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๓๐ น.

ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ลำดับ ที่	ชื่อ	สกุล	ตำแหน่ง	ลายเซ็น	เวลามา	เวลากลับ	หมายเหตุ เบอร์โทรศัพท์	
๑	นายวิสิวานท์	แสวงหา	นายก อบต.บึงบา		๘.๓๐ น.	16.30	๐๘๕-๐๕๕๓๓/๒๘	
๒	นายผลวิทย์	จันทร์ไพศรี	รองนายก อบต.บึงบา		8.55 น.	16.30	๐๘๖-๙๘๙๑๑๙๐	
๓	นายชรินทร์	จันทร์ไพศรี	รองนายก อบต.บึงบา		๐๘.3๐	16.๓๐	๐๘๑-๘๐๒๑๔๐๑	
๔	นายวันชัย	พิณพงษ์	เลขานุการนายกฯ		๘.48	16.30	๐๘๕-๒๑๓๓๐๑๔	
๕	นายสมพร	หวลตะนิง	ประธานสภาอบต.		8.49	16.30	๐๘๙-๐๑๐๙๐๕๓	
๖	นายอภิชาติ	ช่างปั้น	รองประธานสภาอบต.		8.30	16.3๐	๐๘๑-๘๐๙๒๙๘๕	
๗	นายเสมียน	ศรีคัชชะ	รองประธานสภาอบต.		1๖.๐4	04.30	16.30	๐๘๙-๓๒๕๓๘๕๒
๘	นายอนัน	อู่เบี้ยว	ส.อบต.หมู่ที่ ๑		8.50	1๕.30	๐๘๕-๙๔๓๙๕๖๙	
๙	นายสมโภช	สมบูรณ์เทศ	ส.อบต.หมู่ที่ ๒		8.30	16.3๐	๐๘๐-๒๔๘๐๒๙๑	
๑๐	นางบุญเสริม	หงษ์ทอง	ส.อบต.หมู่ที่ ๓		๐8.30	16.30	๐๘๐-๐๑๘๓๓/๕๓	
๑๑	น.ส.ทุเรียน	จันทร์ไพศรี	ส.อบต.หมู่ที่ ๓		๐8.30	16.30	๐๘๖-๐๓๓๙๕๒๖	
๑๒	นางสุวรรณ	ปานเกิด	ส.อบต.หมู่ที่ ๔		08.3๐	16.3๐	๐๘๑-๓/๙๓๓๓/๕๒	
๑๓	นายทองใบ	ดีเยี่ยม	ส.อบต.หมู่ที่ ๔		08.๓๐	16.๓๐	๐๘๑-๒๕๓๐๓/๒๓	
๑๔	น.ส.ชญาดา	พูลกลิ่น	ส.อบต.หมู่ที่ ๓		8.30	8.30	๐๘๑-๕๕๙๖๐๖๑	
๑๕	นายสินชัย	กลิ่นประสิทธิ์	ส.อบต.หมู่ที่ ๔		08.30	16.30	๐๘๑-๑๓๐๓๔๒๔	
๑๖	นายประทีป	คชสินธุ์	ส.อบต.หมู่ที่ ๔		๐๘.30	16.30	๐๘๙-๙๒๕๒๓/๐	
๑๗	นายสมชาย	จันทร์ไพศรี	กำนัน หมู่ที่ ๓		08.30	16.3๐	๐๘๔-๙๔๔๓/๑๕๖	
๑๘	นางรุ่งลาวัลย์	แสวงหา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑		8.3๐	16.๓๐	๐๘๙-๕๒๐๑๓/๙๕	
๑๙	นางจำเรียง	กำจัดภัย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒		8.3๐	16.3๐	๐๘๖-๓/๑๑๙๔๐๖	
๒๐	นายสมบูรณ์	ทาวะสุน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔		0๘.๓๐	16.๓๐	๐๘๕-๕๒๘๕๓๓/๑	

หมายเหตุ ทานอาหารว่างระหว่างเวลา ๑๐.๓๐-๑๐.๔๕ น และ ๑๔.๔๕-๑๕.๐๐น.

ต่อหน้า๒

-๒-

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวิพากษ์ข้อมูล

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๓๐ น.

ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ลำดับ ที่	ชื่อ	สกุล	ตำแหน่ง	ลายเซ็น	เวลามา	เวลากลับ	หมายเหตุ เบอร์โทรศัพท์
๒๑	นายพิชัย	เนตรนิล	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗	-	-	-	๐๘๖-๐๓๔๕๙๑๙
๒๒	นางธิดิมา	แดงกระสันต์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘	-	-	-	๐๘๔-๙๒๔๑๗๒๘
๒๓	นายธิดิศักดิ์	ธรรมราช	ปลัด อบต.		08:30	16:30	๐๘๙-๘๑๕๔๓๓๘
๒๔	น.ส.บวรลักษณ์	ธัญพิพจน์	รองปลัด อบต.		๐๘:๐๐	16:30	๐๘๓-๙๙๗๖๓๙๙
๒๕	น.ส.สุพัตรา	ชุกลิ้น	บุคลากร		08:๐๐	16:30	๐๘๗-๐๙๖๔๓๑๙
๒๖	นางน้ำทิพย์	กัณห์ดีหลก	หัวหน้าส่วนสาธารณสุข		๐8:๐๐	16:30	๐๘๖-๓๑๘๔๑๕๕
๒๗	นายสุมนต์	ปะเสระกั๋ง	เจ้าพนักงานธุรการ		09:30	16:30	๐๘๗-๙๒๔๒๕๗๕
๒๘	น.ส.ดารุณี	เลิกนอก	นักพัฒนาชุมชน		๐๘:3๐	16:๓๐	๐๘๑-๒๕๘๗๐๕๒
๒๙	จิรายุทธ	คุณอินท	พ.ช. หมู่ 2		08:30	16:30	๐82๐803725
๓๐	สมพร	จิระดำริ่ง	น.บ. หมู่ 2		08:30	16:30	๐๙๖-๐15๐7๙9
๓๑	เชกตอ	หงษา	น.บ. หมู่ ๓		๐8:3๐	16:3๐	
๓๒	น.ส. รุ่งอรุณ	อภิวรรณ	อาจารย์สอนพิเศษ		8:๐๐	17:๐๐	๐86-15๗6688
๓๓	น.ส. สุรธรรม	รุ่งทอง	อาจารย์สอนพิเศษ		8:๐๐	17:๐๐	๐6-8๙๐4๖๘๙
๓๔	น.ส. เต๋ออี	โสมบุญ	อาจารย์สอนพิเศษ		8:๐๐	17:๐๐	0809801789
๓๕	น.ส. ศุภานันท์	อินทร์พวง	ครูสอนพิเศษ		8:๐๐	17:๐๐	081-4922675

หมายเหตุ ทานอาหารว่างระหว่างเวลา ๑๐.๓๐-๑๐.๔๕ น และ ๑๔.๔๕-๑๕.๐๐น.

แบบประเมินผลงานวิจัย

สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่เหมาะสมใช้ในการจัดการปัญหา

จังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม(โดยผู้เก็บข้อมูลเป็นชี้แจงและอธิบายข้อคำถามพร้อมเช็คคำตอบและหมายเหตุข้อเพิ่มเติมที่ค้นพบนอกเหนือประเด็นคำถามคำตอบ)

1. แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่
 1. ข้อมูลส่วนบุคคล
 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งและแนวทางจัดการ
 3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
2. โปรดตอบคำถามให้สมบูรณ์ และตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาแนวทางจัดการความขัดแย้งให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

ตอนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 30 ปี 30 – 39 ปี
 40 – 49 ปี 50 – 59 ปี สูงกว่า 59 ปี
3. การศึกษาสูงสุด ปริญญาเอก ปริญญาโท
 ปริญญาตรี มัธยมปลาย/ต้น
 ปวส./ปวช. ประถมปลาย/ต้น
 อื่นๆ(โปรดระบุ).....

4. สถานที่ทำงานและอาชีพ

 เอกชน(โปรดระบุ.....) รัฐบาล(โปรดระบุ.....) รัฐวิสาหกิจ(โปรดระบุ.....) ทำงานอิสระ (โปรดระบุ.....) ว่างาน อื่นๆ(โปรดระบุ.....)

5. ที่อยู่

 ในเขตเทศบาล นอกเขตเทศบาล อื่นๆ(โปรดระบุ.....)

ตอนที่ 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

6. ท่านคิดว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน

 ใช่ ไม่ใช่ ใช่ในบางเรื่อง ไม่แน่ใจ

7. ท่านคิดว่าทุกความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้

 แก้ไขได้ทุกเรื่อง แก้ไขได้บางเรื่อง ไม่สามารถแก้ไขได้เลย ไม่แน่ใจ

8. ท่านคิดว่าการแก้ไขความขัดแย้งถ้าทำได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้น

 จริง ไม่จริง อาจเป็นไปได้ในบางกรณี ไม่แน่ใจ

9. ท่านคิดว่าการแก้ไขความขัดแย้งถ้าทำได้สำเร็จจะทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น

 จริง ไม่จริง อาจเป็นไปได้ในบางกรณี ไม่แน่ใจ

10. ท่านคิดว่าในชุมชนของท่านมีประเด็นความขัดแย้งซ่อนอยู่ภายใน โดยยังไม่ปรากฏความขัดแย้งออกมามากน้อยเพียงใด

 มาก ปานกลาง น้อย ไม่มีเลย

11. ท่านคิดว่าในชุมชนของท่านมีประเด็นความขัดแย้งที่ปรากฏคู่กรณีขัดแย้งออกมาแล้วมีจำนวนมากน้อยเพียงใด

 มาก ปานกลาง น้อย ไม่มีเลย

12. ความสัมพันธ์ของท่านกับคนในชุมชนอยู่ในระดับใด

- ระดับดีมาก ระดับดี ก่อนข้างพอใจ ไม่พอใจ

13. ลักษณะความสัมพันธ์ของท่านกับคนในชุมชนอยู่ในลักษณะแบบใด

- แบบญาติ แบบเพื่อน แบบคนรู้จัก แบบคนไม่รู้จัก

14. ท่านรู้จักคนในชุมชนมากน้อยเพียงใด

- ทั้งหมด เกือบทั้งหมด ประมาณ ครั้งชุมชน เล็กน้อย

15. ความสัมพันธ์ของท่านกับกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานในชุมชน(เช่น อบต. สจ. รพ.)อยู่ในระดับใด

- ระดับดีมาก ระดับดี ก่อนข้างพอใจ ไม่พอใจ

16. ความสัมพันธ์ของท่านกับผู้นำชุมชน(เช่นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน)อยู่ในระดับใด

- ระดับดีมาก ระดับดี ก่อนข้างพอใจ ไม่พอใจ

17. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างท่านกับคน/กลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานในชุมชนในระดับที่พอมอดคุยกันได้มีประมาณกี่ ครั้งในหนึ่งเดือน

- น้อยกว่า 1 ครั้ง ประมาณ 1-2 ครั้ง มากกว่า 2 ครั้ง ไม่เคยมี

18. ท่านประสบปัญหาความขัดแย้งกับคน/กลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานในชุมชนที่ไม่สามารถตกลงกันเองได้มากน้อยเพียงใดในแต่ละเดือน

- น้อยกว่า 1 ครั้ง ประมาณ 1-2 ครั้ง มากกว่า 2 ครั้ง ไม่เคยมี

19. ถ้าท่านเคยประสบ/มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องใด(ให้เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยโดยกำหนดให้มากที่สุดเท่ากับ 1)

- ระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา.....
- ขยะ ระบบการจัดการขยะ.....
- การได้รับบริการที่เป็นที่ไม่พอใจจากกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานในชุมชน.....
- ความขัดแย้งที่เกิดจากการประกอบอาชีพ.....
- ความขัดแย้งที่เกิดจากสถานที่อยู่อาศัย.....
- ความขัดแย้งที่เกิดจากนโยบายของท้องถิ่น.....
- ความขัดแย้งที่เกิดจากความเอาเปรียบของคนในชุมชน.....
- อื่นๆ(โปรดระบุ).....

20. ถ้าท่านเคยประสบ/มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้น ท่านคิดว่าโดยส่วนใหญ่แล้วอะไรเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้ง(ให้เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยโดยกำหนดให้มากที่สุดเท่ากับ 1)

- สาเหตุจากปัญหาด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มที่ไม่ถูกต้อง
- สาเหตุจากปัญหาด้านผลประโยชน์ของกลุ่มที่ตกลงกันไม่ได้
- สาเหตุจากปัญหาด้านข้อมูลของกลุ่มที่ได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง
- สาเหตุจากปัญหาด้านค่านิยมของกลุ่มที่มีมุมมอง/ยึดหลักการที่ต่างกัน
- สาเหตุจากปัญหาด้านโครงสร้าง/กฎ/ระเบียบที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มได้รับการปฏิบัติแตกต่างกัน
- สาเหตุอื่นๆ(โปรดระบุ).....

21. ถ้าท่านเคยประสบ/มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่แล้วท่านมีแนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างไร(ให้เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยโดยกำหนดให้มากที่สุดเท่ากับ 1)

- เจริญกับกลุ่มด้วยตนเอง
- หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา
- หากคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย
- แจ้งผู้นำชุมชน(โปรดระบุเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน).....
- แจ้งตำรวจ
- ฟ้องศาล
- อื่นๆ(โปรดระบุ).....

22. ถ้าท่านหากคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย คนกลางที่ท่านยอมรับให้มาไกล่เกลี่ยเป็นบุคคลใด(ให้เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยโดยกำหนดให้มากที่สุดเท่ากับ 1)

- จากศูนย์ไกล่เกลี่ยชุมชน
- ผู้อาวุโสในชุมชน
- ผู้มีอำนาจในชุมชน (โปรดระบุ).....
- ผู้นำชุมชน(โปรดระบุ).....
- อื่นๆ(โปรดระบุ).....

23. หลังจากการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ได้สำเร็จความสัมพันธ์ของท่านกับคนในชุมชนเป็นอย่างไร

- ดีขึ้นมาก
- ดีขึ้นปานกลาง
- ขึ้นเล็กน้อย
- มีอนเดิม

ตอนที่ 3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์(โดยให้เล่าเรื่องความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นและแนวทางจัดการความขัดแย้ง)

ข้อมูลผู้ถูกสัมภาษณ์ ชื่อนามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์.....

ประเด็นคำถาม	คำตอบ
1.ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร	
2.ปัญหานี้เกิดขึ้นเมื่อไหร่ และกินระยะเวลาานานเท่าไรจนสามารถจัดการปัญหาได้เรียบร้อย	
3.สถานที่เกิดเหตุอยู่ที่ไหน	
4.สาเหตุของเรื่องเกิดจากอะไร และมีเรื่องราวความเป็นมาอย่างไร	
5.หลังจากเกิดปัญหาขึ้นแล้วท่านได้รับผลกระทบด้านความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร	

ประเด็นคำถาม	คำตอบ
<p>6.หลังจากเกิดปัญหาขึ้นแล้วท่านได้รับผลกระทบด้านทรัพย์สิน/รายได้/ผลประโยชน์/ด้านอื่นๆอย่างไร</p> <p>สรุปเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเท่าไร มีค่าอะไรบ้าง</p>	
<p>7.หลังจากเกิดปัญหาขึ้นแล้วท่านได้ดำเนินการอย่างไรเพื่อจัดการกับปัญหา</p> <p>เหตุผลเพราะอะไร</p> <p>และเกิดผลอย่างไรบ้าง</p>	
<p>8. หลังจากท่านใช้วิธีในข้อ 7 แล้วปัญหาได้รับการจัดการแก้ไขได้เรียบร้อยเป็นที่พอใจของทั้งคู่กรณีใช่หรือไม่</p> <p>ถ้าไม่ท่านได้ดำเนินการอย่างไรต่อไปอีกจนกระทั่งสามารถยุติปัญหาได้สำเร็จ</p>	

ประเด็นคำถาม	คำตอบ
9. ท่านคิดว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้ปัญหานี้ยุติได้สำเร็จคือสิ่งใด	
10. มีคนกลางเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยปัญหาให้ท่านหรือไม่ เป็นใคร และมีวิธีดำเนินการอย่างไร	
11. ท่านมีความพึงพอใจในวิธีการดำเนินการแบบนี้มากน้อยเพียงใดเพราะเหตุใด	
12. ท่านคิดว่าปัญหาที่ท่านได้รับสามารถได้รับการจัดการแก้ไขได้อย่างสำเร็จสมบูรณ์แล้วหรือไม่อย่างไร	
13. ในปัจจุบันความสัมพันธ์ของท่านกับคู่กรณีเป็นอย่างไรบ้าง	

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่..... เดือน.....2555

ขอขอบคุณในข้อคิดเห็นครั้งนี้
ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

การจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจงสำหรับผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

1. แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

2. โปรดตอบคำถามให้สมบูรณ์ และตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาแนวทางจัดการความขัดแย้งให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

ตอนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 30 ปี 30 – 39 ปี
 40 – 49 ปี 50 – 59 ปี สูงกว่า 59 ปี
3. การศึกษาสูงสุด ปริญญาเอก ปริญญาโท
 ปริญญาตรี มัธยมปลาย/ต้น
 อื่นๆ(โปรดระบุ).....
4. สถานที่ทำงานและตำแหน่ง
- เอกชน(โปรดระบุ.....)
- รัฐบาล(โปรดระบุ.....)
- รัฐวิสาหกิจ(โปรดระบุ.....)
- ทำงานอิสระ (โปรดระบุ.....)
- ว่างาน
- อื่นๆ(โปรดระบุ.....)

5. ที่อยู่ ในเขตเทศบาล
 นอกเขตเทศบาล
 อื่นๆ(โปรดระบุ.....)

ตอนที่ 2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์(โดยให้เล่าเรื่องประสบการณ์และความเกี่ยวข้องรวมถึงวิธีการจัดการความขัดแย้ง)

ข้อมูลผู้ถูกสัมภาษณ์ ชื่อนามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์.....

ประเด็นคำถาม	คำตอบ
1. ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ท่านเคยเกี่ยวข้องในการจัดการเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร	
2. ท่านเข้าไปเกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชนในฐานะใด(เช่น ผู้รับเรื่องร้องทุกข์ ผู้ไกล่เกลี่ย ฯลฯ) ขอให้เล่าประสบการณ์	
3. รูปแบบ/ช่องทาง/ขั้นตอนการจัดการมีอย่างไรบ้าง รวมถึงระยะเวลาในการจัดการ	

ประเด็นคำถาม	คำตอบ
<p>4. ท่านใช้เทคนิควิธีในการเจรจาอย่างไร เช่น การเตรียมข้อมูล สถานที่ การสร้างบรรยากาศ การแยกเจรจา ฯลฯ</p> <p>หรือเทคนิคในการรับเรื่องราวร้องทุกข์</p>	
<p>5.หลังดำเนินการเจรจาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านมีวิธีการจัดการอย่างไรต่อไป (กรณีเจรจาสำเร็จ)</p>	
<p>6. .ท่านคิดว่าสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การเจรจาประสบความสำเร็จที่ทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายลงได้มีอะไรบ้าง</p> <p>ขอให้เล่าประสบการณ์</p>	

ประเด็นคำถาม	คำตอบ
7.ท่านคิดว่าคุณสมบัติของผู้เจรจา/นักไกล่เกลี่ยที่ดี ควรมียังไรบ้าง	
8.ท่านคิดว่าปัญหาที่ท่านจัดการแก้ไข สามารถจัดการได้อย่างสำเร็จสมบูรณ์แล้วหรือไม่อย่างไร/กรณีจัดการไม่สำเร็จ เป็นเพราะสาเหตุใด(ขอให้เล่าประสบการณ์)	

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....๒๕๕๕

ขอขอบคุณในข้อคิดเห็นครั้งนี้
ผู้วิจัย

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

1. ชื่อ (ภาษาไทย) น.ส.สุกัญญา นามสกุล รุ่งทองใบสุรีย์

(ภาษาอังกฤษ) SUGUNYA RUNGTHONGBAISUREE

2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3750100127345

3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8

4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โทรศัพท์ 0-2549-4960

โทรสาร 0-2577-5017 ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) rungthong-4006@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ปีที่จบ	ระดับปริญญา	อักษรย่อ	สาขาวิชา	วิชาเอก	ชื่อสถาบัน	ประเทศ
การศึกษา	(ตรี โท เอก และ ประกาศนียบัตร)	ปริญญา และชื่อเต็ม			การศึกษา	
2526	ปริญญาตรี	น.บ. นิติศาสตร์บัณฑิต	นิติศาสตร์	นิติศาสตร์	มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	ไทย
2534	ปริญญาโท	น.ม. นิติศาสตร์ มหาบัณฑิต	นิติศาสตร์	กฎหมายธุรกิจ	มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	ไทย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และการศึกษา

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยและงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนี้

7.1 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อเรื่อง ปีที่พิมพ์และสถานภาพในการทำวิจัย

7.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตลาดแรงงานกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2535

สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- 7.1.2 การประเมินผลการจัดการเรียนหมวดวิชาพัฒนาสังคม, 2536
สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย
- 7.1.3 การวิเคราะห์ข้อสอบคัดเลือกวิชาพื้นฐานของคณะวิชาชีพสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2532
สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย
- 7.1.4. โครงการศึกษาปัญหาและความเป็นไปได้ในการจัดทำคู่มือลงทะเบียน ระดับปริญญาตรีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2542
สถานภาพ หัวหน้าโครงการวิจัย
- 7.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาศึกษาทั่วไปกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, 2545
สถานภาพ หัวหน้าโครงการวิจัย
- 7.1.6 ความพึงพอใจของบุคลากรคณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ที่มีต่อการบริหารจัดการคณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี, 2551
สถานภาพ หัวหน้าโครงการวิจัย
- 7.1.7 โครงการศึกษาและส่งเสริมการรักท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี, 2551
สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย
- 7.1.8 ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้เสียที่มีต่อผู้บริหารของคณะศิลปศาสตร์ประยุกต์, 2551
สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย
- 7.1.9 การศึกษาระดับจริยธรรมของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์, 2552
สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย
- 7.1.10 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2553
สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย
- 7.1.11 การประเมินผลการเรียนการสอนแบบ PBL วิชาเศรษฐศาสตร์ทั่วไป, 2554
สถานภาพ หัวหน้าโครงการวิจัย
- 7.1.12 การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้านนโยบายสาธารณะโดยสันติวิธี รุ่นที่ 8, 2555

สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

7.1.13 การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรนักเจรจาไกล่เกลี่ย รุ่นที่ 5, 2555

สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

7.1.14 การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้านนโยบายสาธารณะโดยสันติวิธี รุ่นที่ 9, 2556

สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

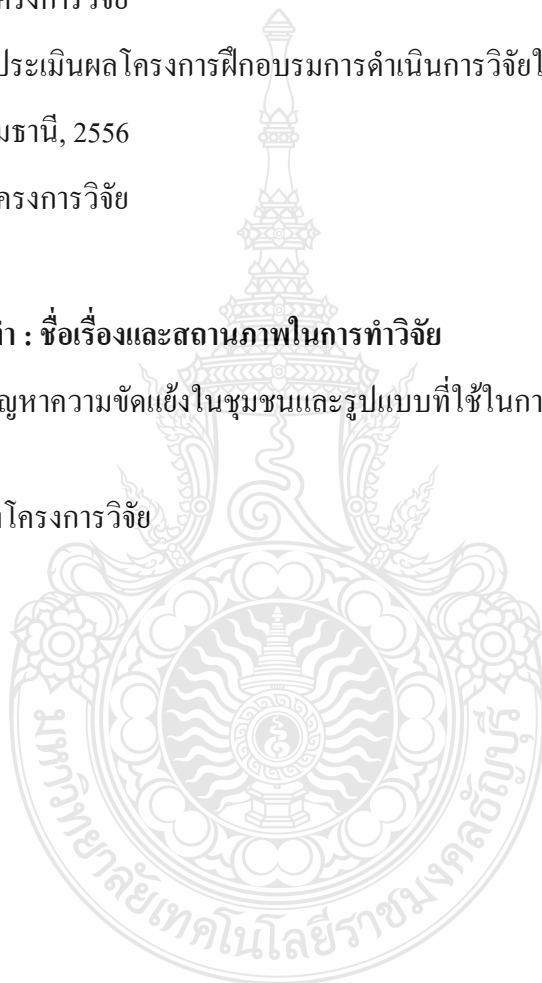
7.1.15 ติดตามและประเมินผลโครงการฝึกอบรมการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนของคณาจารย์ระดับมัธยมศึกษา จังหวัดปทุมธานี, 2556

สถานภาพ ผู้ร่วมโครงการวิจัย

7.2 งานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย

7.2.1 เรื่องสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหาจังหวัดปทุมธานี, 2556

สถานภาพ หัวหน้าโครงการวิจัย

ภาพ โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิพากษ์ข้อมูล

วันที่ 26 กรกฎาคม 2556

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงบา

ป้ายโครงการ

ผู้เข้าร่วมโครงการศึกษาข้อมูลงานวิจัย

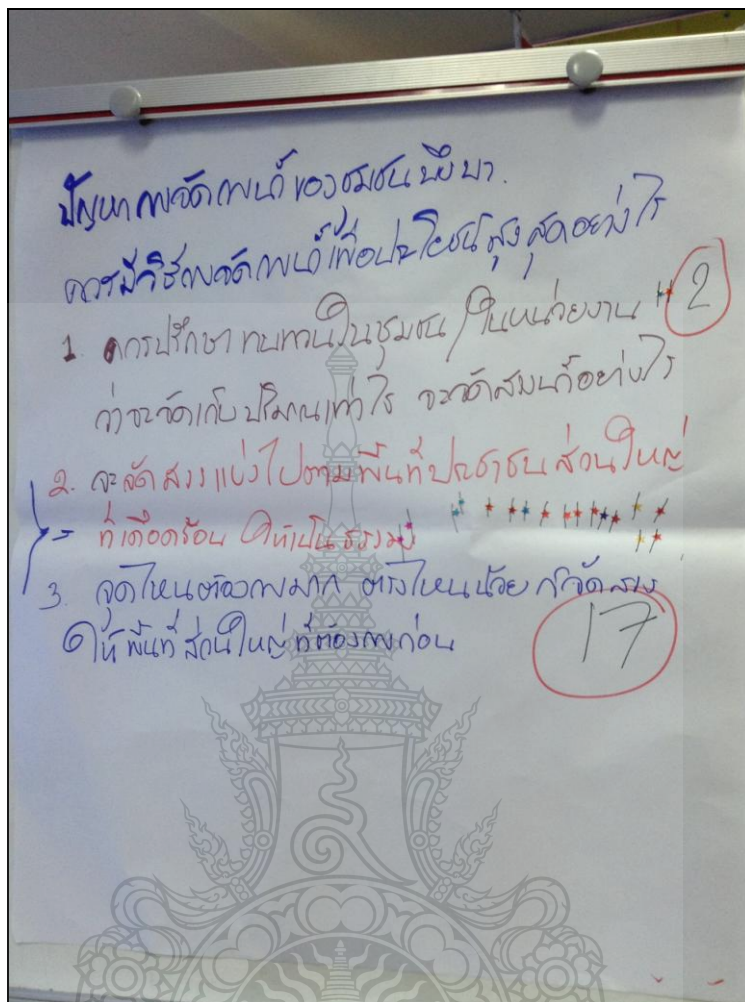
ฟังบรรยายเทคนิคการจัดการความขัดแย้ง

แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการความขัดแย้ง

ฝึกปฏิบัติเทคนิคการประชาเสวนา

ฝึกปฏิบัติการลงจันทามติ

ทีมวิทยากรและนักวิจัย

ผู้เข้าร่วมโครงการ

ภาพผู้ให้การสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

ผู้ใกล้ชิดประณีประนอมประจำศาลจังหวัดชัยบุรี รศ.สุจิระ ขอจิตต์เมตต์

ภาพการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล